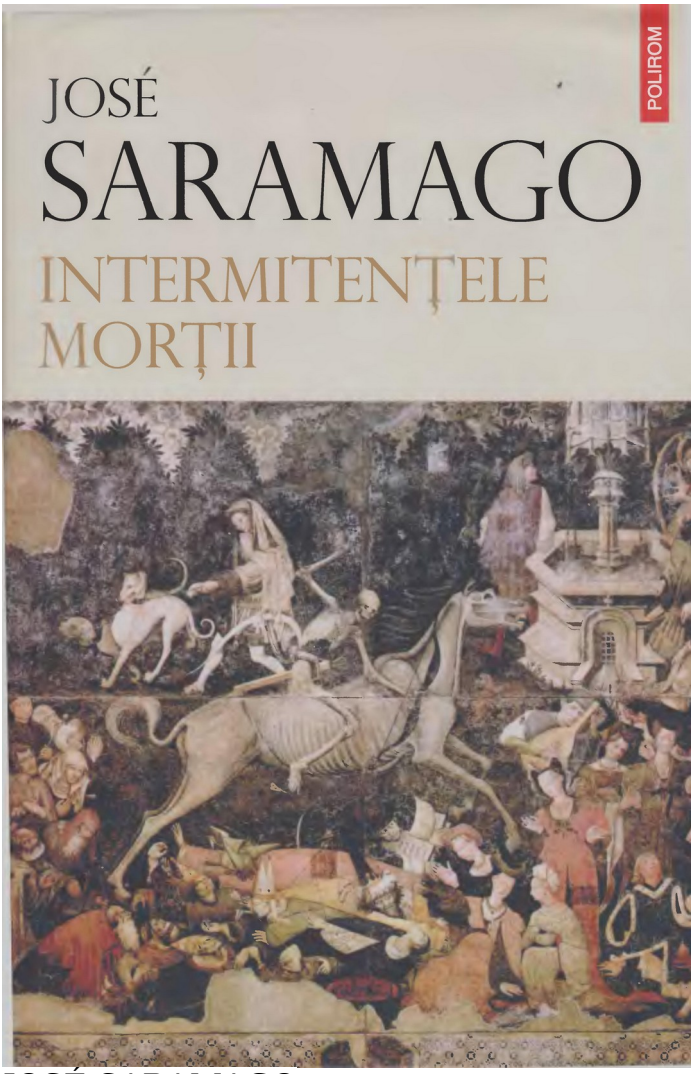

JOSÉ SARAMAGO

INTERMITENŢELE MORŢII

Traducere din limba portugheză de Georgiana Bărbulescu

POLIROM
2009
Lui Pilar, soţia mea

José Saramago s-a născut la 16 noiembrie 1922 la Azinhaga (Ribatejo), într-o familie modestă. Destinul său scriitoricesc a avut o traiectorie uluitoare, culminând cu decernarea Premiului Nobel pentru Literatură (1998). După debutul din 1947 cu un roman ulterior renegat de scriitor, urmat de o tăcere de aproape două decenii, Saramago a publicat volume de poeme, cronici literare şi politice, nuvele, piese de teatru, nenumărate traduceri, revenind la roman abia în 1977 cu *Manual de pictură şi caligrafie. Ridicat de la pământ* (1980) îi aduce recunoaşterea în spaţiul lusitan şi impune fraza şi punctuaţia care vor constitui de acum înainte marca inconfundabilă a stilului său. Celebritatea internaţională o dobândeşte cu *Memorialul mănăstirii* (1982; Polirom, 2007), care, alături *de Anul morţii lui Ricardo Reis* (1984; Polirom, 2003, 2009) şi *Istoria asediului Lisabonei* (1989; Polirom, 2004), formează seria narativă cu tematică istorică, scriitorul acordând o atenţie specială „originii şi identităţii portugheze". În 1991 publică *Evanghelia după Iisus Cristos* (Polirom, 2003), cel mai polemic roman al său, care reconstruieşte o viaţă apocrifă a lui Iisus. O cotitură în universul tematic romanesc al lui José Saramago o constituie seria de ficţiuni ucronice şi alegorice începută cu *Pluta de piatră* (1986; Polirom, 2002) şi urmată de *Eseu despre orbire* (1995; Polirom, 2005, 2008), *Toate numele* (1997; Polirom, 2002, 2008), *Peştera* (2000; Polirom, 2005, 2009), *Omul duplicat* (2002; în pregătire la Editura Polirom), *Eseu despre luciditate* (2004; Polirom, 2008) şi *Intermitenţele morţii* (2005; Polirom, 2007, 2009). Un an mai târziu, apare volumul autobiografic *Fărâme de memorii* (Polirom, 2009), urmat de microromanul *Călătoria elefantului* (în pregătire la Editura Polirom). În seria de autor „José Saramago", care a debutat în 2008, au mai apărut *Toate numele, Eseu despre*

orbire, Anul morţii lui Ricardo Reis şi *Peştera. Intermitenţele morţii* este un roman ce are în centru perplexitatea umană în faţa uneia dintre realităţile inevitabile ale existenţei. Într-o ţară al cărei nume nu este menţionat, se întâmplă ceva ce nu s-a mai pomenit de la începutul lumii: moartea decide să-şi suspende activitatea. Din acel moment, destinul oamenilor pare a fi să trăiască veşnic. După o scurtă perioadă de euforie, lumea se cufundă însă în haos şi disperare şi începe să caute diferite moduri de a convinge moartea să-şi reintre în drepturi, în urma presiunilor din partea bisericii, a familiilor îngrozite de bătrânii ce insistă să facă umbră pământului, a sinucigaşilor şi a companiilor de pompe funebre.

Vom şti tot mai puţin ce este o fiinţă umană.

CARTEA PREVIZIUNILOR

Gândeşte-te de ex. Mai mult la moarte – & ar fi, într-adevăr, ciudat să nu apuci să cunoşti din acest motiv noi reprezentări, noi contexte ale limbajului.

Wittgenstein

A doua zi nu a murit nimeni. Faptul, fiind absolut contrar regulilor vieţii, pricinuia o imensă tulburare în spiritele oamenilor, efect justificat sub toate aspectele, ajunge să ne amintim că, în cele patruzeci de volume ale istoriei universale, nu exista o singură ştire sau măcar un caz care să indice că s-ar mai fi întâmplat vreodată un asemenea fenomen, să treacă o zi întreagă, cu toate ale sale generoase douăzeci şi patru de ore, socotindu-le pe cele diurne şi nocturne, pe cele matinale şi de seară, fără să se producă un deces din cauză de boală, o cădere mortală, o sinucidere dusă la bun sfârşit, nimic-nimic, absolut nimic. Nici măcar unul dintre acele accidente de maşină atât de frecvente în ocazii festive, când iresponsabilitatea veselă şi excesul de alcool se iau la întrecere pe şosele ca să fie clar, o dată pentru totdeauna, cine e în stare să ajungă primul la moarte. Noaptea de Anul Nou nu lăsase în urmă obişnuitul şi catastroficul şuvoi de decese, ca şi cum bătrâna atropos cu dinţii rânjiţi s-ar fi hotărât să-şi pună foarfecă în cui pentru o zi. Sânge, totuşi,

a fost, şi nu puţin. Zăpăciţi, agitaţi, îngrijoraţi, stăpâniduşi cu greu greaţa, pompierii scoteau din grămada de fiare trupuri umane jalnice care, în conformitate cu logica matematică a coliziunilor, ar fi trebuit să fie moarte, chiar moarte de-a binelea, dar care, în ciuda gravităţii rănilor şi a traumatismelor suferite, continuau să trăiască şi erau, astfel, transportate la spitale, în sunetul sirenelor sfâşietoare ale ambulantelor. Niciunul dintre aceştia nu avea să moară pe drum, ba chiar toţi aveau să dezmintă cele mai pesimiste prognosticuri medicale, Amărâtul ăsta nu are nicio şansă, nici nu merită să-mi pierd timpul şi să-l operez, îi spunea chirurgul infirmierei în timp ce aceasta îi potrivea masca pe faţă. Realmente, poate cu o zi înainte n-ar fi existat salvare pentru amărât, dar era limpede că victima refuza să moară în acea zi. Şi ceea ce se întâmpla aici, se întâmpla în toată ţara. Până noaptea la ora douăsprezece fix, în ultima zi a anului, încă mai erau oameni care acceptaseră să moară din cel mai fidel respect faţă de reguli, indiferent dacă era vorba de cele referitoare la esenţa chestiunii, adică sfârşitul vieţii, sau de cele ţinând de multiplele modalităţi cu care aceasta, amintita esenţă a chestiunii, obişnuieşte să se înveşmânteze, cu o pompă şi o solemnitate mai mare sau mică, atunci când soseşte momentul fatal. Un caz mai interesant decât toate celelalte, evident pentru că era vorba despre cine era vorba, a fost cel al foarte vârstnicei şi veneratei regine-mame. La ora douăzeci şi trei şi cincizeci şi nouă de minute, în acea zi de treizeci şi unu decembrie, nimeni n-ar fi fost atât de ingenuu încât să parieze fie şi o ceapă degerată pentru viaţa regalei doamne. Se pierduse orice speranţă, medicii se plecaseră în faţa evidenţei implacabile, familia regală, dispusă în mod ierarhic în jurul patului, aştepta cu resemnare ultima suflare a matriarhei, eventual câteva vorbuliţe, o ultimă povaţă în vederea pregătirii morale a iubiţilor principi, nepoţii săi, poate o frază frumoasă şi rotundă adresată veşnic ingratei memorii a supuşilor care vor veni. Apoi însă, ca şi cum timpul s-ar fi oprit, nu s-a întâmplat nimic. Regina-mamă nu s-a simţit

nici mai bine, nici mai rău, rămăsese ca suspendată, legănându-şi trupul fragil între viaţă şi moarte, ameninţând în fiecare clipă să cadă de cealaltă parte, dar legată de ceastălaltă printr-un fir subţire de care moartea, doar ea putea fi, continua să ţină, nu se ştie din ce capriciu ciudat. Deja trecuserăm în ziua următoare, şi în această zi, conform informaţiei date chiar la începutul acestei relatări, nimeni nu avea să moară.

După-amiaza era deja foarte înaintată când începu să circule zvonul că, de la începutul noului an, mai exact de la ora zero a acestei zile de întâi ianuarie în care ne aflăm, nu se semnalase în întreaga ţară nici măcar un deces. Unii credeau, de exemplu, că zvonul s-ar fi născut din surprinzătoarea îndârjire a reginei-mame de a nu renunţa la puţina viaţă care-i mai rămăsese, dar adevărul este că obişnuitul buletin medical distribuit mijloacelor de comunicare în masă de biroul de presă al palatului dădea asigurări nu numai că starea generală a bolnavei regale înregistrase o ameliorare vizibilă în timpul nopţii, ci chiar sugera, mai mult, lăsa să se înţeleagă, alegând cu grijă cuvintele, că exista posibilitatea unei restabiliri complete a prea importantei sănătăţi. Într-o primă fază, zvonul putea să fi pornit în modul cel mai firesc şi de la o firmă de pompe funebre, Din câte se vede, nimeni nu pare dispus să moară în prima zi a anului, sau dintr-un spital, Omul acela din patul douăzeci şi şapte, nici în car, nici în căruţă, sau de la purtătorul de cuvânt al poliţiei rutiere, Este un adevărat mister cum, având loc atâtea accidente rutiere, nu există niciun mort, măcar aşa, ca exemplu. Zvonul, a cărui sursă primară n-a fost niciodată descoperită, nu că asta ar fi avut, dacă e să ne gândim, prea mare importanţă în lumina celor ce abia urmau să se întâmple, n-a întârziat să ajungă la ziare, la radio şi la televiziune, imediat făcându-i să-şi ciulească urechile pe directorii, adjuncţii şi redactorii-şefi, acele persoane nu numai pregătite să adulmece de la distanţă marile evenimente ale istoriei lumii, dar şi antrenate în sensul de a le da o mai mare amploare ori de câte ori acest lucru e convenabil. În câteva

minute, zeci de reporteri se aflau în stradă luând la întrebări pe fitecine le apărea în cale, în timp ce prin redacţiile în fierbere telefoanele se agitau şi zbârnâiau cu aceeaşi frenezie iscoditoare. S-a sunat la spitale, la crucea roşie, la morgă, la pompele funebre, la secţiile de poliţie, la toate secţiile, cu excepţia, lesne de înţeles, a celei secrete, dar răspunsurile constau în aceleaşi cuvinte laconice, Nu sunt morţi. Mai mult noroc avea să aibă reportera aceea tânără de la televiziune căreia un trecător, uitându-se alternativ ba la ea, ba la cameră, i-a povestit un caz trăit de el personal, o copie fidelă a episodului deja relatat cu regina-mamă, Tocmai bătea miezul nopţii, spuse el, când bunicul meu, care părea să se afle chiar pe punctul de a se sfârşi, a deschis brusc ochii înainte să sune ultima bătaie a ceasului din turn, ca şi cum s-ar fi căit de pasul pe care urma să-l facă, şi n-a mai murit. Reportera a fost atât de stârnită de ceea ce tocmai auzise încât, fără să dea atenţie nici protestelor, nici rugăminţilor, Doamnă dragă, vă rog, nu pot, trebuie să mă duc la farmacie, îl am pe bunicul acasă care aşteaptă medicamentele, îl împinse pe om în maşina de serviciu, Veniţi, veniţi cu mine, bunicul dumneavoastră nu mai are nevoie de medicamente, strigă ea, zicându-i şoferului să pornească urgent spre studioul de televiziune, unde, exact în acel moment, se pregăteau cele necesare pentru o dezbatere între trei specialişti în fenomene paranormale, şi anume, doi vrăjitori recunoscuţi şi o clarvăzătoare celebră, convocaţi în mare grabă ca să analizeze şi să-şi exprime opinia asupra a ceea ce începea să fie numit de către unii băşcălioşi, din aceia care n-au niciun pic de respect, greva morţii. Reportera, încrezătoare, îşi făcea de zor treaba, într-o cruntă amăgire, întrucât interpretase spusele sursei sale de informaţie ca însemnând că muribundul se căise literalmente de pasul pe care era gata să-l facă, adică să moară, să răposeze, să dea ortul popii, şi prin urmare se hotărâse să dea înapoi. Or, cuvintele pe care fericitul nepot le pronunţase efectiv, ca şi cum s-ar fi căit, erau cu totul diferite de un peremptoriu S-a căit. Câteva noţiuni de sintaxă elementară şi o mai mare

familiarizare cu subtilităţile elastice ale timpurilor verbale ar fi evitat quiproquoul şi admonestarea pe care biata fată, roşie toată de ruşine şi umilinţă, a trebuit s-o suporte de la şeful ei direct. Nici nu-şi imaginau însă, nici el, nici ea, că respectiva frază, repetată în direct de cel intervievat şi ascultată din nou în înregistrarea transmisă în telejurnalul de seară, urma să fie înţeleasă în acelaşi mod greşit de milioane de oameni, având drept consecinţă tulburătoare, într-un viitor foarte apropiat, apariţia unei mişcări sociale, la baza căreia cetăţenii erau ferm convinşi că, prin simpla voinţă, va fi posibil să se învingă moartea şi că, prin urmare, dispariţia nemeritată a atâtor oameni în trecut se datora numai unei reprobabile debilităţi volitive a generaţiilor anterioare. Dar lucrurile nu aveau să se oprească aici. De vreme ce oamenii vor continua să nu moară, fără ca asta să necesite vreun efort perceptibil, o altă mişcare populară de masă, dotată cu o viziune prospectivă mai ambiţioasă, proclama faptul că cel mai mare vis al omenirii de la începutul timpurilor, adică posibilitatea de a se bucura fericită de o viaţă eternă aici pe pământ, devenise un bun la îndemâna tuturor, ca soarele care răsare în fiecare zi şi ca aerul pe care-l respirăm. Deşi îşi disputau, ca să spunem aşa, acelaşi electorat, exista şi un punct asupra căruia cele două mişcări au ştiut să se pună de acord, şi acesta a fost numirea în funcţia de preşedinte de onoare, dată fiind înalta sa calitate de precursor, a curajosului veteran care, în clipa supremă, provocase şi învinsese moartea. Din câte se pare, nu avea o importanţă deosebită faptul că bunicuţul se afla în stare de comă profundă şi, conform tuturor indiciilor, ireversibilă.

Deşi cuvântul criză nu este cu siguranţă cel mai potrivit pentru a caracteriza faptele cu totul singulare pe care le-am povestit până acum, întrucât ar fi absurd, nepotrivit şi ar atenta la logica cea mai firească să se vorbească de criză într-o situaţie existenţială chiar privilegiată prin absenţa morţii, se înţelege de ce unii cetăţeni, zeloşi în ce priveşte dreptul lor la o informaţie

veridică, se tot întreabă pe ei înşişi, şi unii pe alţii, ce naiba se întâmplă cu guvernul, că până acum n-a dat nici cel mai mic semn de viaţă. Bineînţeles că ministrul sănătăţii, interpelat în treacăt în intervalul scurt dintre două şedinţe, le-a explicat jurnaliştilor că, luând în considerare lipsa elementelor suficiente de apreciere, orice declaraţie oficială ar fi în mod obligatoriu prematură, Adunăm informaţiile care ne sosesc din toată ţara, adăugă el, şi realmente în niciuna nu se face referire la vreun deces, dar e uşor de imaginat că, luaţi prin surprindere ca toată lumea, încă nu suntem pregătiţi să facem o primă apreciere asupra originii fenomenului şi asupra implicaţiilor sale, atât imediate, cât şi viitoare. S-ar fi putut opri aici, ceea ce, ţinând seama de dificultăţile situaţiei, ar fi fost un motiv suficient de recunoştinţă, dar bine cunoscutul impuls de a recomanda populaţiei calm în legătură cu totul şi nimic, de a o menţine liniştită în ţarc cu orice preţ, acest tropism care la politicieni, în special dacă fac parte din guvern, a devenit o a doua natură, ca să nu spunem automatism, mişcare mecanică, l-a făcut să pună capăt dialogului în cel mai nefericit mod, ca responsabil în funcţia de ministru al sănătăţii, vă asigur pe toţi cei care mă ascultaţi că nu există niciun motiv de alarmă, Dacă am înţeles bine ceea ce am auzit, observă un jurnalist pe un ton ce nu voia să pară prea ironic, în opinia domnului ministru faptul că nimeni nu moare nu este alarmant, Exact, deşi cu alte cuvinte, exact asta am spus, Domnule ministru, permiteţi-mi să vă amintesc că ieri încă mureau oameni şi nimănui nu i-ar fi trecut prin minte că asta ar fi alarmant, E natural, normal e ca oamenii să moară, iar faptul de a muri devine alarmant doar atunci când morţile se înmulţesc, un război, o epidemie, de exemplu, Adică atunci când ies din rutină, S-ar putea spune şi aşa, Dar, acum când nu se găseşte nimeni dispus să moară, veniţi dumneavoastră şi ne cereţi să nu ne alarmăm, veţi fi de acord cu mine că e, cel puţin, destul de paradoxal, M-am exprimat prin forţa obişnuinţei, recunosc că nu trebuia aplicat termenul de alarmă în acest caz, Ce alt cuvânt aţi

folosi atunci, pun întrebarea pentru că, în calitate de jurnalist conştient de obligaţiile sale, aşa cum mă mândresc că sunt, am grijă să folosesc termenul exact, ori de câte ori este posibil. Uşor agasat de insistenţă, ministrul răspunse sec, Nu-i unul singur, sunt cam cinci, Care, domnule ministru, Să nu alimentăm speranţe false. Ar fi fost, fără îndoială, o manşetă atractivă şi onestă pentru ziarul din ziua următoare, dar directorul, după ce se consultă cu redactorul-şef, consideră neindicat, şi din punctul de vedere al imaginii ziarului, să arunce această găleată cu apă rece ca gheaţa asupra entuziasmului popular, Puneţi acelaşi lucru ca întotdeauna, An Nou, Viaţă Nouă, spuse el.

În comunicatul oficial, transmis, în sfârşit, târziu în noapte, şeful guvernului confirma faptul că nu se înregistrase niciun deces în toată ţara de la începutul noului an, solicita moderaţie şi simţ de răspundere în aprecierile şi interpretările care s-ar formula pe baza acestui fapt atât de straniu, amintea că nu trebuie exclusă ipoteza unei simple întâmplări, că ar putea fi vorba de o modificare cosmică pur accidentală şi fără continuitate, de o conjugare excepţională de coincidenţe introduse în ecuaţia spaţiu-timp, dar că, pentru orice eventualitate, se iniţiaseră deja contacte exploratorii cu organismele internaţionale competente, cu scopul de a abilita guvernul să întreprindă o acţiune care ar fi cu atât mai eficientă cu cât ar fi mai concertată. Odată exprimate aceste afirmaţii vagi, pseudoştiinţifice, menite, şi ele, să liniştească, prin ceva de neînţeles, tulburarea care domnea în ţară, prim-ministrul sfârşi afirmând că guvernul era pregătit pentru orice eventualitate omeneşte imaginabilă, hotărât să înfrunte cu curaj şi cu sprijinul indispensabil al populaţiei complexele probleme sociale, economice, politice şi morale pe care le-ar suscita, în mod inevitabil, dispariţia definitivă a morţii, în cazul, pe care totul pare să-l indice drept previzibil, că o asemenea posibilitate se va confirma. Vom accepta provocarea imortalităţii trupului, exclamă el pe un ton înflăcărat, dacă aceasta va fi voia lui dumnezeu, căruia

îi vom mulţumi veşnic, prin rugăciunile noastre, că a ales minunatul popor al acestei ţări drept instrument al său. Aceasta înseamnă, se gândi şeful guvernului terminând de citit, că suntem băgaţi până-n gât într-un mare bucluc. Nici nu-şi putea imagina, de fapt, pe unde avea să-şi mai scoată cămaşa. Încă nu trecuse jumătate de oră când, aflat deja în maşina oficială care-l ducea acasă, a fost sunat de cardinal, Bună seara, domnule prim-ministru, Bună seara, eminenţă, Vă sun ca să vă spun că mă simt profund şocat, şi eu, eminenţă, situaţia este foarte gravă, cea mai gravă din câte a avut de trăit această ţară până astăzi, Nu e vorba despre asta, Despre ce este vorba atunci, eminenţă, Este total deplorabil faptul că, la redactarea declaraţiei pe care tocmai am ascultat-o, nu v-aţi amintit de cele ce constituie temelia, pilonul, piatra unghiulară, cheia de boltă a sfintei noastre religii, Eminenţă, iertaţi-mă, mă tem că nu înţeleg unde vreţi să ajungeţi, Fără moarte, ascultaţi-mă bine, domnule prim-ministru, fără moarte nu există înviere, şi fără înviere nu există biserică, Drace, N-am înţeles ce aţi spus, repetaţi, vă rog, N-am spus nimic, eminenţă, probabil o fi fost vreo interferenţă cauzată de electricitatea atmosferică, de cea statică sau chiar vreo problemă de acoperire, satelitul are uneori întreruperi, spunea eminenţa voastră că, Spuneam ceea ce orice catolic, şi dumneavoastră nu sunteţi o excepţie, are obligaţia să ştie, că fără înviere nu există biserică, de altfel, cum v-a trecut prin minte că dumnezeu şi-ar putea dori propriul sfârşit, este un sacrilegiu absolut să afirmi aşa ceva, poate cea mai mare dintre blasfemii, Eminenţă, eu n-am spus că dumnezeu şi-ar dori propriul sfârşit, De fapt, chiar cu aceste cuvinte nu, dar aţi admis posibilitatea ca imortalitatea trupului să izvorască din voia domnului, nu e nevoie să fii licenţiat în logica transcendentală ca să înţelegi că dacă o spui pe una, o spui şi pe cealaltă, Eminenţă, vă rog, credeţi-mă, a fost doar o simplă frază de efect menită să impresioneze, un final de discurs, nimic mai mult, ştiţi bine că politica are astfel de necesităţi, şi biserica le are pe ale ei, domnule prim-ministru, dar noi

cântărim mult înainte de a deschide gura, nu vorbim doar de dragul de a vorbi, calculăm efectele la distanţă, specialitatea noastră, dacă vreţi o imagine ca să înţelegeţi mai bine, este balistica, Sunt dezolat, eminenţă, şi eu aş fi în locul dumneavoastră. Ca şi cum ar fi stat să aprecieze timpul necesar căderii bombei, cardinalul făcu o pauză, apoi, pe un ton mai blând, mai cordial, continuă, Aş vrea să ştiu dacă, înainte de a o citi mijloacelor de comunicare în masă, aţi adus declaraţia la cunoştinţa maiestăţii sale, Fireşte, eminenţă, fiind vorba de o chestiune atât de delicată, şi ce a spus regele, dacă nu este un secret de stat, I s-a părut că e bine, A făcut vreun comentariu, Uimitor, Uimitor, Ce, Asta a spus maiestatea sa, uimitor, Adică şi maiestatea sa a hulit, Nu e de competenţa mea să judec astfel de lucruri, eminenţă, faptul de a trăi cu propriile mele greşeli deja îmi dă destulă bătaie de cap, Va trebui să vorbesc cu regele, să-i amintesc că, într-o situaţie ca asta, atât de confuză, atât de delicată, numai respectarea fidelă şi neobosită a doctrinelor dovedite ale sfintei noastre mame, biserica, va putea salva ţara de la haosul înspăimântător care se va abate peste noi, Eminenţa voastră va hotărî, este domeniul dumneavoastră, îl voi întreba pe maiestatea sa ce preferă, s-o vadă pe regina-mamă agonizând pe vecie, zăcând într-un pat din care nu se va mai scula, cu trupul imund reţinându-i în mod nedemn sufletul, sau s-o vadă, triumfătoare prin moarte asupra morţii, în slava eternă şi plină de lumină a cerurilor, Nimeni n-ar ezita să răspundă, Da, dar spre deosebire de ceea ce se crede, nu atât răspunsurile mă interesează, domnule prim-ministru, ci întrebările, evident mă refer la ale noastre, observaţi cum obişnuiesc să aibă, în acelaşi timp, un scop la vedere şi o intenţie ascunsă, dacă le punem, nu o facem numai ca să ni se dea nişte răspunsuri pe care în acel moment avem nevoie ca aceia întrebaţi să le audă din propria lor gură, ci şi ca să pregătim terenul pentru răspunsurile viitoare, Cam ca în politică, eminenţă, Aşa e, dar avantajul bisericii este că, deşi uneori nu pare, în gestionarea celor ce se află sus

guvernează ceea ce se află jos. Urmă o nouă pauză, întreruptă de prim-ministru, Aproape am ajuns acasă, eminenţă, dar, dacă-mi permiteţi, aş dori să vă mai pun o întrebare scurtă, Spuneţi, Ce va face biserica dacă nu va mai muri nimeni niciodată, Niciodată e prea mult timp, chiar şi când e vorba de moarte, domnule prim-ministru, Cred că nu mi-aţi răspuns, eminenţă, Vă întorc întrebarea, ce va face statul dacă nu va mai muri nimeni, Statul va încerca să supravieţuiască, deşi eu mă îndoiesc serios că va reuşi, dar biserica, Biserica, domnule prim-ministru, s-a obişnuit într-o asemenea măsură cu răspunsurile eterne, încât nu pot să mi-o imaginez dând altele, Chiar dacă realitatea le contrazice, De la bun început noi n-am făcut altceva decât să contrazicem realitatea, şi iată-ne aici, Ce va spune oare papa, Dacă eu aş fi papă, dumnezeu să-mi ierte vanitatea neghioabă de a mă gândi la aşa ceva, aş ordona să se pună imediat în circulaţie o nouă teză, cea a morţii amânate, Fără alte explicaţii, Bisericii nu i s-a cerut niciodată să explice ceva, cealaltă specialitate a noastră, în afară de balistică, a fost mereu aceea de a neutraliza, prin credinţă, spiritele curioase, Noapte bună, eminenţă, pe mâine, Dac-o vrea dumnezeu, domnule prim-ministru, întotdeauna dac-o vrea dumnezeu, Aşa cum stau lucrurile acum, nu s-ar părea că el ar putea s-o evite, Nu uitaţi, domnule prim-ministru, că în afara graniţelor ţării noastre oamenii continuă să moară cu toată normalitatea, şi ăsta e semn bun, Depinde cum priveşti, eminenţă, poate cei de afară ne privesc ca pe o oază, o grădină, un nou paradis, Sau un infern, dacă sunt inteligenţi, Noapte bună, eminenţă, vă doresc un somn liniştit şi odihnitor, Noapte bună, domnule prim-ministru, dacă moartea se va hotărî să se întoarcă în această noapte, sper să nu se gândească să vă aleagă pe dumneavoastră, Dacă dreptatea pe lumea asta nu este o vorbă goală, regina-mamă va trebui să se ducă înaintea mea, Promit că n-o să vă denunţ mâine regelui, Cât vă mulţumesc, eminenţă, Noapte bună, Noapte bună.

Era ora trei dimineaţa când cardinalul a trebuit să fie

dus în mare grabă la spital, din pricina unui atac de apendicită acută care impunea o intervenţie chirurgicală imediată. Înainte de a fi absorbit prin tunelul anesteziei, în acea clipă rapidă care precede pierderea totală a conştiinţei se gândi, la fel ca atâţia alţii, că putea să moară în timpul operaţiei, apoi îşi aminti că aşa ceva nu mai era posibil, şi, în sfârşit, într-o ultimă străfulgerare de luciditate, îi trecu prin minte şi ideea că, dacă, cu toate acestea, chiar ar muri, asta ar însemna că, în mod paradoxal, ar fi învins moartea. Înflăcărat de o irezistibilă dorinţă de sacrificiu, era pe punctul de a-l implora pe dumnezeu să-i ia viaţa, dar n-a mai avut timp să-şi pună cuvintele într-o ordine. Anestezia l-a scutit de supremul sacrilegiu de a dori să transfere puterea morţii asupra unui dumnezeu cunoscut mai mult ca dătător de viaţă.

Deşi fusese imediat ridiculizată de ziarele concurenţei, care reuşiseră să smulgă inspiraţiei redactorilor lor principali cele mai diverse şi substanţiale titluri, uneori dramatice, alteori lirice, şi, nu rareori, filosofice sau mistice, atunci când nu erau de o ingenuitate înduioşătoare, ca în cazul acelui ziar popular care s-a mulţumit cu întrebarea şi Acum Ce. Se Va întâmpla Cu Noi, adăugând drept coadă a frazei ostentaţia grafică a unui enorm semn de întrebare, deja amintita manşetă An Nou, Viaţă Nouă, în ciuda banalităţii sale apăsătoare, pică la ţanc pentru unii care, prin temperament sau educaţie, preferau mai presus de orice fermitatea unui optimism mai mult sau mai puţin pragmatic, chiar dacă aveau motive să creadă că ar fi vorba de o simplă şi poate trecătoare aparenţă. Trăind, până în aceste zile de confuzie, în cea mai bună dintre toate lumile posibile şi probabile, aşa cum şi-o imaginaseră ei, descopereau, încântaţi, că acum se întâmpla tot ce putea fi mai bun, realmente mai bun, că apăruse chiar aici, la uşa lor, o viaţă unică, minunată, fără frica zilnică de foarfecă scrâşnind a parcei, nemurirea în patria care ne-a dat fiinţă, la adăpost de incomodităţi metafizice şi gratis pentru toată lumea, fără vreo scrisoare sigilată care trebuie deschisă în ceasul morţii, tu în

paradis, tu în purgatoriu, tu în infern, fără de răspântia în care se despărţeau, pe vremuri, tovarăşi dragi din această vale a plângerii numită pământ, destinele noastre în lumea cealaltă. Dată fiind această stare de lucruri, periodicele reticente sau circumspecte, şi odată cu ele televiziunile şi radiourile similare, n-au avut altă soluţie decât să se ralieze la fluxul de bucurie colectivă care se răspândea de la nord la sud şi de la est la vest, înviorând minţile temătoare şi târând departe de priviri umbra lungă a lui thanatos. Pe măsură ce zilele treceau şi văzând că realmente nimeni nu murea, pesimiştii şi scepticii, câte puţini la început, apoi în masă, s-au alăturat la marele magnum de cetăţeni care profitau de orice ocazie ca să iasă în stradă şi să proclame, să strige în gura mare că acum da, viaţa e frumoasă.

Într-o zi, o doamnă, văduvă de curând, negăsind o altă modalitate de a-şi manifesta fericirea cea nouă care-i inunda fiinţa, deşi cu uşoara durere de a şti că, nemurind, nu avea să-l mai vadă niciodată pe răposatul după care plângea, se gândi să arboreze, în balconul plin de flori al sufrageriei, drapelul naţional. Zis şi făcut, cum se spune. În mai puţin de patruzeci şi opt de ore, acţiunea de arborare a drapelelor naţionale se răspândi în toată ţara, culorile şi simbolurile drapelului se înstăpâniră peste peisaj, mai vizibile în oraşe, datorită faptului evident că beneficiau de mai multe balcoane şi ferestre decât zonele de la ţară. Era imposibil să rezişti unei asemenea fervori patriotice, mai cu seamă că, venite de nu se ştie unde, începuseră să se răspândească anumite declaraţii neliniştitoare, ca să nu spunem de-a dreptul ameninţătoare, cum ar fi, de exemplu, Cine nu pune drapelul nemuritor al patriei la fereastra casei sale nu merită să trăiască, Cei care nu vor avea drapelul naţional la vedere, aşa cum trebuie, înseamnă că s-au vândut morţii, Alăturaţi-vă nouă, fiţi patriot, cumpăraţi un drapel, Mai cumpăraţi unul, Cumpăraţi încă unul, Jos cu duşmanii vieţii, norocul lor că nu mai există moarte. Străzile erau o autentică sărbătoare de drapele fluturând în bătaia

vântului, dacă sufla, sau, dacă nu, se găsea câte un ventilator electric aşezat corespunzător care să-i ţină locul, şi dacă nici acesta nu era destul de puternic pentru ca stindardul să fluture bărbăteşte, producând acele pocnete de bici care exaltă atâta spiritele războinice, cel puţin făcea culorile patriei să se onduleze onorabil. Câteva persoane, ici şi colo, şuşoteau pe furiş că totul era o exagerare, o absurditate, că mai devreme sau mai târziu nu exista altă soluţie decât să se scoată toate acele drapele, şi cu cât mai curând cu atât mai bine, pentru că, la fel cum prea mult zahăr într-o prăjitură îngreunează simţul gustului şi perturbă procesul digestiv, la fel şi respectul normal şi mai mult decât legitim faţă de simbolurile patriotice va sfârşi prin a se transforma într-o bâşcălie, dacă le vom permite să degenereze în autentice atentate la pudoare, la fel ca exhibiţioniştii în pardesiu, de odioasă amintire. În afară de asta, spuneau ei, dacă drapelele sunt arborate pentru a sărbători faptul că moartea nu mai ucide, atunci din două una, ori le scoatem înainte ca, din cauza excesului, să începem să manifestăm aversiune faţă de simbolurile patriei, ori ne vom petrece restul vieţii, adică toată eternitatea, da, spunem bine, toată eternitatea, schimbându-le ori de câte ori putrezesc din cauza ploii, le sfâşie vântul sau le şterge soarele culorile. Erau extrem de puţini cei care aveau curajul să pună degetul pe rană aşa, în mod public, iar un biet om a trebuit să plătească pentru o asemenea răbufnire antipatriotică cu o bătaie care nu i-a pus capăt vieţii pe loc numai pentru că moartea încetase să mai opereze în această ţară de la începutul anului.

Însă nu pentru toţi e mereu sărbătoare şi, alături de unii care râd, vor exista întotdeauna alţii care plâng, uneori, ca în cazul de faţă, din aceleaşi motive. Importante sectoare profesionale, îngrijorate serios de situaţie, începuseră deja să facă ceva astfel încât să ajungă la urechile celor în drept expresia nemulţumirilor lor. Aşa cum era de aşteptat, primele reclamaţii oficiale veniră de la firmele de negoţ funerar. Lipsiţi în mod brutal de

materia lor primă, proprietarii începură prin a face gestul clasic de a-şi pune mâinile-n cap, jelindu-se în cor, şi acum ce-o să se întâmple cu noi, dar imediat, în faţa perspectivei unui faliment catastrofal care n-ar ierta pe nimeni din breasla pompelor funebre, convocară adunarea generală a categoriei, la sfârşitul căreia, după discuţii aprinse, toate neproductive, fiindcă toate, fără excepţie, aveau să dea cu capul de zidul indestructibil al lipsei de colaborare din partea morţii, colaborare cu care se obişnuiseră din tată-n fiu, ca fiind ceva care li se cuvenea în mod firesc, aprobară un document care urma să fie supus aprecierii guvernului naţiunii, document care adopta unica propunere constructivă, da, constructivă, dar şi destul de amuzantă, care fusese pusă în dezbatere, Vor râde de noi, declară preşedintele de şedinţă, dar recunosc că nu avem altă ieşire, ori asta, ori va fi ruina sectorului. Documentul informa, prin urmare, că, reuniţi în adunare generală pentru a examina criza extrem de gravă cu care se confruntau din cauza lipsei deceselor în întreaga ţară, reprezentanţii firmelor de pompe funebre, după o analiză intensă în care se implicaseră cu toată ardoarea şi în timpul căreia a dominat tot timpul respectul faţă de interesele supreme ale naţiunii, ajunseseră la concluzia că încă era posibil să se evite consecinţele dramatice ale acestei situaţii care, fără îndoială, va rămâne în istorie drept cea mai mare calamitate colectivă care s-a abătut peste noi de la întemeierea naţiunii, respectiv guvernul va trebui să hotărască instituirea obligativităţii înmormântării sau incinerării tuturor animalelor domestice care vor răposa de moarte naturală sau din cauza unui accident, şi astfel de înmormântări sau incinerări, reglementate şi aprobate, să fie făcute, în mod obligatoriu, de către industria funerară, ţinând seama de dovezile meritorii pe care le-a dat în trecut, că a fost întotdeauna un autentic serviciu public, în sensul cel mai profund al expresiei, generaţie după generaţie. Documentul continua, Solicităm de asemenea cea mai mare atenţie din partea guvernului asupra faptului că reconversia indispensabilă a industriei

nu va fi viabilă fără investiţii masive, căci nu e acelaşi lucru să înmormântezi o fiinţă umană sau să duci pe ultimul drum o pisică sau un canar, şi de ce să nu spunem un elefant de circ sau un crocodil de bazin, fiind deci necesar să se reformuleze de sus până jos *know how*-ul nostru tradiţional, experienţa deja dobândită de la oficializarea cimitirelor pentru animale servind ca suport providenţial pentru această actualizare indispensabilă, adică, ceea ce până acum nu era mai mult decât o intervenţie marginală a industriei noastre, chiar dacă, nu negăm, destul de profitabilă, ar deveni o activitate exclusivă, evitându-se astfel, în măsura posibilului, concedierea a sute, dacă nu mii de muncitori devotaţi şi valoroşi care în fiecare zi din viaţa lor au înfruntat cu curaj imaginea teribilă a morţii şi cărora aceeaşi moarte le întoarce acum în mod nemeritat spatele, Acestea fiind spuse, vă rugăm, deci, domnule prim-ministru, în vederea protejării binemeritate a unei profesii de milenii, clasificată ca fiind de utilitate publică, să luaţi în considerare nu numai urgenţa unei hotărâri favorabile, dar şi, în paralel, deschiderea unei linii de credite cu bonificaţii sau, şi asta ar fi aur curat, mai bine zis aur pe negru, căci astea sunt culorile noastre, ca să nu mai spunem că ar ţine de cea mai elementară dreptate, atribuirea de împrumuturi nerambursabile care să ajute la viabilizarea revitalizării rapide a unui sector a cărui supravieţuire este ameninţată pentru prima dată în istorie, şi încă mult înainte de ea, în toate epocile preistoriei, căci niciodată vreun cadavru uman nu trebuie să fi dus lipsă de cineva care, mai devreme sau mai târziu, să-i sară în ajutor şi să-l îngroape, chiar dacă n-a fost decât pământul generos care s-a deschis. Cu respect, cerem răspuns favorabil.

Nici directorii şi administratorii spitalelor, atât de stat, cât şi private, nu întârziară mult până să meargă să bată la poarta ministerului tutelar, cel al sănătăţii, pentru a-şi exprima în faţa serviciilor competente neliniştile şi dorinţele lor, care, oricât de ciudat ar părea, aproape întotdeauna ţineau mai mult de chestiuni logistice decât de

chestiuni sanitare propriu-zise. Ei afirmau că procesul normal de rotaţie a bolnavilor internaţi, bolnavilor vindecaţi şi bolnavilor morţi ar fi suferit, ca să spunem aşa, un scurtcircuit, sau, dacă e să vorbim în termeni mai puţin tehnici, un ambuteiaj, cum se întâmplă şi cu automobilele, care avea drept cauză şederea pe termen nedefinit a unui număr tot mai mare de internaţi care, prin gravitatea bolilor sau accidentelor cărora le-au fost victime, ar fi trecut deja în lumea cealaltă. Situaţia e dificilă, argumentau ei, am început să punem bolnavii pe coridoare, adică mai mult decât obişnuiam s-o facem, şi totul arată că în mai puţin de o săptămână ne vom confrunta nu numai cu puţinătatea paturilor, ci, având în vedere că şi coridoarele şi infirmeriile sunt pline, cu situaţia de a nu şti, din pricina lipsei de spaţiu şi a dificultăţilor de manevră, unde să le mai punem pe cele încă disponibile. Sigur că există o modalitate de rezolvare a problemei, conchideau responsabilii spitalelor, însă, pentru că ea ar aduce atingere, chiar dacă tangenţial, jurământului lui Hipocrate, hotărârea, în cazul în care va fi luată, nu va putea fi nici medicală, nici administrativă, ci politică. Cum, pentru cineva care înţelege repede, câteva cuvinte au fost întotdeauna de ajuns, ministrul sănătăţii, după ce s-a consultat cu prim-ministrul, consemnă următoarea hotărâre, Luând în considerare supraocuparea nestăvilită cu bolnavi care începe să prejudicieze serios funcţionarea până acum excelentă a sistemului nostru spitalicesc şi care este consecinţa directă a numărului în creştere de persoane internate aflate în stare de viaţă suspendată pentru un timp nedefinit, fără vreo posibilitate de vindecare sau de simplă ameliorare, cel puţin până când cercetarea medicală va atinge noile obiective pe care şi le-a propus, guvernul sfătuieşte şi recomandă direcţiilor şi administraţiilor spitalelor ca, după o analiză riguroasă, caz cu caz, a situaţiei clinice în care se află asemenea bolnavi, şi dacă se confirmă ireversibilitatea proceselor morbide respective, aceştia să fie încredinţaţi spre îngrijire familiilor, stabilimentele spitaliceşti asumându-şi

responsabilitatea de a asigura bolnavilor, fără rezerve, toate tratamentele şi analizele pe care medicii lor curanţi le consideră încă necesare sau pur şi simplu recomandabile. Această hotărâre a guvernului se bazează pe o ipoteză uşor de acceptat pentru toată lumea, aceea că unui pacient aflat într-o astfel de stare, permanent la un pas de o moarte care îi este permanent refuzată, trebuie să-i fie ceva mai puţin decât indiferent, chiar şi în vreun eventual moment de luciditate, locul în care se află, fie că este vorba de sânul afectuos al familiei sale sau de infirmeria aglomerată a unui spital, de vreme ce nici aici, nici acolo nu va reuşi să moară, după cum nici acolo, nici aici nu-şi va putea recupera sănătatea. Guvernul vrea să profite de această ocazie pentru a informa populaţia că se continuă în ritm accelerat lucrările de cercetare care, după cum sperăm şi suntem încredinţaţi, vor conduce la o cunoaştere satisfăcătoare a cauzelor, până în acest moment misterioase, ale dispariţiei subite a morţii. Guvernul informează de asemenea că o amplă comisie interdisciplinară, incluzând reprezentanţi ai diferitelor religii în vigoare şi filosofi aparţinând diferitelor scoli în activitate, care au întotdeauna un cuvânt de spus în aceste chestiuni, este însărcinată cu misiunea delicată de a reflecta la ce va însemna un viitor fără existenţa morţii, încercând în acelaşi timp să elaboreze o previziune plauzibilă asupra noilor probleme pe care societatea le va avea de înfruntat, dintre care pe cea mai importantă unii ar rezuma-o în această crudă întrebare, Ce vom face cu bătrânii, de vreme ce nu mai există moartea ca să le reteze excesul de veleităţi macrobiene.

Căminele pentru vârsta a treia şi a patra, aceste instituţii caritabile create spre liniştea familiilor care nu au timp şi nici răbdare să cureţe nasuri răcite, să se ocupe de sfâncterele obosite şi să se scoale noaptea ca să pună cadrul lângă pat, n-au întârziat nici ele, aşa cum făcuseră spitalele şi firmele de pompe funebre, să dea cu capul de zidul plângerii. Făcând dreptate cui se cuvine, trebuie să recunoaştem că nehotărârea în care se aflau, adică să

continue sau nu să primească oaspeţi, era una dintre cele mai neliniştitoare, care ar putea pune la încercare eforturile de a oferi un tratament echitabil şi talentul planificator al oricărei persoane care gestionează resurse umane, în principal pentru că rezultatul final, şi asta caracterizează o dilemă autentică, ar fi tot acelaşi. Obişnuiţi până acum, la fel ca şi nemulţumiţii lor parteneri, cei cu injecţia intravenoasă şi cei cu coroana de flori cu panglică mov, cu siguranţa rezultată din rotaţia continuă şi de neoprit de vieţi şi morţi, unele care intrau, altele care ieşeau, căminele pentru vârsta a treia şi a patra nici nu voiau să se gândească la un viitor de muncă în care obiectele îngrijirii lor nu şi-ar schimba niciodată chipurile şi trupurile, în afară de faptul că ar deveni tot mai lamentabile pe zi ce trece, mai decadente, mai jalnic descompuse, chipurile ridându-se, cută după cută, la fel ca o stafidă, membrele tremurătoare şi ezitante, ca un vapor căutându-şi inutil busola căzută în mare. Un oaspete nou fusese întotdeauna motiv de bucurie pentru căminele apusului fericit, avea un nume care trebuia fixat în memorie, obiceiuri proprii aduse din lumea exterioară, manii care erau doar ale lui, ca de exemplu un anumit funcţionar pensionat care în fiecare zi simţea nevoia să-şi spele în profunzime periuţa de dinţi pentru că nu suporta să vadă în ea resturi de pastă de dinţi sau acea bătrână care desena arbori genealogici ai familiei sale şi niciodată nu se descurca cu numele pe care trebuia să le agaţe de ramuri. Timp de câteva săptămâni, până când rutina nivela atenţia datorată internaţilor, el era cel nou, benjaminul grupului, şi asta pentru ultima dată în viaţă, chiar dacă aceasta ar dura cât eternitatea, această eternitate care, aşa cum se spune despre soare, străluceşte acum pentru toţi oamenii din această ţară norocoasă, noi, cei care vom vedea astrul zilei stingându-se şi vom continua să trăim, nimeni nu ştie cum, nici de ce. Acum însă noul oaspete, exceptând cazul în care a ocupat un loc încă liber şi rotunjeşte veniturile căminului, este o persoană al cărei destin este dinainte cunoscut, nu-l vom vedea plecând de

aici ca să moară acasă sau în spital, aşa cum se întâmpla în vremurile bune, când ceilalţi oaspeţi săreau să încuie în grabă uşile de la camerele lor pentru ca moartea să nu intre şi să-i ia şi pe ei, azi ştim că toate acestea fac parte dintr-un trecut care nu se va mai întoarce, dar cineva din guvern va trebui să se gândească la soarta noastră, noi, patronul, administratorul şi salariaţii căminelor apusului fericit, căci destinul care ne aşteaptă este să nu avem pe nimeni care să ne primească când va sosi momentul în care va trebui să renunţăm, observaţi că nici măcar nu suntem stăpâni a ceea ce într-un fel era şi al nostru, cel puţin prin faptul că ne-a dat mult de lucru ani de-a rândul, aici trebuie să se înţeleagă că au luat cuvântul salariaţii, ceea ce vrem să spunem este că nu va fi loc pentru noi în căminele apusului fericit, afară de cazul în care vom da afară câţiva oaspeţi, guvernul a avut deja aceeaşi idee cu ocazia acelei dezbateri asupra pletorei spitalelor, ca familia să-şi reasume obligaţiile sale, au spus ei, dar pentru aceasta ar fi necesar să mai existe în componenţa respectivei familii cineva cu suficientă minte în cap şi destulă energie în restul corpului, daruri al căror termen de valabilitate, aşa cum ştim din proprie experienţă şi din panorama pe care ne-o serveşte lumea, are durata unui oftat dacă îl comparăm cu această eternitate recent inaugurată, soluţia, cu excepţia părerilor mai limitate, ar fi înmulţirea căminelor apusului fericit, nu ca până acum, utilizând conace şi mici palate care pe vremuri au avut o soartă mai bună, ci construind din temelii edificii mari, de forma unui pentagon, de exemplu, a unui turn babel, a unui labirint din cnosos, mai întâi cartiere, apoi oraşe, apoi metropole, sau, folosind cuvinte mai crude, cimitire de vii unde fatala bătrâneţe la care nu se poate renunţa ar fi îngrijită, aşa cum vrea dumnezeu, până nu se ştie când, căci zilele ei n-ar avea sfârşit, problema spinoasă, şi considerăm de datoria noastră să atragem atenţia celor în drept asupra ei, este că, pe măsură ce va trece timpul, nu numai că vor fi tot mai mulţi bătrâni internaţi în căminele apusului fericit, dar va fi de asemenea necesar tot mai

mult personal care să aibă grijă de ei, având ca rezultat faptul că romboidul vârstelor se va întoarce rapid cu picioarele în sus, o masă uriaşă de bătrâni la vârf, mereu în creştere, înghiţind ca un piton noile generaţii, care, la rândul lor, transformate în majoritate în personal de asistenţă şi administrare a căminelor apusului fericit, după ce şi-au cheltuit cei mai frumoşi ani din viaţă îngrijind babalâci de toate vârstele, fie normale, fie matusalemice, mulţimi de părinţi, bunici, străbunici, stră-străbunici, stră-stră-străbunici, stră-stră-stră-străbunici, stră-stră-stră-străstrăbunici, stră-stră-stră-stră-stră-străbunici şi aşa mai departe, *ad infinitum,* se vor adăuga una după alta, ca frunzele care se desprind din copaci şi cad peste frunzele toamnelor trecute, *mais ou sont les neiges d'antan,* la furnicarul interminabil al celor care încet-încet şi-au trăit viaţa pierzându-şi dinţii şi părul, al legiunilor celor cu vederea slabă şi auzul dificil, ale celor cu hernie, ale celor cu catar, ale celor care şi-au fracturat colul femural, ale paraplegicilor, ale caşecticilor acum nemuritori care nu sunt capabili să-şi reţină nici saliva care li se scurge de pe bărbie, excelenţele voastre, domnilor care ne guvernaţi, poate că nu vă vine să ne credeţi, dar valul care vine peste noi este cel mai rău dintre coşmarurile pe care le-a putut avea vreodată o fiinţă umană, nici măcar în cavernele întunecate, când totul era teroare şi groază, nu credem să se fi văzut aşa ceva, v-o spunem noi care avem experienţa primului cămin al apusului fericit, sigur că atunci totul era la scară redusă, dar imaginaţia ne poate ajuta şi ea la ceva, dacă vreţi să vă spunem cu sinceritate, cu inima deschisă, mai degrabă moartea, domnule prim-ministru, mai degrabă moartea decât aşa o soartă.

O ameninţare teribilă care vine să pună în pericol supravieţuirea industriei noastre, declara preşedintele federaţiei companiilor de asigurare organelor de comunicare în masă, referindu-se la multele mii de scrisori care sosiseră în ultimele zile la sediile companiilor aducând, aproximativ prin cuvinte identice, ca şi cum le-ar fi copiat dintr-o minută unică, un ordin de anulare imediată

a poliţelor de asigurare de viaţă pe care le încheiaseră respectivii semnatari. Aceştia afirmau că, luând în considerare faptul public şi notoriu că moartea îşi pusese capăt zilelor, ar fi absurd, ca să nu spunem pur şi simplu prostesc, să se plătească în continuare nişte sume foarte mari care ar servi, fără niciun fel de compensaţie, doar la o îmbogăţire şi mai mare a companiilor. Nu sunt dispus să hrănesc vitele cu cozonac, îşi vărsa năduful, în post-scriptum, un asigurat în mod special prost dispus. Unii mergeau mai departe, cereau restituirea sumelor plătite, dar se vedea imediat că aceştia o făceau într-o doară, pentru liniştirea conştiinţei, să vadă dacă prinde. La întrebarea inevitabilă a jurnaliştilor despre ceea ce aveau de gând companiile de asigurări să facă pentru a contracara salva de artilerie grea care căzuse peste ele dintr-odată, preşedintele federaţiei răspunse că, deşi consilierii juridici studiau cu toată atenţia, chiar în acest moment, paragrafele scrise cu litere mici ale poliţelor în căutarea oricărei posibilităţi de interpretare care ar permite, în cadrul celei mai stricte legalităţi, bineînţeles, să se impună asiguraţilor eretici, chiar împotriva voinţei lor, obligativitatea de a le plăti pe viaţă, cu alte cuvinte, pe vecie, cel mai probabil, cu toate acestea, era să li se propună un pact de consens, un acord de onoare, care ar consta în includerea unei scurte adende la poliţe, atât pentru rectificarea prezentului, cât şi pentru a fi în vigoare în viitor, adendă în care s-ar fixa vârsta de optzeci de ani pentru moartea obligatorie, evident în sens figurat, se grăbi preşedintele să adauge, zâmbind cu indulgenţă. Astfel, companiile ar încasa prime în cea mai perfectă normalitate până la data la care fericitul asigurat ar ajunge la cea de-a optzecea aniversare a sa, moment în care, de vreme ce a devenit o persoană virtualmente moartă, ar cere plata valorii integrale a asigurării, cerere care i-ar fi imediat satisfăcută. Ar mai fi de adăugat, şi n-ar fi mai puţin interesant, că, în cazul în care doresc, clienţii şi-ar putea reînnoi contractul pentru încă optzeci de ani, la sfârşitul cărora s-ar înregistra un al doilea deces,

repetându-se procedura anterioară şi aşa mai departe. S-au auzit murmure de admiraţie şi s-au schiţat aplauze printre jurnaliştii pricepuţi în calculul actuarial, pentru care preşedintele a mulţumit înclinând uşor capul. Din punct de vedere strategic şi tehnic, mişcarea fusese perfectă, astfel încât imediat în ziua următoare au început să curgă scrisori către companiile de asigurare anulându-le pe primele. Toţi asiguraţii se declarau dispuşi să accepte acordul de onoare propus, datorită căruia se putea spune, fără exagerare, că acesta a fost unul din acele cazuri extrem de rare în care nimeni nu pierdea şi toţi câştigau. În special companiile de asigurări, scăpate de catastrofă ca prin urechile acului. Evident, la următoarele alegeri preşedintele federaţiei avea să fie reales în funcţia pe care o îndeplinea în mod atât de strălucit.

Despre prima şedinţă a comisiei interdisciplinare se poate spune orice, mai puţin că a decurs bine. Vina, dacă termenul acesta greu începe aici, a fost a dramaticului memorandum adus la guvern de către căminele apusului fericit, în special acea frază contagioasă cu care se încheia, Mai degrabă moartea, domnule prim-ministru, mai degrabă moartea decât aşa o soartă. Când filosofii, împărţiţi, ca întotdeauna, în pesimişti şi optimişti, unii ursuzi, alţii zâmbitori, erau pe punctul de a începe din nou, pentru a mia oară, disputa răsuflată a paharului despre care nu se ştie dacă este pe jumătate plin sau pe jumătate gol, dispută care, transferată la chestiunea care îi adunase aici, s-ar reduce în final, cu toată probabilitatea, la un simplu inventar al avantajelor sau dezavantajelor de a fi mort sau de a trăi pe vecie, s-au prezentat şi delegaţii religiilor, formând un front comun în dorinţa de a stabili dezbaterea pe singurul teren dialectic care îi interesa, adică acceptarea explicită a faptului că moartea era absolut fundamentală pentru înfăptuirea împărăţiei lui dumnezeu şi că, prin urmare, orice discuţie despre un viitor fără moarte ar fi nu numai blasfemie, dar şi absurdă, întrucât ar trebui să presupună un dumnezeu absent, ca să nu spunem pur şi simplu dispărut. Nu era vorba de o

atitudine nouă, însuşi cardinalul atrăsese deja atenţia asupra impasului la care ar duce această versiune teologică a cuadraturii cercului când, în convorbirea sa telefonică cu prim-ministrul, a admis, chiar dacă prin cuvinte mult mai puţin clare, că dacă s-ar termina cu moartea n-ar mai putea să existe înviere şi că dacă n-ar exista înviere, atunci n-ar mai avea sens să existe biserică. Or, aceasta fiind, în mod public şi notoriu, singura unealtă de care părea să dispună dumnezeu pe pământ pentru a pregăti căile care ar trebui să conducă la împărăţia sa, concluzia evidentă şi de necombătut este că toată istoria sacră sfârşeşte în mod inevitabil într-o fundătură. Acest argument acid ieşi din gura celui mai bătrân dintre filosofii pesimişti, care nu se opri aici şi adăugă imediat, Religiile, toate câte sunt ele, oricât le-am răstălmăci, nu au altă justificare pentru a exista decât moartea, au nevoie de ea ca de aer. Delegaţii religiilor nu se deranjară să protesteze. Dimpotrivă, unul dintre ei, cunoscut component al grupului catolicilor, spuse, Aveţi dreptate, domnule filosof, tocmai pentru asta existăm, pentru ca oamenii să-şi trăiască toată viaţa cu frica în gât şi, atunci când le soseşte ceasul, să primească moartea ca pe o eliberare, Raiul, raiul sau iadul, sau nimic, ceea ce se întâmplă după moarte ne interesează mult mai puţin decât se crede în general, religia, domnule filosof, este o chestiune pământească, nu are nimic de-a face cu cerul, Nu asta ne-aţi obişnuit să auzim, Trebuia să spunem ceva ca să facem marfa atrăgătoare, Asta înseamnă că de fapt nu credeţi în viaţa veşnică, Ne facem că credem. Timp de un minut nimeni nu mai vorbi. Cel mai bătrân dintre pesimişti lăsă să i se răspândească pe chip un surâs vag şi suav şi afişă aerul cuiva care vede încununată de succes o experienţă de laborator dificilă. Aşa stând lucrurile, interveni un filosof din aripa optimistă, de ce vă sperie atât faptul că moartea a încetat să mai existe, Nu ştim dacă a încetat să mai existe, ştim doar că a încetat să mai ucidă, nu e acelaşi lucru, De acord, dar de vreme ce această problemă încă nu e rezolvată, menţin întrebarea, Pentru că dacă fiinţele umane n-ar muri totul

ar fi permis, şi asta ar fi rău, întrebă filosoful bătrân, Pe cât ar fi de rău şi dacă nu s-ar permite nimic. Din nou tăcere. Celor opt bărbaţi aşezaţi în jurul mesei li se ceruse să reflecteze asupra consecinţelor unui viitor în care moartea lipsea şi să construiască, pornind de la datele prezentului, o previziune plauzibilă a noilor probleme cu care societatea ar trebui să se confrunte, pe lângă, bineînţeles, agravarea inevitabilă a vechilor probleme. Atunci mai bine ar fi să nu se facă nimic, spuse unul dintre filosofii optimişti, problemele viitorului să le rezolve viitorul, Cel mai rău e că viitorul înseamnă deja azi, spuse unul dintre pesimişti, avem aici, printre altele, memorandumurile elaborate de aşa-numitele cămine ale apusului fericit, de spitale, de agenţiile funerare, de companiile de asigurări, şi, în afară de cazul acestora, care vor găsi întotdeauna o modalitate de a profita din orice situaţie, trebuie recunoscut faptul că perspectivele nu se limitează la a fi sumbre, sunt teribile, catastrofale, depăşesc, în ceea ce priveşte pericolele, tot ceea ce ar putea concepe imaginaţia cea mai delirantă, Fără intenţia de a fi ironic, ceea ce, în împrejurările actuale, ar fi de cel mai prost gust, observă un component nu mai puţin cunoscut al grupului protestanţilor, mi se pare că această comisie s-a născut moartă, Căminele apusului fericit au dreptate, mai degrabă moartea decât aşa o soartă, spuse purtătorul de cuvânt al catolicilor, Atunci ce intenţionaţi să faceţi, întrebă pesimistul cel mai vârstnic, în afară de a propune dizolvarea imediată a comisiei, aşa cum pare să fie dorinţa dumneavoastră, în ceea ce ne priveşte pe noi, biserica catolică, apostolică şi romană, vom organiza o campanie naţională de rugăciuni ca să-i cerem lui dumnezeu să hotărască întoarcerea morţii cât mai repede posibil spre a scuti sărmana umanitate de cele mai mari orori, Dumnezeu are autoritate asupra morţii, întrebă unul dintre optimişti, Sunt cele două feţe ale aceleiaşi monede, de o parte capul, de cealaltă pajura, Aşa stând lucrurile, poate că moartea s-a retras din ordinul lui dumnezeu, La timpul cuvenit vom cunoaşte motivele acestei încercări,

între timp să punem mătăniile la treabă, Noi vom face acelaşi lucru, mă refer la rugăciuni, bineînţeles, nu la mătănii, zâmbi protestantul, şi de asemenea vom organiza pe străzi în toată ţara procesiuni pentru a cere moartea, în acelaşi mod în care o făceam *ad petendem pluviam,* ca să cerem ploaie, traduse catolicul, Nu vom ajunge noi chiar până acolo, aceste procesiuni n-au făcut parte niciodată din maniile pe care le cultivăm, zâmbi din nou protestantul. Şi noi, întrebă unul dintre filosofii optimişti pe un ton care părea să anunţe apropiata sa intrare în rândurile aripii opuse, ce vom face de acum încolo, când par să se fi închis toate uşile, Pentru început, să ridicăm şedinţa, răspunse cel mai bătrân, şi apoi, Apoi să continuăm să filosofăm, dacă tot ne-am născut pentru asta, chiar dacă despre neant, Pentru ce, Pentru ce, nu ştiu, Atunci de ce, Pentru că filosofia are tot atâta nevoie de moarte cât au şi religiile, dacă filosofăm o facem pentru că ştim că vom muri, aşa cum a spus monsieur de montaigne, a filosofa înseamnă a învăţa să mori.

Chiar nefiind filosofi, cel puţin în sensul cel mai comun al termenului, unii reuşiseră să înveţe drumul. Paradoxal, nu atât să înveţe să moară ei înşişi, pentru că încă nu le sosise ceasul, ci să păcălească moartea altora, ajutând-o. Expedientul utilizat, aşa cum se va vedea în curând, a fost o nouă manifestare a inepuizabilei capacităţi inventive a speciei umane. Într-un sat oarecare, la câţiva kilometri de graniţa cu una dintre ţările limitrofe, era o familie de ţărani săraci care avea, spre nenorocirea sa, nu o rudă, ci două în stare de viaţă suspendată sau, cum preferau ei să spună, de moarte stagnată. Una dintre ele era un bunic din aceia de modă veche, un patriarh rigid pe care boala îl redusese la o cârpă jalnică, deşi nu-l făcuse să-şi piardă complet capacitatea de a vorbi. Cealaltă rudă era un copil de câteva luni pe care nu avuseseră timp să-l înveţe nici cuvântul viaţă, nici cuvântul moarte şi căruia moartea reală refuza să i se facă cunoscută. Nu mureau, nu trăiau, medicul de ţară care îi vizita o dată pe săptămână spunea că nu mai putea face nimic pentru ei,

nici împotriva lor, nici măcar să le injecteze, şi unuia, şi celuilalt, o substanţă letală, din acelea care până nu demult fuseseră soluţia radicală pentru orice problemă. Cel mult, poate ar fi putut să-i împingă cu un pas în direcţia în care se presupunea că s-ar afla moartea, dar ar fi în zadar, inutil, pentru că exact în acel moment, inaccesibilă ca înainte, ea s-ar da cu un pas înapoi, păstrând distanţa. Familia se duse să ceară ajutor preotului, care ascultă, ridică ochii spre cer şi nu avu alt cuvânt de răspuns decât că toţi ne aflăm în mâinile lui dumnezeu şi că mila divină este nesfârşită. Ei da, nesfârşită o fi, dar nu suficientă ca să-i ajute pe tatăl şi pe bunicul nostru să moară în pace, nici ca să salveze un biet micuţ nevinovat care n-a făcut niciun rău lumii. În acest punct ne aflam, nici înainte, nici înapoi, fără leac sau vreo speranţă de a-l găsi, când bătrânul vorbi, Să vină cineva încoace, spuse el, Vrei apă, întrebă una dintre fiice, Nu vreau apă, vreau să mor, Medicul a spus că nu e posibil, tată, ştii bine, adu-ţi aminte că moartea s-a terminat, Medicul nu pricepe nimic, de când lumea a început să fie lume a existat întotdeauna un ceas şi un loc în care să mori, Acum nu, Ba şi acum, Linişteşte-te, tată, că-ţi creşte febra, Nu am febră, şi chiar dacă aş avea tot aia ar fi, ascultă-mă cu atenţie, Ascult, Apropie-te mai mult, înainte să mi se frângă glasul, Spune. Bătrânul murmură câteva cuvinte la urechea fiicei. Ea clătina din cap, dar el insista şi insista. Asta n-o să rezolve nimic, tată, bolborosi ea stupefiată, palidă de groază, O să rezolve, şi dacă n-o să rezolve, N-o să pierdem nimic dacă încercăm, şi dacă n-o să rezolve, E simplu, mă aduceţi înapoi acasă, şi copilul, Copilul merge şi el, dacă eu rămân acolo, rămâne cu mine. Fata încercă să se gândească, i se citea tulburarea pe chip, şi în cele din urmă întrebă, şi de ce să nu vă aducem şi să vă îngropăm aici, Imaginează-ţi ce-ar fi, doi morţi în casă într-un ţinut unde nimeni, orice ar face, nu reuşeşte să moară, cum ai explica tu treaba asta, şi în afară de asta, am îndoielile mele că moartea, aşa cum stau lucrurile, ne-ar lăsa să ne întoarcem, E o nebunie, tată, Poate că este,

dar nu văd altă cale ca să ieşim din această situaţie, Te vrem viu, nu mort, Dar nu în starea în care mă vezi aici, un viu mort, un mort care pare viu, Dacă aşa vrei, îţi vom face voia, Sărută-mă. Fata îl sărută pe frunte şi ieşi plângând. Apoi, scăldată în lacrimi, se duse să anunţe restul familiei că tatăl hotărâse ca ei să-l ducă chiar în acea noapte de cealaltă parte a graniţei, acolo unde, după părerea lui, moartea, încă în vigoare în acea ţară, n-ar mai fi avut altă soluţie decât să-l accepte. Vestea a fost primită cu un sentiment amestecat de mândrie şi resemnare, mândrie pentru că nu se întâmplă în fiecare zi să vezi un bătrân oferindu-se aşa, din proprie iniţiativă, morţii care fuge de el, resemnare căci pentru el viaţa oricum se terminase, ce să-i faci, ce ţi-e scris în frunte ţi-e pus. Întrucât stă scris că nu putem avea totul în viaţă, curajosul bătrân nu lăsa în locul lui nimic mai mult decât o familie săracă şi cinstită care în mod sigur nu avea să uite să-i cinstească memoria. Familia nu însemna doar această fată care a ieşit plângând şi copilul care nu făcuse niciun rău lumii, însemna şi o altă fiică şi soţul respectiv, părinţi a trei copii, din fericire sănătoşi, plus o mătuşă nemăritată căreia îi trecuse de mult vârsta de măritat. Celălalt ginere, soţul fiicei care a ieşit plângând, trăieşte într-o ţară îndepărtată, a emigrat ca să câştige bani şi mâine va afla că şi-a pierdut dintr-odată unicul fiu pe care îl avea şi socrul pe care îl stima. Aşa e viaţa, tot dă cu o mină până când vine o zi în care ia totul cu cealaltă. Că sunt puţin importante pentru această povestire relaţiile de rudenie ale unor ţărani care, cel mai probabil, nu vor mai apărea în ea, o ştim mai bine ca oricine, dar ni s-a părut că n-ar fi bine, chiar dintr-un punct de vedere strict tehniconarativ, să expediem în două rânduri scurte exact acele persoane care vor fi protagoniste ale unuia dintre cele mai dramatice momente petrecute în această nereală poveste, deşi exactă, despre intermitenţele morţii. Ei bine, le-am consemnat. A mai rămas de spus doar că mătuşa nemăritată încă mai manifesta o îndoială, Ce vor spune vecinii, întrebă ea, când îşi vor da seama că nu mai sunt aici cei care, fără să

moară, pe pragul morţii se aflau. În general mătuşa nemăritată nu vorbea atât de preţios, atât de căutat, dar dacă a făcut-o acum a fost ca să nu izbucnească în lacrimi, căci aşa s-ar fi întâmplat dacă ar fi. Pronunţat numele copilului care nu făcuse niciun rău lumii şi cuvintele „fratele meu”. Îi răspunse tatăl celorlalţi trei copii, Spunem pur şi simplu ce s-a întâmplat şi aşteptăm consecinţele, cu siguranţă vom fi acuzaţi că facem înmormântări clandestine, în afara cimitirului şi fără ştirea autorităţilor, şi pe deasupra în altă ţară, Să dea dumnezeu să nu înceapă vreun război din cauza asta, spuse mătuşa.

Era aproape miezul nopţii când plecară pe drumul spre graniţă. Ca şi cum ar fi bănuit că se punea la cale ceva ciudat, satul întârziase mai mult ca de obicei să se retragă în aşternuturi. În sfârşit, liniştea puse stăpânire pe străzi şi luminile din case se stinseră una câte una. Catârca a fost înhămată la căruţă, apoi, cu mult efort, deşi cântărea foarte puţin, ginerele şi cele două fiice îl coborâră pe bunic şi îl liniştiră atunci când, cu glas stins, acesta întrebă dacă luaseră lopata şi sapa, Da, le-am luat, fii liniştit, apoi urcă şi mama cu copilul în braţe, spunând, Adio, copilul meu, că n-o să te mai văd, deşi asta nu era adevărat, pentru că şi ea urma să meargă în căruţă cu sora şi cumnatul ei, dat fiind că nici ei trei, cu toţii, n-aveau să fie prea mulţi pentru ceea ce era de făcut. Mătuşa nemăritată nu voia să se despartă de călătorii care nu aveau să se mai întoarcă şi se închise în cameră cu nepoţii. Cum cercurile metalice ale roţilor căruţei ar fi făcut zgomot pe pietrele neregulate ale pavajului, riscând să provoace apariţia la ferestre a locuitorilor curioşi să afle unde se duceau vecinii la ora aceea, făcură un ocol pe drumuri nepavate până ce ajunseră în sfârşit la şosea, în afara zonei locuite. Nu se aflau foarte departe de graniţă, dar problema era că şoseaua nu-i ducea acolo, la un moment dat trebuiau s-o părăsească şi să-şi continue drumul pe nişte scurtături unde căruţa abia încăpea, ca să nu mai vorbim că ultima porţiune era de parcurs pe jos, de-a dreptul peste câmp, ca să spunem aşa, cărându-l pe bunicul dumnezeu ştie cum.

Din fericire, ginerele cunoştea bine acele locuri, pentru că, pe lângă că le cutreierase ca vânător, din când în când făcuse şi pe contrabandistul amator pe acolo. Au zăbovit aproape două ore ca să ajungă la punctul unde urmau să lase căruţa, şi acolo ginerele avu ideea de a-l pune pe bunic pe catârcă, încrezător în robusteţea jaretelor animalului. Deshămară animalul, îl eliberară de harnaşamentul de prisos şi, cu multă trudă, îl suiră pe bătrân. Cele două femei plângeau, Tăticul meu drag, Tăticul meu drag, şi odată cu lacrimile li se ducea şi puţina putere pe care o mai aveau. Sărmanul om era pe jumătate inconştient, ca şi cum traversa deja primul prag al morţii. N-o să reuşim, exclamă cu disperare ginerele, dar imediat îi trecu prin minte că soluţia ar fi să încalece mai întâi el însuşi şi apoi să-l tragă pe bătrân pe spinarea catârcei, în faţa lui, îl iau în braţe, nu există altă cale, voi ajutaţi de acolo. Mama copilului se duse la căruţă să aranjeze păturicea cu care îl acoperise, să nu-i fie frig, sărăcuţul, şi se întoarse ca să-şi ajute sora, Unu, doi, trei, ziseră, dar fără niciun efect, trupul era atât de greu că părea de plumb, nu reuşiră să facă mai mult decât să-l ridice un pic de pe pământ. Dar dintr-odată se întâmplă ceva nemaivăzut, un fel de miracol, un fenomen extraordinar, o minune. Ca şi cum pentru o clipă legea gravitaţiei s-ar fi suspendat sau şi-ar fi inversat direcţia de acţiune, acţionând acum de jos în sus, bunicul scăpă uşor din mâinile fiicelor şi, singur, ca printr-un fenomen de levitaţie, urcă spre braţele întinse ale ginerelui. Cerul, care de la începutul nopţii fusese acoperit de nori grei care ameninţau cu ploaia, se înseninã şi lăsă luna să apară. Putem pleca, spuse ginerele, adresându-se soţiei, tu conduci catârca. Mama copilului ridică puţin păturica să vadă în ce stare era micuţul. Pleoapele închise erau ca două mici pete palide, chipul, un desen nedesluşit. Femeia scoase un strigăt care străbătu tot spaţiul din jur şi făcu să tresară în vizuini animalele pădurii, Nu, nu voi fi eu aceea care-l va duce pe fiul meu de cealaltă parte, nu l-am adus la viaţă ca să-l încredinţez morţii cu propriile mele mâini,

luaţi-l pe tata, eu rămân aici. Sora ei veni spre ea şi o întrebă, Preferi să asişti, an după an, la agonia lui, Tu ai trei copii sănătoşi, îţi dă mâna să vorbeşti, Fiul tău e ca şi cum ar fi al meu, Dacă e aşa, du-l tu, eu nu pot, Dar nu eu trebuie să-l duc, ar fi ca şi cum l-aş omorî, Care este diferenţa, Nu este acelaşi lucru să duci pe cineva la moarte sau să-l omori, cel puţin în acest caz, tu eşti mama acestui copil, nu eu, Ai fi în stare să-l duci la moarte pe unul dintre copiii tăi sau chiar pe toţi, Cred că da, dar n-aş putea să jur, Atunci eu am dreptate, Dacă aşa vrei, aşteaptă-ne, noi îl ducem pe tata. Femeia se îndepărtă, ţinând catârca de frâu şi întrebă, Mergem, soţul răspunse, Mergem, dar încet, nu vreau să-mi cadă din braţe. Luna, plină, strălucea. Undeva, înainte, era graniţa, acea linie care e vizibilă numai pe hărţi. Cum vom şti că am ajuns, întrebă femeia, Tata o să ştie. Ea înţelese şi nu mai puse alte întrebări. Continuară să meargă, încă o sută de metri, încă zece paşi, şi deodată bărbatul spuse, Am ajuns, S-a sfârşit, Da. În urma lor un glas repetă, S-a sfârşit. Mama copilului îşi adăpostea pentru ultima oară fiul mort în culcuşul braţului său stâng, mina ei dreaptă ţinea pe umăr lopata şi sapa pe care ceilalţi le uitaseră. Să mai mergem un pic, până la frasinul acela, spuse cumnatul. În depărtare, pe o coastă, se distingeau luminile unei aşezări. După călcătura catârcei îşi dădeau seama că pământul devenise moale, trebuia să fie uşor de săpat. Acest loc mi se pare bun, spuse în sfârşit bărbatul, copacul ne va servi de semn pentru când vom veni să le aducem flori. Mama copilului lăsă să cadă sapa şi lopata şi, uşor, îşi culcă fiul pe pământ. Apoi, cele două surori, cu mii de precauţii ca să nu-l scape, luară în primire trupul tatălui şi, fără să aştepte ajutorul bărbatului care deja se dădea jos de pe catârcă, îl aşezară alături de nepot. Mama copilului suspina, repeta monoton, Copilul meu, tatăl meu, şi sora ei veni şi-o îmbrăţişă, plângând şi ea şi spunând, A fost mai bine aşa, a fost mai bine aşa, viaţa acestor nefericiţi nu mai era viaţă, îngenunche ară amândouă pe pământ plângându-şi morţii care păcăliseră moartea. Bărbatul mânuia deja uneltele,

săpa, scotea cu lopata pământul desprins şi săpa din nou. În adâncime pământul era mai dur, mai compact, puţin pietros, abia după o jumătate de oră de muncă neîntreruptă groapa se făcuse suficient de mare. Nu aveau sicriu, nici giulgiu, trupurile urmau să se odihnească direct în pământul gol, doar cu hainele pe care le aveau pe ei. Unindu-şi forţele, bărbatul şi cele două femei, el în groapă, ele afară, una de-o parte, alta de cealaltă, au coborât încet trupul bătrânului, ele susţinându-l de braţele deschise în cruce, el sprijinindu-l până ce atinse fundul. Femeile plângeau fără încetare, bărbatul avea ochii uscaţi, dar tremura tot, de parcă l-ar fi apucat febra. Acum rămânea de făcut ce era mai rău. Printre lacrimi şi gemete, a fost coborât copilul, aşezat alături de bunic, dar nu stătea bine acolo, o siluetă micuţă, nesemnificativă, o viaţă fără importanţă, lăsată aşa, de izbelişte, ca şi cum n-ar fi aparţinut familiei. Bărbatul se aplecă, luă copilul de pe pământ şi îl culcă cu faţa-n jos pe pieptul bunicului, apoi braţele acestuia au fost încrucişate peste trupuşorul minuscul, acum da, sunt gata instalaţi, pregătiţi pentru odihnă, putem începe să aruncăm pământ peste ei, cu grijă, încet-încet, ca să ne mai poată privi încă un timp, să se poată despărţi de noi, să auzim ce ne spun, adio, fetele mele, adio, ginere, adio, unchi şi mătuşă, adio, mamă. Când se umplu groapa, bărbatul bătători şi netezi pământul ca să nu se observe, în caz că trecea careva pe acolo, că fusese cineva îngropat. Puse o piatră la căpătâi şi alta mai mică la picioare, apoi împrăştie pe deasupra gropii buruienile pe care le smulsese înainte cu sapa, alte plante, vii, vor lua în câteva zile locul acestora care, ofilite, moarte, retezate, vor intra în ciclul alimentar al aceluiaşi pământ din care răsăriseră. Bărbatul măsură cu paşi mari distanţa dintre pom şi groapă, au fost doisprezece, apoi îşi puse pe umăr lopata şi sapa. Să mergem, zise. Luna dispăruse, cerul era acoperit din nou. Începu să plouă când terminară de înhămat catârca la căruţă.

Actorii dramaticului moment descris anterior cu o minuţiozitate desuetă într-o povestire care până acum a

preferat să ofere cititorului curios, ca să spunem aşa, o imagine panoramică a faptelor au fost, în momentul intrării lor inopinate în scenă, categorisiţi din punct de vedere social ca ţărani săraci. Greşeala, rezultat al unei impresii grăbite a naratorului, al unei analize care nu a depăşit stadiul superficialului, trebuie, din respect pentru adevăr, corectată imediat. O familie de ţărani săracă, din cele cu adevărat sărace, n-ar ajunge niciodată să fie proprietara unei căruţe, nici n-ar avea cu ce să întreţină un animal care mănâncă atât de mult cum este catârca. Era vorba de o familie de mici agricultori, oameni îndestulaţi în modestia mediului în care trăiau, persoane cu educaţie şi cu suficientă instrucţie şcolară ca să poată întreţine dialoguri nu numai corecte din punct de vedere gramatical, dar şi cu ceea ce, în lipsă de ceva mai bun, unii obişnuiesc să numească conţinut, alţii substanţă, alţii, mai pământeni, miez. Dacă n-ar fi fost aşa, mătuşa nemăritată n-ar fi fost în stare în veacul vecilor să pună pe picioare acea frază atât de frumoasă comentată mai înainte, Ce vor spune vecinii când îşi vor da seama că nu mai sunt aici cei care, fără să moară, pe pragul morţii se aflau. După ce am îndreptat la timp greşeala, odată aşezat adevărul la locul cuvenit, să vedem ce au spus vecinii. În ciuda precauţiilor pe care şi le-au luat, cineva văzuse căruţa şi i se păruse ciudată plecarea celor trei la o asemenea oră. Exact aceasta a fost întrebarea pe care şi-o pusese în minte vecinul vigilent, Unde s-or duce la ora asta din noapte cei trei, întrebare pe care o adresă în dimineaţa următoare, cu o mică schimbare, ginerelui bătrânului agricultor, Unde vă duceaţi voi la ora aceea din noapte. Cel întrebat răspunse că se duseseră să rezolve o problemă, dar vecinul nu se consideră satisfăcut, O problemă la miezul nopţii, cu căruţa, cu nevastă-ta şi cumnată-ta, nu e lucru obişnuit, spuse el, N-o fi obişnuit, dar chiar aşa a fost, şi de unde veneaţi când începea să se lumineze, Nu e treaba ta, Ai dreptate, scuză-mă, într-adevăr nu e treaba mea, dar oricum presupun că pot să te întreb cum se simte socrul tău, La fel, şi nepoţelul tău, La fel şi el, Sănătate

amândurora, Mulţumesc, La revedere, La revedere. Vecinul făcu câţiva paşi, se opri, se întoarse înapoi, Mi s-a părut că duceaţi ceva în căruţă, mi s-a părut că am văzut-o pe sora ta ţinând un copil în braţe, şi dacă era aşa, atunci cel mai probabil era că silueta culcată pe care mi s-a părut că am văzut-o, acoperită cu o pătură, era socrul tău, cu atât mai mult… Cu atât mai mult ce, Cu atât mai mult că la întoarcere căruţa era goală, iar sora ta nu mai avea niciun copil în braţe, După cât se vede, nu dormi noaptea, Am somnul uşor, mă trezesc numaidecât, Te-ai trezit când am plecat, te-ai trezit când ne-am întors, asta se numeşte coincidenţă, Aşa este, şi vrei să-ţi spun ce s-a petrecut, Dacă aşa ţi-e voia, Vino cu mine. Intrară în casă, vecinul le salută pe cele trei femei, Nu vreau să deranjez, spuse stingherit şi aşteptă. Vei fi primul care vei afla, spuse ginerele, şi nu va trebui să păstrezi secretul pentru că nu ţi-o vom cere, Nu spune decât ceea ce vrei cu adevărat să spui, Socrul şi nepotul meu au murit în noaptea asta, i-am dus de cealaltă parte a graniţei, acolo unde moartea continuă să acţioneze, l-aţi omorât, exclamă vecinul, într-un fel, da, de vreme ce ei nu se puteau duce pe picioarele lor, într-un fel nu, pentru că am făcut-o din porunca socrului meu, în ce-l priveşte pe copil, sărăcuţul, el nu avea voinţă, nici viaţă de trăit, au fost îngropaţi lângă un frasin, îmbrăţişaţi, s-ar putea spune. Vecinul îşi puse mâinile în cap, şi acum, Acum tu vei povesti la tot satul, vom fi arestaţi şi duşi la poliţie, probabil judecaţi şi condamnaţi pentru ceea ce n-am făcut, Ba aţi făcut, Un metru înainte de graniţă încă mai trăiau, un metru după erau morţi, spune-mi tu când i-am omorât, şi cum, Dacă nu i-aţi fi dus, Da, ar fi fost aici, aşteptând moartea care nu venea. Tăcute, împăcate, cele trei femei îl priveau pe vecin. Mă duc, spuse el, într-adevăr bănuiam că s-a întâmplat ceva, dar nu mi-a trecut prin cap că era vorba de asta, Vreau să te rog ceva, spuse ginerele, Ce, Să mergi cu mine la poliţie, aşa nu va trebui să mergi tu din poartă-n poartă, prin tot satul, ca să povesteşti oamenilor oribilele crime pe care le-am comis, închipuie-ţi, paricid, infanticid,

doamne sfinte, ce monştri trăiesc în casa asta, N-aş povesti în acest fel, Ştiu, vii cu mine, Când, Chiar acum, trebuie să batem fierul cât e cald, Haidem.

N-au fost nici condamnaţi, nici judecaţi. Ca un fitil aprins, vestea se răspândi cu mare viteză prin toată ţara, mijloacele de comunicare îi blamară pe infami, surorile asasine, ginerele instrument al crimei, se vărsară lacrimi pentru bătrân şi pentru micuţul inocent ca şi cum ei ar fi fost bunicul şi nepotul pe care toată lumea dorea să-i fi avut, pentru a mia oară ziare cu pretenţii care acţionau ca nişte barometre ale moralităţii publice arătară cu degetul spre degradarea nestăvilită a valorilor tradiţionale ale familiei, izvor, cauză şi origine a tuturor relelor, în opinia lor, şi apoi să vezi unde nu începură, patruzeci şi opt de ore după aceea, să sosească informaţii despre practici identice care se petreceau în toate regiunile de frontieră. Alte căruţe şi alte catârci au dus alte trupuri neputincioase, false ambulanţe au tot ocolit pe poteci părăsite ca să ajungă la locul unde trebuiau să le descarce; legaţi pe parcursul drumului, în general cu centurile de siguranţă sau, în unele cazuri mai condamnabile, ascunşi în portbagaj şi acoperiţi cu o pătură, maşini de toate mărcile, modelele şi preţurile îi transportau spre această nouă ghilotină al cărei tăiş, iertată fie comparaţia extrem de liberă, era linia foarte subţire a graniţei, invizibilă cu ochiul liber, pe acei nefericiţi pe care moartea, de partea asta, îi menţinuse în situaţia de pedeapsă suspendată. Nu toate familiile care au procedat aşa ar putea alege în apărarea lor motivele oarecum respectabile, chiar dacă evident discutabile, prezentate de cunoscuţii şi chinuiţii noştri agricultori care, departe de a-şi imagina consecinţele, iniţiaseră traficul. Unele familii n-au vrut să vadă în expedientul de a se duce să se debaraseze de tată sau de bunic pe teritoriul străin decât un mod curat şi eficient, radical ar fi un termen mai exact, de a se vedea eliberaţi de nişte autentice poveri, morţii care erau muribunzii lor din casă. Mijloacele de comunicare în masă, care înainte le blamaseră energic pe fiicele şi pe ginerele

bătrânului îngropat împreună cu nepotul, incluzând-o apoi în această dezaprobare şi pe mătuşa nemăritată, acuzată de complicitate şi conivenţă, stigmatizau acum cruzimea şi lipsa de patriotism a unor persoane aparent decente care, în aceste circumstanţe de criză naţională extrem de gravă, lăsaseră să cadă masca ipocrită în spatele căreia îşi ascundeau adevăratul caracter. Presat de guvernele celor trei ţări limitrofe şi de opoziţia politică internă, şeful guvernului condamnă procedeul inuman, apelă la respectul faţă de viaţă şi anunţă că forţele armate urmau să ocupe imediat poziţii de-a lungul graniţei pentru a împiedica trecerea oricărui cetăţean în stare de degradare fizică terminală, fie că era punerea în aplicare a propriei iniţiative, fie că era concretizarea unei hotărâri arbitrare a rudelor. Dar în fond, în fond, şi despre asta, bineînţeles, prim-ministrul nu îndrăzni să vorbească, guvernul nu vedea cu ochi atât de răi un exod care, în ultimă instanţă, avea să servească interesele ţării în măsura în care ajuta la scăderea unei presiuni demografice în continuă creştere de trei luni încoace, deşi încă departe de a atinge niveluri cu adevărat neliniştitoare. Şeful guvernului nu spuse nici că exact în aceeaşi zi se întâlnise discret cu ministrul de interne cu scopul de a plănui amplasarea de supraveghetori sau spioni în toate localităţile ţării, oraşe, comune şi sate, cu misiunea de a comunica autorităţilor orice deplasare suspectă de persoane cu aspect de suferinzi în stare de moarte suspendată. Hotărârea de a interveni sau nu urma să fie analizată de la caz la caz, de vreme ce guvernul nu urmărea să frâneze total acest avânt migrator de tip nou, ci să dea o satisfacţie parţială îngrijorării guvernelor din ţările cu graniţe comune, suficient ca să se liniştească pentru un timp reclamaţiile. Nu ne aflăm aici ca să facem ce vor ei, spuse cu autoritate prim-ministrul, Vor mai rămâne în afara planului micile cătune, fermele, casele izolate, observă ministrul de interne, Pe ăştia îi lăsăm în pace, să facă ce vor, ştiţi bine, dragă domnule ministru, din experienţă, că e imposibil să pui câte un poliţist lângă fiecare cetăţean.

Timp de două săptămâni planul funcţionă mai mult sau mai puţin la perfecţie, dar, după aceea, unii supraveghetori începură să se plângă de faptul că primeau ameninţări prin telefon, spunându-li-se pe un ton intimidant că, dacă voiau să aibă o viaţă liniştită, să mai închidă ochii la traficul clandestin de suferinzi în fază terminală, şi chiar să-i închidă de tot dacă nu voiau să mărească cu propriul lor corp cantitatea de persoane cu observarea cărora fuseseră însărcinaţi. Nu erau cuvinte deşarte, după cum se văzu când familiile a patru supraveghetori se treziră anunţate prin apeluri telefonice anonime că trebuiau să se ducă să-i ia pe aceştia din anumite locuri. Aşa cum erau, adică nu morţi, dar nici vii. În faţa gravităţii situaţiei, ministrul de interne hotărî să-şi arate puterea duşmanului necunoscut, dând ordin, pe de o parte, ca spionii să-şi intensifice acţiunile de investigare şi, pe de altă parte, anulând sistemul picăturii, ăsta da, ăsta nu, care se aplică de acord cu tactica prim-ministrului. Răspunsul veni imediat, alţi patru supraveghetori au suferit soarta tristă a celor dinaintea lor, dar, în acest caz, n-a fost decât un singur apel telefonic, adresat chiar ministerului de interne, ceea ce putea fi interpretat ca o provocare, dar în aceeaşi măsură şi ca o acţiune determinată de o logică pură, ca şi cum ar fi spus, Noi existăm. Mesajul, totuşi, nu se limită doar la asta, aducea şi o propunere constructivă, Să stabilim un acord de onoare, spuse vocea aflată de cealaltă parte, ministerul retrage supraveghetorii şi noi ne însărcinăm să transportăm discret suferinzii, Cine sunteţi voi, întrebă directorul de serviciu care răspunsese la telefon, Doar un grup de oameni care iubesc ordinea şi disciplina, persoane deosebit de competente în specialitatea lor, care detestă confuziile şi-şi îndeplinesc întotdeauna promisiunile, în fine, oameni cinstiţi, şi acest grup are vreun nume, vru să ştie directorul, Unii ne spun maphia, cu ph, De ce cu ph, ia să ne deosebim de cealaltă, de cea clasică, Statul nu face acorduri cu mafii, Pe hârtii cu semnături autentificate de notari, cu siguranţă că nu, Nici din acestea, nici altele,

Care e funcţia dumneavoastră, Sunt director de serviciu, Cu alte cuvinte, cineva care nu ştie nimic despre viaţa reală, Am responsabilităţile mele, Singura care ne interesează în acest moment este să faceţi să ajungă propunerea noastră la cel în drept, la ministru, dacă aveţi acces la el, Nu am acces la domnul ministru, dar această convorbire va fi imediat transmisă superiorului meu, Guvernul va avea patruzeci şi opt de ore ca să studieze propunerea, niciun minut în plus, dar preveniţi-l pe superiorul dumneavoastră că vor intra şi alţi supraveghetori în comă dacă răspunsul nu va fi cel pe care-l aşteptăm, Aşa voi face, Poimâine, exact la ora aceasta, voi telefona din nou ca să aflu ce hotărâre s-a luat, Am reţinut, A fost o plăcere să vorbesc cu dumneavoastră, N-aş putea spune acelaşi lucru, Sunt sigur că veţi începe să vă schimbaţi părerea când veţi afla că supraveghetorii s-au întors acasă vii şi nevătămaţi, dacă încă n-aţi uitat rugăciunile din copilărie, rugaţi-vă pentru asta, înţeleg, Ştiam că o să înţelegeţi, Aşa este, Patruzeci şi opt de ore, niciun minut în plus, Cu siguranţă nu eu vă voi răspunde, Ba eu am certitudinea că da, De ce, Pentru că ministrul n-o să vrea să vorbească direct cu mine, şi în afară de asta, dacă lucrurile vor merge prost, dumneavoastră veţi purta vina, amintiţi-vă că propunerea noastră este un acord de onoare, Da, domnule, Bună seara, Bună seara. Directorul de serviciu scoase banda magnetică din aparatul de înregistrare şi se duse să vorbească cu superiorul.

O jumătate de oră mai târziu caseta se afla în mâinile ministrului de interne. Acesta ascultă, ascultă din nou, ascultă a treia oară, apoi întrebă, Acest director de serviciu al dumneavoastră e om de încredere, Până azi n-am avut nici cel mai mic motiv să mă plâng, răspunse superiorul, şi nici cel mai mare, sper, Nici cel mai mare, nici cel mai mic, spuse superiorul, care nu pricepuse ironia. Ministrul scoase caseta din aparat şi începu să desfăşoare banda. Când termină, o strânse într-o scrumieră mare de cristal şi apropie de ea flacăra unei brichete. Banda începu să se încreţească, să se chircească

şi, în mai puţin de un minut, era transformată într-un ghemotoc înnegrit, casant şi inform. Şi ei trebuie să fi înregistrat dialogul cu directorul de serviciu, spuse superiorul, Nu contează, oricine putea simula o conversaţie prin telefon, pentru asta erau suficiente două voci şi un aparat de înregistrare, era important, însă, acum, să distrugem caseta noastră, odată ars originalul, sunt arse dinainte toate copiile care se puteau face după el, Nu trebuie să vă spun că centrala telefonică păstrează înregistrările, Vom avea grijă să dispară şi acelea, Da, domnule, acum, dacă-mi permiteţi, mă retrag, vă las să vă gândiţi la problemă, E deja gândită, nu plecaţi, De fapt nu mă surprinde, domnul ministru se bucură de privilegiul de a avea o gândire foarte ageră, Ceea ce aţi spus ar suna, poate, linguşitor dacă nu ar fi o realitate, e adevărat, gândesc cu rapiditate, Veţi accepta propunerea, Voi face o contrapropunere, Mă tem că nu o vor accepta, termenii în care a vorbit emisarul, pe lângă peremptorii, erau mai mult decât ameninţători, vor mai intra nişte supraveghetori în comă dacă răspunsul nu e cel pe care-l aşteptăm, acestea au fost cuvintele, Dragul meu, răspunsul pe care-l vom da va fi exact cel pe care-l aşteaptă, Nu înţeleg, Dragul meu, problema dumneavoastră, o spun fără intenţia de a jigni, este că nu sunteţi în stare să gândiţi ca un ministru, E vina mea, îmi pare rău, Să nu vă pară rău, dacă într-o zi vă vor chema să serviţi patria în funcţii ministeriale veţi descoperi cum mintea singură începe s-o dea cotită exact în momentul în care vă veţi aşeza pe un scaun ca acesta, nici nu vă imaginaţi diferenţa, şi nici n-aş avea nimic de câştigat dacă mi-aş crea iluzii, sunt un funcţionar, Cunoaşteţi vechea zicală, să nu spui niciodată din această apă n-am să beau, Chiar în acest moment, domnule ministru, aveţi de băut o apă destul de amară, spuse superiorul arătând spre resturile benzii arse, Când se urmăreşte o strategie bine definită şi se cunosc suficient datele problemei, nu e greu de trasat o linie de acţiune sigură, Sunt numai urechi, domnule ministru, Poimâine, directorul dumneavoastră de serviciu, odată ce el îi va

răspunde emisarului, el va fi negociatorul din partea ministerului, şi nimeni altul, va spune că suntem de acord să examinăm propunerea pe care ne-au făcut-o, dar apoi va adăuga că opinia publică şi opoziţia nu ar permite niciodată ca miile de supraveghetori să fie retraşi din misiunea lor fără o explicaţie acceptabilă, şi e clar că explicaţia acceptabilă nu ar putea fi aceea că maphia a pus stăpânire pe afacere, Aşa este, deşi acest lucru ar putea fi spus în termeni mai aleşi, Scuzaţi-mă, domnule ministru, mi-a ieşit fără să mă gândesc, Bine, ajunşi la acest punct, directorul de serviciu va prezenta contrapropunerea, pe care o putem numi şi sugestie alternativă, adică supraveghetorii nu vor fi retraşi, vor rămâne la posturile lor de acum, dar dezactivaţi, Dezactivaţi, Da, cred că termenul este destul de clar, Fără îndoială, domnule ministru, doar mi-am exprimat surpriza, Nu văd de ce, este unica modalitate pe care o avem la dispoziţie de a nu părea că cedăm la şantajul acestei bande de ticăloşi, Deşi în realitate am cedat, Important e să nu pară aşa, să menţinem faţada, ce se întâmplă în spatele ei nu mai ţine de responsabilitatea noastră, De exemplu, Să ne imaginăm că interceptăm acum un transport şi-i prindem pe ţipi, nu e nevoie să spunem că aceste riscuri erau incluse în factura pe care rudele au trebuit s-o plătească, Nu va fi nici factură, nici chitanţă, maphia nu plăteşte impozite, E un fel de a spune, ce ne interesează în acest caz este că toţi vom avea de câştigat, noi, care ne luăm o greutate de pe umeri, supraveghetorii, care nu vor mai fi lezaţi în integritatea lor fizică, familiile, care se vor linişti ştiind că morţii lor vii au devenit în sfârşit nişte vii morţi, şi maphia, care îşi va încasa partea pentru munca ei, Un aranjament perfect, domnule ministru, Care de altfel reprezintă o puternică garanţie că nimeni nu va fi interesat să deschidă gura, Cred că aveţi dreptate, Poate, dragul meu, ministrul dumneavoastră vi se pare prea cinic, în niciun caz, domnule ministru, admir doar rapiditatea cu care aţi reuşit să puneţi toate acestea pe picioare, atât de sigur, atât de logic, atât de coerent, Experienţa, dragul meu, experienţa,

Mă duc să vorbesc cu directorul de serviciu, să-i transmit instrucţiunile dumneavoastră, sunt convins că se va achita cu bine de misiune, aşa cum am spus şi mai înainte, niciodată nu mi-a dat nici cel mai mic motiv să mă plâng, Nici cel mai mare, cred.

Niciunul, nici altul, răspunse superiorul, care înţelesese, în sfârşit, subtilitatea nuanţei ironice.

Totul, sau aproape totul, ca să fim mai exacţi, se petrecu aşa cum prevăzuse ministrul. Exact la ora stabilită, niciun minut înainte, niciun minut după, emisarul asociaţiei de delincvenţi care se autonumea maphia telefonă ca să audă ce avea de spus ministerul. Directorul de serviciu s-a achitat cu notă mare de sarcina care-i fusese atribuită, a fost ferm şi clar, persuasiv în chestiunea fundamentală, adică supraveghetorii aveau să rămână la posturile lor, dezactivaţi însă, şi a avut satisfacţia de a primi în schimb, şi de a transmite imediat superiorului, cel mai bun dintre răspunsurile posibile în situaţia actuală, acela că sugestia alternativă a guvernului avea să fie analizată cu atenţie şi că după douăzeci şi patru de ore aveau să sune din nou. Aşa se şi întâmplă. În urma analizei a rezultat că propunerea guvernului ar putea fi acceptată, dar cu o condiţie, aceea că trebuiau dezactivaţi numai acei supraveghetori care continuau să fie leali guvernului, sau, cu alte cuvinte, aceia pe care maphia, pur şi simplu, nu-i convinsese să colaboreze cu noul patron, adică ea însăşi. Să facem un efort ca să înţelegem punctul de vedere al criminalilor. Puşi în faţa unei complexe operaţiuni de lungă durată şi la scară naţională şi trebuind să pună la treabă o bună parte din personalul lor cel mai experimentat în vizitele la familiile care în principiu înclinau să se dispenseze de cei dragi ca să-i cruţe, gest lăudabil, de suferinţe nu doar inutile, dar şi eterne, era foarte clar că le-ar conveni, în măsura posibilului, şi folosind pentru aceasta armele lor preferate, corupţia, mita, intimidarea, să profite de serviciile uriaşei reţele de informatori alcătuită de guvern. De această piatră aruncată pe neaşteptate în mijlocul drumului se împiedică strategia

ministrului de interne, cu consecinţe grave pentru demnitatea statului şi guvernului. Prins între ciocan şi nicovală, între baros şi ilău, între scila şi caribda, alergă să-l consulte pe prim-ministru în legătură cu acest neaşteptat nod gordian apărut. Cel mai rău era că lucrurile merseseră prea departe ca să se mai poată da înapoi. Şeful guvernului, deşi cu mai multă experienţă decât ministrul de interne, nu găsi o ieşire mai bună din acest impas decât să propună o nouă negociere, acum cu stabilirea unui fel de *numerus clausus,* ceva de genul maximum douăzeci şi cinci la sută din numărul total de supraveghetori în activitate ar trece să lucreze pentru cealaltă parte. Încă o dată îi revenea directorului de serviciu sarcina să transmită unui interlocutor deja nerăbdător platforma conciliatoare pe baza căreia, forţaţi de propria nerăbdare să nutrească speranţe, şeful guvernului şi ministrul de interne credeau că acordul avea să fie, în sfârşit, omologat. Fără semnături, de vreme ce era vorba de un acord de onoare, din acelea în care e suficient cuvântul de onoare, nefiind nevoie, aşa cum explică dicţionarul, de formalităţi legale. Asta însemna că nu aveau nici cea mai slabă idee de cât de întortocheat şi malign este spiritul maphioţilor. În primul rând, nu stabiliră un termen pentru răspuns, lăsându-l ca pe jar pe bietul ministru de interne, deja resemnat, gata să-şi prezinte scrisoarea de demisie. În al doilea rând, când după câteva zile le trecu prin minte că trebuiau să telefoneze, au făcut-o doar ca să spună că încă nu ajunseseră la nicio concluzie în legătură cu platforma, dacă era, adică, tolerabil de conciliatoare pentru ei, şi, în treacăt, aşa ca din întâmplare, profitară de ocazie ca să spună că nu aveau niciun fel de responsabilitate în legătură cu faptul regretabil petrecut în ziua anterioară, când alţi patru supraveghetori fuseseră găsiţi într-o stare foarte proastă, în al treilea rând, mulţumită faptului că orice aşteptare îşi are sfârşitul său, fie el fericit sau nefericit, răspunsul care sfârşi prin a fi comunicat guvernului de către direcţia naţională maphiotă, via director de serviciu şi respectiv superior, se împărţea în

două puncte, şi anume, punctul a, acel *numerus clausus* nu va fi de douăzeci şi cinci, ci de treizeci şi cinci la sută, punctul b, ori de câte ori vor considera că este convenabil pentru interesele lor, şi fără a fi nevoie să consulte autorităţile în prealabil şi cu atât mai puţin să ceară consimţământul, organizaţia cerea să-i fie recunoscut dreptul de a transfera supraveghetori aflaţi în serviciul său în locuri unde se aflau supraveghetori dezactivaţi, aceştia fiind, bineînţeles, înlocuiţi de primii. Era da sau nu. Vedeţi vreo modalitate de a evita această disjunctivă, îl întrebă şeful guvernului pe ministrul de interne, Nici măcar nu cred că ea există, domnule, dacă refuzăm, socotesc că vom avea câte patru supraveghetori scoşi din uz, şi la serviciu, şi în viaţă, în fiecare zi care va trece, dacă vom accepta, vom rămâne în mâinile acelor oameni dumnezeu ştie pentru cât timp, Pentru totdeauna sau cel puţin atâta timp cât vor exista familii care vor vrea să se vadă eliberate cu orice preţ de poverile pe care le au în casă, Asta îmi dă o idee, Nu ştiu dacă asta ar trebui să mă bucure, Am făcut ce am ştiut mai bine, domnule prim-ministru, dacă am devenit cumva o povară nu trebuie decât să-mi spuneţi un cuvânt, Spune mai departe, nu fi atât de susceptibil, care e ideea aceea, Cred, domnule prim-ministru, că ne aflăm în faţa unui exemplu clar de cerere şi ofertă, şi ce legătură are, vorbim de oameni care în acest moment au o singură modalitate de a muri, La fel ca în dilema clasică, ce a apărut mai întâi, oul sau găina, tot aşa nu putem întotdeauna deosebi dacă cererea a precedat oferta sau, dimpotrivă, oferta a pus în mişcare cererea, Văd că n-ar fi o politică greşită să vă scot de la interne şi să vă mut la economie, Nu sunt atât de diferite, domnule prim-ministru, aşa cum la interne există o economie, la fel şi în economie există un interior[1], sunt vase comunicante, ca să spunem aşa, Nu divagaţi, spuneţi-mi care este ideea, Dacă acelei prime familii nu i-ar fi trecut prin minte că soluţia

1 Joc de cuvinte: în textul original funcția de ministru de interne este redată prin sintagma *ministro do interior* (ministru al interiorului) (n.t.).

problemei aştepta de cealaltă parte a graniţei, poate că situaţia în care ne aflăm astăzi ar fi fost diferită, dacă multe alte familii nu le-ar fi urmat exemplul după aceea, n-ar fi apărut maphia ca să exploateze o afacere care pur şi simplu n-ar fi existat, Teoretic aşa este, cu toate că, după cum ştim, ei ştiu foarte bine să scoată apă şi din piatră seacă şi apoi s-o vândă mai scump, oricum tot nu văd care e ideea dumneavoastră, E simplu, domnule ministru, Să dea domnul să fie, Pe scurt, să oprim fluxul ofertei, şi cum s-ar putea face asta, Convingând familiile, în numele celor mai sfinte principii ale umanităţii, ale iubirii pentru aproapele nostru şi ale solidarităţii, să-şi ţină acasă bolnavii terminali, şi cum credeţi că veţi putea produce acest miracol, Mă gândesc la o amplă campanie de publicitate prin toate mijloacele de difuzare, presă, televiziune şi radio, incluzând şi marşuri pe străzi, acţiuni de lămurire, distribuire de pliante şi autocolante, teatru stradal şi în sală, filme, mai ales drame sentimentale şi desene animate, o campanie capabilă să emoţioneze până la lacrimi, o campanie care să le facă să se căiască pe rudele care s-au abătut de la datoriile şi obligaţiile lor, care să-i facă pe oameni solidari, devotaţi, plini de compasiune, sunt convins că în foarte scurt timp familiile păcătoase ar deveni conştiente de cruzimea de neiertat a comportamentului lor actual şi s-ar întoarce la valorile transcendentale care nu demult constituiau temelia lor cea mai solidă, îndoielile mele cresc cu fiecare minut, acum mă întreb dacă n-ar trebui să vă încredinţez mai degrabă portofoliul culturii sau pe cel al cultelor, pentru care de asemenea vă descopăr o anumită vocaţie, Sau să reuniţi, domnule prim-ministru, cele trei portofolii în acelaşi minister, şi dacă-i aşa, şi pe cel al economiei, Da, din cauza chestiei cu vasele comunicante, La ce n-aţi fi bun, dragul meu, ar fi la propagandă, acea idee a unei campanii de publicitate care să determine familiile să se întoarcă în sânul sufletelor sensibile este o prostie perfectă, De ce, domnule prim-ministru.

Pentru că, în realitate, campanii de acest tip folosesc

doar celor care încasează ceva pentru ele, Am făcut multe, Da, cu rezultatele care se cunosc, în afară de asta, ca să ne întoarcem la chestiunea de care trebuie să ne ocupăm, chiar dacă ar da rezultate campania dumneavoastră, acestea nu s-ar vedea nici azi, nici mâine, iar eu trebuie să iau o hotărâre chiar acum, Aştept ordinele dumneavoastră, domnule prim-ministru. Şeful guvernului zâmbi abătut, Toate astea sunt ridicole, absurde, spuse el, ştim foarte bine că nu avem de unde să alegem şi că propunerile noastre nu au făcut decât să agraveze situaţia, Aşa stând lucrurile, Ei bine, aşa stând lucrurile, şi dacă nu vrem să ne încărcăm conştiinţa cu patru supraveghetori pe zi împinşi cu lovituri de măciucă spre poarta de intrare a morţii, nu ne rămâne altă cale decât să acceptăm condiţiile pe care ni le-au propus, Am putea să dezlănţuim o operaţiune poliţienească fulger, o captură fulminantă, să băgăm la închisoare câteva zeci de maphioţi, poate am reuşi să-i facem să dea înapoi, Singurul mod de a lichida dragonul este să-i tai capul, pilirea unghiilor nu serveşte la nimic, La ceva ar servi, Patru supraveghetori pe zi, amintiţi-vă, domnule ministru de interne, patru supraveghetori pe zi, mai bine să recunoaştem că suntem legaţi de mâini şi de picioare, Opoziţia ne va ataca cu cea mai mare violenţă, ne va acuza că am vândut ţara maphiei, Nu vor spune ţara, vor spune patria, şi mai rău, Să sperăm că biserica va vrea să ne dea o mână de ajutor, îmi imaginez că trebuie să fie receptivi la argumentul că, pe lângă că le furnizăm câţiva morţi utili, am luat această hotărâre ca să salvăm vieţi, Nu se mai poate vorbi de salvarea vieţilor, domnule prim-ministru, asta era înainte, Aveţi dreptate, va trebui inventată altă expresie. Urmară momente de tăcere. Apoi şeful guvernului spuse, Să terminăm cu asta, daţi instrucţiunile necesare directorului dumneavoastră de serviciu şi începeţi să lucraţi la planul de dezactivare, trebuie să ştim şi care sunt ideile maphiei despre distribuţia teritorială a celor douăzeci şi cinci la sută dintre supraveghetorii care vor constitui *numerus clausus,* Treizeci şi cinci la sută, domnule prim-ministru,

Daţi-mi voie să nu vă mulţumesc că mi-aţi amintit, dezastrul în care ne aflăm părea de la început inevitabil şi acum are o şi mai mare amploare, E o zi tristă, Dacă ar şti ce se petrece aici, familiile următorilor patru supraveghetori n-ar spune aşa, şi când te gândeşti că mâine cei patru supraveghetori ar putea lucra pentru maphie, Aşa e viaţa, dragul meu titular al ministerului vaselor comunicante, De interne, domnule prim-ministru, de interne, Acesta este depozitul central.

S-ar putea crede că după ce ai cedat de atâtea ori şi în mod atât de ruşinos cum făcuse guvernul în timpul sus-jos-ului tranzacţiilor cu maphia, mergând până la extrema de a consimţi ca funcţionari publici modeşti şi cinstiţi să înceapă să lucreze cu normă întreagă pentru organizaţia criminală, s-ar putea crede, spuneam, că n-ar fi posibil să se ajungă la un nivel moral încă şi mai scăzut Din nefericire, când înaintezi orbeşte pe tărâmurile mocirloase ale *realpolitik*-ului, când pragmatismul pune mâna pe baghetă şi dirijează concertul fără să ţină seama de ce scrie în partitură, mai mult ca sigur logica imperativă a degradării va demonstra că, în cele din urmă, mai erau câteva trepte de coborât. Prin intermediul ministerului competent, cel al apărării, numit de război în vremuri mai sincere, s-au dat instrucţiuni ca forţele armate care fuseseră dispuse de-a lungul graniţei să se limiteze la supravegherea şoselelor principale, în special a acelora care aveau ieşire spre ţările vecine, lăsându-le în seama liniştii lor bucolice pe cele de categoria a doua şi a treia, şi de asemenea, cum era şi logic, să nu se atingă de reţeaua măruntă de drumuri vicinale, poteci, cărări, drumuri de ţară şi scurtături. Evident, asta a însemnat întoarcerea la cazarmă a celei mai mari părţi din aceste forţe, ceea ce, dacă e adevărat că a produs multă bucurie în rândul soldaţilor simpli, incluzându-i pe caporali şi pe furieri, sătui cu toţii de santinele şi ronduri diurne şi nocturne, a provocat, dimpotrivă, o nemulţumire declarată în categoria sergenţilor, după cât se vede mai conştienţi decât restul personalului de valorile onoarei militare şi de serviciul

adus patriei. Cu toate acestea, dacă mişcarea capilară a acestei nemulţumiri a putut să urce până la sublocotenenţi, dacă apoi a pierdut ceva din avântul ei la nivelul locotenenţilor, sigur este că ea a căpătat din nou forţă, şi multă, când a atins nivelul căpitanilor. Bineînţeles că niciunul dintre ei n-ar fi îndrăznit să pronunţe cu voce tare periculosul cuvânt maphia, dar, când discutau unii cu alţii, nu puteau evita să-şi aducă aminte cum, în zilele anterioare demobilizării, fuseseră interceptate numeroase furgonete care transportau bolnavi terminali, având alături de şofer un supraveghetor acreditat oficial care, chiar înainte de a i se fi cerut, arăta o hârtie cu toate timbrele, semnăturile şi ştampilele necesare, prin care, din motive de interes naţional, se autoriza în mod expres transportarea suferindului cutare cutărescu la o destinaţie neprecizată, pe deasupra incluzând şi indicaţia că forţele militare trebuiau să se considere obligate să acorde tot sprijinul solicitat, pentru a le garanta ocupanţilor fiecărei furgonete o perfectă eficacitate a operaţiei de transportare. Nimic din toate acestea n-ar fi putut suscita îndoieli în mintea domnilor sergenţi dacă, cel puţin în şapte cazuri, nu s-ar fi semnalat o coincidenţă neobişnuită, supraveghetorul să facă cu ochiul soldatului exact în momentul în care îi dădea documentul spre verificare. Luând în considerare răspândirea geografică a punctelor în care se petrecuseră aceste episoade din viaţa de campanie, a fost înlăturată imediat ipoteza că ar fi vorba de un gest, să-i spunem aşa, echivoc, ceva ce ar avea de-a face cu tertipurile celei mai primare seducţii între persoane de acelaşi sex sau de sexe diferite, nu avea importanţă în acest caz. Nervozitatea de care supraveghetorii dăduseră semne clare, unii mai mult decât alţii, bineînţeles, dar toţi astfel încât părea mai curând că aruncau în mare o sticlă cu un bilet în ea prin care cereau ajutor, a determinat corporaţia perspicace a sergenţilor să bănuiască cum că în furgonete s-ar afla ascuns acel motan faimos care găseşte întotdeauna o modalitate de a-şi lăsa vârful cozii afară când vrea să fie descoperit. Venise apoi

inexplicabilul ordin de întoarcere în cazărmi şi imediat au apărut unele murmure ici şi colo, născute nu se ştie cum, nici unde, dar despre care unii colportori insinuau, în mod confidenţial, că ar putea veni chiar din ministerul de interne. Ziarele opoziţiei se făcură ecoul atmosferei proaste care se respira în cazărmi, ziarele ataşate guvernului negară vehement că astfel de miasme ar otrăvi mintea corpului de armată, dar cert este că zvonurile despre o lovitură militară care ar fi în pregătire, deşi nimeni n-ar fi ştiut să explice de ce şi pentru ce, crescuseră peste tot, făcând ca, pe moment, să treacă pe un al doilea plan de interes public chestiunea bolnavilor care nu mureau. Nu că ar fi fost uitată, cum o dovedea o frază pusă în circulaţie şi mult repetată de obişnuiţii bodegilor, Cel puţin, se spunea, chiar dacă va fi o lovitură militară, de un lucru putem fi siguri, oricât s-ar împuşca unii pe alţii, nu vor reuşi să omoare pe nimeni. Se aştepta în orice moment un apel dramatic al regelui la înţelegere naţională, un comunicat al guvernului anunţând un pachet de măsuri urgente, o declaraţie a înaltelor comandamente al armatei şi al aviaţiei, căci, neexistând mare, nu exista nici marină, jurând fidelitate absolută puterilor legitim constituite, un manifest al scriitorilor, o luare de poziţie din partea artiştilor, un concert de solidaritate, o expoziţie de afişe revoluţionare, o grevă generală promovată în comun de cele două centrale sindicale, o pastorală a episcopilor chemând la rugăciune şi la post, o procesiune de penitenţi, o distribuire masivă de pliante galbene, albastre, verzi, roşii, albe, se ajunsese chiar să se vorbească despre convocarea unei manifestaţii uriaşe la care să participe miile de oameni de toate vârstele şi condiţiile care se aflau în starea de moarte suspendată, defilând pe principalele bulevarde ale capitalei pe tărgi, în cărucioare împinse manual, în ambulanţe sau în spatele fiilor mai robuşti, cu o pancartă uriaşă în fruntea cortegiului, care să spună, sacrificând nu mai puţin decât patru virgule pentru eficienţa distihului, Noi care trişti mărşăluim aici vă aşteptăm pe voi toţi fericiţi. În cele din

urmă, nimic din toate acestea nu se dovedi necesar. Este adevărat că suspiciunile privind o implicare directă a maphiei în transportul de bolnavi nu se risipiră, este adevărat că aveau chiar să se întărească în lumina câtorva întâmplări ulterioare, dar un singur ceas avea să ajungă pentru ca ameninţarea bruscă a duşmanului extern să liniştească dispoziţiile fratricide şi să reunească cele trei stări, cler, nobilime şi popor, încă în vigoare în ţară, în ciuda progresului ideilor, adunate în jurul regelui lor şi, deşi cu anumite reţineri justificate, al guvernului lor. Întâmplarea, ca aproape întotdeauna, se povesteşte în câteva cuvinte.

Iritaţi de invadarea continuă a teritoriului lor de către comandouri de ciocli, maphioţi sau spontani, veniţi din acel ţinut aberant în care nu murea nimeni, şi după nu puţine proteste diplomatice care nu serviseră la nimic, guvernele celor trei ţări limitrofe hotărâră, într-o acţiune concertată, avansarea trupelor lor şi întărirea pazei la graniţe, cu ordinul restrictiv de a trage la al treilea avertisment. Este momentul să menţionăm faptul că moartea câtorva maphioţi ucişi practic la limită după ce au traversat linia de separare, aceasta fiind ceea ce obişnuim să numim riscurile meseriei, a constituit un pretext imediat pentru ca organizaţia să ridice preţurile din tabelul său de prestări servicii la rubrica de siguranţă personală şi riscuri operative. Odată menţionat acest amănunt lămuritor legat de funcţionarea administraţiei maphiote, să trecem la ceea ce ne interesează, încă o dată, ocolind cu o manevră tactică impecabilă ezitările guvernului şi îndoielile înaltelor comandamente ale forţelor armate, sergenţii luară din nou iniţiativa şi deveniră, sub ochii tuturor, promotorii, şi în consecinţă şi eroii mişcării populare de protest care ieşi din case ca să ceară, în masă, prin pieţe, pe bulevarde şi pe străzi, întoarcerea imediată a trupelor pe frontul de luptă. Indiferenţi, impasibili în faţa problemelor extrem de grave cu care se lupta patria de dincoace, confruntată cu criza sa cvadruplă, demografică, socială, politică şi economică, ţările de cealaltă parte

lăsaseră în sfârşit să le cadă masca şi se arătau la lumina zilei cu adevărata lor faţă, aceea de cuceritori duri şi imperialişti. În fond sunt invidioşi pe noi, se spunea prin magazine şi prin casele oamenilor, se auzea la radio şi la televiziune, se citea în ziare, în fond sunt invidioşi pentru că în patria noastră nu se moare, de aceea vor să ne invadeze şi să ne ocupe teritoriul, ca să nu mai moară nici ei. În două zile, cu marşuri forţate şi cu drapelele în vânt, cântând cântece patriotice ca *marseieza, ga ira, maria da fonte, imnul cartei, nu vei vedea nicio ţară, banniera rossa, a portuguesa, god save the king, internaţionala, deutschland iiher alles, chant du marais, as stars and stripes,* soldaţii se întoarseră la posturile de unde veniseră şi acolo, înarmaţi până în dinţi, aşteptară hotărâţi atacul şi gloria. N-a fost să fie. Nici gloria, nici atacul. Prea puţin înclinate spre cuceriri şi cu atât mai puţin spre construirea de imperii, ceea ce respectivele ţări pretindeau era numai şi numai să nu mai vină oamenii să le înmormânteze lor fără autorizaţie această nouă specie de imigranţi cu forţa şi, dacă ar veni doar ca să-i înmormânteze, mai treacă-meargă, dar veneau şi să-i omoare, să-i asasineze, să-i elimine, să le stingă vieţile, întrucât, exact în acel precis şi fatidic moment în care, cu picioarele înainte pentru ca să-şi poată capul da seama de ceea ce se întâmpla cu restul corpului, traversau graniţa, nefericiţii se sfârşeau, îşi dădeau ultima suflare. Cele două valoroase tabere se aflau faţă în faţă, dar nici de data aceasta nu avea să curgă sânge. Şi uite că n-a fost din voia soldaţilor de dincoace, căci aceştia aveau certitudinea că nu vor muri chiar dacă i-ar tăia în două o rafală de mitralieră. Deşi ar trebui să ne întrebăm, şi nu numai dintr-o curiozitate ştiinţifică legitimă, cum ar putea supravieţui cele două părţi separate în acele cazuri în care stomacul ar rămâne într-o parte şi intestinele în alta. Oricum, numai unui nebun perfect de legat i-ar veni ideea să tragă primul foc. Şi acesta, slavă domnului, n-a ajuns să fie tras. Nici măcar faptul că unii soldaţi de dincolo au hotărât să dezerteze în eldoradoul unde nu se moare n-a avut altă consecinţă decât aceea de

a fi trimişi imediat de unde veniseră şi unde îi aştepta deja un consiliu de război. Faptul pe care tocmai l-am relatat este total irelevant pentru desfăşurarea istoriei laborioase pe care o povestim şi nu vom mai vorbi despre el, dar, chiar aşa fiind, n-am vrut să rămână în întunericul călimării. Cel mai probabil e ca respectivul consiliu de război să hotărască a priori să nu ia în seamă în deliberările sale dorinţa ingenuă de viaţă eternă care sălăşluieşte dintotdeauna în inima omenească, Unde s-ar ajunge dacă toţi am trăi veşnic, da, unde s-ar ajunge, întrebă acuzarea folosind o lovitură de cea mai joasă retorică, iar apărarea, bineînţeles, nu avu prezenţa de spirit să găsească un răspuns la înălţimea momentului, nici ea nu avea habar unde s-ar ajunge. Să sperăm că măcar nu-i vor împuşca pe amărâţi. Atunci s-ar putea spune că se duseseră după lână şi se întorseseră de acolo buni de tuns.

Să schimbăm subiectul. Apropo de bănuielile sergenţilor şi ale aliaţilor lor sublocotenenţi şi căpitani în legătură cu o posibilă responsabilitate directă a maphiei în transportul suferinzilor spre graniţă, am spus deja că aceste bănuieli au fost întărite de unele fapte care au urmat. Este momentul să dezvăluim care au fost acestea şi cum s-au desfăşurat. Urmând exemplul a ceea ce făcuse familia de mici agricultori iniţiatoare a acestui procedeu, ceea ce a făcut maphia a fost pur şi simplu să treacă graniţa şi să îngroape morţii, încasând pentru asta un sac de bani. Cu încă o diferenţă, că o făcea fără să ţină cont de frumuseţea locurilor şi fără să aibă grijă să noteze într-un carnet de evidenţă al operaţiunii coordonatele topografice şi ortografice care în viitor le-ar putea ajuta pe rudele înlăcrimate şi pline de regrete pentru răul făptuit să găsească mormântul şi să ceară iertare mortului. Ei bine, nu e nevoie să fii dotat cu un cap deosebit de strategic ca să înţelegi că armatele aliniate de cealaltă parte a celor trei frontiere deveniseră un obstacol serios în calea practicii de înmormântare care până atunci decursese în cea mai perfectă siguranţă. Însă n-ar fi maphia ceea ce este dacă n-ar fi găsit soluţia problemei. Este într-adevăr

mare păcat, fie-ne permis comentariul colateral, că inteligenţe atât de sclipitoare precum cele care conduc aceste organizaţii criminale s-au îndepărtat de la calea dreaptă a respectării legii şi au nesocotit înţeleptul precept biblic care ne îndeamnă să ne câştigăm pâinea cu sudoarea frunţii, dar faptele sunt fapte, şi chiar dacă o facem repetând vorba plină de mâhnire a lui adamaştor1, oh, căci nu ştiu de dezgust cum să povestesc[23], consemnăm aici vestea apăsătoare despre vicleşugul de care s-a servit maphia ca să rezolve o problemă pentru care, după toate aparenţele, nu se întrevedea nicio soluţie. Înainte de a continua, se cuvine să lămurim faptul că termenul dezgust, pus de către poet în gura nefericitului gigant, însemna pe atunci tristeţe adâncă, suferinţă, amărăciune, şi nu numai asta, dar, de la un timp încoace, omului obişnuit i s-a părut, şi foarte bine, că se pierdea prin acest termen un mod grozav de a exprima sentimente cum ar fi repulsia, sila, aversiunea, care, aşa cum va recunoaşte oricine, nu au nimic de-a face cu semnificaţiile amintite mai sus. Când e vorba de cuvinte, oricâtă grijă am avea, niciodată nu e suficientă, se răzgândesc şi ele, mai rău ca oamenii. Bineînţeles că vicleşugul n-a constat în a umple, a lega şi a pune la afumat chestiunea, aceasta şi-a avut ocolişurile ei necesare, care implică emisari cu mustaţă falsă şi pălărie cu borurile lăsate, telegrame cifrate, dialoguri prin intermediul unor linii telefonice secrete, prin firul roşu, întâlniri la răscruci în miez de noapte, bileţele ascunse pe sub pietre, toate cele întâlnite mai mult sau mai puţin şi în alte negocieri, acelea în care, ca să spunem aşa, s-au jucat

---

2 Adamastor - personaj mitic din epopeea *Os Lusiadas (Lusiada)* de Luis de Camoes, reprezentînd forțele naturii dezlănțuite împotriva lui Vasco da Gama sub forma unei furtuni care amenința cu distrugerea celui care ar fi încercat să treacă dincolo de Capul Bunei Speranțe și ar fi pătruns în Oceanul Indian (n.t.).

3 Replică rostită de gigantul Adamastor în epopeea *Os Lusiadas* cînd și-a dat seama, în timp ce o îmbrățișa, că ceea ce i se păruse a fi nereida Thetis, goală, era de fapt o stîncă (n.t.).

la zaruri supraveghetorii. Şi nici să nu vă gândiţi că a fost vorba, ca în cazul anterior, de tranzacţii doar bilaterale. Pe lângă maphia din această ţară în care nu se moare, au participat la discuţii şi maphiile din ţările limitrofe, căci acesta era singurul mod de a asigura independenţa fiecărei organizaţii criminale în cadrul naţional în care opera şi faţă de guvernul respectiv. N-ar fi de acceptat sub nicio formă, ar fi chiar absolut reprobabil, ca maphia din una dintre aceste ţări să se apuce să negocieze direct cu administraţia unei altei ţări. Cu toate acestea, lucrurile încă nu ajunseseră în acest punct, existase o stavilă până atunci, ca o ultimă formă de pudoare, principiul sacrosanct al suveranităţii naţionale, atât de important pentru maphii ca şi pentru guverne, fapt care, fiind mai mult sau mai puţin evident în ceea ce le priveşte pe acestea, ar fi destul de îndoielnic în legătură cu acele asociaţii criminale dacă nu ne-am gândi cu ce brutalitate posesivă obişnuiesc ele să-şi apere teritoriile de ambiţiile hegemonice ale colegilor lor de breaslă. Nu a fost o sarcină uşoară să se coordoneze toate acestea, să se împace generalul cu particularul, să se echilibreze interesele unora cu interesele altora, şi aşa se explică faptul că timp de două săptămâni lungi şi plictisitoare de aşteptare soldaţii şi-au petrecut timpul insultându-se prin megafoane, având totuşi grijă să nu depăşească anumite limite, să nu exagereze în ceea ce priveşte tonul, ca să nu se urce ofensa la capul vreunui locotenent-colonel susceptibil şi să ia foc troia. Ceea ce a contribuit mai mult la complicarea şi tărăgănarea negocierilor a fost faptul că niciuna dintre maphiile din celelalte ţări nu dispunea de supraveghetori ca să facă ce vrea cu ei, lipsindu-le, prin urmare, mijlocul irezistibil de presiune care dăduse rezultate atât de bune aici. Deşi această latură obscură a negocierilor nu ajunsese să transpire, afară doar de zvonurile dintotdeauna, existau puternice presupuneri că eşaloanele intermediare de comandă ale armatelor din ţările limitrofe, cu consimţământul indulgent al ramurii superioare a ierarhiei, se lăsaseră convinse, numai dumnezeu ştie cu ce

preţ, de argumentele purtătorilor de cuvânt ai maphiilor locale, în sensul de a închide ochii la indispensabilele manevre de du-te-vino, de a avansa şi a da înapoi, manevre în care consta în cele din urmă soluţia problemei. Orice copil ar fi în stare să aibă ideea, dar, ca s-o pună în practică, era necesar ca, odată ajuns la vârsta pe care o numim a judecăţii, să se ducă să bată la uşa secţiei de recrutare a maphiei şi să spună, Am venit din pură vocaţie, să se îndeplinească prin mine voinţa voastră.

Iubitorii conciziei, ai stilului laconic, ai economiei de limbaj se vor întreba desigur de ce a fost nevoie, ideea fiind atât de simplă, de toată această expunere de motive ca să ajungem în sfârşit la punctul critic. Răspunsul este şi el simplu, şi-l vom da utilizând un termen actual, extrem de modern, prin care ne-ar plăcea să se considere compensate arhaismele prin intermediul cărora, după părerea probabilă a unora, am presărat cu mucegai această povestire, De dragul *backgrou*ndului. Când spunem *background,* toată lumea ştie despre ce este vorba, dar ne-am fi trezit cu nelămuriri dacă, în loc de *background,* am fi folosit termenul insipid fundal, arhaismul acesta plictisitor şi, pe deasupra, puţin corespunzător adevărului, dat fiind că *background* nu reprezintă doar un fundal, reprezintă totalitatea planurilor care există în mod evident între subiectul observat şi linia orizontului. Atunci ar fi mai bine să-l numim cadrul problemei. Exact, cadrul problemei, şi acum că în sfârşit o avem bine încadrată, acum da, a sosit momentul să dezvăluim în ce a constat vicleşugul maphiei pentru a preîntâmpina orice posibilitate de conflict armat care ar fi servit la prejudicierea intereselor sale. Şi un copil, am spus-o deja mai înainte, ar fi putut avea această idee. Care nu era decât următoarea, să treci bolnavul de cealaltă parte a graniţei şi, odată mort, să te întorci şi să-l îngropi în sânul matern al pământului natal. Un şah-mat perfect în sensul cel mai riguros, exact şi precis al expresiei. După cum se vede, problema se rezolva fără ca vreuna dintre părţile implicate să fie dezonorată, cele patru armate,

nemaiavând motiv să se menţină pe picior de război la graniţă, puteau să se retragă în bună pace, de vreme ce maphia nu intenţiona decât să intre şi să iasă, trebuie să ne reamintim că suferinzii îşi pierdeau viaţa exact în clipa în care îi transportau de cealaltă parte, de acum înainte nu va fi nevoie să mai rămână acolo niciun minut în plus, doar timpul necesar ca să moară şi acesta întotdeauna a fost cel mai scurt dintre toate, un suspin şi gata, cu siguranţă ne putem imagina o lumânare care se stinge dintr-odată fără să fie nevoie să sufli în ea. Niciodată nici cea mai suavă eutanasie nu va putea fi atât de uşoară şi de dulce. Cel mai interesant aspect al noii situaţii create este faptul că justiţia din ţara în care nu se moare este lipsită de fundament pentru a-i acţiona în judecată pe cei care se ocupă cu îngropările, presupunând că ar vrea de fapt acest lucru, şi nu numai din cauză că este condiţionată de acordul de onoare pe care guvernul a fost nevoit să-l încheie cu maphia. Nu-i poate acuza de omucidere pentru că, tehnic vorbind, în realitate nu există omucidere şi, din moment ce acel act condamnabil, să-l clasifice mai bine cine poate, se comite în ţări străine, nici măcar nu-i poate incrimina pentru că au îngropat morţi, de vreme ce chiar aceasta este soarta lor, şi e chiar motiv de recunoştinţă faptul că cineva a hotărât să-şi asume o muncă anevoioasă sub toate aspectele, atât din punct de vedere fizic, cât şi din punct de vedere sufletesc. Cel mult, ar putea invoca faptul că n-a fost prezent niciun medic ca să certifice decesul, că înmormântarea nu a îndeplinit procedurile stabilite pentru o înhumare corectă şi, ca şi cum un astfel de caz ar fi fost inedit, că mormântul nu numai că nu este identificat, dar cu toată certitudinea i se va pierde şi localizarea când va cădea prima ploaie mai puternică şi plantele vor irumpe fragede şi voioase din humusul creator. Luând în considerare dificultăţile şi temându-se să nu cadă în mocirla de recursuri în care, tăbăciţi în şmecherii, avocaţii vicleni ai maphiei ar afunda-o fără milă şi compasiune, legea hotărî să aştepte cu răbdare să vadă cum vor evolua lucrurile. Era, fără umbră de îndoială,

atitudinea cea mai prudentă. Ţara era mai agitată ca niciodată, puterea confuză, autoritatea diluată, valorile în proces accelerat de inversare, pierderea simţului de respect civic se extindea la toate sectoarele societăţii, probabil nici dumnezeu nu ştia unde ne ducea. Circula zvonul că maphia era în curs de negociere a unui nou acord de onoare cu industria funerară în vederea unei raţionalizări a eforturilor şi a unei distribuiri de sarcini, ceea ce însemna, în limbajul de toată ziua, că ea se angaja să furnizeze morţii, agenţiile funerare contribuind cu mijloacele şi tehnica necesare pentru a-i înmormânta. Se mai spunea că propunerea maphiei fusese primită cu braţele deschise de agenţii, deja obosite de irosirea ştiinţei lor de milenii, a experienţei lor, a *know how*-ului lor, a corurilor de bocitoare, în organizarea de funeralii pentru câini, pisici şi canari, din când în când un papagal, o broască-ţestoasă catatonică, o veveriţă domesticită, un guşter de companie pe care stăpânul obişnuia să-l poarte pe umăr. Niciodată n-am căzut atât de jos, spuneau ei. Acum viitorul se arăta puternic şi surâzător, speranţele înfloreau precum rondurile unei grădini, putându-se spune chiar, riscând paradoxul evident, că pentru industria înmormântărilor răsărise în sfârşit o viaţă nouă. Şi totul datorită meritelor şi inepuizabilului seif al maphiei. Ea subvenţionase agenţiile din capitală şi din alte oraşe ale ţării ca să înfiinţeze filiale, în schimbul unor compensaţii, bineînţeles, în localităţile mai apropiate de graniţe, ea luase măsuri să fie întotdeauna un medic în aşteptarea defunctului la reintrarea acestuia pe teritoriul naţional când era nevoie de cineva care să spună că era mort, ea încheiase convenţii cu administraţiile municipale pentru ca înmormântările organizate de ea să aibă prioritate absolută, indiferent de ora din zi sau din noapte la care îi convenea să le facă. Toate acestea costau mulţi bani, firește, dar afacerea continua să merite, acum că sporurile şi serviciile extra-începuseră să constituie grosul facturii. Deodată, fără veste, robinetul din care se ivise, în mod constant, generosul izvor de suferinzi terminali se închise.

Părea că familiile, cuprinse de remuşcare, se anunţaseră unele pe altele că s-a terminat cu practica aia de a-i trimite pe cei dragi să moară departe, dacă, în sens figurat, le mâncasem carnea, acum o să le mâncăm şi oasele, că nu ne aflăm aici doar pentru ceasurile bune, când el sau ea avea forţa şi sănătatea intacte, suntem aici în egală măsură şi pentru ceasurile rele, şi pentru ceasurile foarte rele, când ea sau el nu este mai mult decât o zdreanţă fetidă pe care este inutil să o speli. Agenţiile funerare au trecut de la euforie la disperare, din nou ruina, din nou umilinţa de a înmormânta canari şi pisici, câini şi celelalte animale, broasca-ţestoasă, papagalul, veveriţa, guşterul nu, pentru că nu exista alt animal care să se lase aşa, purtat pe umăr de stăpân. Liniştită, fără să se piardă cu firea, maphia se puse pe treabă să vadă ce se întâmplă. Era simplu. Familiile îi spuseră, aproape întotdeauna cu vorbe pe jumătate, dând doar de înţeles, că una fusese vremea de clandestinitate, când cei dragi erau duşi pe ascuns, în liniştea nopţii, şi vecinii nu aveau nicio trebuinţă să ştie dacă se aflau în continuare în patul lor de suferinţă sau se evaporaseră. Era uşor să minţi, să spui cu mâhnire, Sărăcuţul, e acolo, când întreba vecina pe scară, Ce mai face bunicuţul. Acum totul ar fi diferit, ar exista un certificat de deces, ar exista plăci funerare cu nume şi prenume în cimitire, în câteva ceasuri vecinii invidioşi şi clevetitori ar şti că bunicuţul murise în unicul fel în care se putea muri şi că asta ar însemna, pur şi simplu, că propria familie, crudă şi ingrată, îl expediase la graniţă. Ne este foarte ruşine, mărturisiră. Maphia ascultă, ascultă, şi spuse că se va gândi. Nu întârzie douăzeci şi patru de ore. Urmând exemplul bătrânului de la pagina cincizeci şi unu, fusese dorinţa morţilor să moară, prin urmare aveau să fie înregistraţi în certificatul de deces ca sinucigaşi. Robinetul se deschise din nou.

Nu totul a fost atât de sordid în această ţară în care nu se moare precum ceea ce s-a povestit până acum, nu în toate sectoarele acestei societăţi împărţite între speranţa de a trăi veşnic şi teama de a nu muri niciodată reuşi

maphia cea vorace să-şi înfigă ghearele ei încovoiate, corupând suflete, subjugând trupuri, mânjind puţinul care mai exista din bunele principii de odinioară, când un plic care ar fi adus ceva ce mirosea a mită era trimis înapoi în aceeaşi clipă, ducând un răspuns ferm şi clar, ceva de genul, Cumpăraţi jucării pentru copiii dumneavoastră cu banii aceştia, sau, Trebuie să vă fi înşelat în privinţa destinatarului. Demnitatea era pe atunci o formă de nobleţe la îndemâna tuturor claselor. Cu toate acestea, cu toată existenţa falşilor sinucigaşi şi a afacerilor murdare de la graniţă, spiritul acestor locuri continua să planeze deasupra apelor, nu a apelor oceanului, căci acestea scăldau alte ţărmuri, departe, ci deasupra lacurilor şi râurilor, deasupra pâraielor şi pârâiaşelor, în bălţile pe care ploaia le lăsa în urma ei, în adâncul luminos al puţurilor, unde se percepe cel mai bine înălţimea la care se află cerul, şi, oricât de extraordinar ar părea, şi deasupra suprafeţei liniştite a acvariilor. Exact când, distrat, privea un peştişor roşu care venise cu gura la suprafaţa apei şi se întreba, acum mai puţin distrat, de cât timp nu o schimbase, ştia bine ce voia să spună peştele când tot urca câte o clipă sfâşiind pelicula extrem de subţire în care apa se confundă cu aerul, exact în acel moment revelator ucenicului filosof i se dezvălui, clară şi în toată goliciunea ei, chestiunea care avea să dea naştere celei mai pasionante şi aprinse polemici cunoscute în toată istoria acestei ţări în care nu se moare. Iată ce-l întrebă pe ucenicul filosof spiritul care plana deasupra apei din acvariu, Te-ai întrebat dacă moartea o fi aceeaşi pentru toate fiinţele vii, fie ele animale, incluzând fiinţa umană, sau vegetale, incluzând iarba târâtoare pe care călcăm şi *sequoiadendron giganteum* cu cei o sută de metri înălţime ai săi, oare aceeaşi moarte ucide un om care ştie că va muri şi un cal care nu o va şti niciodată. Şi continuă să întrebe, în ce moment a murit viermele de mătase după ce s-a închis în cocon şi a încuiat uşa, cum a fost posibil să se nască viaţa unuia din moartea celuilalt, viaţa fluturelui din moartea omizii, şi să fie unul şi acelaşi în mod diferit, sau

n-a murit viermele de mătase, pentru că trăieşte în fluture. Ucenicul filosof răspunse, Viermele de mătase n-a murit, fluturele va muri, după ce va depune ouăle, Asta o ştiam eu înainte să te fi născut tu, spuse spiritul care plana deasupra apei din acvariu, viermele de mătase n-a murit, în interiorul coconului n-a rămas niciun cadavru după ce a ieşit fluturele, tu ai spus-o, unul s-a născut din moartea celuilalt, Se numeşte metamorfoză, toată lumea ştie despre ce e vorba, spuse condescendent ucenicul filosof, Iată un cuvânt care sună bine, plin de promisiuni şi certitudini, spui metamorfoză şi mergi mai departe, pare că nu vezi că vorbele sunt etichete care se prind de lucruri, nu sunt lucrurile înseşi, niciodată nu vei şti cum sunt lucrurile, nici măcar care sunt numele lor în realitate, pentru că numele pe care le-ai dat nu sunt altceva decât asta, numele pe care le-ai dat, Care dintre noi doi este filosoful, Nici eu, nici tu, tu nu eşti decât un ucenic în ale filosofiei, iar eu sunt doar spiritul care planează deasupra apei din acvariu, Vorbeam despre moarte, Nu despre moarte, despre morţi, am întrebat din ce motiv nu mai mor fiinţele umane, iar celelalte animale, da, din ce motiv non-moartea unora nu este şi non-moartea altora, când acestui peştişor roşu i se va termina viaţa, şi trebuie să te previn că nu va întârzia mult dacă nu-i schimbi apa, vei putea să recunoşti în moartea lui acea altă moarte de care acum pari să fii la adăpost, fără să ştii de ce, înainte, în vremea în care se murea, în puţinele ocazii în care m-am aflat în faţa unor oameni care muriseră, niciodată nu mi-am imaginat că moartea lor ar fi aceeaşi de care într-o zi aveam să mor şi eu, Pentru că fiecare dintre voi are propria sa moarte, o poartă cu sine într-un loc secret de când s-a născut, ea îţi aparţine, tu îi aparţii, Dar animalele, dar vegetalele, Presupun că şi cu ele se întâmplă acelaşi lucru, Fiecare cu moartea sa, Aşa este, înseamnă că morţile sunt multe, tot atâtea câte fiinţe vii au existat, există şi vor exista, într-un anumit fel, da, Te contrazici, exclamă ucenicul filosof, Morţile fiecăruia sunt morţi ca să spunem aşa de viaţă limitată, subordonate, mor odată cu cel pe care l-au

omorât, dar deasupra lor trebuie să existe o altă moarte mai mare, aceea care se ocupă de ansamblul fiinţelor umane de la apariţia speciei, Există prin urmare o ierarhie, Presupun că da, şi pentru animale, de la cel mai elementar protozoar la balena albastră, şi pentru ele, şi pentru vegetale, de la bacteriofit la sequoia gigant, acesta pomenit mai devreme în latină din cauza mărimii, După cât cred că ştiu, acelaşi lucru se întâmplă cu toţi, Adică, fiecare cu moartea sa proprie, personală şi netransmisibilă, Da, şi apoi încă două morţi generale, una pentru fiecare regn din natură, Exact, şi se termină aici distribuţia ierarhică a competenţelor atribuite de thanatos, întrebă ucenicul filosof, Până unde reuşeşte să ajungă imaginaţia mea, mai văd încă o altă moarte, ultima, cea supremă, Care, Aceea care va distruge universul, cea care într-adevăr merită numele de moarte, deşi când se va întâmpla asta nu va mai fi nimeni ca să-l pronunţe, restul despre care am vorbit până acum nu sunt decât amănunte infime, chestiuni nesemnificative, Prin urmare, moartea nu e unică, conchise inutil ucenicul filosof, Este exact ceea ce am obosit să-ţi tot explic, Cu alte cuvinte, o moarte, aceea care era a noastră, şi-a suspendat activitatea, celelalte, cele ale animalelor şi ale vegetalelor, continuă să opereze, sunt independente, fiecare lucrând în sectorul ei, Acum eşti convins, Da, Du-te atunci şi anunţă pe toată lumea, spuse spiritul care plana deasupra apei din acvariu. Şi aşa a început polemica.

Primul argument împotriva îndrăzneţei teze a spiritului care plana deasupra apei din acvariu a fost acela că purtătorul său de cuvânt nu era un filosof cu diplomă, ci un simplu ucenic care nu mersese niciodată mai departe de câteva rudimente reduse, de manual, aproape atât de elementare ca şi protozoarul, şi, ca şi cum asta ar fi fost puţin lucru, mai erau şi culese ici şi colo, pe bucăţele, disparate, fără ac şi aţă care să le unească între ele, chiar când culorile şi formele s-ar bate cap în cap, în fine, o filosofie a ceea ce se putea numi şcoala arlechinească, sau eclectică. Problema, însă, nu stătea atât în asta. E adevărat

că esenţialul tezei fusese opera spiritului care plana deasupra apei din acvariu, totuşi este de ajuns să citim din nou dialogul desfăşurat în cele două pagini anterioare ca să recunoaştem că şi contribuţia ucenicului în ale filosofiei a avut influenţa ei în gestaţia interesantei idei, cel puţin în calitate de ascultător, factor dialectic indispensabil de la Socrate încoace, cum este prea bine ştiut. Un lucru, cel puţin, nu putea fi negat, şi anume că fiinţele umane nu mureau, dar celelalte animale da. În ce priveşte vegetalele, orice om, chiar fără să ştie deloc botanică, ar recunoaşte fără greutate că, la fel ca înainte, acestea răsăreau, înverzeau, mai apoi se ofileau, după aceea se uscau, şi dacă această fază finală, cu putrezire sau fără ea, n-ar trebui s-o numim moarte, atunci să vină cineva s-o explice mai bine. Faptul că oamenii de aici nu mor, dar toate celelalte fiinţe vii da, spuneau unii contestatari, trebuie să-l vedem doar ca pe o demonstraţie că normalul încă nu se retrăsese de tot din lume, iar normalul, bineînţeles, este, pur şi simplu, să murim când ne soseşte ceasul. Să murim şi nu să ne apucăm să discutăm dacă moartea era a noastră din naştere sau dacă doar trecea pe aici şi i-a căşunat pe noi. În celelalte ţări continua să se moară şi nu s-ar părea că locuitorii lor sunt mai nefericiţi din cauza asta. La început, aşa cum este firesc, au existat invidii, au existat conspiraţii, s-a produs câte un caz sau altul de tentativă de spionaj ştiinţific cu scopul de a descoperi cum reuşiserăm aşa ceva, dar, având în vedere problemele care s-au abătut peste noi de atunci încoace, credem că sentimentul majorităţii populaţiei din aceste ţări s-ar putea traduce prin această exclamaţie, De ce am scăpat noi.

Biserica, cum nu se putea altfel, intră pe câmpul dezbaterii călare pe calul de luptă obişnuit, adică, planurile lui dumnezeu sunt cum au fost întotdeauna, de nepătruns, ceea ce, în termeni curenţi şi puţin pătaţi de impietate verbală, înseamnă că nu ne este permis să tragem cu ochiul prin crăpătura uşii cerului ca să vedem ce se petrece înăuntru. Mai spunea biserica şi că suspendarea temporară şi mai mult sau mai puţin durabilă

a unor cauze şi efecte naturale nu era chiar o noutate, era suficient să ne amintim infinitele miracole a căror înfăptuire dumnezeu o permisese în ultimele douăzeci de secole, singura deosebire în ceea ce se petrece acum constă în amploarea minunii, căci ceea ce înainte era un privilegiu de regulă al individului, prin graţia credinţei sale personale, a fost înlocuit printr-o luare în considerare globală, nepersonalizată, o ţară întreagă beneficiind, ca să spunem aşa, de elixirul nemuririi, şi nu numai credincioşii, care evident se aşteaptă să fie aleşi în mod special, dar şi ateii, agnosticii, ereticii, cei care recad în erezie, necredincioşii de tot felul, adepţii altor religii, cei buni, cei răi şi cei şi mai răi, virtuoşii şi maphioţii, călăii şi victimele, poliţiştii şi hoţii, asasinii şi donatorii de sânge, nebunii şi cei cu judecata sănătoasă, toţi, toţi fără excepţie, erau în acelaşi timp martorii şi beneficiarii celei mai înalte minuni observate vreodată în istoria miracolelor, viaţa veşnică a unui trup unit pe vecie cu viaţa veşnică a sufletului. Ierarhia catolică, de la episcop în sus, nu găsi niciun haz în aceste butade mistice ale unor cadre medii ale sale, însetate de minuni şi şi-a făcut cunoscută atitudinea printr-un mesaj foarte ferm adresat credincioşilor, în care, pe lângă inevitabila referire la impenetrabilele planuri ale lui dumnezeu, insista pe ideea care fusese exprimată pe neaşteptate de cardinal, imediat în primele ore ale crizei, în convorbirea telefonică pe care o avusese cu prim-ministrul, când, imaginându-se papă şi rugându-l pe dumnezeu să-i ierte vanitatea neghioabă, propusese promovarea imediată a unei noi teze, cea a morţii amânate, punându-şi încrederea în înţelepciunea de atâtea ori lăudată a timpului, aceea care ne spune că va exista întotdeauna un mâine pentru a rezolva problemele care azi păreau să nu aibă soluţie. Într-o scrisoare adresată directorului ziarului său preferat, un cititor se declara dispus să accepte ideea că moartea hotărâse să se amâne pe ea însăşi, dar solicita, cu tot respectul, să i se spună cum aflase biserica de asta şi, dacă era într-adevăr bine informată, atunci trebuia să ştie şi cât timp avea să dureze

amânarea. În nota redacţiei, ziarul îi aminti cititorului că era vorba doar de o propunere, de altfel nepusă în practică până atunci, ceea ce vrea să zică, conchidea nota, că biserica ştie tot atât cât ştim şi noi despre această problemă, adică nimic. Cam în acelaşi timp cineva a scris un articol în care cerea ca dezbaterea să revină la chestiunea care o generase, adică, dacă moartea era una sau mai multe, dacă era singular, moarte, sau plural, morţi, şi, profitând că sunt cu mâna pe pană, să denunţ faptul că biserica, cu aceste poziţii ambigue ale ei, nu vrea decât să câştige timp fără să se compromită, de aceea s-a apucat, aşa cum îi este obiceiul, să imobilizeze piciorul broaştei, să servească una albă şi alta neagră. Prima dintre aceste expresii populare provocă perplexitate printre jurnalişti, care nu citiseră, nici nu auziseră aşa ceva vreodată în viaţa lor. Cu toate acestea, în faţa enigmei, stimulaţi de un sănătos elan de competiţie profesională, coborâră de pe rafturi dicţionarele cu care uneori se ajutau când îşi scriau articolele şi ştirile şi se porniră să descopere ce făcea acolo batracianul acela. Nu găsiră nimic sau mai exact, da, găsiră broasca, găsiră piciorul, găsiră verbul a imobiliza, dar n-au reuşit să atingă sensul profund pe care trebuia să-l aibă în mod sigur cele trei cuvinte alăturate. Până când cineva se gândi să-l cheme pe un portar bătrân care venise din provincie cu mulţi ani în urmă şi de care râdeau toţi pentru că, după atâta timp în care locuise în oraş, încă vorbea ca şi cum s-ar fi aflat la gura sobei spunând poveşti nepoţilor. Îl întrebară dacă cunoştea acea expresie şi el răspunse că da, domnule, o cunoştea, îl întrebară dacă ştia ce însemna şi el răspunse că da, domnule, ştia. Atunci explică, spuse şeful redacţiei, A imobiliza, domnilor, înseamnă a pune aţele la oase rupte, Până aici ştim şi noi, ceea ce vrem e să ne spui ce are de-a face asta cu broasca, Are totul de-a face, nimeni nu reuşeşte să pună aţele unei broaşte, De ce, Pentru că ea nu stă niciodată cu piciorul liniştit, şi asta ce vrea să însemne, Că e inutil să încerci, ea nu te lasă, Dar nu asta trebuie să fie ceea ce vrea să spună expresia folosită de cititor, Se mai foloseşte şi când ne ia

prea mult timp să terminăm o treabă, şi, dacă o facem dinadins, atunci tragem de timp, atunci punem piciorul broaştei în aţele, Prin urmare, biserica trage de timp, imobilizează piciorul broaştei, Da, domnule, Prin urmare, cititorul care ne-a scris are toată dreptatea, Cred că da, eu nu fac decât să păzesc intrarea, Ne-ai ajutat mult, Nu vreţi să vă explic şi cealaltă expresie, Care, Cea cu una albă şi alta neagră, Nu, pe asta o cunoaştem, o practicăm în fiecare zi.

Polemica despre moarte şi morţi, atât de bine iniţiată de spiritul care plana deasupra apei din acvariu şi de ucenicul filosof, ar fi sfârşit în comedie sau în farsă dacă n-ar fi apărut articolul economistului. Deşi calculul actuarial, aşa cum el însuşi recunoştea, nu era specialitatea sa profesională, se considera suficient de cunoscător în materie pentru a ieşi în public să întrebe cu ce bani se gândea ţara să plătească, peste vreo douăzeci de ani, pensiile milioanelor de oameni care s-ar afla în situaţia de pensionari de invaliditate permanentă şi care ar rămâne în această situaţie în veacul vecilor şi la care se vor adăuga implacabil alte milioane, indiferent dacă progresia ar fi aritmetică sau geometrică, oricum tot vom avea garantată catastrofa, va fi confuzie, dezordine, bancruta statului, scapă cine poate, şi nimeni nu va scăpa. În faţa acestui tablou înspăimântător metafizicienii nu au avut altă soluţie decât să-şi pună teoriile în cui, biserica nu a avut altceva de făcut decât să se întoarcă la mărgelele obosite ale mătăniilor ei şi să continue să aştepte sfârşitul veacurilor, care, conform viziunilor sale escatologice, le va rezolva pe toate pentru totdeauna. Revenind la spusele neliniştitoare ale economistului, efectiv calculele erau foarte uşor de făcut, dacă încă nu e clar, să vedem, dacă avem atâta populaţie activă care plăteşte pentru asigurările sociale, dacă avem atâta populaţie inactivă care se află la pensie, fie de bătrâneţe, fie de invaliditate, şi deci îşi încasează pensiile de la cealaltă parte, populaţia activă fiind în scădere constantă în raport cu cea inactivă şi aceasta în creştere continuă absolută, nu este de înţeles cum nimeni

nu şi-a dat seama imediat că dispariţia morţii, părând apogeul, culmea, fericirea supremă, nu era, în cele din urmă, un lucru bun. A fost nevoie ca filosofii şi alţi specialişti în domenii abstracte să umble pe jumătate rătăciţi prin pădurea propriilor lor elucubraţii despre aproape şi zero, care este modul plebeian de a spune fiinţă şi neant, pentru ca bunul-simţ comun să se prezinte în mod prozaic, cu hârtie şi creion în mină, şi să demonstreze prin a b e că existau chestiuni mult mai urgente la care trebuia să ne gândim. Cum era de prevăzut, ştiute fiind laturile obscure ale naturii umane, începând din ziua în care a apărut alarmantul articol al economistului, atitudinea populaţiei sănătoase faţă de suferinzii terminali începu să se înrăutăţească. Până atunci, chiar dacă toată lumea era de acord că perturbările şi incomodităţile de tot felul pe care le provocau ei erau considerabile, exista convingerea că respectul pentru bătrâni şi pentru bolnavi în general reprezenta una dintre îndatoririle esenţiale ale oricărei societăţi civilizate şi, în consecinţă, deşi nu rareori adunându-şi cu greu forţele, nu le refuzau îngrijirile necesare, şi chiar, în unele cazuri, ajungeau să le îndulcească cu o linguriţă de compasiune şi dragoste înainte de a stinge lumina. Sigur că existau, aşa cum prea bine ştim, şi acele familii lipsite de suflet care, lăsându-se duse de incurabila lor lipsă de umanitate, ajunseseră la extrema de a angaja serviciile maphiei pentru a se elibera de jalnicele rămăşiţe umane care agonizau la nesfârşit între două cearşafuri îmbibate de sudoare şi pătate de exerciţii naturale, dar acestea merită dezaprobarea noastră, tot atât cât şi cea care apare în pilda tradiţională a străchinii de lemn povestită de o mie de ori, deşi aceasta, din fericire, s-a salvat de execraţie în ultimul moment, datorită, cum se va vedea, inimii bune a unui copil de opt ani. Se povesteşte în câteva cuvinte şi o înserăm aici ca să servească de exemplu pentru noile generaţii care nu o cunosc, cu speranţa că nu vor glumi pe seama ei pentru faptul că este ingenuă şi sentimentală. Atenţie, deci, la lecţia de morală. Era odată, în vechea ţară a poveştilor, o

familie în care era un tată, o mamă, un bunic care era tatăl tatălui, şi acel copil deja menţionat, de opt ani, un băieţaş. Ei bine, bunicul era foarte în vârstă, de aceea îi tremurau mâinile şi scăpa mâncarea din gură când stăteau la masă, ceea ce îi enerva mult pe fiu şi pe noră, care îi spuneau mereu să aibă grijă de ceea ce făcea, dar bietul bătrân, oricât se străduia, nu reuşea să-şi controleze tremurul, cu atât mai puţin dacă îl certau, iar rezultatul era că murdărea mereu faţa de masă sau scăpa mâncarea pe jos, ca să nu mai vorbim de şervetul pe care i-l legau la gât şi pe care era nevoie să i-l schimbe de trei ori pe zi, dimineaţa, la prânz şi seara. Aşa stăteau lucrurile şi fără nicio perspectivă de ameliorare când fiul hotărî să termine cu situaţia dezagreabilă. Apăru acasă cu o strachină de lemn şi-i spuse tatălui, începând de azi vei mânca din asta, te aşezi pe pragul uşii pentru că e mai uşor de curăţat şi astfel nora dumitale nu va mai trebui să se îngrijească de atâtea feţe de masă şi atâtea şervete murdare. Şi aşa a fost. Dimineaţa, la prânz şi seara, bătrânul, aşezat singur pe pragul uşii, ducând mâncarea la gură cum putea, jumătate se pierdea pe drum, o parte din cealaltă jumătate i se scurgea în jos pe bărbie, nu mai rămânea mare lucru în cele din urmă să-i alunece prin ceea ce vulgul numeşte gâtlej. Nepotului nu părea să-i pese de tratamentul urât pe care i-l aplicau bunicului, îl privea, apoi îi privea pe tata şi pe mama, şi continua să mănânce ca şi cum n-ar fi avut nimic de-a face cu ceea ce se petrecea în jur. Până ce, într-o după-amiază, când se întoarse de la muncă, tatăl îl văzu pe fiu meşterind cu un briceag o bucată de lemn şi crezu că, aşa cum era normal şi obişnuit în acele vremuri îndepărtate, copilul îşi construia o jucărie cu mâinile lui. A doua zi însă, îşi dădu seama că nu era vorba de un cărucior, cel puţin nu se vedea vreun loc unde i s-ar fi putut monta roţi, şi atunci întrebă, Ce faci. Băiatul se prefăcu că nu auzise şi continuă să scobească în lemn cu vârful briceagului, asta se întâmpla pe vremea când părinţii se speriau mai puţin şi nu alergau să ia din mina copiilor un instrument atât de util pentru confecţionarea

jucăriilor. N-ai auzit, ce faci cu băţul acela, întrebă din nou tatăl, şi fiul, fără să-şi ridice privirea de la ceea ce făcea, răspunse, Fac o strachină pentru când vei fi bătrân şi-ţi vor tremura mâinile, pentru când te vor trimite să mănânci pe pragul uşii, aşa cum aţi făcut cu bunicul. Au fost vorbe sfinte. Ceaţa de pe ochii tatălui se risipi, acesta văzu adevărul şi lumina sa, şi imediat se duse să-i ceară iertare celui ce-i dăduse viaţă, iar când sosi ora cinei, cu propriile lui mâini îl ajută să se aşeze pe scaun, cu propriile lui mâini îi duse lingura la gură, cu propriile lui mâini îi şterse cu blândeţe bărbia, pentru că el încă o putea face, iar dragul lui tată nu. Despre ceea ce s-a petrecut după aceea nu se mai povesteşte, dar din surse foarte sigure ştim că, dacă e adevărat că lucrarea băieţaşului a rămas neterminată, tot atât de adevărat este şi faptul că bucata de lemn continuă să se afle pe acolo pe undeva. Nimeni n-a vrut s-o ardă sau s-o arunce, fie pentru ca învăţămintele pildei să nu cadă în uitare, fie pentru cazul în care cuiva i-ar veni într-o zi ideea de a termina lucrarea, eventualitate nu total imposibil de a deveni realitate dacă ţinem seama de capacitatea enormă de supravieţuire a pomenitelor laturi obscure ale naturii umane. Cum a spus cineva, tot ceea ce se poate întâmpla se va întâmpla, este o simplă chestiune de timp şi, dacă n-am ajuns s-o vedem în vreme ce umblam pe aici, trebuie să fi fost doar pentru că n-am trăit suficient. După cum se pare, şi ca să nu ne acuze cineva că am pictat totul cu vopsele din partea stângă a paletei, sunt unii care admit ipoteza că o adaptare pentru televiziune a încântătoarei povestiri, după ce a cules-o un ziar de pe rafturile prăfuite ale memoriei colective, după ce s-au scuturat pânzele de păianjen, va putea contribui la readucerea în conştiinţele debilitate ale familiilor a cultului sau cultivării valorilor imateriale de spiritualitate cu care societatea se hrănea în trecut, când materialismul meschin care domneşte astăzi încă nu luase în stăpânire voinţe pe care le credeam puternice şi care până la urmă s-au dovedit a fi propria şi incurabila imagine a unei apăsătoare debilităţi morale. Să ne păstrăm totuşi

speranţa. În momentul în care acel copil va apărea pe ecran, să fim siguri că jumătate din populaţia ţării va fugi să caute o batistă ca să-şi şteargă lacrimile şi că cealaltă jumătate, poate cu temperament stoic, le va lăsa să curgă pe obraji, în tăcere, ca să se poată observa mai bine că remuşcarea pentru un rău făcut sau consimţit nu este întotdeauna o vorbă deşartă. Să dea domnul să nu fie prea târziu pentru a-i salva pe bunici.

Pe neaşteptate, cu o deplorabilă lipsă de simţ al oportunităţii, republicanii hotărâră să profite de momentul delicat ca să se facă auziţi. Nu erau mulţi, nici măcar nu aveau reprezentanţi în parlament, deşi erau organizaţi în partid politic şi concurau cu regularitate în actele electorale. Se făleau totuşi cu o anumită influenţă socială, mai ales în mediile artistice şi literare, pe unde din când în când făceau să circule manifeste în general bine redactate, dar invariabil inofensive. De când dispăruse moartea nu dădeau niciun semn de viaţă, nici măcar, aşa cum era de aşteptat din partea unei opoziţii care îşi spunea frontală, ca să ceară lămuriri asupra participării maphiei la ignobilul trafic de suferinzi terminali, despre care circulau atâtea zvonuri. Acum, profitând de tulburarea în care se zbătea ţara, împărţită cum era între orgoliul de a se şti unică pe întreaga planetă şi neliniştea de a nu fi ca toată lumea, veneau să pună pe tapet nici mai mult, nici mai puţin decât chestiunea regimului. Evident adversari ai monarhiei, duşmani ai tronului prin definiţie, credeau că descoperiseră un nou argument în favoarea necesarei şi urgentei instaurări a republicii. Spuneau că era împotriva celei mai elementare logici să existe în ţară un rege care nu va muri niciodată şi că, chiar dacă mâine s-ar hotărî să abdice din cauza vârstei sau a diminuării facultăţilor mintale, tot ar continua să fie rege, primul dintr-o succesiune infinită de urcări pe tron şi abdicări, o serie nesfârşită de regi întinşi în paturile lor în aşteptarea unei morţi care nu va veni niciodată, un şir de regi jumătate vii, jumătate morţi care, în afara cazului în care i-ar înşira pe coridoarele palatului, ar sfârşi prin a umple şi în final prin

a nu mai încăpea în panteonul unde fuseseră depuşi predecesorii lor muritori, care n-ar mai fi decât oase desprinse din balamale sau rămăşiţe mumificate şi mucegăite. Mult mai logic ar fi să avem un preşedinte al republicii cu salariu pe termen fix, un mandat, cel mult două, şi apoi să se descurce cum o putea, să-şi vadă de viaţa lui, să ţină conferinţe, să scrie cărţi, să participe la congrese, colocvii şi simpozioane, să peroreze în cadrul meselor rotunde, să facă ocolul planetei în optzeci de recepţii, să opineze asupra lungimii fustelor când acestea se vor purta din nou şi despre reducerea ozonului în atmosferă dacă va mai fi atmosferă, în sfârşit, treaba lui. Orice, mai puţin să trebuiască să găsim în fiecare zi în ziare şi să auzim la televizor şi la radio buletinul medical mereu acelaşi, nici albă, nici neagră, despre situaţia internaţilor din infirmeriile regale, care, se cuvine să informăm, după ce au fost mărite de două ori, erau în pragul unei a treia extinderi. S-a folosit pluralul pentru infirmerie spre a semnala faptul că, aşa cum se întâmplă întotdeauna în instituţiile spitaliceşti sau similare, bărbaţii erau separaţi de femei, prin urmare, regi şi prinţi într-o parte, regine şi prinţese în altă parte. Republicanii veneau acum să provoace poporul să-şi asume responsabilităţile care-i reveneau, luându-şi destinul în mână ca să înceapă o viaţă nouă deschizând un drum nou şi presărat cu flori în direcţia zorilor viitorului. De data aceasta efectul manifestului nu se limită la a-i impresiona pe artişti şi scriitori, alte straturi sociale se arătară şi ele receptive la imaginea fericită a drumului presărat cu flori şi la invocarea zorilor viitorului, ceea ce avu drept rezultat o afluenţă absolut ieşită din comun de adeziuni, de noi militanţi dispuşi să se angajeze într-o campanie care, la fel ca vânatul, pe care încă din pădure îl numesc aşa, era deja istorică înainte de a se şti că într-adevăr avea să fie. Din nefericire, manifestările verbale de entuziasm civic ale noilor aderenţi la acest republicanism prospectiv şi profetic nu întotdeauna au fost, în zilele care au urmat, atât de respectuoase precum o cer buna educaţie şi o

convieţuire democratică sănătoasă. Unele dintre ele ajunseră chiar să depăşească limitele celei mai ofensive grosolănii, cum ar fi, de exemplu, să spună, vorbind despre regalitate, că nu erau dispuşi să întreţină animale în ţarc, nici să hrănească vitele cu cozonac. Toţi oamenii cu bun-simţ au fost de acord în a considera astfel de vorbe nu numai inadmisibile, dar şi de neiertat. Ar fi fost de ajuns să se spună că seifurile statului nu mai puteau continua să suporte creşterea continuă a cheltuielilor făcute de casa regală şi ale sale *a latere,* şi toată lumea ar înţelege. Era adevărat şi nu ofensa.

Atacul violent al republicanilor, dar mai ales profeţiile neliniştitoare vehiculate în articolul despre imposibilitatea de a evita, pe termen foarte scurt, ca amintitele seifuri ale statului să nu mai poată satisface plata pensiilor de bătrâneţe şi de invaliditate, fără a se întrezări vreun sfârşit, îl făcură pe rege să aducă la cunoştinţa prim-ministrului că trebuia ca ei să aibă o discuţie deschisă, între patru ochi, fără reportofoane şi fără martori de orice fel. Prim-ministrul sosi, se interesă de sănătăţile regale, în mod deosebit de cea a reginei-mame, cea care în ultima noapte de anul nou era la un pas de moarte, şi în cele din urmă, la fel ca atâţia şi atâţia alţi oameni, încă respira de treisprezece ori pe minut, deşi puţine alte semne de viaţă se puteau percepe în trupul ei degradat, sub baldachinul patului său. Majestatea sa mulţumi, spuse că regina-mamă suferea calvarul cu demnitatea proprie a sângelui care încă îi curgea prin vene şi imediat trecu la chestiunile aflate pe agendă, dintre care prima era declaraţia de război a republicanilor. Nu pricep ce i-a apucat pe aceşti oameni, spuse el, ţara e afundată în cea mai teribilă criză din istoria sa şi ei vorbesc de schimbarea regimului, Eu nu m-aş îngrijora, sire, nu fac decât să profite de situaţie ca să răspândească ceea ce ei numesc propunerile lor de guvern, în fond nu sunt mai mult decât nişte sărmani pescari în ape tulburi, A se adăuga, cu o lamentabilă lipsă de patriotism, Aşa este, sire, republicanii au nişte idei despre patrie pe care numai ei sunt în stare să le

înţeleagă, dacă într-adevăr le înţeleg, Ideile pe care le au nu mă interesează, ceea ce vreau să aud de la dumneavoastră este dacă există vreo posibilitate să reuşească să forţeze o schimbare de regim.

Nici măcar nu sunt reprezentaţi în parlament, sire, Mă refer la o lovitură de stat, la o revoluţie, Nicio posibilitate, sire, poporul este de partea regelui său, forţele armate sunt leale puterii legitime, Atunci pot fi liniştit, Absolut liniştit, sire. Regele făcu o cruce în agendă, lângă cuvântul republicani, spuse, Gata, şi imediat întrebă, şi ce istorie e asta cu pensiile care nu se plătesc, Ba le plătim, sire, viitorul însă se arată destul de sumbru, Atunci trebuie să fi citit prost, am crezut că a existat, să spunem, o suspendare a plăţilor, Nu, sire, viitorul este cel care ni se arată extrem de îngrijorător, îngrijorător sub ce aspect, Sub toate, sire, statul ar putea să se prăbuşească, pur şi simplu, ca un castel făcut din cărţi de joc, Suntem singura ţară care se află în această situaţie, întrebă regele, Nu, sire, pe termen lung, problema le va atinge pe toate, dar ceea ce contează este diferenţa dintre a muri şi a nu muri, e o diferenţă fundamentală, iertare pentru banalitate, Nu pricep, în celelalte ţări se moare cu normalitate, decesele continuă să controleze fluxul naşterilor, dar aici, sire, în ţara noastră, sire, nimeni nu moare, să ne gândim la cazul reginei-mame, părea că se sfârşeşte, şi până la urmă o avem aici, din fericire, vreau să spun, vă rog să credeţi că nu exagerez, suntem cu ştreangul de gât, şi totuşi mi-au ajuns la urechi zvonuri cum că unii oameni continuă să moară, Aşa este, sire, dar este o picătură de apă în ocean, nu toate familiile îndrăznesc să facă pasul, Care pas, Să-şi predea suferinzii organizaţiei care se ocupă cu sinuciderile, Nu înţeleg, la ce serveşte să se sinucidă dacă nu pot muri, Aceştia pot, şi cum reuşesc, E o istorie complicată, sire, Povesteşte-mi-o, suntem singuri, De cealaltă parte a graniţei se moare, sire, Atunci asta înseamnă că acea organizaţie îi duce acolo, Exact, E vorba de o organizaţie meritorie, Ne ajută să întârziem un pic acumularea de suferinzi terminali, dar, aşa cum am spus

înainte, e o picătură de apă în ocean, şi ce organizaţie e asta. Prim-ministrul respiră adânc şi spuse, Maphia, sire, Maphia, Da, sire, maphia, uneori statul nu are altă soluţie decât să găsească în afară pe cineva care să-i facă treburile murdare, Nu mi-aţi spus nimic, Sire, am vrut s-o ţin pe majestatea voastră departe de această chestiune, îmi asum responsabilitatea, şi trupele care se aflau la graniţe, Aveau un rol de îndeplinit, Ce rol, Acela de a părea un obstacol în faţa trecerii sinucigaşilor şi de a nu fi, de fapt, Credeam că se aflau acolo ca să împiedice o invazie, Niciodată n-a existat acest pericol, oricum am stabilit acorduri cu guvernele acelor ţări, totul este sub control, Mai puţin problema pensiilor, Mai puţin problema morţii, sire, dacă nu reîncepem să murim, nu vom avea viitor. Regele făcu o cruce lângă cuvântul pensii şi spuse, Ceva trebuie să se întâmple, Da, majestate, ceva trebuie să se întâmple.

Plicul se afla pe masa directorului general al televiziunii când secretara intră în cabinet. Era de culoare violetă, prin urmare, neobişnuită, iar hârtia, de tip gofrat, imita textura inului. Părea vechi şi dădea impresia că mai fusese folosit înainte. Nu avea nicio adresă, nici a expeditorului, ceea ce se mai întâmplă uneori, nici a destinatarului, ceea ce nu se întâmplă niciodată, şi se afla într-un cabinet a cărui uşă, încuiată cu cheia, fusese deschisă exact în acel moment şi unde n-ar fi putut intra nimeni în timpul nopţii. Întorcându-l ca să vadă dacă era ceva scris pe dos, secretara se surprinse gândind, cu o senzaţie difuză a absurdului de a gândi aşa ceva şi de a fi conştientă de asta, că plicul nu era acolo în momentul în care ea introdusese cheia şi făcuse să funcţioneze mecanismul încuietorii. Ce prostie, murmură ea, cred că n-am observat că era aici ieri când am plecat. Îşi plimbă privirea prin cabinet să vadă dacă totul era în ordine şi se retrase la locul ei de muncă. În calitatea sa de secretară, şi pe deasupra de încredere, ar fi autorizată să deschidă plicul acela sau oricare altul, cu atât mai mult că nu era pe el nicio indicaţie cu caracter restrictiv, cum ar fi cele de

personal, particular sau confidenţial, totuşi nu o făcuse, şi nu înţelegea de ce. De două ori se ridică de pe scaunul ei şi se duse să întredeschidă uşa cabinetului. Plicul continua să fie acolo. Mă port ciudat, o fi efectul culorii, gândi ea, să vină el odată şi să se termine cu misterul. Se referea la şef, la directorul general, care întârzia. Era zece şi un sfert când apăru în sfârşit. Nu era un om vorbăreţ, sosea, dădea bună ziua şi imediat intra în cabinetul său, unde secretara avea ordin să intre numai după cinci minute, timpul pe care el îl considera necesar să se facă comod şi să-şi aprindă prima ţigară a dimineţii. Când intră secretara, directorul general era încă îmbrăcat cu sacoul şi nu fuma. Ţinea cu amândouă mâinile o foaie de hârtie de aceeaşi culoare cu plicul, şi ambele mâini îi tremurau. Întoarse capul în direcţia secretarei care se apropia, dar a fost ca şi cum n-ar fi recunoscut-o. Brusc întinse braţul cu palma deschisă ca s-o facă să se oprească şi spuse cu un glas ce părea să iasă din alt gâtlej, Ieşiţi imediat, închideţi uşa aceea şi nu lăsaţi pe nimeni să intre, pe nimeni, aţi auzit, indiferent cine ar fi. Plină de solicitudine, secretara vru să ştie dacă era vreo problemă, dar el îi tăie vorba cu violenţă, Nu m-aţi auzit că v-am spus să ieşiţi, întrebă el. Şi aproape strigând, Ieşiţi, acum, imediat. Biata doamnă se retrase cu lacrimi în ochi, nu era obişnuită să fie tratată cu asemenea maniere, sigur că directorul, ca orice om, are defectele lui, dar e un om în general bine-crescut, nu-i stă în obicei să facă din secretare preş de şters picioarele. Trebuie să fie ceva din scrisoare, nu există altă explicaţie, gândi ea în timp ce căuta o batistă ca să-şi şteargă lacrimile. Nu se înşela. Dacă ar fi îndrăznit să intre din nou în cabinet, l-ar fi văzut pe directorul general mergând repede dintr-o parte în alta, cu o expresie de rătăcire pe chip, ca şi cum n-ar fi ştiut ce să facă şi în acelaşi timp ar fi avut conştiinţa clară că numai el, şi nimeni altcineva, ar fi putut s-o facă. Directorul se uită la ceas, se uită la foaia de hârtie, murmură cu glas scăzut, aproape în secret, Mai e timp, mai e timp, apoi se aşeză şi reciti scrisoarea misterioasă în timp ce-şi trecea mâna liberă peste cap într-

un gest mecanic, ca şi cum ar fi vrut să se asigure că încă îl avea acolo la locul lui, că nu îl pierduse înghiţit de vârtejul de frică ce-i răsucea stomacul. Termină de citit, rămase cu ochii pierduţi în gol, gândindu-se, Trebuie să vorbesc cu cineva, apoi îi veni în minte ideea salvatoare că poate era vorba de o glumă, de o glumă de cel mai prost gust, un telespectator nemulţumit, aşa cum sunt atâţia, şi pe deasupra cu o imaginaţie morbidă, cine are responsabilităţi directoriale în televiziune ştie foarte bine că nu toate merg ca pe roate pe acolo, Dar nu mie îmi scriu în general pentru a se descărca, gândi el. Cum era firesc, gândul acesta îl făcu s-o sune în cele din urmă pe secretară ca s-o întrebe, Cine a adus această scrisoare, Nu ştiu, domnule director, când am venit şi am deschis uşa cabinetului dumneavoastră, aşa cum fac întotdeauna, era deja acolo, Dar asta e imposibil, în timpul nopţii nimeni nu are acces în acest cabinet, Aşa este, domnule director, Atunci cum se explică, Nu mă întrebaţi pe mine, domnule director, acum câteva minute am vrut să vă spun ce se întâmplase, dar nici măcar nu mi-aţi dat timpul necesar, Recunosc că am fost cam aspru, îmi cer scuze, N-are importanţă, domnule director, dar m-a durut mult. Directorul general îşi pierdu răbdarea din nou, Dacă v-aş spune ce am aici, atunci aţi şti ce înseamnă să te doară ceva. Şi închise. Se uită din nou la ceas, apoi îşi spuse în sinea lui, E singura soluţie, nu văd alta, sunt hotărâri care nu intră în competenţa mea să le iau. Deschise o agendă, căută numărul care-l interesa, îl găsi, Iată-l, spuse el. Mâinile continuau să-i tremure, tastă cu greu numărul şi vorbi cu şi mai mare greutate când i se răspunse de la celălalt capăt al firului, Faceţi-mi legătura cu cabinetul prim-ministrului, ceru el, sunt directorul televiziunii, directorul general.

Răspunse şeful de cabinet, Bună ziua, domnule director, mă bucur să vă aud, cu ce vă pot fi de folos, Am nevoie ca domnul prim-ministru să mă primească cât mai repede posibil într-o chestiune de extremă urgenţă, Nu-mi puteţi spune despre ce este vorba pentru ca eu să-i

transmit domnului prim-ministru, îmi pare foarte rău, dar îmi este imposibil, chestiunea, pe lângă că e urgentă, este strict confidenţială, Totuşi, dacă mi-aţi putea da o idee, Am în posesia mea, aici, în faţa acestor ochi pe care o să-i înghită pământul, un document de o transcendentă importanţă naţională, dacă ceea ce v-am spus nu e suficient, dacă nu ajunge pentru a mă pune chiar acum în legătură cu domnul prim-ministru, oriunde s-ar afla, mă tem foarte mult pentru viitorul dumneavoastră personal şi politic, E chiar atât de serios, Vă spun doar că, începând din acest moment, fiecare minut care va trece va fi exclusiv răspunderea dumneavoastră, Voi vedea ce pot face, domnul prim-ministru e foarte ocupat, Atunci dezocupaţi-l, dacă vreţi să câştigaţi o medalie, Imediat, Aştept, Pot să vă mai pun o întrebare, Vă rog, ce mai doriţi să ştiţi, De ce aţi spus aceşti ochi pe care-o să-i înghită pământul, asta era înainte, Nu ştiu ce eraţi înainte, dar ştiu ce sunteţi acum, un idiot desăvârşit, daţi-mi-l pe prim-ministru, Imediat. Duritatea insolită a vorbelor directorului general arăta până la ce punct era alterată starea sa de spirit. Îl apucă un fel de obnubilaţie, parcă nu se mai cunoştea pe sine însuşi, nu pricepea cum a fost posibil să insulte pe cineva doar pentru că i-a pus o întrebare absolut rezonabilă, atât ca termeni, cât şi ca intenţie. Va trebui să-i cer scuze, îşi spuse cu părere de rău, mâine s-ar putea să am nevoie de el. Glasul prim-ministrului suna impacientat, Ce se întâmplă, întrebă el, problemele televiziunii, din câte ştiu eu, nu sunt treaba mea, Nu e vorba de televiziune, domnule prim-ministru, am o scrisoare, Da, mi s-a spus că aveţi o scrisoare, şi ce vreţi să fac, Vă rog doar s-o citiţi, nimic mai mult, restul, ca să folosesc exact cuvintele dumneavoastră, nu va fi treaba mea, Observ că sunteţi agitat, Da, domnule prim-ministru, sunt mai mult decât agitat, şi ce spune scrisoarea aceea misterioasă, Nu v-o pot spune prin telefon, Linia e sigură, Chiar şi aşa, nu voi spune nimic, orice măsură de precauţie este insuficientă, Atunci trimiteţi-mi-o, Va trebui să v-o dau în mână, nu vreau să risc să trimit un curier, Vă trimit eu pe cineva de

aici, pe şeful meu de cabinet, de exemplu, ar fi greu de găsit o persoană mai aproape de mine, Domnule prim-ministru, vă rog, nu v-aş deranja dacă n-aş avea un motiv foarte serios, am absolută nevoie să mă primiţi, Când, Chiar acum, Sunt ocupat, Domnule prim-ministru, vă rog, Bine, dacă insistaţi atât, veniţi, sper ca misterul să merite, Mulţumesc, vin în goană. Directorul general puse telefonul jos, băgă scrisoarea în plic, o puse într-unul dintre buzunarele interioare ale sacoului şi se ridică. Mâinile încetaseră să-i mai tremure, dar fruntea îi era lac de sudoare. Se şterse pe faţă cu batista, apoi o chemă pe secretară prin telefonul intern, îi spuse că va ieşi, să cheme maşina. Faptul de a fi trecut responsabilitatea asupra altcuiva îl calmase puţin, într-o jumătate de oră rolul său în această chestiune se va fi terminat. Secretara apăru la uşă, Maşina aşteaptă, domnule director, Mulţumesc, nu ştiu cât voi întârzia, am o întâlnire cu prim-ministrul, dar această informaţie e doar pentru dumneavoastră, Fiţi liniştit, domnule director, nu voi spune nimic, La revedere, La revedere, domnule director, toate cele bune, Aşa cum stau lucrurile, nu mai ştim ce e bine şi ce e rău, Aveţi dreptate, Apropo, ce mai face tatăl dumneavoastră, La fel, domnule director, de suferit, nu pare să sufere, dar e tot mai slăbit, se stinge, e deja de două luni în starea aceea şi, având în vedere ceea ce se întâmplă, n-am decât să aştept să-mi vină şi mie rândul să mă întindă într-un pat alături de el, Cine ştie, spuse directorul, şi ieşi.

Şeful de cabinet îl primi pe directorul general la uşă, salutându-l vizibil sec, apoi spuse, Vă conduc la domnul prim-ministru, Un moment, mai înainte vreau să vă cer scuze, exista într-adevăr un idiot desăvârşit în conversaţia noastră, dar acela eram eu, Mai probabil e că n-a fost niciunul dintre noi, spuse şeful de cabinet zâmbind, Dacă aţi putea vedea ce am în acest buzunar aţi înţelege starea mea de spirit, Nu vă faceţi griji, în ce mă priveşte sunteţi scuzat, Vă mulţumesc, oricum nu mai sunt decât câteva ore până ce bomba va exploda şi va deveni publică, Să

sperăm că nu va bubui prea tare când va exploda, Bubuitura va fi mai puternică decât cel mai asurzitor tunet auzit vreodată, iar fulgerele mai orbitoare decât toate fulgerele la un loc, Mă îngrijoraţi, în momentul acela, dragul meu, sunt sigur că mă veţi scuza din nou, Să mergem, domnul prim-ministru vă aşteaptă. Traversară o sală căreia în alte timpuri trebuie să i se fi spus anticameră şi un minut după aceea directorul general se afla în prezenţa prim-ministrului, care îl primi cu un zâmbet, Să vedem ce problemă de viaţă şi de moarte îmi aduceţi, Cu respectul cuvenit, sunt convins că niciodată nu v-au ieşit din gură cuvinte mai exacte, domnule prim-ministru. Scoase scrisoarea din buzunar şi i-o întinse pe deasupra mesei. Celuilalt i se păru ciudat, Nu are numele destinatarului, Nici al celui care a trimis-o, spuse directorul, e ca şi cum ar fi o scrisoare adresată tuturor, Anonimă, Nu, domnule prim-ministru, aşa cum veţi vedea e semnată, dar citiţi, citiţi, vă rog. Plicul a fost deschis încet, foaia de hârtie desfăcută, dar imediat, la primele rânduri, prim-ministrul ridică privirea şi spuse, Pare o glumă, Ar putea fi, de fapt, dar nu cred, a apărut pe masa mea de lucru fără ca nimeni să ştie cum, Nu mi se pare că ăsta ar fi un motiv să dăm crezare la ceea ce scrie aici, Continuaţi, continuaţi, vă rog. Ajuns la sfârşitul scrisorii, prim-ministrul, rar, mişcându-şi buzele în tăcere, articulă cele două silabe ale cuvântului care constituia semnătura. Aşeză hârtia pe birou, îl privi fix pe interlocutorul său şi spuse, Să ne imaginăm că e vorba de o glumă, Nu este, şi eu înclin să cred că nu este, dar dacă vă spun să ne imaginăm, o fac doar ca să trag concluzia că nu ar dura multe ore până s-o aflăm, Exact douăsprezece, de vreme ce acum este ora douăsprezece ziua, Aici vreau să ajung, dacă ceea ce se anunţă în scrisoare se va pune în practică şi dacă nu am anunţat oamenii înainte, se va repeta, dar pe dos, ceea ce s-a întâmplat în noaptea de sfârşit de an, Nu contează dacă-i anunţăm sau nu, domnule prim-ministru, efectul va fi acelaşi, Contrar, Contrar, dar acelaşi, Exact, însă, dacă i-am aviza şi în final s-ar confirma că era vorba

de o glumă, oamenii s-ar speria inutil, deşi e sigur că ar fi mult de discutat despre pertinenţa acestui adverb, Nu cred că merită, aţi spus deja că nu credeţi că ar fi o glumă, Aşa este, Ce să facem, atunci, anunţăm sau nu anunţăm, Asta e problema, dragul meu director general, trebuie să ne gândim, să cântărim, să reflectăm, Problema e în mâinile dumneavoastră, domnule prim-ministru, hotărârea vă aparţine, îmi aparţine, de fapt, aş putea chiar să rup acest petic de hârtie şi să aştept să văd ce s-ar întâmpla, Nu cred că o veţi face, Aveţi dreptate, nu o voi face, prin urmare trebuie luată o hotărâre, nu ajunge să spunem pur şi simplu că populaţia trebuie anunţată, trebuie să ştim cum, Mijloacele de comunicare în masă pentru asta există, domnule prim-ministru, avem televiziune, ziare, radio, Ideea dumneavoastră este, prin urmare, să distribuim tuturor acestor mijloace de comunicare o copie a scrisorii însoţită de un comunicat al guvernului în care s-ar solicita calm din partea populaţiei şi s-ar da câteva sfaturi despre cum să se procedeze în această situaţie critică, Aţi formulat ideea mai bine decât aş putea eu s-o formulez vreodată, Mulţumesc pentru aprecierea elogioasă, dar acum vă rog să faceţi un efort şi să vă imaginaţi ce s-ar întâmpla dacă am proceda în acest mod, Nu înţeleg, Aşteptam mai mult de la directorul general al televiziunii, Dacă e aşa, mă simt depăşit, domnule prim-ministru, Sigur că nu sunteţi, dar acum sunteţi buimăcit de răspundere, şi dumneavoastră nu sunteţi buimăcit, şi eu sunt, dar, în cazul meu, buimăcit nu înseamnă paralizat, Ce bine pentru ţară, Mulţumesc încă o dată, noi n-am vorbit mult unul cu altul, în general vorbesc despre televiziune cu ministrul de resort, dar cred că a sosit momentul să fac din dumneavoastră o figură naţională, Acum nu vă înţeleg deloc, domnule prim-ministru, E simplu, această chestiune va rămâne între noi, strict între noi, până la ora nouă seara, la acea oră jurnalul televiziunii se va deschide cu lectura unui comunicat oficial în care se va explica ceea ce se va întâmpla azi la miezul nopţii, citindu-se şi un rezumat al scrisorii, iar persoana care va face aceste două lecturi

va fi directorul general al televiziunii, în primul rând pentru că el a fost destinatarul scrisorii, deşi fără să-i apară numele pe ea, şi în al doilea rând, pentru că directorul general al televiziunii este persoana în care am încredere pentru ca amândoi să ducem la bun sfârşit misiunea cu care, implicit, am fost însărcinaţi de doamna care semnează această hârtie, Un crainic ar face mai bine treaba asta, domnule prim-ministru, Nu vreau un crainic, îl vreau pe directorul general al televiziunii, Dacă asta este dorinţa dumneavoastră, o voi considera o onoare, Suntem singurii care ştim ce se va întâmpla astăzi la miezul nopţii şi vom continua să fim singurii până la ora la care populaţia va primi informaţia, dacă am face ceea ce aţi propus mai devreme, adică să predăm deja ştirea mijloacelor de comunicare în masă, am avea douăsprezece ore de confuzie, de panică, de vacarm, de isterie colectivă şi mai ştiu eu ce, prin urmare, de vreme ce nu stă în puterea noastră, mă refer la guvern, să evităm aceste reacţii, cel puţin să le limităm la trei ore, după aceea nu va mai depinde de noi, vom avea de toate, lacrimi, disperare, uşurări abia disimulate, noi socoteli pentru viitor, Pare o idee bună, Da, dar numai pentru că nu avem alta mai bună. Prim-ministrul luă foaia de hârtie, îşi trecu privirea peste ea fără să citească şi spuse, Curios, prima literă a semnăturii ar trebui să fie majusculă, şi e minusculă, şi eu m-am mirat, e anormal să scrii un nume cu minusculă, Spuneţi-mi dacă vedeţi ceva normal în toată povestea asta pe care o trăim, într-adevăr, nimic, Apropo, ştiţi să faceţi copii xerox, Nu sunt specialist, dar am făcut-o uneori, Excelent. Prim-ministrul puse scrisoarea şi plicul într-o mapă plină de documente şi ceru să fie chemat şeful de cabinet, căruia îi ordonă, Să fie eliberată imediat sala unde se află copiatorul xerox, E unde lucrează funcţionarii, domnule prim-ministru, acolo e locul lui, Funcţionarii să se ducă în alt loc, să aştepte pe coridor sau să iasă să fumeze o ţigară, vom avea nevoie doar de trei minute, nu-i aşa, domnule director general, Nici atât, domnule, Eu pot să fac copia cu discreţie absolută, dacă asta este ceea ce se

doreşte, aşa cum îmi permit să presupun, spuse şeful de cabinet, Exact asta se doreşte, discreţie, dar, de data asta, mă voi ocupa eu însumi de această treabă, cu asistenţa tehnică, să spunem aşa, a domnului director general al televiziunii aici de faţă, Foarte bine, domnule prim-ministru, voi da ordinele necesare pentru ca sala să fie evacuată. Se întoarse după câteva minute, E liberă, domnule prim-ministru, dacă nu vă deranjează, mă întorc în cabinetul meu, Mă felicit că nu trebuie să v-o cer şi vă rog să nu luaţi în nume de rău aceste manevre aparent conspirative prin faptul că vă exclud pe dumneavoastră, veţi afla chiar azi motivul atâtor precauţii şi fără să fie nevoie să v-o spun eu. Desigur, domnule prim-ministru, niciodată nu mi-aş permite să mă îndoiesc de corectitudinea motivelor dumneavoastră, Ei, aşa se vorbeşte, dragul meu. Când şeful de cabinet ieşi, prim-ministrul luă mapa şi spuse, Hai să mergem. Sala era goală. În mai puţin de un minut copia era gata, literă cu literă, cuvânt cu cuvânt, dar era altceva, îi lipsea tenta neliniştitoare a culorii violete a hârtiei, acum era o misivă obişnuită, comună, din acelea de tipul, Sper ca aceste rânduri să vă găsească bine, sănătoşi şi fericiţi alături de întreaga familie, căci eu, din parte-mi, am numai lucruri bune să vă povestesc. Prim-ministrul înmână copia directorului general, Iat-o, păstrez originalul, spuse el, şi comunicatul guvernului când îl voi primi, Luaţi loc, îl voi redacta eu însumi într-o clipă, e simplu, dragi compatrioţi, guvernul a considerat de datoria sa să informeze ţara asupra unei scrisori care i-a ajuns astăzi în mână, un document a cărui semnificaţie şi importanţă nu e nevoie să le accentuăm, deşi nu suntem în situaţia de a-i garanta autenticitatea, admitem, fără să-i anticipăm conţinutul, că există o şansă de a nu se produce ceea ce se anunţă în acest document, cu toate acestea, pentru ca populaţia să nu fie luată prin surprindere într-o situaţie care nu va fi scutită de tensiuni şi diferite aspecte critice, se va proceda imediat la citirea sa, sarcină care îi revine, cu încuviinţarea guvernului, domnului director general al

televiziunii, încă un cuvânt înainte de a termina, nu mai este nevoie să dăm asigurări că, la fel ca întotdeauna, guvernul va avea în atenţie interesele şi nevoile populaţiei în ceasurile care vor fi, fără îndoială, dintre cele mai grele de când suntem naţiune şi popor, motiv pentru care apelăm la toată populaţia să-şi păstreze calmul şi liniştea de care a dat atâta dovadă de-a lungul succesiunii de încercări dure prin care am trecut de la începutul anului, în acelaşi timp având credinţa că un viitor mai binevoitor ne va readuce pacea şi fericirea pe care le merităm şi de care ne bucuram înainte, dragi compatrioţi, amintiţi-vă că unirea face puterea, aceasta este lozinca noastră, deviza noastră, să rămânem uniţi şi viitorul va fi al nostru, gata, am terminat, după cum vedeţi, a fost rapid, aceste comunicate oficiale nu necesită eforturi mari de imaginaţie, aproape s-ar putea spune că se redactează singure, aveţi aici o maşină de scris, copiaţi şi păstraţi totul în mare siguranţă până la ora nouă seara, nu vă despărţiţi nicio clipă de aceste hârtii, Fiţi liniştit, domnule prim-ministru, sunt perfect conştient de responsabilităţile mele în această conjunctură, fiţi sigur că nu vă veţi simţi decepţionat, Foarte bine, acum vă puteţi întoarce la munca dumneavoastră, Permiteţi-mi să vă pun încă două întrebări înainte să plec, Spuneţi, Aţi spus că până la ora nouă seara numai două persoane vor şti de această chestiune, Da, dumneavoastră şi eu, nimeni altcineva, nici măcar guvernul, Dar regele, dacă nu e o îndrăzneală să mă bag unde nu e treaba mea, Majestatea sa va afla în acelaşi timp cu ceilalţi, asta, bineînţeles, în cazul în care se va uita la televizor, Presupun că nu va fi prea bucuros că n-a fost informat înainte, Nu vă faceţi griji, cea mai însemnată dintre virtuţile care-i decorează pe regi, mă refer, evident, la cei constituţionali, este aceea de a fi persoane extraordinar de înţelegătoare, Ah.

Şi cealaltă întrebare pe care voiaţi s-o puneţi, Nu e chiar o întrebare, Atunci, Sincer, sunt uimit de sângele rece de care daţi dovadă, domnule prim-ministru, mie, unul, ceea ce se va întâmpla în ţară la miezul nopţii mi se

pare o catastrofă, un cataclism cum nu s-a mai întâmplat, un fel de sfârşit al lumii, în timp ce, când mă uit la dumneavoastră, sunteţi ca şi cum v-aţi ocupa de o problemă oarecare de rutină de guvernare, daţi liniştit ordinele dumneavoastră, iar adineauri chiar am avut impresia că aţi zâmbit, Sunt convins că şi dumneavoastră, dragul meu director general, aţi zâmbi dacă aţi avea idee ce cantitate de probleme vine să-mi rezolve această scrisoare fără să fie nevoie să mişc un deget, şi acum lăsaţi-mă să lucrez, trebuie să dau câteva ordine, să vorbesc cu ministrul de interne ca să pună în stare de alertă poliţia, voi căuta să inventez un motiv plauzibil, posibilitatea unei alterări a ordinii publice, el nu este genul care pierde mult timp să gândească, preferă acţiunea, dă-i de lucru dacă vrei să-l vezi fericit, Domnule prim-ministru, daţi-mi voie să vă spun, consider un privilegiu nepreţuit faptul că am trăit alături de dumneavoastră aceste momente cruciale, Ce bine că vedeţi lucrurile în acest fel, dar puteţi fi sigur că v-aţi schimba rapid părerea dacă un singur cuvânt din cele care s-au spus în acest cabinet, de mine sau de dumneavoastră, s-ar afla dincolo de aceşti patru pereţi ai săi, înţeleg, la un rege constituţional, Da, domnule prim-ministru.

Era aproape opt şi treizeci de minute când directorul general îl chemă în cabinetul său pe responsabilul cu telejurnalul ca să-l informeze că ştirile din acea seară urmau să se deschidă cu lectura unui comunicat al guvernului adresat ţării, sarcină care îi revenea, ca de obicei, crainicului care era de serviciu, după care el însuşi, directorul general, urma să citească un alt document, complementar al primului. Dacă responsabilului cu telejurnalul procedeul i se păru anormal, depăşit, ieşit din comun, nu lăsă să se înţeleagă, se limită să ceară cele două documente ca să fie introduse în prompter, acest aparat meritoriu care permite să se creeze iluzia pretenţioasă că vorbitorul se adresează direct şi exclusiv fiecăruia dintre cei care îl ascultă. Directorul general răspunse că în acest caz prompterul nu avea să fie utilizat,

Vom face lectura ca pe vremuri, spuse el, şi adăugă că va intra în studio exact la ora douăzeci şi cincizeci şi cinci de minute, moment în care va înmâna crainicului comunicatul guvernului, crainic care trebuia să fie deja riguros instruit în sensul de a deschide mapa în care se va afla comunicatul numai când va fi momentul să înceapă să citească. Responsabilul cu telejurnalul se gândi că acum da, existau motive să dovedească un anumit interes pentru chestiunea respectivă, E chiar atât de important, întrebă el, într-o jumătate de oră veţi afla, şi drapelul, domnule director general, vreţi să cer să-l pună în spatele scaunului unde vă veţi aşeza, Nu, niciun drapel, nu sunt nici şef de guvern, nici ministru, Nici rege, zâmbi responsabilul cu telejurnalul cu un aer de complicitate linguşitoare, ca şi cum ar fi dat să se înţeleagă că rege da, era, dar al televiziunii naţionale. Directorul general se făcu că nu auzise, Puteţi pleca, în douăzeci de minute voi fi în studio, Nu va fi timp să vă machiem, Nu vreau să fiu machiat, lectura va fi destul de scurtă şi pe telespectatori, la ora aceea, nu-i va mai interesa câtuşi de puţin dacă faţa mea e sau nu machiată, Foarte bine, dumneavoastră comandaţi, în orice caz, aveţi grijă ca luminile să nu-mi facă umbre pe faţă, n-aş vrea să fiu văzut pe ecran cu o figură de cadavru dezgropat, azi mai puţin ca oricând. La ora douăzeci şi cincizeci şi cinci de minute directorul general intră în studio, înmână crainicului de serviciu mapa cu comunicatul guvernului şi se aşează la locul care îi era destinat. Atrase de insolitul situaţiei, vestea, aşa cum era de aşteptat, circulase, erau mult mai multe persoane în studio decât în mod obişnuit. Realizatorul ordonă linişte. Exact la ora douăzeci şi unu apăru, însoţit de inconfundabila sa muzică de fond, genericul fulgurant al telejurnalului, o secvenţă variată şi extrem de rapidă de imagini cu care se spera să se convingă telespectatorul că acea televiziune, aflată în serviciul său în toate cele douăzeci şi patru de ore ale zilei, era, aşa cum se spunea pe vremuri despre divinitate, peste tot, şi de peste tot trimitea veşti. Exact în momentul în care crainicul termină

de citit comunicatul guvernului, camera numărul doi îl aduse pe ecran pe directorul general. Se vedea că avea emoţii, glasul îi era gâtuit. Îşi drese glasul şi începu să citească, domnule director general al televiziunii naţionale, stimate domnule, în scopuri pe care persoanele interesate le vor găsi convenabile, vă informez că începând de astăzi, la miezul nopţii, se va muri din nou aşa cum se întâmpla, fără proteste semnificative, de la începutul veacurilor şi până în ziua de treizeci şi unu decembrie anul trecut, trebuie să explic că intenţia care m-a făcut să-mi întrerup activitatea, să încetez să mai omor, să pun în cui coasa emblematică pe care pictori şi gravori cu imaginaţie de odinioară mi-au pus-o în mână a fost aceea de a oferi acelor fiinţe umane care mă detestă atât o mică mostră din ceea ce ar însemna pentru ele să trăiască mereu, adică etern, deşi, între noi fie vorba, domnule director general al televiziunii naţionale, eu trebuie să mărturisesc totala mea ignoranţă în legătură cu aceste două cuvinte, mereu şi etern, dacă sunt ele atât de sinonime pe cât se crede în general, ei bine, odată trecută această perioadă de câteva luni pe care am putea s-o numim probă de rezistenţă sau perioadă de graţie şi având în vedere rezultatele lamentabile ale experienţei, atât din punct de vedere moral, adică filosofic, cât şi din punct de vedere pragmatic, adică social, am considerat că pentru familii şi pentru societate în ansamblul său, fie pe verticală, fie pe orizontală, cel mai bine ar fi să recunosc public situaţia echivocă de care sunt răspunzătoare şi să anunţ revenirea imediată la normalitate, ceea ce va însemna că tuturor acelora care trebuiau să fie morţi, dar care, sănătoşi sau nu, au rămas în lumea aceasta li se va stinge candela vieţii când se va pierde în eter ultima bătaie a miezului nopţii, de notat că referirea la bătaia ceasului este pur simbolică, să nu-i treacă cuiva prin cap ideea prostească de a bloca ceasurile din turnuri sau de a scoate limbile clopotelor crezând că în acest fel ar opri timpul şi ar împiedica ceea ce am hotărât în mod irevocabil, adică să readuc teama supremă în inimile oamenilor, majoritatea celor care

înainte se aflau în studio dispăruseră deja, iar cei care încă se aflau acolo şuşoteau încetişor unii cu alţii, murmurele lor zumzăind fără ca realizatorul, el însuşi lăsând să-i cadă bărbia de pură uimire, să se gândească să impună linişte cu acel gest furios pe care obişnuia să-l folosească în împrejurări evident mult mai puţin dramatice, prin urmare resemnaţi-vă şi muriţi fără să comentaţi pentru că nu v-ar folosi la nimic, însă există un punct în legătură cu care mă simt obligată să-mi fac mea culpa, legat de procedura nedreaptă şi crudă care se aplică şi care consta în a lua viaţa oamenilor în mod trădător, fără niciun aviz prealabil, fără a spune păzea, trebuie să recunosc că era vorba de o brutalitate indecentă, de câte ori nu s-a întâmplat să nu le las timp nici măcar să-şi facă testamentul, sigur că în majoritatea cazurilor le trimiteam o boală ca să deschidă drumul, dar bolile au ceva curios, fiinţele umane speră întotdeauna să scape de ele, astfel încât numai când e prea târziu îşi dau seama că aceea avea să fie ultima, în fine, de acum încolo toată lumea va fi prevenită în acelaşi fel şi va avea un termen de o săptămână ca să-şi pună în ordine puţinul ce le mai rămâne din viaţă, să-şi facă testamentul şi să-şi ia rămas-bun de la familie, cerând iertare pentru răul făcut sau împăcându-se cu vărul cu care de douăzeci de ani rupsese relaţiile, acestea fiind spuse, domnule director general al televiziunii naţionale, nu-mi rămâne decât să vă rog să faceţi în aşa fel încât să ajungă chiar azi în toate casele din ţară acest mesaj autograf al meu, pe care îl semnez cu numele cu care în general sunt cunoscută, moarte. Directorul general se ridică de pe scaun după ce văzu că îi scoseseră imaginea de pe ecran, îndoi copia scrisorii şi o puse într-un buzunar interior al sacoului. Observă că realizatorul venea spre el, palid, cu o figură descompusă, Atunci asta era, spunea el într-un murmur aproape de neauzit, atunci asta era. Directorul general făcu în tăcere un semn de încuviinţare şi se îndreptă spre ieşire. Nu auzi cuvintele pe care începuse să le bolborosească crainicul, Aţi ascultat, şi apoi ştirile care nu mai aveau importanţă pentru că în toată ţara nimeni nu

le dădea nici cea mai mică atenţie, în casele unde se găsea un bolnav terminal familiile se adunaseră la căpătâiul nefericitului, însă nu puteau să-i spună că avea să moară peste trei ore, nu puteau să-i spună că, dacă tot era aşa, ar putea să folosească timpul pentru a-şi face testamentul pe care întotdeauna refuzase să-l facă, sau poate voia să-l cheme pe văr ca să se împace cu el, nu puteau nici să afişeze ipocrizia obişnuită care consta în a-l întreba dacă se simţea mai binişor, stăteau şi contemplau chipul palid şi istovit, apoi se uitau la ceas pe furiş, aşteptând să treacă timpul şi trenul lumii să revină pe linia obişnuită ca să-şi reia călătoria de totdeauna. Şi nu puţine au fost familiile care plătiseră deja maphiei ca să le ia tristele rămăşiţe şi care, presupunând, în cel mai bun caz, că nu aveau să se apuce acum să plângă după banii cheltuiţi, vedeau cum, dacă ar fi avut puţin mai multă milă şi răbdare, evacuarea nu i-ar fi costat nimic. Pe străzi era mare agitaţie, se puteau vedea oameni opriţi în loc, zăpăciţi sau dezorientaţi, fără să ştie încotro să fugă, unii plângând cu jale, alţii îmbrăţişaţi ca şi cum s-ar fi hotărât să-şi ia rămas-bun chiar acolo, alţii discutau dacă pentru toate acestea vina era a guvernului sau a ştiinţelor medicale sau a papei de la Roma, un sceptic protesta că nu se mai pomenise vreodată ca moartea să fi scris vreo scrisoare şi că era necesar să se ceară de urgenţă o analiză a scrisului pentru că, spunea el, o mână alcătuită din mici fragmente osoase n-ar putea scrie niciodată la fel cum ar fi scris o mână completă, autentică, vie, cu sânge, vene, nervi, tendoane, piele şi carne, şi că dacă era sigur că oasele nu lasă amprente digitale pe hârtie şi prin urmare nu s-ar putea identifica autorul scrisorii pe această cale, o analiză a adn-ului poate ar arunca puţină lumină asupra acestei neaşteptate manifestări epistolare a unei fiinţe, dacă moartea o fi aşa ceva, care rămăsese tăcută toată viaţa. Chiar în acel moment prim-ministrul vorbea la telefon cu regele, explicându-i motivele pentru care hotărâse să nu-i aducă la cunoştinţă scrisoarea morţii şi regele răspundea că da, înţelegea perfect, atunci prim-ministrul spuse că

regreta mult deznodământul funest pe care ultima bătaie a miezului nopţii avea să-l impună vieţii fragile a reginei-mame şi regele ridică din umeri, că decât un fir de viaţă mai bine deloc, azi ea, mâine eu, cu atât mai mult cu cât prinţul moştenitor dădea deja semne de nerăbdare şi tot întreba când îi va veni rândul să fie rege constituţional. După ce termină această convorbire intimă, cu nuanţe de sinceritate puţin obişnuită, prim-ministrul dădu instrucţiuni şefului de cabinet să-i convoace pe toţi membrii guvernului la o şedinţă de maximă urgenţă, Îi vreau aici în trei sferturi de oră, la zece fix, spuse el, va trebui să discutăm, să aprobăm şi să punem în mişcare paliativele necesare pentru a diminua tulburările şi dezordinea de tot felul pe care în mod inevitabil le va provoca noua situaţie în următoarele zile, Vă gândiţi la numărul decedaţilor care vor trebui evacuaţi în acest interval extrem de scurt, domnule prim-ministru, Asta nu e cel mai important, dragul meu, firmele de pompe funebre există tocmai pentru rezolvarea problemelor de această natură, de altfel, pentru ele criza s-a sfârşit, trebuie să fie mai mult decât mulţumite socotind cât vor câştiga, prin urmare, să îngroape ele morţii conform atribuţiilor lor, că noi avem sarcina de a ne ocupa de cei vii, de exemplu, să organizăm echipe de psihologi care să-i ajute pe oameni să depăşească trauma de a trebui să moară din nou când erau deja atât de convinşi că aveau să trăiască pentru totdeauna, într-adevăr trebuie să fie dur, eu însumi m-am gândit la asta, Nu pierdeţi timpul, miniştrii să-i aducă pe respectivii secretari de stat, îi vreau aici pe toţi la zece fix, dacă întreabă vreunul, spuneţi-i că e primul care e convocat, sunt ca nişte copii mici, le plac bomboanele. Telefonul sună, era ministrul de interne, Domnule prim-ministru, primesc telefoane de la toate ziarele, spuse el, cer să le fie furnizate copii ale scrisorii care tocmai a fost citită la televizor în numele morţii şi pe care eu, în mod deplorabil, nu o cunoşteam, Nu disperaţi, dacă am hotărât să păstrez secretul, am făcut-o numai ca să nu trebuiască să suportăm douăsprezece ore de panică şi învălmăşeală,

şi atunci ce fac, Nu vă faceţi griji în legătură cu asta, cabinetul meu va distribui scrisoarea chiar acum prin toate organele de comunicare în masă, Foarte bine, domnule prim-ministru, Guvernul se va reuni la ora zece fix, aduceţi-vă şi secretarii de stat, şi subsecretarii, Nu, pe aceştia lăsaţi-i să aibă grijă de casă, totdeauna am auzit spunându-se că multă lume adunată la un loc nu se salvează, Da, domnule prim-ministru, Fiţi punctual, şedinţa va începe la ora zece şi un minut, Fiţi siguri că vom fi primii care vom sosi, domnule prim-ministru, Vă veţi primi medalia cuvenită, Ce medalie, Era doar un mod de a vorbi, nu faceţi caz.

Reprezentanţii întreprinderilor funerare, înmormântări, incinerări şi transferări, serviciu permanent, se reuneau la aceeaşi oră în sediul corporaţiei. Confruntaţi cu provocarea profesională nemăsurată şi nemaiîntâlnită pe care avea s-o reprezinte moartea simultană şi, ca urmare, serviciul funerar pentru mii de persoane în toată ţara, singura soluţie serioasă care li se prefigura, mai mult decât extrem de benefică din punct de vedere economic datorită scăderii raţionalizate a costurilor, era să pună la treabă, împreună şi în mod organizat, resursele de personal şi mijloacele tehnologice de care dispuneau, pe scurt, logistica, stabilind din mers cote proporţionale de participare la tortul câştigurilor, după cum avea să spună cu umor preşedintele asociaţiei de breaslă, cu o discretă, deşi surâzătoare aprobare din partea companiei. Va trebui să ţinem seama, de exemplu, de faptul că producţia de sicrie, coşciuge, racle, urne şi copârşeie pentru uz uman stagnează din ziua în care oamenii au încetat să mai moară şi că, în cazul improbabil în care încă mai există câteva în vreun atelier sau altul de tâmplărie cu o administraţie conservatoare, va fi ca acea micuţă rosette de malherbe, care, transformată în trandafir, n-a putut dura mai mult decât scurtul răstimp al unei dimineţi. Citatul literar a fost opera preşedintelui, care, nefiind prea oportun, dar provocând aplauzele asistenţei, spuse în continuare, Oricum ar fi, s-a terminat

pentru noi ruşinea de a tot face înmormântări pentru câini, pisici şi canari de companie, şi papagali, spuse o voce din fundul sălii, şi papagali, consimţi preşedintele, şi peşti tropicali, aminti altă voce, Asta a fost numai după polemica iscată de spiritul care planează deasupra apei din acvariu, corectă secretarul de şedinţă, de acum încolo îi vor da la pisici, din cauza chestiunii aceleia a lui lavoisier, când spunea că în natură nimic nu se creează şi nimic nu se pierde, totul se transformă. Dacă nu s-a ajuns să se ştie până la ce extreme ar fi putut ajunge extravaganţele de almanah ale pompelor funebre reunite acolo a fost numai pentru că unul dintre reprezentanţii lor, preocupat de timp, douăzeci şi două şi patruzeci şi cinci de minute pe ceasul său, ridică mâna ca să propună să se telefoneze la asociaţia tâmplarilor ca să întrebe cum stăteau ei cu sicriele şi coşciugele, Trebuie să ştim pe ce putem conta de mâine încolo, conchise el. Cum era de aşteptat, propunerea a fost călduros aplaudată, dar preşedintele, disimulând prost ciuda că ideea nu fusese a lui, remarcă, Mai mult ca sigur nu e nimeni la tâmplării la ora asta, îmi permit să am îndoieli, domnule preşedinte, aceleaşi cauze care ne-au adunat pe noi aici trebuie să-i fi făcut şi pe ei să se adune. Vorbitorul nimerise în plin. De la corporaţia tâmplarilor răspunseră că îi alertaseră pe asociaţii respectivi imediat după citirea scrisorii morţii, atrăgându-le atenţia că era cazul să restabilească producţia de tâmplărie funerară în cel mai scurt timp posibil, şi că, în acord cu informaţiile pe care le primeau în mod continuu, nu numai că multe întreprinderi îşi convocaseră imediat lucrătorii, dar se şi lucra din plin în cea mai mare parte din ele. E contrar orarului de muncă, spuse purtătorul de cuvânt al corporaţiei, dar, având în vedere că este vorba de o situaţie de urgenţă naţională, avocaţii noştri sunt siguri că guvernul nu va avea altă soluţie decât să închidă ochii şi pe deasupra ne va şi mulţumi, ceea ce nu putem garanta, în această primă fază, este că sicriele şi coşciugele pe care le vom furniza vor prezenta aceeaşi calitate a finisărilor cu care ne obişnuiserăm clienţii, şlefuirea, lacurile şi

crucifixele pe capac vor trebui să rămână pentru faza următoare, când presiunea înmormântărilor va începe să se diminueze, în orice caz suntem conştienţi de responsabilitatea de a fi o piesă fundamentală în acest proces. În şedinţa reprezentanţilor de pompe funebre se auziră noi aplauze şi mai călduroase, acum da, acum aveau motiv să se felicite reciproc, niciun corp nu avea să rămână neîngropat, nicio factură neplătită. Şi groparii, întrebă cel care făcuse propunerea, Groparii fac ce li se spune să facă, răspunse iritat preşedintele. Nu era chiar aşa. În urma unui alt telefon aflară că groparii cereau o creştere substanţială de salariu şi plata unei valori triple pentru orele din afara programului. Asta ţine de primării, să se descurce ele, spuse preşedintele. Şi dacă ajungem la cimitir şi nu e nimeni acolo ca să sape gropile, întrebă secretarul. Discuţia continuă aprinsă. La ora douăzeci şi trei şi cincizeci de minute preşedintele făcu un infarct miocardic. Muri odată cu ultima bătaie a miezului nopţii.

Mult mai mult decât o hecatombă. Timp de şapte luni, căci atât a durat armistiţiul unilateral al morţii, se acumulaseră pe nemaivăzuta listă de aşteptare mai mult de şaizeci de mii de muribunzi, mai exact şaizeci şi două de mii cinci sute optzeci, adormiţi dintr-odată în pace prin acţiunea unei singure clipe, a unui atom de timp încărcat de o putere ucigătoare care şi-ar găsi comparaţie numai în anumite acţiuni represive umane. Apropo, nu putem rezista să nu amintim că moartea, prin ea însăşi, singură, fără niciun ajutor din afară, a ucis întotdeauna mult mai puţin decât omul. Poate vreo minte curioasă se întreabă acum cum am reuşit să ajungem la acea cantitate exactă de şaizeci şi două de mii cinci sute optzeci de persoane care au închis ochii în acelaşi timp şi pentru totdeauna. A fost foarte uşor. Ştiindu-se că ţara în care se petrec toate acestea are aproximativ zece milioane de locuitori şi că rata mortalităţii este de circa zece la mie, două operaţii aritmetice simple, dintre cele mai elementare, înmulţirea şi împărţirea, alături de o atentă evaluare a proporţiilor medii lunare şi anuale, ne-au permis să obţinem, între

valorile maxime şi minime, un interval numeric îngust în care cantitatea indicată în final s-a prefigurat ca o medie rezonabilă, şi dacă spunem rezonabilă este pentru că am fi putut adopta în egală măsură valorile laterale de şaizeci şi două de mii cinci sute şaptezeci şi nouă sau şaizeci şi două de mii cinci sute optzeci şi una de persoane dacă moartea preşedintelui corporaţiei pompelor funebre, pe neaşteptate şi în ultimul moment, n-ar fi venit să introducă în calculele noastre un factor perturbator. Oricum, avem încredere că verificarea deceselor, începută imediat în primele ore ale dimineţii următoare, va confirma justeţea calculelor făcute. O altă minte curioasă, din acelea care îl întrerup mereu pe narator, va întreba cum puteau să ştie medicii la ce adrese trebuia să se ducă pentru a executa o obligaţie fără a cărei îndeplinire un mort nu ar fi mort din punct de vedere legal, deşi e mort fără discuţie. În anumite cazuri, bineînţeles, înseşi familiile defunctului au chemat medicul de familie sau medicul curant, dar această modalitate avea un efect foarte redus, având în vedere că ceea ce se urmărea era oficializarea în timp record a unei situaţii anormale, astfel încât să se evite confirmarea o dată în plus a zicalei că o nenorocire nu vine niciodată singură, ceea ce, aplicat la situaţia de faţă, ar însemna, după moartea subită, putrezirea în casă. Se demonstră atunci faptul că un prim-ministru nu din întâmplare ajunge în funcţii atât de înalte şi că, aşa cum a tot afirmat neobosita înţelepciune a popoarelor, fiecare popor îşi are guvernul pe care-l merită, fiind necesar să se observe totuşi, în ceea ce priveşte acest caz, şi spre clarificarea completă a chestiunii, că dacă e adevărat că prim-miniştrii, de bine, de rău, nu sunt toţi la fel, nu e mai puţin adevărat că nici popoarele nu sunt întotdeauna la fel. Într-un cuvânt, şi într-un caz, şi în altul, depinde. Sau nu există regulă, dacă preferăm să spunem în trei cuvinte. După cum se va vedea, orice observator, chiar dacă nu îl caracterizează o imparţialitate deosebită a judecăţilor, n-ar ezita nicio clipă să recunoască faptul că guvernul a ştiut să se dovedească la înălţimea gravităţii situaţiei. Cu toţii ne amintim,

desigur, că în bucuria acelor prime şi delicioase zile de imortalitate, până la urmă atât de scurte, căreia acest popor i s-a lăsat pradă cu inocenţă, o doamnă, văduvă de puţin timp, a avut ideea de a sărbători această nouă fericire agăţând drapelul naţional în balconul plin de flori al sufrageriei sale, cel care dădea spre stradă. Ne amintim, desigur, şi cum, în mai puţin de patruzeci şi opt de ore, arborarea de drapele se răspândise în toată ţara, ca un fitil de pulbere, ca o nouă epidemie. Odată trecute aceste şapte luni de deziluzii continue şi anevoie suportate, numai câteva drapele supravieţuiră ici şi colo, şi chiar şi acelea reduse la nişte zdrenţe melancolice, cu culorile mâncate de soare şi spălate de ploaie, pe lângă arhitectura distrusă în mod lamentabil a stemei. Dând dovadă de un admirabil spirit prevăzător, guvernul, între alte măsuri de urgenţă menite să atenueze efectele colaterale ale neaşteptatei întoarceri a morţii, reabilitase drapelul patriei ca semn că acolo, la acel etaj trei pe stânga, exista un mort aşteptând. Astfel instruite, familiile care fuseseră rănite de odioasa coasă trimiseră pe unul dintre ai lor la magazin ca să cumpere simbolul, îl atârnară la fereastră şi, în timp ce goneau muştele de pe faţa mortului, aşteptau medicul care urma să certifice decesul. Trebuie să recunoaştem că ideea nu numai că era eficientă, dar era şi de maximă eleganţă. Medicii din fiecare oraş, comună, sat sau cătun, cu maşina, cu bicicleta sau pe jos, nu aveau decât să străbată străzile uitându-se după drapele, să urce la locuinţa respectivă şi, după ce constatau decesul prin simpla observaţie, fără ajutorul instrumentelor, întrucât alte examene mai amănunţite ale trupului deveniseră imposibile din cauza urgenţei, lăsau o hârtie semnată cu ajutorul căreia aveau să se liniştească agenţiile funerare în legătură cu natura specifică a materiei prime, adică să fie sigure că, dacă veniseră la acea casă îndoliată după un papagal, nu aveau să ia de acolo o cioară vopsită. După cum trebuie să se fi înţeles deja, inspirata reabilitare a drapelului naţional avea să aibă o dublă finalitate şi un dublu avantaj. La început ghid pentru medici, avea să fie acum far pentru cei care

veneau să împacheteze defunctul. În cazul oraşelor mai mari, şi cu deosebire în capitală, metropolă disproporţionată în comparaţie cu dimensiunea redusă a ţării, împărţirea spaţiului urban în loturi, în vederea stabilirii unor cote proporţionale de participare la tort, aşa cum, cu un umor fin, spusese nefericitul preşedinte al asociaţiei agenţilor funerari, avea să uşureze enorm sarcina colectorilor de încărcături umane în cursa lor contra cronometru. Un alt efect rezultat din utilizarea drapelului, neprevăzut, neaşteptat, dar care a venit să demonstreze până la ce punct ne putem înşela când ne apucăm să cultivăm scepticisme ale speciei sistematice, a fost virtuosul gest al câtorva cetăţeni cu respect pentru tradiţiile cele mai înrădăcinate de conduită socială rafinată şi care încă purtau pălărie de a se descoperi când treceau prin faţa ferestrelor împodobite, lăsând în urma lor întrebarea uimitoare dacă o făceau din cauza decedatului sau din cauza simbolului viu şi sfânt al patriei.

Ziarele, bineînţeles, au fost extrem de căutate, mai mult chiar decât atunci când părea că nu se mai murea. Sigur că un mare număr de oameni fuseseră informaţi prin televiziune despre cataclismul care căzuse peste capetele lor, mulţi dintre ei chiar aveau rude moarte în casă în aşteptarea medicului şi drapele plângând în balcon, dar este foarte uşor de înţeles faptul că există o anumită diferenţă între imaginea tulburată a unui director general vorbind ieri-noapte pe micul ecran şi aceste pagini zguduitoare, mişcătoare, presărate cu titluri exclamative şi apocaliptice care se pot îndoi, pune în buzunar şi lua acasă pentru a fi recitite cu tot calmul şi din care ne vom mulţumi să spicuim aici aceste puţine, dar expresive exemple, După Paradis, Infernul, Moartea Conduce Balul, Nemuritori Pentru Scurt Timp, Din Nou Condamnaţi să murim, Şah Mat, Aviz Prealabil de Acum încolo, Fără Drept de Apel, O Hârtie de Culoare Violetă, Şaizeci şi Două de Mii de Morţi în Mai Puţin de O Secundă, Moartea Atacă La Miezul Nopţii, Nimeni Nu Scapă de Destin, Să Te Trezeşti Din Vis ia să cazi în Coşmar, întoarcerea La Normalitate,

Ce Am Făcut Noi ia să meritǎm Asta *et csetera, et csetera.* Toate ziarele, fără excepţie, publicau pe prima pagină manuscrisul morţii, dar unul dintre ele, ca să facă lectura mai uşoară, reproduse textul într-un chenar cu litere de tipar de mărimea paisprezece, îi corectă punctuaţia şi sintaxa, îi aranjă formele verbale, puse majusculele acolo unde lipseau, fără a uita semnătura finală, care se transformă din moarte în Moartea, o diferenţă nesesizabilă pentru auz, dar care avea să provoace chiar în ziua aceea un protest indignat din partea autoarei misivei, tot în scris şi pe aceeaşi hârtie de culoare violetă. După părerea autorizată a unui gramatician consultat de ziar, moartea pur şi simplu nu stăpânea nici primele rudimente ale artei de a scrie. De la început, spuse el, caligrafia e ciudat de neregulată, pare că s-au adunat aici toate felurile cunoscute, posibile şi aberante de a trasa literele alfabetului latin, ca şi cum fiecare dintre ele ar fi fost scrisă de o altă persoană, dar asta încă s-ar putea ierta, încă ar putea fi luat ca un defect minor dacă ne gândim la sintaxa haotică, lipsa punctelor finale, nefolosirea de paranteze absolut necesare, eliminarea obsesivă a paragrafelor, folosirea virgulelor pe sărite şi, păcat de neiertat, intenţionată şi aproape diabolica abolire a majusculelor, care, imaginaţi-vă, ajunge să fie omisă din însăşi semnătura scrisorii şi e înlocuită prin minuscula corespunzătoare. O ruşine, o provocare, continua gramaticianul, şi întreba, Dacă moartea, care a avut privilegiul nepreţuit de a fi pururea contemporană cu cele mai mari genii ale literaturii, scrie în felul acesta, cum să n-o facă mâine copiii noştri dacă le va trece prin minte să imite asemenea monstruozitate filologică, sub pretextul că, umblând moartea pe aici de atâta timp, trebuie să ştie totul despre toate ramurile cunoaşterii. Şi, termina gramaticianul, Inepţiile sintactice care umplu lamentabila scrisoare m-ar face să cred că ne aflăm în faţa unei mistificări uriaşe şi grosolane dacă n-ar fi realitatea extrem de tristă, evidenţa dureroasă că teribila ameninţare s-a îndeplinit. În după-amiaza aceleiaşi zile, după cum am

anticipat, sosi la redacţia ziarului o scrisoare a morţii cerând, în termenii cei mai energici, rectificarea imediată a numelui său, domnule director, scria, eu nu sunt Moartea, sunt pur şi simplu moarte, Moartea este ceva ce dumneavoastră nici pe departe nu vă poate trece prin minte, domniile voastre, fiinţele umane, cunosc doar, să ia notă gramaticianul că aş şti să spun şi dumneavoastră, fiinţele umane, cunoaşteţi doar această mică moarte cotidiană care sunt eu, aceasta care, chiar în cele mai mari dezastre, e incapabilă să împiedice viaţa să continue, într-o zi veţi afla ce este Moartea cu literă mare, în momentul acela, dacă ea, fapt improbabil, vă va da timp pentru asta, vă veţi da seama de diferenţa reală care există între relativ şi absolut, între plin şi gol, între a fi încă şi a nu mai fi, şi când vorbesc de diferenţa reală mă refer la ceva ce cuvintele n-ar putea exprima niciodată, relativ, absolut, plin, gol, a fi încă, a nu mai fi, ce e asta, domnule director, pentru că vorbele, dacă nu ştiţi, se mişcă mult, se schimbă de la o zi la alta, sunt instabile ca nişte umbre, umbre ele însele, care şi sunt şi nu mai sunt, baloane de săpun, scoici din care abia se aude respiraţia, trunchiuri retezate, v-am informat, e gratis, nu pretind nimic pentru asta, între timp îngrijiţi-vă să explicaţi bine cititorilor dumneavoastră cum-urile şi de ce-urile vieţii şi morţii, şi acum, revenind la obiectivul acestei scrisori, scrisă, aşa cum a fost şi cea care s-a citit la televizor, cu propria mea mână şi cu propriul meu scris, vă invit acum pe loc să respectaţi acele onorabile dispoziţii ale legii presei care impun să se rectifice în acelaşi loc şi cu aceeaşi reliefare grafică greşeala, omisiunea sau inadvertenţa comisă, riscând, domnule director, în acest caz, în cazul în care această scrisoare nu va fi publicată integral, să vă trimit, chiar mâine, cu efecte imediate, avizul prealabil pe care îl am pregătit pentru dumneavoastră pentru peste câţiva ani, nu vă voi spune câţi ca să nu vă amărăsc restul vieţii, nemaiavând altceva de adăugat, semnez cu atenţia cuvenită, moarte. Scrisoarea apăru cu extremă punctualitate în ziua următoare, cu o revărsare de scuze

din partea directorului şi în duplicat, adică manuscrisă şi cu litere de tipar de mărimea paisprezece şi în chenar. Abia când ziarul apăru pe piaţă directorul îndrăzni să iasă din buncărul în care se ferecase din momentul în care citise scrisoarea ameninţătoare. Şi era încă atât de speriat că refuză să publice studiul grafologic pe care i-l înmânase personal un important specialist în materie. Ajunge că m-am băgat în bucluc cu semnătura morţii cu majusculă, spuse el, duceţi-vă analiza la alt ziar, să împărţim din necazuri, şi după aceea ce-o vrea dumnezeu, orice numai să nu trebuiască să sufăr încă o spaimă precum cea pe care am tras-o. Grafologul se duse la un ziar, se duse la altul, apoi la altul, şi abia a patra oară, când era pe punctul de a-şi pierde nădejdea, reuşi să-i fie primit rodul nu puţinelor ore de muncă întortocheată, căreia i se dedicase cu lupa diurnă şi nocturnă. Raportul substanţial şi suculent începea prin a aminti că interpretarea scrisului, la originile sale, fusese una dintre ramurile fiziognomoniei, celelalte fiind, pentru informarea celor care nu sunt la curent cu această ştiinţă exactă, mimica, gesturile, pantomima şi fonognomonia, după care se apucă să citeze cele mai mari autorităţi în acest domeniu complex, cum au fost, fiecare în timpul şi locul său, camillo baldi, johann Caspar lavater, édouard auguste patrice hocquart, adolf henze, jean-hippolyte michon, William thierry preyer, Cesare lombroso, Jules crepieux-jamin, rudolf pophal, ludwig klages, wilhelm helmuth müller, alice enskat, robert heiss, datorită cărora grafologia a fost restructurată în aspectul său psihologic, demonstrându-se ambivalenţa particularităţilor grafologice şi necesitatea de a concepe expresia lor ca un ansamblu, după care, odată expuse datele istorice şi esenţiale ale subiectului, grafologul nostru avansă în domeniul definirii exhaustive a principalelor caracteristici ale scrisului *sub judece,* şi anume, mărimea, presiunea, aranjamentul, dispunerea în spaţiu, unghiurile, punctuaţia, proporţia liniilor înalte şi a celor scurte ale literelor, sau, cu alte cuvinte, intensitatea, forma, înclinaţia, direcţia şi continuitatea semnelor grafice, şi, în sfârşit, după ce

clarifică faptul că obiectivul studiului său nu era un diagnostic clinic, nicio analiză a caracterului, niciun examen de aptitudine profesională, specialistul îşi concentră atenţia asupra probelor evidente ţinând de domeniul criminologie pe care le revela scrisul la tot pasul, Cu toate acestea, scria frustrat şi mâhnit, mă aflu în faţa unei contradicţii pentru care nu văd nicio modalitate de soluţionare, pentru care mă îndoiesc chiar că ar exista vreo rezolvare posibilă, şi dacă e sigur că toţi vectorii metodicei şi minuţioasei analize grafologice la care am procedat indică faptul că autoarea înscrisului este ceea ce se numeşte o *serial killer,* o criminală în serie, un alt adevăr la fel de irefutabil, rezultând în egală măsură din analiza mea şi care într-un fel vine să distrugă teza anterioară, a sfârşit prin a mi se impune, respectiv, adevărul că persoana care a scris această scrisoare e moartă. Aşa era, într-adevăr, şi moartea însăşi nu a mai avut altă soluţie decât s-o confirme, Are dreptate domnul grafolog, au fost cuvintele ei după ce a citit erudita demonstraţie. Nu se înţelegea însă cum, fiind moartă şi toată numai oase, era în stare să omoare. Şi, mai ales, să scrie scrisori. Aceste mistere nu aveau să fie lămurite niciodată.

Ocupaţi să explice ceea ce li se întâmplase după ora fatidică celor şaizeci şi două de mii cinci sute optzeci de persoane care se aflau în stare de viaţă suspendată, am amânat pentru un moment mai potrivit, şi momentul este acesta, reflecţiile indispensabile asupra modului în care au reacţionat la schimbarea de situaţie căminele apusului fericit, spitalele, companiile de asigurări, maphia şi biserica, în special cea catolică, majoritară în tară, într-atât încât exista credinţa comună că domnul Iisus cristos n-ar dori alt loc să se nască dacă ar trebui să repete, de la A la Z, prima şi până acum, din câte se ştie, singura existenţă terestră a sa. În căminele apusului fericit, ca să începem cu ele, sentimentele au fost cele de aşteptat. Dacă ţinem seama că rotaţia neîntreruptă a internaţilor, aşa cum s-a explicat cu claritate chiar la începutul acestor

întâmplări surprinzătoare, era însăşi condiţia prosperităţii economice a întreprinderilor, întoarcerea morţii ar trebui să fie, aşa cum a şi fost, motiv de bucurie şi speranţe reînnoite pentru respectivele administraţii. Odată trecut primul şoc provocat de citirea faimoasei scrisori la televiziune, administratorii începură imediat să-şi facă socoteli pentru viitor şi vedeau că toate le ieşeau bine. Nu puţine au fost sticlele de şampanie care s-au băut la miezul nopţii pentru a sărbători nemaisperata revenire la normalitate, ceea ce, părând să constituie culmea indiferenţei şi a dispreţului pentru viaţa altora, nu era, în cele din urmă, decât alinarea firească, uşurarea legitimă a cuiva care, pus în faţa unei uşi închise şi având cheia pierdută, o vedea acum larg deschisă, dată de perete, cu soarele de partea cealaltă. Scrupuloşii vor spune că ar fi trebuit cel puţin să se evite ostentaţia zgomotoasă şi neghioabă a şampaniei, săritul dopului, spuma care curge şi că o cupă discretă de porto sau madeira, o picătură de coniac, o aromă de brandy în cafea ar fi constituit o sărbătorire mai mult decât suficientă, dar noi, care ştim bine cu câtă uşurinţă scapă spiritul hăţurile corpului când bucuria devine nemărginită, considerăm că, deşi uneori nu ar trebui să se scuze, să se ierte se poate întotdeauna. În dimineaţa următoare, responsabilii cu administraţia chemară familiile să vină să ridice trupurile, dădură instrucţiuni să fie aerisite camerele şi schimbate cearşafurile şi după ce au adunat personalul ca să le comunice că, în cele din urmă, viaţa continua, se aşezară să analizeze lista de cereri de internare şi să aleagă, dintre pretendenţi, pe aceia care li se păreau mai promiţători. Din motive nu sub toate aspectele identice, dar de aceeaşi importanţă, şi dispoziţia sufletească a administratorilor de spitale şi a breslei medicale se îmbunătăţise peste noapte. Deşi, aşa cum s-a spus mai înainte, o mare parte din bolnavii incurabili şi a căror boală ajunsese la gradul extrem şi ultim, dacă era corect să se spună aşa ceva despre un stadiu nosologic care se anunţase ca veşnic, fuseseră expediaţi înapoi în casele şi în familiile lor, în ce

mâini mai bune s-ar putea afla bieţii de ei, întrebau cu ipocrizie, cert este că un număr ridicat dintre ei, fără rude cunoscute, nici bani să plătească taxa cerută în căminele apusului fericit, se îngrămădeau pe acolo la nimereală, dar acum nu pe coridoare, aşa cum e obiceiul vechi al acestor meritorii aşezăminte de asistenţă, ieri, azi şi întotdeauna, ci prin debarale şi prin unghere, prin ascunzători şi prin poduri, unde adesea îi lăsau abandonaţi timp de mai multe zile, fără ca asta să deranjeze pe cineva, căci, aşa cum spuneau medicii şi infirmierele, oricât de rău ar fi stat, să moară n-ar fi putut. Acum erau morţi, luaţi de acolo şi îngropaţi, aerul spitalelor devenise pur şi cristalin, cu acel inconfundabil miros al său de eter, tinctură de iod şi creolină, ca pe munţii înalţi, sub cerul liber. Nu s-au deschis sticle de şampanie, dar zâmbetele fericite ale administratorilor şi directorilor medicali erau o alinare pentru suflete şi, în ceea ce îi priveşte pe medici, nu avem de spus decât că îşi recuperaseră istorica privire devoratoare cu care urmăreau personalul feminin al serviciilor de infirmerie. Prin urmare, în toate sensurile cuvântului, normalitatea. În ce priveşte firmele de asigurare, aflate pe locul trei pe listă, nu e mult de informat până în acest moment, pentru că încă n-au ajuns să se înţeleagă între ei dacă actuala situaţie, privită în lumina schimbărilor introduse în poliţele de asigurare de viaţă şi la care mai înainte am făcut referire amănunţită, i-ar prejudicia sau le-ar fi benefică. N-aveau să facă niciun pas fără să fie foarte sigure de soliditatea solului pe care calcă, dar, când în sfârşit urmau să-l facă, aveau să implanteze noi rădăcini sub o formă de contract mai adecvată interesului lor, pe care vor reuşi s-o inventeze. Între timp, cum viitorul îi aparţine lui dumnezeu şi pentru că nu se ştie ce ne va aduce ziua de mâine, vor continua să-i considere ca morţi pe toţi asiguraţii care vor atinge vârsta de optzeci de ani, vrabia, cel puţin, o ţineau deja foarte sigur în mână, mai rămânea de văzut dacă mâine aveau să găsească o modalitate de a prinde şi cioara. Sunt unii care spun, totuşi, că poate n-ar fi o idee proastă,

profitând de confuzia care domnea în societate, aflată acum mai mult ca oricând între ciocan şi nicovală, între baros şi ilău, între scila şi caribda, să se mărească până la optzeci şi cinci sau chiar nouăzeci de ani vârsta morţii actuariale. Raţionamentul celor care susţin schimbarea e transparent şi limpede ca apa, spun ei că, ajungând la acele vârste, oamenii, în general, pe lângă că nu au rude care să le vină în ajutor la nevoie, sau aceste rude sunt ele însele atât de bătrâne că nu mai contează, suferă scăderi serioase ale valorii pensiilor lor din cauza inflaţiei şi a creşterilor continue ale costurilor, motiv pentru care, de foarte multe ori, se văd forţaţi să întrerupă plata primelor de asigurare, furnizând companiilor cel mai bun motiv ca să considere nul şi fără efect respectivul contract. E lipsă de umanitate, obiectează unii. Afacerile sunt afaceri, răspund alţii. Vom vedea unde va duce asta.

Un loc unde de asemenea se vorbeşte mult despre afaceri, în aceste ceasuri, este în interiorul maphiei. Poate că, întrucât a fost excesiv de minuţioasă, admitem fără rezerve, descrierea făcută în aceste pagini întunecatelor subterane prin care organizaţia criminală a pătruns în exploatarea funerară e posibil să-l fi făcut pe vreun cititor să se întrebe ce maphie amărâtă era asta dacă nu avea alte modalităţi de a câştiga bani cu efort mult mai mic şi cu profituri mai grase. Avea, şi variate, ca oricare dintre congenerele sale răspândite prin toate colţurile lumii, însă, extrem de abilă în echilibre şi potenţări reciproce ale tacticilor şi ale strategiilor, maphia locală nu se limita să parieze în mod prozaic pe profitul imediat, obiectivele sale erau mult mai vaste, vizau nu mai puţin decât eternitatea, adică implantarea, cu devierea tacită a familiilor către bunătatea eutanasiei şi cu binecuvântarea puterii politice, care s-ar face că se uită în altă parte, a monopolului absolut al morţilor şi al înmormântărilor fiinţelor umane, asumându-şi în acelaşi timp responsabilitatea menţinerii demografiei la niveluri tot mai convenabile pentru ţară, deschizând sau închizând robinetul, conform imaginii folosite mai înainte, sau, ca să folosim o expresie cu mai

multă rigoare tehnică, controlând fluxometrul. Dacă nu putea, cel puţin în această primă fază, să stimuleze sau să diminueze procrearea, cel puţin avea în mână accelerarea sau încetinirea călătoriilor la graniţă, nu cea geografică, ci cea a veşniciei. Exact în momentul în care intram în sală, dezbaterea era centrată pe cea mai bună modalitate de a reutiliza în activităţi la fel de rentabile forţa de muncă rămasă fără ocupaţie odată cu întoarcerea morţii, şi, cu toate că sugestiile n-au lipsit în jurul mesei, unele mai radicale decât altele, s-a preferat în cele din urmă ceva cu un amplu istoric de dovezi ale eficienţei şi care nu necesita dispozitive complicate, adică protecţia. Imediat în ziua următoare, de la nord la sud, prin toată ţara, agenţiile funerare văzură intrându-le pe uşă aproape întotdeauna doi bărbaţi, uneori un bărbat şi o femeie, rar două femei, care întrebau politicos de gestionar, căruia, după aceea, cu cele mai bune maniere, îi explicau că stabilimentul său risca să fie atacat şi chiar distrus, fie cu o bombă, fie incendiat, de activişti ai unor asociaţii ilegale de cetăţeni care cereau includerea dreptului la eternitate în declaraţia universală a drepturilor omului şi care, acum frustraţi, voiau să-şi descarce furia făcând să cadă braţul greu al răzbunării asupra unor întreprinderi nevinovate, doar pentru că ele erau acelea care duceau cadavrele la ultimul domiciliu. Suntem informaţi, spunea unul dintre emisari, că acţiunile distructive concertate, care ar putea merge, în caz de rezistenţă, până la asasinarea proprietarului şi a gestionarului şi a familiilor lor, iar în lipsa acestora, a unuia sau a doi angajaţi, vor începe chiar mâine, poate în acest cartier, poate în altul, şi ce pot face eu, întreba tremurând bietul om, Nimic, dumneavoastră nu puteţi face nimic, dar noi am putea să vă protejăm dacă ne-o veţi cere, Sigur că da, sigur că vă cer, vă rog, Sunt unele condiţii de îndeplinit, Oricare ar fi, vă rog, protejaţi-mă, Prima este să nu vorbiţi cu nimeni despre această chestiune, nici măcar cu soţia dumneavoastră, Nu sunt căsătorit, Nu contează, cu mama dumneavoastră, cu bunica, cu mătuşa, Nu voi deschide gura, Mai bine aşa, sau riscaţi să vi se închidă

pentru totdeauna, şi celelalte condiţii, Una singură, să plătiţi ce vă vom spune, Să plătesc, Va trebui să montăm dispozitivele de protecţie, şi asta, dragă domnule, costă bani, înţeleg, Am putea să protejăm chiar şi întreaga umanitate dacă ar fi dispusă să plătească, totuşi, cum vremurile vin mereu unele după altele, încă nu am pierdut speranţa, Pricep, Ce bine că pricepeţi repede, Cât va trebui să plătesc, Se precizează în această hârtie, Atât de mult, E ceea ce este drept, şi asta e pe an sau pe lună, Pe săptămână, E prea mult pentru cât am eu, cu comerţul funerar nu te îmbogăţeşti uşor, Aveţi noroc că nu vă cerem cât ar trebui să valoreze, în opinia dumneavoastră, viaţa dumneavoastră, E firesc, nu am alta, şi nu veţi avea, de aceea sfatul pe care vi-l dăm este să căutaţi să aveţi grijă de asta, O să mă gândesc, va trebui să vorbesc cu asociaţii mei, Aveţi douăzeci şi patru de ore, niciun minut în plus, după aceea ne spălăm pe mâini de această chestiune, răspunderea va fi a dumneavoastră în întregime, dacă vi se va întâmpla vreun accident, suntem aproape siguri că, fiind primul, n-o să fie mortal, atunci poate vorbim din nou cu dumneavoastră, dar preţul se va dubla, şi nu veţi avea altă soluţie decât să plătiţi ceea ce vă vom cere, nu vă imaginaţi cât de neîndurătoare sunt aceste asociaţii de cetăţeni care revendică eternitatea, Foarte bine, plătesc, Patru săptămâni în avans, vă rugăm, Patru săptămâni, Cazul dumneavoastră e din cele urgente, şi, aşa cum v-am spus mai înainte, costă bani să montăm dispozitivele de protecţie, în numerar, cu cec, Numerar, cecuri numai pentru tranzacţii de alt tip şi pentru alte sume, când nu e convenabil ca banii să treacă direct dintr-o mână în alta. Gestionarul se duse să deschidă casa de bani, numără bancnotele şi întrebă în timp ce le înmâna, îmi daţi o chitanţă, un document care să-mi garanteze protecţia, Nici chitanţă, nici garanţie, va trebui să vă mulţumiţi cu cuvântul nostru de onoare, De onoare, Exact, de onoare, nici nu vă imaginaţi în ce măsură ne onorăm cuvântul dat, Unde vă voi putea întâlni dacă voi avea vreo problemă, Nu vă faceţi griji, vă vom găsi noi, Vă însoţesc până la ieşire,

N-are rost să vă ridicaţi, ştim drumul, o luăm la stânga după depozitul de sicrie, sala de machiaj, coridor, recepţie, uşa spre stradă e acolo imediat, N-o să vă rătăciţi, Avem un simţ de orientare foarte fin, nu ne rătăcim niciodată, de exemplu, în a cincea săptămână după aceasta va veni cineva să încaseze taxa, Cum voi şti că e vorba despre acea persoană, Când o veţi vedea nu veţi avea nicio îndoială, Bună seara, Bună seara, nu aveţi de ce să ne mulţumiţi.

În sfârşit, *last but not least,* biserica catolică, apostolică şi romană avea multe motive să fie mulţumită de ea însăşi. Convinsă de la bun început că abolirea morţii nu putea să fie decât lucrarea diavolului şi că pentru a-l ajuta pe dumnezeu contra lucrărilor necuratului nu e nimic mai puternic decât perseverenţa în rugăciune, lăsase deoparte virtutea modestiei pe care o cultiva în mod obişnuit nu cu puţin efort şi sacrificiu, ca să se felicite, fără rezerve, pentru succesul campaniei naţionale de rugăciuni al cărei obiectiv, reamintim, fusese acela de a-l ruga pe dumnezeu să facă să se întoarcă moartea cât mai repede posibil ca să scutească biata umanitate de cele mai mari orori, am încheiat citatul. Durase aproape opt luni să ajungă rugăciunile la cer, dar trebuie să ne gândim că numai pentru a atinge planeta marte avem nevoie de şase, şi cerul, cum e uşor de imaginat, trebuie să fie mult mai încolo, treisprezece mii de milioane de ani lumină depărtare de pământ, cifră rotundă, în mulţumirea legitimă a bisericii exista totuşi o umbră întunecată. Teologii discutau, şi nu se puneau de acord, despre raţiunile care-l făcuseră pe dumnezeu să trimită subit moartea înapoi, fără măcar să lase timp pentru a da ultima împărtăşanie celor şaizeci şi două de mii de muribunzi care, privaţi de harul divin al ultimului sacrament, se stinseseră în mai puţin timp decât ar fi necesar pentru a o spune. Întrebarea dacă dumnezeu avea autoritate asupra morţii sau dacă, dimpotrivă, moartea era superiorul ierarhic al lui dumnezeu chinuia în surdină minţile şi inimile sfintei instituţii, unde afirmaţia îndrăzneaţă că dumnezeu şi moartea erau două feţe ale aceleiaşi monede

începuse să fie considerată, mai mult decât o erezie, un sacrilegiu abominabil. Asta era ceea ce se trăia pe dinăuntru. În văzul întregii lumi, ceea ce preocupa cu adevărat biserica era participarea sa la funeraliile reginei-mame. Acum când cele şaizeci şi două de mii de morţi obişnuiţi se odihneau deja la ultimele lor domicilii şi nu mai încurcau circulaţia în oraş, era timpul ca venerabila doamnă, închisă corespunzător în sicriul ei de plumb, să fie dusă la panteonul regal. Aşa cum ziarele nu aveau să uite să scrie, se întorcea o filă în istorie.

E posibil ca numai o educaţie aleasă, din acelea care devin tot mai rare, alături, poate, de respectul mai mult sau mai puţin superstiţios pe care cuvântul scris obişnuieşte să-l inspire sufletelor scrupuloase, să-i fi făcut pe cititori să nu întrerupă ceea ce am relatat până acum în mod atât de copios, deşi nu le-ar fi lipsit motivele pentru a da semne explicite de nerăbdare abia stăpânită, şi să vrea să le spun ce a mai făcut, între timp, moartea, din noaptea fatală în care şi-a anunţat întoarcerea. Dat fiind rolul important pe care l-au avut în aceste întâmplări nemaivăzute, a fost bine că am explicat cu abundenţă de amănunte cum au răspuns la subita şi dramatica schimbare de situaţie căminele apusului fericit, spitalele, companiile de asigurări, maphia şi biserica catolică, însă, cu excepţia cazului în care moartea, ţinând seama de cantitatea enormă de defuncţi care trebuiau să fie îngropaţi în orele imediat următoare, s-ar fi hotărât, într-un gest de simpatie neaşteptat şi demn de laudă, să-şi prelungească absenţa pentru alte câteva zile ca să lase timpul necesar pentru ca viaţa să înceapă să se rotească din nou pe vechile axe, alţi decedaţi de dată recentă, adică imediat în primele zile ale restaurării regimului, trebuie, prin forţa lucrurilor, să se fi adăugat nefericiţilor care timp de luni de zile abia trăiseră între cele două tărâmuri, şi despre aceşti noi morţi ar fi trebuit să vorbim, prin forţa logicii. Cu toate acestea, nu s-a întâmplat aşa ceva, moartea nu a fost atât de generoasă. Motivul pauzei în care timp de opt luni nimeni nu a murit şi care a început

prin a crea iluzia înşelătoare că până la urmă nu se schimbase nimic rezulta pur şi simplu din actualele reguli de relaţionare între moarte şi muritori, adică, de acum încolo, toţi aveau să fie anunţaţi dinainte că mai dispuneau de o săptămână de viaţă, până la scadenţă, ca să spunem aşa, ca să-şi rezolve problemele, să-şi facă testamentul, să-şi plătească impozitele restante şi să-şi ia rămas-bun de la familii şi de la prietenii mai apropiaţi. În teorie părea o idee bună, dar practica nu avea să întârzie să demonstreze că nu era chiar aşa. Imaginaţi-vă o persoană, din acelea care se bucură de o sănătate splendidă, din acelea care niciodată n-au avut o durere de cap, optimiste din principiu şi din motive clare şi obiective, şi care, într-o dimineaţă, plecând de acasă ca să meargă la serviciu, îl întâlneşte pe stradă pe serviabilul poştaş din zona sa, care-i spune, Ce bine că vă văd, domnule cutare, am aici o scrisoare pentru dumneavoastră, şi imediat vede apărând în mâinile lui un plic de culoare violetă căruia poate că încă nu i-ar da o atenţie specială, întrucât ar putea fi vorba de încă o impertinenţă a domnilor de la publicitatea directă, dacă nu ar fi caligrafia stranie cu care e scris pe el numele său, exact la fel cu cea din faimosul facsimil publicat în ziar. Dacă inima îi sare-n piept de spaimă în acel moment, dacă-l invadează o presimţire lugubră a unei nenorociri iremediabile şi vrea, din acest motiv, să refuze să primească scrisoarea, nu va reuşi, va fi ca şi cum cineva, ţinându-l uşor de cot, l-ar ajuta să coboare treapta, să evite coaja de banană, să dea colţul fără să se împiedice de propriile-i picioare. N-ar avea niciun rost nici s-o sfâşie în bucăţi, este bine ştiut că scrisorile morţii sunt indestructibile prin definiţie, nici măcar un arzător cu acetilenă funcţionând la intensitatea maximă nu s-ar putea pune cu ele, iar şiretlicul ingenuu de a se preface că i-a scăpat din mână ar fi la fel de inutil, pentru că scrisoarea nu se lasă scăpată, rămâne ca lipită de degete, şi dacă, printr-un miracol, s-ar putea întâmpla contrariul, e sigur şi ştiut că ar apărea imediat un cetăţean binevoitor care s-o ridice şi să alerge după falsul distrat ca să-i spună, Cred că

această scrisoare vă aparţine, poate că e importantă, şi el ar trebui să răspundă cu melancolie, Da, da, e importantă, vă mulţumesc pentru grijă. Dar asta s-ar fi putut întâmpla doar la început, când încă puţini ştiau că moartea utiliza serviciul poştal public ca mesager al notificărilor sale funebre. În câteva zile culoarea violetă avea să devină cea mai execrată dintre toate culorile, chiar mai mult decât negrul, cu toate că acesta însemna doliu, ceea ce e uşor de înţeles dacă ne gândim că doliul îl poartă cei vii, şi nu morţii, chiar când aceştia sunt îngropaţi îmbrăcaţi în costum negru. Imaginaţi-vă tulburarea, năuceala, perplexitatea celui care se îndrepta spre serviciul său şi vede dintr-odată ieşindu-i în drum moartea sub chipul unui poştaş care niciodată nu va suna de două ori, acestuia îi va ajunge, dacă întâmplarea nu a făcut să-l întâlnească pe destinatar pe stradă, să pună scrisoarea în cutia locatarului în chestiune sau s-o introducă, făcând-o să alunece, pe sub uşă. Omul stă acolo nemişcat în mijlocul trotuarului, cu sănătatea sa uimitoare, cu capul său solid, atât de solid că nici măcar acum nu-l doare în ciuda şocului teribil, dintr-odată lumea a încetat să-i mai aparţină sau el să mai aparţină lumii, au devenit împrumutaţi unul alteia pentru opt zile, nu mai mult de opt zile, o spune această scrisoare de culoare violetă pe care tocmai a deschis-o cu resemnare, ochii înceţoşaţi de lacrimi abia reuşesc să descifreze ce scrie în ea, Dragă domnule, cu regret vă comunic că viaţa dumneavoastră se va termina în termenul, irevocabil şi fără posibilitatea de prelungire, de o săptămână, folosiţi cât de bine puteţi timpul pe care-l mai aveţi, servitoarea dumneavoastră devotată, moarte. Semnătura începe cu minusculă, ceea ce, aşa cum ştim, reprezintă, întrucâtva, certificatul său de origine. Şi stătea omul să se întrebe, domnul cutare îi spusese poştaşul, prin urmare e de sex masculin, şi imediat am confirmat noi înşine, stătea omul să se întrebe dacă ar trebui să se întoarcă acasă şi să împărtăşească cu familia nenorocirea iremediabilă sau dacă, dimpotrivă, ar trebui să-şi înghită lacrimile şi să-şi continue drumul, să se ducă unde-l

aşteaptă serviciul, să îndeplinească toate zilele care-i mai rămân, atunci va putea întreba, Unde îţi este, moarte, biruinţa ta, ştiind totuşi că nu va primi răspuns, căci moartea nu răspunde niciodată, şi nu pentru că n-ar vrea, ci doar pentru că nu ştie ce să spună în faţa celei mai mari dureri omeneşti.

Acest episod stradal, posibil numai într-o ţară mică unde toată lumea se cunoaşte, este extrem de elocvent în ceea ce priveşte inconvenientele sistemului de comunicare instituit de moarte pentru rezilierea contractului temporar pe care îl numim viaţă sau existenţă. Ar putea fi vorba de o manifestare sadică de cruzime, ca atâtea altele pe care le vedem în fiecare zi, dar moartea nu are nevoie să fie crudă, pentru ea e destul, chiar prea destul, să ia viaţa oamenilor. Nu s-a gândit, asta a fost. Şi acum, absorbită cum trebuie să fie de reorganizarea serviciilor sale de sprijin după lunga pauză de şapte luni, nu are nici ochi, nici urechi pentru strigătele de disperare şi suferinţa bărbaţilor şi femeilor care, unul câte unul, sunt anunţaţi în legătură cu apropiata lor moarte, disperare şi suferinţă care, în unele cazuri, produc efecte exact opuse celor care fuseseră prevăzute, adică, cei condamnaţi să dispară nu-şi rezolvă problemele, nu-şi fac testamentul, nu-şi plătesc impozitele datorate, iar, în ceea ce priveşte despărţirea de familie şi de prietenii mai apropiaţi, o lasă pentru ultimul minut, ceea ce, evident, nu este suficient nici pentru cel mai melancolic adio. Prost informate asupra naturii profunde a morţii, care are şi un alt nume, fatalitate, ziarele se întrecură în atacuri furioase împotriva ei, acuzând-o că e nemiloasă, crudă, tiranică, mârşavă, sângeroasă, vampiră, împărătească a răului, dracula în fustă, duşmanca neamului omenesc, perfidă, asasină, trădătoare, din nou *serial killer,* şi a existat chiar şi o publicaţie săptămânală, din cele umoristice, care, storcând la maximum spiritul sarcastic al redactorilor săi, reuşi să-i spună căţea. Din fericire, bunul-simţ încă mai persista în unele redacţii.

Unul dintre ziarele mai respectabile din regat, decan

al presei naţionale, publică un editorial înţelept în care făcea apel la un dialog deschis şi sincer cu moartea, fără prejudecăţi, cu inima deschisă şi în spirit fratern, evident, în cazul în care s-ar reuşi să se descopere unde locuia, vizuina ei, bârlogul ei, cartierul ei general. Un alt ziar sugeră autorităţilor poliţieneşti să facă investigaţii prin papetării şi fabrici de hârtie, întrucât consumatorii umani de plicuri de culoare violetă, dacă existaseră, şi trebuie să fi fost foarte puţini, trebuie să-şi fi schimbat gustul epistolar având în vedere recentele întâmplări, fiind prin urmare extrem de uşor de vânat macabra clientă când se prezenta ca să-şi reînnoiască provizia. Un alt ziar, rival acerb al celui despre care tocmai am pomenit, se grăbi să califice ideea drept prostie crasă, întrucât numai unui idiot desăvârşit i-ar putea trece prin minte că moartea, un schelet înfăşurat într-un cearşaf, aşa cum ştie toată lumea, ar pleca pe picioarele ei, zăngănindu-şi calcaneele pe pietrele caldarâmului, ca să pună scrisorile la poştă. Nevrând să rămână în urma presei, televiziunea îl sfătui pe ministrul de interne să pună agenţi de pază lângă cutiile poştale, uitând, după câte se vede, că prima scrisoare, aceea care-i fusese adresată, apăruse în cabinetul directorului general uşa fiind închisă cu cheia răsucită de două ori şi geamurile intacte. La fel cum nici podeaua, nici pereţii şi nici tavanul nu prezentau nici măcar o simplă fisură în care să poată încăpea o lamă de bărbierit. Poate că era într-adevăr posibil să o convingă pe moarte să-i trateze cu mai multă înţelegere pe nefericiţii condamnaţi, dar pentru asta trebuia să înceapă prin a o întâlni şi nimeni nu ştia cum, nici unde.

Atunci s-a întâmplat ca unui medic legist, persoană bine informată despre tot ceea ce se referă, direct sau indirect, la profesia sa, să-i vină ideea să aducă din străinătate un faimos specialist în reconstituirea de figuri pornind de la cranii, specialist care, pornind de la reprezentări ale morţii în picturi şi gravuri vechi, mai ales acelea în care apare craniul descoperit, ar reconstitui carnea acolo unde lipseşte, ar reaşeza ochii în orbite, ar

aplica în proporţii adecvate păr, gene şi sprâncene, ar colora obrajii în mod corespunzător, până ce i-ar apărea în faţă un cap perfect şi desăvârşit căruia i s-ar face mii de fotografii pe care tot atâţia investigatori le-ar purta în portmoneu ca să le compare cu toate figurile de femei care le-ar apărea în faţă. Problema a fost că, odată terminată intervenţia specialistului străin, doar un ochi puţin antrenat ar fi considerat identice cele trei cranii alese, obligându-i prin urmare pe investigatori să lucreze cu trei fotografii în loc de una, ceea ce, evident, avea să îngreuneze sarcina vânătorii de moarte, aşa cum, în mod ambiţios, fusese numită operaţiunea. Un singur lucru rămăsese dovedit mai presus de orice îndoială, şi anume că nici iconografia cea mai rudimentară, nici nomenclatura cea mai complicată, nici simbolistica cea mai impenetrabilă nu se înşelaseră. Moartea, în toate trăsăturile, atributele şi caracteristicile ei, era, în mod inconfundabil, o femeie. La aceeaşi concluzie ajunsese, aşa cum sigur vă amintiţi, eminentul grafolog care a studiat primul manuscris al morţii, când s-a referit la o autoare şi nu la un autor, dar asta poate să fi fost doar consecinţa obişnuinţei, având în vedere că, excepţie făcând câteva limbi, puţine, în care, nu se ştie de ce, s-a preferat să se opteze pentru genul masculin sau neutru, moartea a fost întotdeauna o persoană de sex feminin. Deşi această informaţie a fost dată mai înainte, e bine să se insiste, ca să nu se uite, asupra faptului că acele trei figuri, toate fiind de femeie, şi de femeie tânără, erau diferite unele de altele în anumite puncte, în ciuda asemănărilor flagrante dintre ele recunoscute în mod unanim. Căci, nefiind credibil că ar există trei morţi distincte, de exemplu, care să lucreze în ture, două dintre ele ar trebui în mod necesar să fie excluse, deşi s-ar putea întâmpla, ca să se complice şi mai mult situaţia, ca modelul scheletic al morţii adevărate şi reale să nu corespundă nici uneia dintre cele care fuseseră selecţionate. Conform zicalei, ar fi acelaşi lucru ca şi când ai trage un glonţ în întuneric şi ai avea încredere că hazardul binevoitor va avea timp să aşeze ţinta pe

traiectoria glonţului.

Investigaţia a început, cum altfel nu se putea, în arhivele serviciului oficial de identificare, unde se adunau, clasificate şi ordonate în funcţie de caracteristicile de bază, dolicocefali de o parte, brahicefali de cealaltă, fotografiile tuturor locuitorilor tării, atât băştinaşi, cât şi străini. Rezultatele au fost decepţionante. Bineînţeles că, în principiu, modelele pentru reconstituirea facială fiind alese, aşa cum am spus mai înainte, din gravuri şi picturi vechi, nu se aştepta nimeni să se găsească imaginea umanizată a morţii în sisteme de identificare moderne, instituite doar de ceva mai mult de un secol, dar, pe de altă parte, considerând că aceeaşi moarte există dintotdeauna şi nu se întrezăreşte niciun motiv ca să trebuiască să-şi schimbe faţa de-a lungul vremii, fără să uităm că trebuia să-i fie greu să-şi facă treaba la perfecţie şi la adăpost de suspiciuni dacă ar trăi în clandestinitate, e perfect logic să admitem ipoteza că ea s-ar fi înscris în registrul stării civile sub un nume fals, odată ce, suntem mai mult decât obligaţi s-o ştim, morţii nimic nu-i este imposibil. Oricum, cert este că, deşi investigatorii au recurs la talentele artelor informaţieii în coroborarea de date, nicio fotografie a vreunei femei identificate în mod concret nu a coincis cu vreuna din cele trei imagini virtuale ale morţii. Nu a existat deci altă soluţie, cum de altfel fusese deja prevăzut în caz de nevoie, decât întoarcerea la metodele de investigaţie clasică, la artizanatul poliţienesc de tăiat şi cusut, răspândind prin toată ţara acei mii de agenţi ai poliţiei care, din casă în casă, din magazin în magazin, din birou în birou, din fabrică în fabrică, din restaurant în restaurant, din bar în bar, şi până şi în locurile rezervate practicării oneroase a sexului, urmau să treacă în revistă toate femeile cu excepţia adolescentelor şi a celor mature sau aflate la vârsta senectuţii, întrucât cele trei fotografii pe care le aveau în buzunar nu lăsau nicio îndoială că moartea, dacă ar ajunge să fie găsită, ar fi o femeie în jur de treizeci şi şase de ani şi frumoasă cum puţine sunt. De acord cu tiparul obţinut, oricare dintre ele ar putea fi

moartea, însă niciuna nu era în realitate. După eforturi uriaşe, după ce au mers multe leghe pe străzi, drumuri şi şosele, după ce au urcat scări care adunate la un loc i-ar fi dus până la cer, agenţii reuşiră să identifice două dintre aceste femei, care difereau de portretele existente în arhive doar pentru că beneficiaseră de intervenţii chirurgicale estetice care, printr-o coincidenţă uimitoare, printr-o întâmplare stranie, accentuaseră asemănările chipurilor lor cu chipurile modelelor reconstituite. Totuşi, o examinare minuţioasă a respectivelor biografii elimină, fără vreo marjă de eroare, orice posibilitate ca ele să se fi dedicat vreodată, fie şi în timpul liber, activităţilor ucigătoare ale parcei, atât ca profesioniste, cât şi ca simple amatoare. În ceea ce o priveşte pe cea de-a treia femeie, identificată numai datorită albumului de fotografii al familiei, aceasta murise anul trecut. Prin simplă excludere, nu putea fi moartea cineva care fusese victima ei înseşi. Şi bineînţeles că în timp ce s-au desfăşurat investigaţiile, şi ele au durat câteva săptămâni, plicurile de culoare violetă au continuat să sosească la domiciliul destinatarilor lor. Era evident că moartea nu se abătuse de la înţelegerea sa cu umanitatea.

Ar trebui să ne întrebăm, firește, dacă guvernul se limita să asiste impasibil la drama cotidiană trăită de cei zece milioane de locuitori ai ţării. Răspunsul e dublu, afirmativ pe de o parte, negativ pe de alta. Afirmativ, deşi doar în termeni destul de relativi, pentru că a muri este, la urma urmelor, cel mai obişnuit şi mai normal lucru din viaţă, un fapt de pură rutină, episod al interminabilei moşteniri din tată-n fiu, cel puţin de la Adam şi era, şi guvernele din toată lumea ar face mult rău precarei linişti publice dacă s-ar apuca să decreteze trei zile de doliu naţional de fiecare dată când moare un bătrân nenorocit în azilul săracilor. Şi e negativ pentru că nu ar fi posibil, chiar şi cu o inimă de piatră, să rămâi indiferent la demonstraţia palpabilă a faptului că săptămâna de aşteptare stabilită de moarte luase proporţiile unei adevărate calamităţi colective, nu numai pentru media de trei sute de persoane

la uşa cărora bătea zilnic soarta nefericită, dar şi pentru ceilalţi, nici mai mult, nici mai puţin decât nouă milioane nouă sute nouăzeci şi nouă de mii şapte sute de persoane de toate vârstele, averile şi condiţiile care vedeau în fiecare dimineaţă, la trezirea dintr-o noapte bântuită de cele mai teribile coşmaruri, sabia lui damocles atârnând de un fir de păr deasupra capetelor lor. În ceea ce-i priveşte pe cei trei sute de locuitori care primiseră fatidica scrisoare de culoare violetă, modurile de a reacţiona la implacabila sentinţă variau, cum e firesc, în funcţie de caracterul fiecăruia. În afară de cei pomeniţi mai înainte, care, împinşi de o idee deformată despre răzbunare, căreia pe bună dreptare i s-ar putea aplica neologismul de prepostumă, hotărâră să nu-şi respecte îndatoririle lor civice şi familiale, nefăcând testament şi neplătindu-şi impozitele datorate, au fost mulţi care, punând în practică o interpretare mai mult decât vicioasă a horaţianului *carpe diem,* risipiră puţinul timp de trăit care le mai rămânea dedându-se la condamnabile orgii sexuale, droguri şi alcool, crezând poate că, implicându-se în astfel de excese fără limite, ar putea atrage asupra capetelor lor un colaps fulminant sau, în lipsa acestuia, un fulger divin care, omorându-i pe loc, i-ar sustrage din ghearele morţii propriu-zise, jucându-i astfel o festă care să-i fie învăţătură de minte. Alţii, stoici, demni, curajoşi, optau pentru radicalismul absolut al sinuciderii, crezând şi ei că în acest fel dădeau o lecţie de bune maniere puterii lui thanatos, ceea ce pe vremuri se numea o palmă fără mână, din acelea care, în conformitate cu convingerile oneste ale epocii, ar fi mai dureroase, avându-şi originea în forul etic şi moral şi nu într-o mişcare oarecare de răzbunare fizică primară. Bineînţeles că toate aceste tentative au eşuat, cu excepţia câtorva încăpăţânaţi care şi-au păstrat sinuciderea pentru ultima zi a termenului. Asta da mână de maestru, la care moartea nu a găsit răspuns.

Trebuie să recunoaştem, prima instituţie care a avut o percepţie foarte clară a gravităţii situaţiei în care se afla din punct de vedere sufletesc poporul în general a fost

biserica catolică, apostolică şi romană, căreia, de vreme ce trăim într-un timp dominat de utilizarea hipertrofiată a siglelor în comunicarea cotidiană, atât privată, cât şi publică, nu i-ar şedea rău prescurtarea simplificatoare bear. Este adevărat însă că ar fi trebuit să fie oarbă de tot ca să nu vadă cum, aproape de la un moment la altul, i se umpluseră lăcaşurile de oameni chinuiţi în căutarea unui cuvânt de speranţă, a unei consolări, a unui balsam, a unui analgezic, a unui tranchilizant spiritual. Oameni care până atunci trăiseră conştienţi că moartea e sigură şi că nu există mijloc de a scăpa de ea, dar crezând în acelaşi timp că, fiind atâta lume de murit, numai printr-un mare ghinion le-ar veni rândul, îşi petreceau acum timpul pândind din spatele perdelei de la fereastră să vadă dacă nu cumva venea poştaşul sau tremurând că trebuia să se întoarcă acasă, unde temuta scrisoare de culoare violetă, mai rea decât un monstru sângeros cu fălcile căscate, ar putea să se afle după uşă ca să sară pe ei. În biserici nu exista niciun moment de răgaz, şirurile lungi de păcătoşi pocăiţi, reîmprospătate în mod constant ca şi cum ar fi fost nişte linii de montaj, înconjurau de două ori naosul central. Duhovnicii de serviciu nu se dădură bătuţi, uneori distraţi din cauza oboselii, alteori cu atenţia brusc trezită de un amănunt scandalos al spovedaniei, aplicau la sfârşit o penitenţă *pro forma,* atâţia tatăl nostru, atâtea ave marii, şi hotărau o absolvire grăbită. În intervalul scurt dintre spoveditul care se retrăgea şi următorul care îngenunchea, muşcau dintr-un sandviş cu pui care avea să fie tot prânzul lor, în timp ce îşi imaginau vag compensaţii la cină. Predicile aveau invariabil drept subiect tema morţii ca poartă unică spre raiul ceresc, unde, se spunea, n-a intrat nimeni vreodată viu fiind, iar predicatorii, în zelul lor consolator, nu ezitau să recurgă la toate metodele celei mai înalte retorici şi la toate trucurile celei mai de jos doctrine ca să-i convingă pe enoriaşii îngroziţi că, la urma urmelor, se puteau considera mai norocoşi decât strămoşii lor, de vreme ce moartea le acordase timp suficient ca să-şi pregătească sufletele în vederea urcării în eden. Au fost,

totuşi, câţiva preoţi care, închişi în umbra urât mirositoare a confesionalului, au fost nevoiţi să-şi adune forţele, dumnezeu ştie cu câtă greutate, pentru că şi ei primiseră, în acea dimineaţă, plicul de culoare violetă şi de aceea aveau motive din belşug să se îndoiască de virtuţile consolatoare a ceea ce spuneau în acel moment.

Izbucnea într-un plâns convulsiv amintindu-şi că şi el ar putea fi destinatarul unui plic identic la prima distribuire de corespondenţă din ziua următoare. Terminau şedinţa amândoi într-un plâns nestăvilit, îmbrăţişaţi de aceeaşi nenorocire, însă terapeutul gândindu-se că dacă i s-ar întâmpla asemenea nefericire, încă ar mai avea opt zile, o sută nouăzeci şi două de ore de trăit. Nişte mici orgii cu sex, droguri şi alcool, cum auzise că se organizau, l-ar ajuta să treacă în lumea cealaltă, deşi cu riscul ca acolo sus în ceruri, unde ai urcat1, să se agraveze dorul de lumea aceasta.

1. Aluzie la sonetul *Alma minha gentil (Suflet blând)* de Luis de Camões (n.t.).

Acelaşi lucru se petrecea cu terapeuţii minţii pe care ministerul sănătăţii, grăbindu-se să imite măsurile terapeutice ale bisericii, îi trimisese să-i ajute pe cei mai disperaţi. Căci nu de puţine ori un psiholog, exact în momentul în care îl sfătuia pe pacient să lase lacrimile să curgă ca fiind cel mai bun mod de a alina durerea care-l chinuia.

Se spune, o spune înţelepciunea naţiilor, că nu există regulă fără excepţie, şi într-adevăr aşa trebuie să fie, întrucât, chiar şi în cazul regulilor pe care cu toţii le-am considera inexpugnabile la maximum, aşa cum sunt, de exemplu, cele ale morţii suverane, în care, prin simpla definiţie a conceptului, ar fi inadmisibil să poată exista vreo excepţie absurdă, s-a întâmplat că o scrisoare de culoare violetă a fost returnată la punctul de plecare. O să se obiecteze că aşa ceva nu este posibil, că moartea, tocmai pentru că se află peste tot, nu se poate afla într-un loc anume, de aici decurgând, prin urmare, în acest caz, imposibilitatea, atât materială, cât şi metafizică, de a situa

şi defini ceea ce obişnuim să înţelegem prin punct de plecare, adică, în accepţiunea care ne interesează aici, locul de unde a venit. O să se obiecteze de asemenea, deşi cu mai puţină pretenţie speculativă, că, după ce mii de agenţi ai poliţiei căutaseră moartea săptămâni întregi, trecând prin pieptenele des întreaga ţară, casă cu casă, ca şi cum ar fi fost vorba de un păduche încăpăţânat şi priceput la fente, şi n-o văzuseră, nici n-o mirosiseră, este evident că dacă până în momentul în care ne aflăm nu ne-a fost dată nicio explicaţie asupra modului în care ajung la poştă scrisorile morţii, cu atât mai puţin ni se va spune prin ce canale misterioase îi ajunse acum în mână scrisoarea returnată. Recunoaştem cu umilinţă că au lipsit explicaţii pe parcurs, pe acestea şi cu siguranţă mult mai multe, mărturisim că nu suntem în situaţia de a le da astfel încât să-i satisfacem pe cei care ni le-ar cere, doar dacă, abuzând de credulitatea cititorului şi neţinând seama de respectul cuvenit logicii întâmplărilor, am adăuga noi irealităţi la irealitatea congenitală a intrigii, înţelegem fără greutate că astfel de lipsuri îi prejudiciază în mod serios credibilitatea, totuşi nimic din toate acestea nu înseamnă că scrisoarea de culoare violetă la care ne-am referit nu a fost efectiv returnată expeditorului. Faptele sunt fapte, şi acesta, fie că se vrea, fie că nu, aparţine categoriei celor de neocolit. Nu poate exista o dovadă mai bună în acest sens decât imaginea morţii înseşi pe care o avem în faţa ochilor, aşezată pe un scaun şi înfăşurată în cearşaful său, având pe orografia chipului osos un aer de totală deconcertare. Se uită neîncrezătoare la plicul violet, îl întoarce pe toate feţele ca să vadă dacă găseşte pe el vreuna din acele specificaţii pe care poştaşii trebuie să le scrie în cazuri similare, cum ar fi, refuzat, schimbat domiciliul, lipsă de la domiciliu fără adresă cunoscută şi pe perioadă nedeterminată, decedat, Ce prostie din partea mea, murmură ea, cum ar fi putut deceda dacă scrisoarea care trebuia să-l omoare s-a întors înapoi. Gândise ultimele cuvinte fără să le dea prea mare atenţie, dar imediat reveni la ele ca să le repete cu voce tare, cu o expresie

visătoare, S-a întors înapoi. Nu e nevoie să fii poştaş ca să ştii că a veni înapoi nu e acelaşi lucru cu a fi returnată, că a veni înapoi ar putea însemna doar că scrisoarea de culoare violetă n-a sosit la destinaţie, că într-un punct oarecare al parcursului i s-a întâmplat ceva care a determinat-o să ia calea întoarsă, să se întoarcă de unde venise. Or, scrisorile pot merge doar acolo unde sunt duse, nu au picioare, nici aripi, şi, după cât se ştie, n-au fost dotate cu iniţiativă proprie, dacă ar fi avut-o pariem că ar fi refuzat să ducă veştile teribile ale căror purtătoare sunt de atâtea ori. Ca asta a mea, admise moartea cu imparţialitate, să informezi pe cineva că va muri la o dată precisă e cea mai proastă veste, e ca şi cum ai sta pe coridorul morţii de un număr de ani şi dintr-odată vine temnicerul şi spune, Iată scrisoarea, pregăteşte-te. Partea curioasă a chestiunii este că toate celelalte scrisori din ultima tranşă au fost înmânate destinatarilor lor, şi dacă aceasta n-a fost, nu putea fi decât din cauza unei întâmplări, căci aşa cum au fost cazuri în care unui bilet de dragoste i-a trebuit, numai dumnezeu ştie cu ce consecinţe, cinci ani ca să ajungă la un destinatar care locuia la două cvartale distanţă, mai puţin de un sfert de oră de mers pe jos, s-ar putea întâmpla şi ca aceasta să fi trecut de pe o bandă transportoare pe alta fără ca nimeni să-şi dea seama şi apoi să se fi întors la punctul de plecare ca un om care, rătăcit în deşert, nu mai are altceva în care să se încreadă decât dâra lăsată în urma lui. Soluţia va fi să o trimit din nou, spuse moartea către coasa aflată alături, sprijinită de peretele alb. Nu e de aşteptat ca o coasă să răspundă, şi aceasta nu făcu excepţie de la regulă. Moartea continuă, Dacă te-aş fi trimis pe tine, cu gustul ăsta al tău pentru metodele expeditive, problema ar fi fost deja rezolvată, dar vremurile s-au schimbat mult în ultimul timp, trebuie să actualizăm mijloacele şi sistemele, să ne punem la curent cu noile tehnologii, de exemplu, să utilizăm poşta electronică, am auzit că este tot ce poate fi mai igienic, că nu lasă pete de cerneală, nici nu murdăreşte degetele, în afară de asta e şi rapidă, exact în

momentul în care omul ar deschide *outlook expr*essul de la microsoft, gata, l-am prins, inconvenientul ar fi că m-ar obliga să lucrez cu două arhive separate, una a celor care utilizează calculator, alta a celor care nu utilizează, în orice caz avem mult timp să ne hotărâm, apar mereu modele noi, designuri noi, tehnologii tot mai perfecţionate, poate într-o zi mă hotărăsc să încerc, până atunci voi continua să scriu cu stilou, hârtie şi cerneală, are şarmul tradiţiei, şi tradiţia cântăreşte mult în treaba asta cu muritul. Moartea privi fix plicul de culoare violetă, făcu un gest cu mâna dreaptă şi scrisoarea dispăru. Am aflat astfel că, împotriva a ceea ce credeau atâţia, moartea nu duce scrisorile la poştă.

Pe masă se afla o listă de două sute nouăzeci şi opt de nume, ceva mai puţin decât media obişnuită, o sută cincizeci şi doi de bărbaţi şi o sută patruzeci şi şase de femei, un număr egal de plicuri şi coli de hârtie de culoare violetă destinate următoarei operaţiuni poştale, sau decesprin-poştă. Moartea adăugă la listă numele persoanei căreia îi era destinată scrisoarea care se întorsese la punctul de plecare, sublinie cuvintele şi aşeză stiloul în suport. Dacă ar fi avut nervi, am fi putut spune că era uşor incitată, şi nu fără motiv. Trăise prea mult ca să considere returnarea scrisorii ca pe un episod fără importanţă. E uşor de înţeles, ajunge un pic de imaginaţie, că funcţia morţii este poate cea mai monotonă dintre toate câte au fost create de când, din vina exclusivă a lui dumnezeu, cam l-a ucis pe abel. După o astfel de întâmplare atât de deplorabilă, care încă de la începutul lumii a venit să demonstreze cât este de greu de trăit în familie, şi până în zilele noastre, faptul se perpetuase, timp de veacuri, veacuri şi alte veacuri, repetitiv, fără pauză, fără întreruperi, fără discontinuităţi, diferit în multiplele forme de trecere de la viaţă la non-viaţă, dar în fond mereu egal sieşi, pentru că rezultatul a fost şi el mereu acelaşi. Într-adevăr, niciodată nu s-a pomenit să nu moară cine trebuia să moară. Iar acum, în mod cu totul neobişnuit, un aviz semnat de moarte, cu propria ei mână şi cu scrisul ei, un

aviz în care se anunţa sfârşitul irevocabil şi fără drept de prelungire al unui om, fusese returnat la punctul de plecare, în această sală rece unde autoarea şi semnatara scrisorii, aşezată, înfăşurată în linţoliul melancolic care îi este uniformă istorică, cu gluga dată peste cap, meditează la ceea ce s-a întâmplat, în timp ce oasele degetelor sale sau degetele sale de oase bat darabana pe tăblia mesei. Se surprinde un pic dorind ca scrisoarea trimisă din nou să-i vină iar returnată, ca plicul să poarte, de exemplu, indicaţia de lipsă de la domiciliu fără adresă cunoscută, pentru că asta, da, ar fi o surpriză absolută pentru cineva care a reuşit întotdeauna să descopere unde ne ascunseserăm, dacă am crezut vreodată că puteam scăpa de ea în acest mod copilăresc. Nu crede totuşi că presupusa lipsă de la domiciliu îi va apărea notată pe dosul plicului, acolo arhivele se actualizează continuu în mod automat la fiecare gest şi mişcare pe care o facem, la fiecare pas, schimbare de casă, de profesie, de obiceiuri şi uzanţe, dacă fumăm sau nu fumăm, dacă mâncăm mult sau puţin sau deloc, dacă suntem activi sau indolenţi, dacă ne doare capul sau avem aciditate la stomac, dacă suferim de constipaţie sau diaree, dacă ne cade părul sau ne-a atins cancerul, dacă da, dacă nu, dacă poate, ajunge să se deschidă sertarul fâşierului alfabetic, să se caute fişa corespunzătoare, şi acolo se află totul. Şi să nu ne mirăm dacă, exact în clipa în care am citi cadastrul nostru particular, ne-ar apărea înregistrat şocul suferinţei care brusc ne-a pietrificat. Moartea ştie totul în legătură cu noi şi poate de aceea este tristă. Dacă e sigur că niciodată nu zâmbeşte, e numai pentru că îi lipsesc buzele şi această lecţie de anatomie ne spune că, spre deosebire de ceea ce cred cei vii, zâmbetul nu este o chestiune de dinţi. Unii spun, cu un umor mai puţin macabru decât de prost gust, că ea poartă afişat un fel de zâmbet permanent, dar asta nu e adevărat, ceea ce poartă la vedere este o grimasă de suferinţă, pentru că amintirea timpului în care avea gură, şi gura limbă, şi limba salivă, o urmăreşte încontinuu. Cu un scurt suspin, trase spre ea o foaie de hârtie şi începu să

scrie prima scrisoare de astăzi, Stimată doamnă, cu regret vă comunic că viaţa dumneavoastră se va termina în termenul, irevocabil şi fără drept de prelungire, de o săptămână, vă doresc să folosiţi cât de bine puteţi timpul pe care îl mai aveţi, servitoarea dumneavoastră devotată, moarte. Două sute nouăzeci şi opt de foi, două sute nouăzeci şi opt de plicuri, două sute nouăzeci şi opt de tăieri de pe listă, nu s-ar putea spune că o astfel de muncă te omoară, dar adevărul este că moartea ajunse la sfârşit istovită. Cu gestul mâinii drepte pe care deja i-l cunoaştem făcu să dispară cele două sute nouăzeci şi opt de scrisori, apoi, încrucişându-şi pe masă braţele slabe, lăsă să-i cadă capul pe ele, nu ca să doarmă, pentru că moartea nu doarme, ci ca să se odihnească. Când îl ridică jumătate de oră mai târziu, deja refăcută, scrisoarea care fusese returnată la punctul de plecare şi trimisă încă o dată se afla din nou acolo, în faţa orbitelor ei uimite şi goale.

Dacă moartea visase la speranţa de a avea vreo surpriză care s-o distragă de la plictiseala rutinei, se putea considera servită. Iată că o avea, şi dintre cele mai mari. Prima returnare ar fi putut fi rezultatul unui simplu accident de parcurs, o rotiţă descentrată, o problemă de lubrifiere, o scrisoare de culoare albastru-ceresc care trebuia să ajungă în grabă şi se băgase înainte, în fine, una din acele chestii neaşteptate care se petrec în interiorul aparatelor care, aşa cum se întâmplă cu corpul omenesc, fac să eşueze calculele cele mai exacte. Însă în cazul celei de a doua returnări era altceva, dovedea cu toată claritatea că exista un obstacol într-un punct al drumului care ar fi trebuit s-o ducă la adresa destinatarului şi lovindu-se de el, scrisoarea ricoşa şi se întorcea înapoi. În primul caz, dat fiind că returnarea se produsese în ziua următoare trimiterii, încă se putea lua în considerare ipoteza că poştaşul, neîntâlnind persoana căreia trebuia să-i fie înmânată scrisoarea, în loc s-o pună în cutia de scrisori sau s-o bage pe sub uşă, o făcuse să se întoarcă la expeditor uitând să menţioneze motivul returnării. Ar fi prea multe condiţionale, dar ar putea fi o explicaţie bună

pentru ceea ce se întâmplase. Acum situaţia se schimbase. Între dus şi întors, scrisoarea nu întârziase mai mult de o jumătate de oră, probabil mult mai puţin, dat fiind că se afla deja pe masă când moartea îşi ridicase capul de pe reazemul dur al antebraţelor, adică de pe cubitus şi radius, care tocmai pentru asta sunt legate între ele. O forţă străină, misterioasă, de neînţeles, părea să se opună morţii persoanei respective, în ciuda faptului că data răposării era fixată, ca pentru toată lumea, încă din ziua naşterii. E imposibil, spuse moartea către coasa tăcută, nimeni în lume sau în afara ei n-a avut vreodată mai multă putere decât mine, eu sunt moartea, restul nu e nimic. Se ridică de pe scaun şi se duse la fâşier, de unde se întoarse cu fişa suspectă. Nu exista nicio îndoială, numele corespundea cu cel de pe plic, adresa la fel, profesia era cea de violoncelist, starea civilă era în alb, semn că nu era căsătorit, nici văduv, nici divorţat, căci în fâşierele morţii nu apare niciodată starea de necăsătorit, ajunge să te gândeşti ce prostie ar fi să se nască un copil, să i se facă fişa şi să se scrie, nu profesia, pentru că încă nu s-ar şti care-i va fi vocaţia, ci că starea civilă a nou-născutului este cea de necăsătorit. În ceea ce priveşte vârsta înscrisă în fişa pe care moartea o are în mină, se vede că violoncelistul are patruzeci şi nouă de ani. Dacă încă mai este nevoie de o dovadă că arhivele morţii funcţionează impecabil, o vom avea chiar acum, când, într-o zecime de secundă, sau chiar mai puţin, în faţa ochilor noştri neîncrezători, numărul patruzeci şi nouă va fi înlocuit cu cincizeci. Azi este ziua aniversării violoncelistului titular al fisei, ar fi trebuit să-i fie trimise flori în loc de un anunţ de deces peste opt zile. Moartea se ridică din nou, dădu ocol încăperii de câteva ori, se opri de două ori unde se afla coasa, deschise gura ca pentru a vorbi cu ea, să-i ceară o părere, să-i dea un ordin sau pur şi simplu să spună că se simţea confuză, deconcertată, ceea ce, să ne amintim, nu e deloc de mirare dacă ne gândim de când practica această meserie fără să fi suferit, până astăzi, nici cea mai mică lipsă de respect din partea turmei umane a cărei păstoriţă

suverană este. În momentul acesta moartea avu presentimentul funest că accidentul ar fi putut fi şi mai grav decât i se păruse la început. Se aşeză la masă şi începu să consulte de la coadă la cap listele mortuare din ultimele opt zile. Imediat în prima listă de nume, cea de ieri, şi contrar aşteptărilor, văzu că nu figura numele violoncelistului. Continuă să răsfoiască, una, alta, alta, încă una, şi încă una, şi doar în a opta listă, în sfârşit, îl găsi. În mod greşit se gândise că numele ar fi trebuit să fie pe lista de ieri, şi acum se vedea pusă în faţa scandalului nemaiauzit că cineva care trebuia să fie mort de două zile continua să trăiască. Şi asta încă nu era nimic. Diavolul de violoncelist, care încă de când se născuse fusese însemnat să moară tânăr, la numai patruzeci şi nouă de primăveri, tocmai împlinise cu neobrăzare cincizeci, discreditând astfel destinul, fatalitatea, soarta, horoscopul, ursita şi toate celelalte puteri care se ocupau cu contrarierea prin toate mijloacele demne şi nedemne a dorinţei noastre absolut umane de a trăi. Era realmente o discreditare totală. Şi cum să rectific eu acum o abatere care nu putea să se producă, dacă aşa un caz nu are precedent, dacă nimic asemănător nu e prevăzut în regulament, se întreba moartea, mai ales pentru că la patruzeci şi nouă de ani trebuia el să fi murit şi nu la cincizeci câţi are deja. Se vedea că biata moarte era perplexă, deconcertată, că puţin îi lipsea să nu înceapă să se dea cu capul de pereţi de supărată ce era. În atâtea mii de veacuri de continuă activitate niciodată nu existase nicio eroare operaţională, şi acum, tocmai când introdusese ceva nou în relaţia clasică a muritorilor cu unica şi autentica lor *causa mortis,* iată că reputaţia sa, cucerită cu atâta trudă, suferea cea mai dură dintre lovituri. Ce să fac, întrebă, să ne imaginăm că faptul că el n-a murit când trebuia l-a scos în afara sferei mele de acţiune, cum voi ieşi eu din această încurcătură. Se uită la coasă, tovarăşa ei în atâtea aventuri şi masaere, dar ea se făcea că nu înţelege, nu răspundea niciodată, şi acum, complet absentă, ca şi cum i s-ar fi făcut greaţă de lume, îşi odihnea lama tocită şi ruginită,

sprijinită de peretele alb. Atunci dădu la lumină moartea marea sa idee, De obicei se spune că nu există o primă oară fără o a doua, nici a doua fără a treia, şi că a treia iese pentru că aşa a fost socoteala lui dumnezeu[4], să vedem dacă e într-adevăr aşa cum se spune. Făcu gestul de expediere cu mâna dreaptă şi scrisoarea returnată de două ori dispăru din nou. Nici două minute nu umblă pe afară. Se afla din nou acolo, în acelaşi loc ca înainte. Poştaşul nu o băgase pe sub uşă, nu sunase la uşă, dar ea se afla acolo.

Evident, nu trebuie să ne fie milă de moarte. Nenumărate şi justificate au fost plângerile noastre ca să ne lăsăm acum pradă unor sentimente de milă pe care ea nu a avut delicateţea să le manifeste faţă de noi în niciun moment din trecut, deşi ştia mai bine ca oricine cât ne contraria obstinaţia cu care, oricât ne-ar fi costat, şi-a impus voinţa. Cu toate acestea, cel puţin pentru un scurt moment, ceea ce avem în faţa ochilor seamănă mai mult cu statuia dezolării decât cu figura sinistră care, după cum au spus câţiva muribunzi cu vedere pătrunzătoare, se prezintă la picioarele patului nostru în ceasul din urmă ca să ne facă un semn asemănător celui cu care trimite scrisorile, dar invers, adică, semnul nu spune du-te încolo, spune vino încoace. Printr-un oarecare fenomen niciodată singură", sensul lor fiind ulterior extins şi la alte situaţii nu neapărat negative; As *tres e de vez* însemnând „A treia încercare reuşeşte"; şi *Tres foi a conta que Deus fez,* „Trei a fost socoteala lui Dumnezeu", aceasta însemnând că numărul trei este numărul perfect, credinţa populară avându-şi originea în conceptul religios al Sfintei Treimi (n.t.).

Optic straniu, real sau virtual, moartea părea acum mult mai mică, ca şi cum osatura i s-ar fi micşorat, sau poate că a fost mereu aşa şi doar ochii noştri, măriţi de spaimă, fac din ea un gigant. Sărmana moarte. Ne vine să ne ducem să punem o mână pe umărul ei dur, să-i spunem la ureche sau, mai exact, în apropierea locului unde o

4 Alăturare a patru zicale portugheze, respectiv *Não hă uma sem duas, Não hă duas sem tres,* ambele corespunzând, la origine, proverbului „O nenorocire nu vine

avusese, sub osul parietal, câteva cuvinte de simpatie. Nu vă necăjiţi, doamnă moarte, sunt lucruri care se întâmplă mereu, noi, fiinţele umane, de exemplu, avem mare experienţă în materie de mâhniri, eşecuri şi frustrări, şi uitaţi că nu ne dăm bătuţi, amintiţi-vă de vremurile de altă dată când ne răpeaţi fără milă în floarea tinereţii, gândiţi-vă la aceste timpuri de acum în care, cu aceeaşi inimă de piatră, continuaţi să faceţi acelaşi lucru celor mai lipsiţi de tot ceea ce este necesar vieţii, probabil am vrut să vedem care oboseşte mai întâi, dumneavoastră sau noi, vă înţeleg supărarea, primul eşec e cel mai greu de suportat, apoi ne obişnuim, în orice caz nu mi-o luaţi în nume de rău că vă spun să dea dumnezeu să nu fie ultimul, şi nu din spirit de răzbunare, căci sărmană răzbunare ar mai fi, aşa, ca şi cum am scoate limba la călăul care ne va tăia capul, ca să spunem drept, noi, oamenii, nu putem face mult mai mult decât să scoatem limba la călăul care ne va tăia capul, acesta trebuie să fie motivul pentru care simt o enormă curiozitate să ştiu cum veţi ieşi din încurcătura în care v-au băgat, cu această istorie a scrisorii care se duce şi se întoarce şi a acelui violoncelist care nu va putea muri la patruzeci şi nouă de ani pentru că a împlinit deja cincizeci. Moartea făcu un gest de nerăbdare, scuturã sec de pe umăr mâna fraternală pe care o puseserăm acolo şi se ridică de pe scaun. Acum părea mai înaltă, cu ceva mai mult corp, o doamnă moarte aşa cum trebuie, capabilă să facă să-i tremure pământul sub picioare, cu linţoliul care se târăşte pe jos ridicând fum la fiecare pas. Moartea e supărată. E vremea să scoatem limba la ea.

Cu excepţia câtorva cazuri rare, ca acelea ale muribunzilor cu vedere pătrunzătoare, care au întrezărit-o la picioarele patului cu aspectul clasic de fantomă înfăşurată în pânze albe sau, aşa cum pare să i se fi întâmplat lui proust, sub aspectul unei femei grase îmbrăcate în negru, moartea e discretă, preferă să nu i se observe prezenţa, în special dacă împrejurările o obligă să iasă pe stradă. În general se crede că moartea, fiind, cum le place unora să afirme, capul de pe o monedă pe care, de

cealaltă parte, dumnezeu este pajura, ar fi, ca şi el, invizibilă. Nu e chiar aşa. Suntem martori demni de încredere că moartea e un schelet înfăşurat într-un cearşaf, locuieşte într-o încăpere rece în compania unei coase vechi şi ruginite care nu răspunde la întrebări, înconjurată de pereţi văruiţi de-a lungul cărora sunt rânduite, printre pânze de păianjeni, câteva duzini de fâşiere cu sertare mari pline cu fişe. Este de înţeles deci faptul că moartea nu vrea să le apară oamenilor sub o astfel de înfăţişare, în primul rând din raţiuni de estetică personală, în al doilea rând pentru ca nefericiţii trecători să nu se sfârşească de spaimă când ar da cu ochii de acele orbite mari şi goale la colţul vreunei străzi. În public, da, moartea devine invizibilă, dar nu şi în particular, după cum au putut să confirme, în momentul critic, scriitorul marcel proust şi muribunzii cu vedere pătrunzătoare. Cazul lui dumnezeu e însă diferit. Oricât s-ar forţa, niciodată n-ar reuşi să devină vizibil pentru ochii umani, şi nu pentru că nu ar fi în stare, de vremele lui nimic nu îi este imposibil, ci pur şi simplu pentru că n-ar şti ce chip să adopte ca să se prezinte fiinţelor pe care se presupune că le-a creat, cel mai probabil fiind că nu le-ar recunoaşte, sau, poate şi mai rău, că nu l-ar recunoaşte ele pe el. Sunt şi unii care spun că, pentru noi, e un mare noroc că dumnezeu nu vrea să ne apară pe aici, pentru că frica pe care o avem de moarte ar fi ca o joacă de copii pe lângă spaima pe care am trage-o dacă s-ar întâmpla aşa ceva. În fine, despre dumnezeu şi despre moarte nu s-au spus decât poveşti, şi aceasta nu este decât una dintre ele.

Se întâmplă, prin urmare, ca moartea să ia hotărârea de-a se duce în oraş. Dezbrăcă cearşaful, care era tot ce avea pe ea, îl împături cu grijă şi-l atârnă pe spătarul scaunului pe care până acum am văzut-o aşezată. Exceptând acest scaun şi masa, exceptând de asemenea fâşierele şi coasa, nu mai există nimic în încăpere, în afară de acea uşă îngustă care nu ştim unde dă. Fiind aparent singura ieşire, ar fi logic să credem că pe acolo va pleca moartea în oraş, totuşi nu va fi aşa. Fără cearşaf, moartea

îşi pierdu din nou înălţimea, avea, cel mult, în măsuri umane, un metru şaizeci şi şase sau şaizeci şi şapte, şi, fiind goală, fără niciun fir de îmbrăcăminte pe ea, ne pare şi mai mică, aproape un scheleţel de adolescentă. Nimeni n-ar spune că aceasta e aceeaşi moarte care cu atâta violenţă ne-a scuturat mâna de pe umăr când, mişcaţi de o milă nemeritată, am vrut s-o consolăm de amărăciunea ei. Realmente, nu există nimic pe lume mai gol decât un schelet. În viaţă, umblă de două ori îmbrăcat, mai întâi cu carnea cu care se acoperă, apoi, dacă nu le-a scos ca să se scalde sau pentru activităţi mai desfătătoare, cu hainele cu care numitei cărni îi place să se acopere. Redusă la ceea ce este în realitate, şarpanta pe jumătate dezasamblată a cuiva care cu mult timp în urmă a încetat să mai existe, nu-i rămâne decât să dispară. Şi asta este exact ceea ce tocmai i se întâmplă, din cap până-n picioare. În faţa ochilor noştri uimiţi oasele îşi pierd consistenţa şi duritatea, încet-încet li se atenuează contururile, ceea ce era solid devine gazos, se împrăştie în toate direcţiile ca o ceaţă subţire, e ca şi cum scheletul s-ar evapora, acum nu mai este decât o schiţă imprecisă prin care se poate vedea coasa indiferentă, şi deodată moartea dispăru, era şi nu mai este, sau o fi, dar nu o vedem, sau nici asta, o fi traversat pur şi simplu tavanul încăperii subterane, masa enormă de pământ care se află deasupra, şi a plecat, aşa cum hotărâse în forul ei intim după ce scrisoarea de culoare violetă i-a fost returnată pentru a treia oară. Ştim unde se duce. Nu-l va putea omorî pe violoncelist, dar vrea să-l vadă, să-l aibă în faţa ochilor, să-l atingă fără ca el să-şi dea seama. Are certitudinea că o să descopere modalitatea de a-l lichida într-una din zilele acestea fără să încalce prea mult regulamentele, dar între timp va afla cine este acest om la care avizele de moarte n-au reuşit să ajungă, ce puteri are, dacă într-adevăr are nişte puteri speciale sau dacă nu cumva, ca un idiot inocent, continuă să trăiască fără să-i treacă prin minte că ar trebui să fie deja mort. Închişi aici, în această sală rece fără ferestre şi cu o uşă îngustă care nu se ştie la ce o fi bună, nu ne-am

dat seama cât de repede trece timpul. E ora trei dimineaţa, moartea trebuie să fie deja în casa violoncelistului.

Aşa este. Unul dintre lucrurile care o obosesc mai mult pe moarte este efortul pe care trebuie să-l facă atunci când nu vrea să vadă tot ceea ce-i apare în faţa ochilor, din toate părţile, simultan. Şi sub acest aspect se aseamănă mult cu dumnezeu.

Să vedem. Deşi, în realitate, faptul nu se include printre datele verificabile ale experienţei senzoriale umane, am fost obişnuiţi să credem, de copii, că dumnezeu şi moartea, aceste două eminenţe supreme, se află pretutindeni în acelaşi timp, adică sunt omniprezente, cuvânt, ca atâtea altele, corcitură din latină şi greacă. În realitate, însă, este foarte posibil ca, atunci când ne gândim la asta, şi poate încă şi mai mult când o exprimăm, luând în considerare uşurinţa cu care obişnuiesc cuvintele să ne iasă din gură, să nu avem o conştiinţă clară a ceea ce ar putea însemna asta. E uşor să spui că dumnezeu se află peste tot şi că moartea şi ea se află peste tot, dar din câte se vede nu observăm că, dacă realmente se află peste tot, atunci prin forţa lucrurilor, în toate infinitele părţi în care se află, peste tot văd tot ceea ce este acolo de văzut. De la dumnezeu, care prin obligaţiile funcţiei sale se află în acelaşi timp în tot universul, pentru că altfel n-ar avea niciun sens să-l fi creat, ar fi o pretenţie ridicolă să ne aşteptăm să arate vreun interes special pentru ceea ce se întâmplă pe micuţa planetă terra, care, de altfel, şi asta poate că nu i-a trecut nimănui prin minte, îi este cunoscută sub un nume complet diferit, dar moartea, această moarte care, aşa cum am spus-o în paginile din urmă, este legată de specia umană cu caracter de exclusivitate, nu ne scapă din ochi nici pentru un minut, în aşa măsură încât până şi cei care deocamdată încă nu vor muri simt în mod constant că privirea ei îi urmăreşte. Astfel ne putem face o idee asupra efortului herculeean pe care moartea a fost obligată să-l facă în rarele ocazii în care, dintr-un motiv sau altul, de-a lungul istoriei noastre comune, a trebuit să-şi micşoreze capacitatea sa de percepţie la nivelul fiinţelor

umane, adică să vadă fiecare lucru la rândul său, să se afle în fiecare moment într-un singur loc. În cazul concret care ne ocupă atenţia acum nu există altă explicaţie pentru faptul că încă nu a reuşit să treacă de intrarea casei violoncelistului. La fiecare pas pe care îl face, şi dacă îl numim pas o facem doar pentru a ajuta imaginaţia celui care citeşte, nu pentru că ea s-ar mişca efectiv ca şi cum ar dispune de picioare, moartea trebuie să se lupte mult ca să-şi reprime tendinţa expansivă, inerentă naturii sale, căreia, dacă i-ar da frâu liber, ar face imediat să pocnească şi să se disperseze în spaţiu unitatea sa precară şi instabilă, agregată cu atâta greutate. Distribuţia încăperilor apartamentului unde locuieşte violoncelistul care nu a primit scrisoarea de culoare violetă aparţine tipului economic modest, prin urmare propriu mai degrabă unui mic-burghez fără orizonturi decât unui discipol al euterpei. Se intră printr-un coridor unde în întuneric abia se disting cinci uşi, una în fund, care, ca să nu mai trebuiască să ne întoarcem la această chestiune, anunţăm de pe acum că dă în baie, şi câte două de fiecare parte. Prima pe mâna stângă, pe unde moartea hotărăşte să înceapă inspecţia, se deschide spre o mică sufragerie cu aspect de încăpere puţin folosită, care, la rândul ei, comunică cu o bucătărie şi mai mică, echipată cu cele esenţiale. Pe aici se iese din nou pe coridor, chiar în faţa unei uşi pe care moartea nu a avut nevoie s-o atingă pentru a afla că e scoasă din uz, adică nici nu se deschide, nici nu se închide, ca să ne exprimăm împotriva simplelor descrieri, căci o uşă despre care se spune că nici nu se deschide, nici nu se închide nu este decât o uşă închisă care nu se poate deschide sau, cum se mai obişnuieşte să se spună, o uşă care a fost blocată. Sigur că moartea ar putea să treacă prin ea şi, la fel, prin ceea ce se afla în spatele ei, dar dacă o costase atâta muncă să se agregheze şi să se definească, deşi continua să fie invizibilă ochilor obişnuiţi, într-o formă mai mult sau mai puţin umană, chiar dacă, aşa cum am spus mai devreme, nu într-atât încât să aibă picioare, nu o făcuse ca să rişte acum să se relaxeze şi

să se disperseze în interiorul lemnului unei uşi sau al unui dulap cu haine care cu siguranţă se afla de cealaltă parte. Moartea merse apoi pe coridor până la prima uşă pe dreapta celui care intră, şi pe acolo trecu în sala de muzică, deoarece nu pare potrivit alt nume pentru o încăpere în care se află un pian deschis şi un violoncel, un pupitru cu cele trei piese ale fanteziei opus şaizeci şi trei de robert Schumann, după cum a putut citi moartea datorită unui felinar din reţeaua de iluminat public a cărui palidă lumină portocalie intra prin cele două ferestre, şi de asemenea câteva grămezi de caiete ici şi colo, fără a uita biblioteca înaltă unde literatura pare să convieţuiască cu muzica în cea mai perfectă armonie, care azi este ştiinţa acordurilor după ce a fost fiica lui ares şi a afroditei. Moartea mângâie corzile violoncelului, îşi trecu suav vârfurile degetelor peste clapele pianului, dar numai ea ar fi putut distinge sunetul instrumentelor, un vaiet lung şi grav mai întâi, un scurt ciripit de pasăre apoi, ambele de neauzit pentru urechile umane, dar clare şi precise pentru cineva care învăţase de atâta timp să interpreteze sensul suspinelor. Acolo, în camera de alături, trebuie să doarmă bărbatul. Uşa e deschisă, penumbra, deşi e mai adâncă decât cea din sala de muzică, lasă să se vadă un pat şi silueta cuiva culcat. Moartea avansează, dă să treacă pragul, dar se opreşte, nehotărâtă, simţind prezenţa a doua fiinţe vii în cameră. Cunoscătoare a anumitor fapte din viaţă, deşi, fireşte, nu din propria experienţă, moartea se gândi că bărbatul avea companie, că alături de el ar putea dormi o altă persoană, cineva căruia ea încă nu-i trimisese scrisoarea de culoare violetă, dar care în această casă împărtăşea confortul aceloraşi cearşafuri şi căldura aceluiaşi pled. Se apropie mai mult, aproape ştergându-se, dacă se poate spune aşa ceva, de noptieră, şi văzu că bărbatul era singur. De cealaltă parte a patului însă, încolăcit pe covor ca un ghem, dormea un câine de mărime medie, cu blana de culoare închisă, probabil neagră. Cel puţin din câte îşi amintea, asta a fost prima dată când moartea se surprinse gândind că, neservind ea decât

pentru moartea fiinţelor umane, acel animal se afla în afara sferei de acţiune a simbolicei sale coase, că puterea sa nu l-ar putea atinge nici măcar în treacăt, şi de aceea câinele acela adormit era şi el nemuritor, rămânea de văzut pentru cât timp, dacă propria sa moarte, cealaltă, cea care se ocupă de celelalte fiinţe vii, animale şi vegetale, ar lipsi şi ea, aşa cum făcuse aceasta şi, prin urmare, cineva ar avea un motiv bun să scrie la începutul altei cărţi, A doua zi nu a mai murit niciun câine. Bărbatul se mişcă, poate visa, poate continua să cânte cele trei piese de Schumann şi îi ieşise o notă falsă, un violoncel nu e ca un pian, pianul are notele întotdeauna în aceleaşi locuri, sub fiecare clapă, în timp ce violoncelul le dispersează pe toată lungimea corzilor, trebuie să le cauţi, să le fixezi, să nimereşti în punctul exact, să mişti arcuşul cu înclinaţia corectă şi cu presiunea corespunzătoare, nimic mai uşor, prin urmare, decât să greşeşti una sau două note când dormi. Moartea se aplecă în faţă ca să vadă mai bine figura bărbatului şi în acel moment îi trecu prin minte o idee absolut genială, se gândi că fişele din arhiva sa ar trebui să aibă lipite fotografiile persoanelor la care se referă, nu o fotografie oarecare, ci una atât de avansată din punct de vedere ştiinţific încât, la fel cum datele existenţei acelor persoane se actualizează continuu şi automat în respectivele fişe, şi imaginea lor să se schimbe cu trecerea timpului, de la copilul zbârcit şi roşu în braţele mamei sale până în ziua de astăzi, când ne întrebăm dacă suntem într-adevăr aceia care am fost sau dacă vreun duh al lămpii nu ne înlocuieşte cu altă persoană cu fiecare oră care trece. Bărbatul se mişcă din nou, pare că se va trezi, dar nu, respiraţia îşi reluă ritmul normal, aceleaşi treisprezece ori pe minut, mâna stângă i se odihneşte pe inimă ca şi cum ar asculta bătăile ei, o notă deschisă pentru diastolă, o notă închisă pentru sistolă, în timp ce mâna dreaptă, cu palma în sus şi degetele uşor curbate, pare să aştepte ca mâna cealaltă să vină să se împletească cu ea. Bărbatul are aerul unui om mai bătrân decât cei cincizeci de ani pe care i-a împlinit,

poate nu mai bătrân, o fi doar obosit, şi eventual trist, dar asta o vom putea şti numai atunci când va deschide ochii. Nu mai are tot părul, şi mult din cât i-a mai rămas e deja alb. E un bărbat oarecare, nici urât, nici frumos. Aşa cum îl vedem acum, culcat pe spate, cu bluza de la pijamaua în dungi pe care cearşaful n-o acoperă complet, nimeni n-ar zice că e primul violoncelist al unei orchestre simfonice din oraş, că viaţa lui curge printre liniile magice ale portativului, cine ştie dacă nu şi în căutarea inimii profunde a muzicii, pauză, sunet, sistolă, diastolă. Încă marcată de eroarea din sistemul de comunicare de stat, dar fără iritarea pe care o încerca pe când venea încoace, moartea priveşte chipul adormit şi se gândeşte vag că acest bărbat ar trebui să fie deja mort, că această respiraţie lentă, inspirând, expirând, trebuia să fi încetat, că inima pe care o protejează mâna stângă ar trebui să fie oprită şi golită, încremenită pentru totdeauna în ultima sa contracţie. Venise să-l vadă pe acest bărbat, şi acum îl văzuse, nu există în el nimic special care să poată explica cele trei returnări ale scrisorii de culoare violetă, cel mai bun lucru pe care-l avea de făcut după asta era să se întoarcă în odaia sa rece de sub pământ de unde venise şi să descopere modalitatea de a termina pentru totdeauna cu blestemata întâmplare care l-a transformat pe acest ferăstruitor de violoncele în propriul său supravieţuitor. Moartea folosi aceste două perechi agresive de cuvinte, blestemată întâmplare, ferăstruitor de violoncele, ca să-şi incite propria sa contrarietate în declin, dar rezultatele n-au fost pe măsura scopului. Bărbatul care doarme nu are nicio vină pentru ceea ce s-a întâmplat cu scrisoarea de culoare violetă, nici în cele mai îndepărtate vise nu şi-ar fi putut imagina că trăieşte o viaţă care n-ar trebui să mai fie a sa, că, dacă lucrurile ar sta aşa cum ar trebui, el ar fi îngropat de cel puţin opt zile, iar câinele negru ar umbla acum prin oraş ca un nebun căutându-şi stăpânul sau ar sta la intrarea imobilului, fără să mănânce sau să bea, aşteptându-l să se întoarcă. Pentru o clipă moartea se eliberă pe sine însăşi, extinzându-se până la pereţi, umplu

camera toată şi se alungi ca un fluid până în încăperea alăturată, acolo o parte din ea se opri să se uite la un caiet care se afla deschis pe un scaun, era suita numărul şase, opus o mie doisprezece, in re major, de johann Sebastián bach, compusă în cothen şi nu i-a trebuit să fi învăţat muzică pentru a şti că ea fusese scrisă, ca şi simfonia a noua de beethoven, în tonalitatea bucuriei, a unităţii între oameni, a prieteniei şi a iubirii. Atunci se întâmplă ceva nemaivăzut, ceva de neimaginat, moartea se lăsă să cadă în genunchi, era acum, în întregime, un trup refăcut, de aceea avea genunchi şi picioare, şi braţe, şi mâini, şi un chip care se ascundea în palme, şi nişte umeri care tremurau nu se ştie de ce, că doar nu plângea, nu se poate cere chiar atâta de la cineva care lasă întotdeauna o dâră de lacrimi în urmă pe unde trece, dar niciuna dintre ele nu e a ei. Aşa cum era, nici vizibilă, nici invizibilă, nici schelet, nici femeie, se ridică de pe podea ca un suflu şi intră în cameră. Bărbatul nu se mişcase. Moartea se gândi, Nu mai am ce face aici, plec, nici nu merita să vin numai ca să văd un bărbat şi un câine dormind, poate se visează unul pe altul, bărbatul pe câine, câinele pe bărbat, câinele visând că e deja dimineaţă şi-şi pune capul alături de capul bărbatului, bărbatul visând că e deja dimineaţă şi braţul lui stâng cuprinde trupul cald şi moale al câinelui şi-l strânge la piept. Alături de şifonierul aşezat în dreptul uşii care ar fi permis accesul în coridor se afla un fotoliu mic unde moartea se aşează. Nu era prea hotărâtă, dar se aşează acolo, în acel colţ, poate pentru că îşi amintise de frigul care era la această oră în încăperea subterană a arhivelor. Are ochii la nivelul capului bărbatului, îi distinge profilul desenat clar pe fundalul de vagă luminozitate portocalie care intră pe fereastră şi-şi repetă sieşi că nu există niciun motiv rezonabil ca să mai rămână acolo, dar apoi imediat îşi spune că da, că există un motiv, şi puternic, pentru că aceasta este singura casă din oraş, din ţară, din lumea întreagă, în care se află un om care încalcă cea mai severă dintre legile firii, aceea care impune atât viaţa, cât şi moartea, care nu te-a întrebat dacă voiai să trăieşti, care

nu te va întreba dacă vrei să mori. Acest bărbat e mort, gândi ea, oricine trebuie să moară e mort deja dinainte, nu are nevoie decât să-l împing eu uşor cu degetul mare sau să-i trimit o scrisoare de culoare violetă care nu se poate refuza. Acest bărbat nu e mort, gândi ea, se va trezi peste câteva ore, se va scula ca în toate celelalte zile, va deschide uşa ca să iasă câinele şi să se elibereze de surplusurile din corp, va lua masa de dimineaţă, va intra în baie, de unde va ieşi uşurat, spălat şi bărbierit, poate va ieşi pe stradă luându-şi cu el câinele, ca să cumpere împreună ziarul de la chioşcul din colţ, poate se va aşeza în faţa pupitrului şi va mai cânta o dată cele trei piese de Schumann, poate după aceea se va gândi la moarte aşa cum e obligatoriu să facă toate fiinţele umane, însă el nu ştie că în acest moment e ca şi cum ar fi nemuritor pentru că această moarte care îl priveşte nu ştie cum să-l omoare. Bărbatul îşi schimbă poziţia, întoarse spatele şifonierului care bloca uşa şi-şi lăsă braţul drept să-i alunece înspre câine. Un minut după aceea era treaz. Îi era sete. Aprinse veioza de pe noptieră, se ridică, îşi băgă picioarele în papucii care, ca întotdeauna, se aflau sub capul câinelui, şi se duse la bucătărie. Moartea îl urmă.

Bărbatul puse apă într-un pahar şi bău. Câinele apăru în acel moment, îşi potoli setea în vasul lui care se afla lângă uşa care dă în curte şi apoi îşi ridică capul spre stăpân. Vrei să ieşi, bineînţeles, spuse violoncelistul. Deschise uşa şi aşteptă ca animalul să se întoarcă. În pahar rămăsese un pic de apă. Moartea se uită la ea, făcu un efort ca să-şi imagineze cum o fi să-ţi fie sete, dar nu reuşi. N-ar fi reuşit nici când a fost pusă în situaţia de a lăsa oamenii să moară de sete în deşert, dar atunci nici nu încercase. Animalul se întorcea deja, dând din coadă. Hai să dormim, spuse bărbatul. Se întoarseră în dormitor, câinele se învârti de două ori în jurul lui însuşi şi se culcă încovrigat. Bărbatul se acoperi până la gât, tuşi de două ori şi în scurt timp se cufundă în somn. Aşezată în colţul ei, moartea privea. Mult mai târziu, câinele se ridică de pe covor şi se urcă în fotoliu. Pentru prima oară în viaţa ei

moartea află ce însemna să ai un câine în poală.

Momente de slăbiciune în viaţă oricine poate avea, şi dacă ziua de astăzi ne-a trecut fără ele, să le considerăm ca sigure pentru ziua de mâine. Aşa cum pe sub cuirasa de bronz a lui ahile s-a văzut că bătea o inimă sentimentală, este de ajuns să ne amintim de gelozia suferită de erou timp de zece ani după ce agamemnon i-a furat iubita, pe captiva briseis, şi apoi acea mânie teribilă care l-a făcut să se întoarcă la război strigând cu glas de stentor împotriva troienilor când prietenul său patrocle a fost ucis de hector, la fel şi în cea mai de nepătruns dintre toate armurile forjate vreodată şi cu promisiunea că aşa va rămâne până la sfârşitul veacurilor, ne referim la scheletul morţii, există întotdeauna posibilitatea ca într-o zi să se insinueze în carcasa ei funestă, parcă fără voia sa, un acord suav de violoncel, un tril ingenuu de pian, sau doar ca vederea unui caiet de muzică deschis pe un scaun să te facă să-ţi aminteşti de ceva la care refuzi să te gândeşti, pe care nu l-ai trăit şi pe care, orice ai face, nu-l vei putea trăi niciodată, doar dacă l-ai observat cu o atenţie rece pe violoncelistul adormit, pe acel bărbat pe care nu ai reuşit să-l omori pentru că n-ai putut să ajungi la el decât prea târziu, ai văzut câinele încovrigat pe covor, şi nici măcar pe acest animal nu ţi-ar fi permis să-l atingi pentru că tu nu eşti moartea lui, şi, în penumbra molatică a dormitorului, acele două fiinţe vii care încredinţate somnului te ignorau n-au făcut decât să sporească în conştiinţa ta apăsarea eşecului. Tu, care erai obişnuită să poţi ceea ce nimeni altcineva nu mai poate, te vedeai acolo neputincioasă, legată de mâini şi de picioare, cu licenţa ta de a ucide zero zero şapte fără valabilitate în acea casă, niciodată, de când eşti moarte, recunoaşte-o, n-ai fost într-atât de umilită. Atunci ai plecat din dormitor spre sala de muzică, atunci ai îngenuncheat în faţa suitei numărul şase pentru violoncel de johann Sebastián bach şi ai făcut acele mişcări rapide cu umerii care la fiinţele umane obişnuiesc să însoţească plânsul convulsiv, atunci, cu genunchii tăi duri proptiţi pe podeaua dură, exasperarea ta s-a risipit brusc, ca ceaţa

imponderabilă în care te transformi uneori când nu vrei să fii absolut invizibilă. Te-ai întors în dormitor, l-ai urmărit pe violoncelist când s-a dus la bucătărie să bea apă şi să deschidă uşa câinelui, prima dată l-ai văzut culcat şi dormind, acum îl vedeai treaz şi în picioare, şi poate, din pricina unei iluzii optice cauzate de dungile verticale ale pijamalei, părea mult mai înalt decât tine, dar nu putea fi, a fost doar o eroare a ochilor, o distorsionare a perspectivei, logica faptelor ne spune că tu eşti cea mai mare, moarte, mai mare ca orice, mai mare decât noi toţi. Sau poate că nu eşti întotdeauna, poate ceea ce se întâmplă în lume se explică prin împrejurări, de exemplu, clarul de lună fascinant pe care muzicianul şi-l aminteşte din copilăria sa ar fi trecut inutil dacă el ar fi dormit, da, împrejurarea, pentru că tu erai din nou o mică moarte când te-ai întors în dormitor şi te-ai aşezat pe fotoliu, şi încă şi mai mică te-ai făcut când s-a ridicat câinele de pe covor şi a urcat în poala ta care părea a unei fetiţe, şi atunci ai avut un gând dintre cele mai frumoase, te-ai gândit că nu era drept ca moartea, nu tu, cealaltă, să vină într-o zi să stingă jarul suav al acelei călduri animale moi, aşa ai gândit, cine ar zice, tu care eşti atât de obişnuită cu frigul arctic şi antarctic din odaia în care te afli în acest moment şi unde te-a chemat glasul datoriei tale funeste, aceea de a-l omorî pe acel bărbat pe faţa căruia, în somn, părea să se deseneze rictusul amar al celui care în toată viaţa lui nu avusese niciodată o companie cu adevărat umană în pat, care a făcut un acord cu câinele său ca fiecare să-l viseze pe celălalt, câinele pe bărbat, bărbatul pe câine, care se scoală noaptea cu pijamaua sa în dungi ca să se ducă la bucătărie să-şi potolească setea, bineînţeles că ar fi mai comod să ia un pahar cu apă în dormitor când se culcă, dar nu o face, preferă mica sa plimbare nocturnă pe hol, până la bucătărie, în pacea şi liniştea nopţii, cu câinele care vine mereu după el şi uneori cere să se ducă în curte, alteori nu. Acest bărbat trebuie să moară, zici tu.

Moartea este din nou un schelet înfăşurat într-un

linţoliu, cu gluga uşor căzută pe frunte, astfel încât ţeasta, cu tot ce era mai rău, să-i fie acoperită, dar nu merita să aibă atâta grijă, dacă asta i-a fost intenţia, pentru că aici nu e nimeni să se sperie de spectacolul macabru, cu atât mai mult cu cât nu rămâneau la vedere decât extremităţile oaselor mâinilor şi ale picioarelor, acestea din urmă odihnindu-se pe dalele podelei, a cărei răceală îngheţată nu o simt, primele răsfoind, ca o răzătoare, paginile volumului complet cu reglementările istorice ale morţii, de la primul dintre toate regulamentele, acela care a fost scris cu numai două simple cuvinte, vei omorî, până la adendele şi anexele cele mai recente, în care se află compilate toate modalităţile şi variantele de a muri cunoscute până acum, şi despre ele se poate spune că lista nu se epuizează niciodată. Moartea nu rămase surprinsă de rezultatul negativ al consultării volumului, de fapt, ar fi nepotrivit, dar mai ales ar fi superfluu ca într-o carte în care se stabileşte, pentru fiecare reprezentant al speciei umane, un punct final, un sfârşit, o condamnare, moartea, să apară cuvinte ca viaţă şi a trăi, ca trăiesc şi voi trăi. Acolo e loc numai pentru moarte, în niciun caz pentru a vorbi de ipoteze absurde asupra modului în care cineva a reuşit să scape de ea. Asta nu s-a pomenit niciodată. Eventual, căutând bine, încă ar fi posibil să se găsească o dată, o singură dată, timpul verbal eu am trăit într-o notă de subsol inutilă, dar un astfel de demers nu s-a încercat niciodată în mod serios, ceea ce duce la concluzia că există motive mai mult decât puternice pentru ca nici cel puţin faptul că s-a trăit să nu merite menţionat în cartea morţii. Căci celălalt nume al cărţii morţii, se cuvine s-o ştim, este cartea neantului. Scheletul dădu regulamentul deoparte şi se ridică. Dădu ocol de două ori încăperii, aşa cum îi este obiceiul când trebuie să pătrundă în miezul unei probleme, apoi deschise sertarul fişierului unde se afla fişa violoncelistului şi o scoase. Acest gest ne face să ne amintim că acum e momentul, sau nu va mai fi niciodată, din pricina chestiunii aceleia a împrejurării la care ne-am referit, de a clarifica un aspect important legat de

funcţionarea arhivelor care au tot fost obiectul atenţiei noastre şi despre care, dintr-o neglijenţă condamnabilă a naratorului, nu s-a vorbit până acum. În primul rând, şi contrar celor ce poate s-au imaginat, cele zece mii de fişe care se află rânduite în aceste sertare nu au fost completate de moarte, nu au fost scrise de ea. Asta ar mai lipsi, moartea e moarte, nu e o funcţionară oarecare. Fişele apar în locurile lor, adică, arhivate în ordine alfabetică, exact în momentul în care oamenii se nasc şi dispar exact în clipa în care mor. Înainte de inventarea scrisorilor de culoare violetă, moartea nu se obosea nici să deschidă sertarele, intrarea şi ieşirea fiselor s-a făcut întotdeauna fără confuzii, fără încurcături, nu s-a pomenit vreodată să se producă scene atât de deplorabile cum ar fi, de exemplu, să spună unii că nu voiau să se nască şi alţii să protesteze că nu voiau să moară. Fişele celor care mor se duc, adică fără să le ducă cineva anume, într-o încăpere care se află sub aceasta, sau, mai exact, îşi iau locul într-una dintre încăperile dispuse în pământ, la niveluri tot mai coborâte în adâncime, pe drumul spre centrul de foc al pământului, unde toate aceste hârţoage vor sfârşi într-o zi prin a arde. Aici, în odaia morţii şi a coasei, ar fi imposibil de stabilit un criteriu asemănător cu cel adoptat de un anume ofiţer al stării civile care a hotărât să adune într-o singură arhivă numele şi hârtiile, toate, ale celor vii şi ale morţilor pe care îi avea încă în grijă, invocând motivul că numai împreună puteau reprezenta umanitatea, aşa cum ar trebui ea înţeleasă, un tot absolut, independent de timp şi de locuri, iar faptul că până atunci au fost menţinuţi separaţi era un atentat împotriva spiritului. Aceasta este diferenţa enormă existentă între moartea de aici şi acel înţelept păstrător[5] al hârtiilor vieţii şi ale morţii, în timp ce ea se împăunează cu dispreţul ei olimpian faţă de cei care au murit, să ne amintim de fraza crudă, repetată de atâtea ori, care spune că trecutul e trecut, el, în schimb, datorită a ceea ce în limbajul curent numim conştiinţă istorică, este de părere că viii n-ar trebui separaţi niciodată de morţi şi

5 Referire la romanul *Toate numele* al lui Jose Saramago (n.t.).

că, în caz contrar, nu numai că morţii ar rămâne morţi pentru totdeauna, dar şi viii şi-ar trăi viaţa doar pe jumătate, chiar dacă ea ar fi mai lungă decât cea a lui matusalem, despre care există îndoieli că ar fi murit la nouă sute şaizeci şi nouă de ani, cum spune vechiul testament masoretic sau la şapte sute douăzeci, cum afirmă pentateuhul samaritean. Cu siguranţă nu toată lumea va fi de acord cu îndrăzneaţă propunere arhivistică a funcţionarului tuturor numelor care au existat şi vor exista, dar o consemnăm aici pentru eventuala valoare pe care ar putea s-o prezinte în viitor.

Moartea examinează fişa şi nu găseşte în ea nimic care să nu fi văzut înainte, adică biografia unui muzician care ar trebui să fie deja mort de mai bine de o săptămână şi care, cu toate acestea, continua liniştit să trăiască la modestul său domiciliu de artist, cu acel câine al său negru care se urcă în poala doamnelor, pianul şi violoncelul, setea sa nocturnă şi pijamaua sa în dungi. Trebuie să existe un mijloc de a rezolva această încurcătură, se gândi moartea, de preferat, bineînţeles, ar fi ca problema să se poată aranja fără să se observe prea mult, dar dacă înaltele instanţe sunt bune la ceva, dacă nu se află acolo doar ca să primească onoruri şi laude, atunci au acum o ocazie bună să demonstreze că nu sunt indiferente faţă de cei care, aici jos, pe pământ, duc la bun sfârşit munca cea grea, să modifice regulamentul, să decreteze măsuri excepţionale, să autorizeze, dacă va fi necesar să se ajungă până acolo, o acţiune de o legalitate îndoielnică, orice, mai puţin să permită ca un asemenea scandal să continue. Partea curioasă a cazului este că moartea nu are nicio idee cine ar fi, concret, acele înalte instanţe care se presupune că trebuie să-i rezolve amintita încurcătură. E adevărat că, într-una dintre scrisorile sale publicate în presă, dacă nu greşim, a doua, ea se referise la o moarte universală care ar face să dispară, nu se ştie când, toate manifestările de viaţă din univers până la ultimul microb, dar asta, pe lângă că este vorba de o evidenţă filosofică, întrucât nimic nu poate dura veşnic, nici măcar moartea, după cum reieşea,

în termeni practici, printr-o deducţie empirică ce de multă vreme circula printre morţile de sector, deşi îi lipsea confirmarea unei cunoaşteri validate de analiză şi de experienţă. Ele făceau deja mult prin faptul că menţineau credinţa într-o moarte generală care până astăzi încă nu dăduse nici cel mai mic indiciu al puterii sale imaginare. Noi, cele de sector, gândi moartea, suntem cele care realmente muncim serios, curăţând terenul de excrescenţe, şi, de fapt, dacă cosmosul o să dispară, nu m-ar surprinde deloc dacă aşa ceva nu se va întâmpla ca urmare a unei proclamaţii solemne a morţii universale, răsunând printre galaxii şi găuri negre, ci ca un ultim efect al acumulării micilor morţi particulare şi personale care intră în responsabilitatea noastră, una câte una, ca şi cum găina din proverb[6], în loc să-şi umple guşa bob cu bob, ar goli-o prosteşte bob cu bob, căci asta mi se pare mai degrabă că se va întâmpla cu viaţa, care îşi pregăteşte pas cu pas sfârşitul, fără să aibă nevoie de noi, fără să aştepte să-i dăm o mână de ajutor. Este mai mult decât de înţeles perplexitatea morţii. A fost adusă în această lume de atâta timp că nici nu mai reuşeşte să-şi amintească de la cine a primit instrucţiunile indispensabile executării regulamentare a operaţiunii pe care i-o dădeau în sarcină. I-au pus regulamentul în mână, i-au arătat cuvintele, vei omorî, ca unic far al activităţilor sale viitoare şi, fără ca probabil să-şi dea seama de ironia macabră, i-au spus să-şi vadă de viaţa ei. Şi şi-a văzut, crezând că, în caz de vreo nelămurire sau de vreun improbabil echivoc, avea să aibă întotdeauna spatele acoperit, avea să existe mereu cineva, un şef, un superior ierarhic, un ghid spiritual, căruia să-i ceară sfat şi îndrumare.

Nu este de crezut, totuşi, şi acum vom intra în sfârşit în analiza rece şi obiectivă pe care o cere situaţia morţii şi a violoncelistului, ca un sistem de informare atât de perfect precum cel care a menţinut aceste arhive la zi de-a

6 Referire la proverbul portughez *Grão a grão enche a galinha o papo,* bob cu bob își umple găina gușa, corespunzând proverbului românesc „încetul cu încetul se face oțetul" (n.t.).

lungul mileniilor, actualizând continuu datele, făcând să apară şi să dispară fişe, în funcţie de cum te-ai născut sau ai murit, nu este de crezut, repetăm, ca un astfel de sistem să fie primitiv şi unidirecţional, ca sursa de informaţii, acolo unde s-o afla ea, să nu primească în mod continuu, la rândul ei, datele care rezultă din activităţile cotidiene ale morţii în funcţie. Şi, dacă efectiv le primeşte şi nu reacţionează la extraordinara veste că, iată, cineva n-a murit când trebuia, atunci din două una, ori episodul, contrar aşteptărilor noastre logice şi fireşti, nu o interesează şi prin urmare nu se simte obligată să intervină pentru a neutraliza perturbarea survenită în procesul vieţii şi al morţii, ori se poate subînţelege că moartea, contrar celor ce credea ea însăşi, are mână liberă să rezolve, cum crede de cuviinţă, orice problemă survenită în munca ei de zi cu zi. A fost nevoie ca acest cuvânt, nelămurire, să fie spus aici o dată, de două ori pentru ca în memoria morţii să răzbată în sfârşit ecoul unui anumit pasaj din regulament care, fiind scris cu literă mică şi în notă de subsol, nu atrăgea atenţia celui care-l studia şi cu atât mai puţin îi rămânea fixat în memorie. Lăsând fişa violoncelistului, moartea puse mâna pe carte. Ceea ce căuta nu se afla în anexe, nici în adende, ştia că trebuia să fie în partea de la început a regulamentului, cea mai veche şi, prin urmare, cel mai puţin consultată, aşa cum se întâmplă în general cu textele istorice elementare, şi acolo dădu peste ea. Spunea aşa, în caz de nelămurire, moartea în funcţie va trebui, în cel mai scurt timp posibil, să ia măsurile pe care le va considera de cuviinţă pe baza experienţei sale în vederea îndeplinirii ireversibile a *desideratum-ului* care va trebui să-i orienteze acţiunile în orice împrejurare, şi anume, să pună capăt vieţilor omeneşti când le va expira timpul care le-a fost prescris la naştere, chiar dacă în acest scop va deveni necesar să se recurgă la metode mai puţin ortodoxe în situaţia unei rezistente anormale a individului faţă de destinul fatal sau a apariţiei de factori anormali evident imprevizibili în momentul elaborării acestui regulament. Mai clar, limpede

ca apa, moartea are mână liberă să acţioneze cum i s-o părea mai bine. Ceea ce, aşa arată analiza la care am purces, nu era nicio noutate. De altfel, să vedem. Când moartea, pe seama şi riscul ei, a hotărât să-şi suspende activitatea începând din ziua de întâi ianuarie a acestui an, nu i-a trecut prin capul ei gol ideea că un for superior din ierarhie ar putea să-i ceară socoteală asupra bizarei neghiobii, aşa cum nu s-a gândit la probabilitatea extrem de mare că ideea sa pitorească cu scrisorile de culoare violetă ar putea fi văzută cu ochi răi de amintitul for sau de altul aflat şi mai sus. Acestea sunt pericolele automatismului în practică, ale rutinei călduţe, ale praxisului obosit. O persoană, sau moartea, nu are importanţă acum, îşi îndeplineşte funcţia în mod scrupulos, zi după zi, fără probleme, fără nelămuriri, acordând toată atenţia sa respectării regulamentelor stabilite la nivel superior, şi dacă, după un timp, nu apare nimeni să-şi bage nasul în felul în care şi-a îndeplinit obligaţiile, este sigur şi ştiut că acea persoană, şi aşa s-a întâmplat şi cu moartea, va sfârşi prin a se comporta, fără să-şi dea seama de asta, ca şi cum ar fi regină sau stăpână a ceea ce face, şi nu numai asta, dar şi a timpului şi modului în care trebuie s-o facă. Aceasta este singura explicaţie rezonabilă pentru faptul că morţii nu i s-a părut necesar să ceară autorizaţie forurilor superioare când a luat şi a pus în execuţie hotărârile transcendente pe care le cunoaştem şi fără de care această povestire, din fericire sau din nefericire, n-ar fi putut exista. Ea nici măcar nu s-a gândit la asta. Iar acum, paradoxal, exact în momentul în care nu-şi mai încape în piele de mulţumire descoperind că puterea de a dispune de vieţile omeneşti îi aparţine, în cele din urmă, în exclusivitate şi că nu va trebui să dea socoteală nimănui, nici azi, nici niciodată, tocmai când fumurile gloriei ameninţă s-o ameţească, nu reuşeşte să evite acea cugetare temătoare a cuiva care, chiar pe punctul de a fi prins pe picior greşit, scăpase, în mod miraculos, în ultima clipă, De ce am scăpat.

Cu toate acestea, moartea care se ridică acum de pe

scaun este o împărătească. N-ar trebui să se afle în această încăpere subterană îngheţată, ca şi cum ar fi îngropată de vie, ci pe vârful celui mai înalt munte prezidând destinele lumii, uitându-se cu bunăvoinţă la turma umană, văzând cum se mişcă ea şi se agită în toate direcţiile fără să-şi dea seama că toate vor duce la aceeaşi destinaţie, că un pas înapoi o va apropia de moarte tot atât cât şi un pas înainte, că totul e unul şi acelaşi lucru pentru că totul va avea un singur sfârşit, acela la care o parte din tine întotdeauna va trebui să se gândească şi care e marca întunecată a umanităţii tale iremediabile. Moartea ţine în mână fişa muzicianului. Ştie că va trebui să facă ceva cu el, dar încă nu ştie bine ce. În primul rând va trebui să se calmeze, să se gândească că nu e acum mai moarte decât era înainte, că singura diferenţă între azi şi ieri este că are o mai mare certitudine că este ceea ce este. În al doilea rând, faptul că în sfârşit îşi putea regla conturile cu violoncelistul nu era un motiv să uite să trimită scrisorile zilei. Numai ce se gândi şi instantaneu două sute optzeci şi patru de fişe apărură pe masă, jumătate erau bărbaţi, jumătate erau femei, şi odată cu ele două sute optzeci şi patru de coli de hârtie şi două sute optzeci şi patru de plicuri. Moartea se aşeză din nou, puse deoparte fişa muzicianului şi începu să scrie. O clepsidră de patru ore avea să lase să cadă ultimul fir de nisip exact când ea termină de semnat a două sute optzeci şi patra scrisoare. O oră după aceea plicurile erau închise, gata de trimis. Moartea se duse după scrisoarea pe care o trimisese de trei ori şi de trei ori fusese returnată şi o puse pe grămada de plicuri de culoare violetă. Îţi voi da o ultimă şansă, spuse ea. Făcu gestul obişnuit cu mâna stângă şi scrisorile dispărură. Încă nu trecuseră zece secunde când scrisoarea muzicianului reapăru, în tăcere, pe masă. Atunci moartea spuse, Asta ai vrut, asta vei avea. Tăie pe fişă data naşterii şi o trecu un an mai târziu, după aceea modifică vârsta, unde era scris cincizeci, corectă şi scrise patruzeci şi nouă. Nu poţi face asta, spuse coasa de la locul ei, S-a făcut, Vor fi consecinţe, Una singură, Care, Moartea, în sfârşit, a violoncelistului

blestemat care se distrează pe socoteala mea, Dar el, săracul, nu ştie că trebuia să fie deja mort, Pentru mine e ca şi cum ar şti, Oricum ar fi, nu ai puterea, nici autoritatea de a modifica o fişă, Te înşeli, am toate puterile şi toată autoritatea, sunt moartea, şi reţine că niciodată n-am fost atât de mult ca începând din această zi, Nu ştii în ce te bagi, o avertiză coasa, în toată lumea există un singur loc unde moartea nu se poate băga, Ce loc, Acela pe care îl numesc urnă, sicriu, coşciug, raclă, copârşeu, acolo nu intru eu, acolo intră doar cei vii, după ce îi omor eu, bineînţeles, Atâtea cuvinte pentru un singur şi trist lucru, Este obiceiul acestor oameni, niciodată nu termină de spus ceea ce vor.

Moartea are un plan. Modificarea anului naşterii muzicianului nu fusese decât mişcarea iniţială dintr-o operaţie în care, putem să anticipăm deja, vor fi utilizate mijloace absolut excepţionale, care nu se mai folosiseră niciodată în întreaga istorie a relaţiilor speciei umane cu duşmanca ei viscerală. Ca într-o partidă de şah, moartea înaintă cu regina. Alte câteva mutări vor trebui să-i deschidă drum spre şah mat şi partida se va termina. V-aţi putea întreba de ce nu se întoarce moartea la *statu-quo ante,* când oamenii mureau pur şi simplu pentru că trebuiau să moară, fără să trebuiască să aştepte ca poştaşul să le aducă o scrisoare de culoare violetă. Întrebarea are logica sa, iar răspunsul cu atât mai mult. Este vorba, în primul rând, de o chestiune de onoare, de demnitate, de mândrie profesională, întrucât, în ochii tuturor, revenirea morţii la inocenţa acelor timpuri ar însemna acelaşi lucru cu a se recunoaşte învinsă. De vreme ce procedeul aflat în vigoare în prezent este cel al scrisorilor de culoare violetă, violoncelistul va trebui să moară prin acest procedeu. Ajunge să ne punem în locul morţii ca să înţelegem valabilitatea motivelor sale. Sigur că, aşa cum am avut ocazia să vedem de patru ori, marea problemă de a face să ajungă la destinatar scrisoarea deja obosită subzistă, şi aici vor intra în acţiune, pentru a atinge râvnitul deziderat, mijloacele excepţionale de care

am amintit mai sus. Să nu anticipăm însă faptele, să observăm ce face moartea în acest moment. Exact în acest moment, moartea nu face nimic altceva decât ceea ce a făcut întotdeauna, adică, folosind o expresie curentă, umblă şi ea pe acolo, deşi, ca să spunem adevărul, ar fi mai corect să spunem că moartea stă, nu umblă. Se află peste tot şi în acelaşi timp. Nu are nevoie să alerge după oameni ca să-i prindă, va fi întotdeauna acolo unde se află ei. Acum, datorită metodei de avizare prin corespondenţă, ar putea să rămână liniştită în odaia subterană şi să aştepte ca poşta să-şi vadă de treabă, dar firea ei e mai puternică, are nevoie să se simtă liberă, fără îngrădiri. Cum spunea vechea zicală, găinuşa de stepă nu vrea în coteţ. În sens figurat deci, moartea umblă prin stepă. Nu va cădea din nou în prostia sau în slăbiciunea de neiertat de a reprima ce e mai bun în ea, însuşirea sa expansivă nelimitată, prin urmare nu va repeta dificila acţiune de a se concentra şi de a se menţine la ultimul prag al vizibilului, fără a trece de cealaltă parte, aşa cum făcuse noaptea trecută, ştie dumnezeu cu ce preţ, în ceasurile petrecute în casa muzicianului. Prezentă, aşa cum am spus de o mie şi una de ori, peste tot, se află şi acolo. Câinele doarme în curte, la soare, aşteptând întoarcerea stăpânului la căminul lor. Nu ştie unde s-a dus, nici ce face, şi ideea de a-i lua urma, dacă vreodată l-a ispitit, e ceva la care a încetat să se mai gândească, atât de multe şi atât de derutante sunt mirosurile frumoase şi urâte ale unui oraş capitală. Nu ne gândim niciodată la ce ştiu câinii despre noi, este încă ceva despre care nu avem nici cea mai vagă idee. Moartea, ea, da, ştie că violoncelistul e aşezat pe scena unui teatru, la dreapta dirijorului, pe locul corespunzător instrumentului la care cântă, îl vede mişcând arcuşul cu mâna dreaptă, vede mâna stângă, stingă, dar nu mai puţin agilă[7] decât cealaltă, urcând şi coborând de-a lungul corzilor, la fel cum ea însăşi făcuse în semiîntuneric, deşi niciodată nu învăţase muzică, nici măcar cel mai elementar dintre

7 Joc de cuvinte. în original se folosește termenul portughez *destra,* care înseamnă și „dreaptă", și „agilă" (n.t.).

solfegii, cel în măsura de trei pătrimi. Dirijorul întrerupe repetiţia, bate cu bagheta în marginea pupitrului pentru a face un comentariu şi a da un ordin, cere ca în partea aceasta violoncelele, exact violoncelele, să se audă fără să pară că scot vreun sunet, un fel de şaradă acustică pe care muzicienii dau semne că au descifrat-o fără greutate, aşa e arta, are chestii care par total imposibile unui profan şi până la urmă nu sunt deloc aşa. Moartea, bineînţeles, umple întregul teatru până sus, până la picturile alegorice de pe tavan şi la candelabrul imens acum stins, dar perspectiva pe care o preferă în acest moment este cea oferită de o lojă aflată mai sus de nivelul scenei, în faţa şi un pic în lateralul instrumentelor grave cu coarde, violelor, ce reprezintă acel contralto pentru familia viorilor, a violoncelelor, care corespund baritonului, şi a contrabaşilor, care sunt cei cu voce groasă. Stă aşezată acolo, pe un scaun îngust tapiţat cu catifea stacojie, şi îl priveşte fix pe primul violoncelist, acela pe care l-a văzut dormind şi care poartă pijama în dungi, ce are un câine care la această oră doarme la soare în curtea casei, aşteptând întoarcerea stăpânului. Acela e omul ei, un muzician, nimic mai mult decât un muzician, aşa cum sunt cei aproape o sută de bărbaţi şi femei dispuşi în semicerc în faţa şamanului lor particular, dirijorul, şi care într-una din zile, într-o oarecare săptămână, lună şi an din viitor, vor primi acasă scrisorica de culoare violetă şi vor lăsa locul liber, până ce un alt violonist, flautist sau trompetist va veni să se aşeze pe acelaşi scaun, poate cu un alt şaman făcând gesturi cu beţişorul pentru a convoca sunetele la conspiraţia muzicală, viaţa e o orchestră care cântă continuu, acordată, dezacordată, un pachebot titanic care se scufundă mereu şi mereu revine la suprafaţă, şi atunci moartea se gândi că nu ar mai avea ce să facă dacă vaporul scufundat n-ar mai putea urca niciodată cântând acel cânt evocator al apelor scurgându-se pe flancuri, cum trebuie să fi fost, alunecând cu o altă suavitate şopotitoare pe trupul unduit al zeiţei, cel al amphitritei în ceasul unic al naşterii sale, ca s-o transforme în cea care înconjoară

mările, căci aceasta este semnificaţia numelui pe care i l-au dat. Moartea se întreabă unde o fi acum amphitrita, fiica lui nereus şi a lui doris, unde o fi acel ceva care, neexistând niciodată în realitate, a populat, deşi pentru scurt timp, mintea omenească cu scopul de a crea în ea, tot pentru scurt timp, un anumit şi particular fel de a da sens lumii, de a căuta înţelesuri ale acelei realităţi. Şi n-au înţeles-o, gândi moartea, şi n-o pot înţelege orice ar face, pentru că în viaţa lor totul e provizoriu, totul e precar, totul trece iremediabil, zeii, oamenii, tot ce a fost s-a terminat, iar ceea ce este nu va fi mereu, şi până şi eu, moartea, voi sfârşi când nu voi mai avea pe cine să omor, fie în maniera clasică, fie prin corespondenţă. Ştim că nu e prima dată când un astfel de gând îi trece prin minte, oricum i-ar fi funcţionat aceasta, dar a fost prima dată când faptul de a se fi gândit la aşa ceva îi provocă acest sentiment de uşurare profundă, ca unul care, terminându-şi treaba, se întinde să se odihnească. Brusc, orchestra tăcu, se aude doar sunetul unui violoncel, un solo, cum se numeşte, un modest solo care nu va ajunge să dureze nici două minute, e ca şi cum dintre forţele pe care le invocase şamanul s-ar fi ridicat un glas, vorbind parcă în numele tuturor acelora care acum stau tăcuţi, însuşi dirijorul stă nemişcat, se uită la acel muzician care a lăsat deschis pe un scaun caietul cu suita numărul şase, opus o mie doisprezece, in re major, de johann Sebastián bach, suita pe care el n-o va cânta niciodată în acest teatru, fiindcă e doar un violoncelist de orchestră, chiar dacă principal în partida sa, nu unul din acei concertişti faimoşi care străbat întreaga lume cântând şi dând interviuri, primind flori, aplauze, omagii şi decoraţii, norocul lui că din când în când îi apar câteva măsuri pe care să le cânte solo, graţie vreunui compozitor generos care s-a gândit la acea parte a orchestrei unde, de obicei, se petrec puţine lucruri în afara rutinei. Când se va termina repetiţia, va pune violoncelul în cutie şi se va întoarce acasă cu un taxi, unul din acelea care au un portbagaj mare, şi e posibil ca în această seară, după cină, să deschidă suita de bach pe pupitru, să respire

adânc şi să treacă uşor arcuşul peste coarde pentru ca prima notă ivită să-l consoleze de banalităţile incorigibile ale lumii, iar a doua să-l facă să le uite dacă poate, soloul s-a terminat, *tutti*-ul orchestrei acoperi ultimul ecou al violoncelului, iar şamanul, cu un gest imperios al baghetei, îşi reluă rolul de invocator şi ghid al spiritelor sonore. Moartea e mândră de cât de bine a cântat violoncelistul ei. Ca şi cum ar fi fost vorba de o persoană din familie, mama, sora, o logodnică, soţie nu, pentru că bărbatul acesta nu s-a căsătorit niciodată.

În următoarele trei zile, cu excepţia timpului necesar pentru a alerga la odaia subterană, să scrie scrisorile în mare grabă şi să le trimită la poştă, moartea a fost, mai mult decât umbra, însuşi aerul pe care-l respira muzicianul. Umbra are un defect grav, i se pierde locul, nu se observă când îi lipseşte o sursă de lumină. Moartea călători alături de el în taxiul care l-a dus acasă, intră odată cu el, asistă binevoitoare la efuziunile nebune ale câinelui la sosirea stăpânului şi apoi, la fel cum ar face cineva invitat să petreacă acolo un timp, se instală. Pentru cineva care nu trebuie să se mişte, e uşor, îi e indiferent dacă se află aşezat pe podea sau cocoţat pe un şifonier. Repetiţia orchestrei se terminase târziu, în curând avea să fie noapte. Violoncelistul dădu de mâncare câinelui, apoi îşi pregăti propria cină din conţinutul a două cutii pe care le deschise, încălzi ce era de încălzit, apoi întinse o faţă de masă pe masa din bucătărie, puse tacâmurile şi şervetul, turnă vin într-un pahar şi, fără grabă, ca şi cum s-ar fi gândit la altceva, băgă în gură primul dumicat de mâncare. Câinele se aşeză alături, vreun rest pe care stăpânul l-ar lăsa în farfurie şi i-ar putea fi dat din mână avea să fie desertul lui. Moartea îl priveşte pe violoncelist. Din principiu, nu distinge între oameni urâţi şi oameni frumoşi, poate pentru că, necunoscând din ea însăşi decât ţeasta care este, are tendinţa irezistibilă de a o face pe a noastră să apară desenată pe sub faţa care ne serveşte de vitrină. În fond, în fond, adevărul cere s-o spunem, în ochii morţii suntem cu toţii la fel de urâţi, inclusiv în vremea în care

am fost regine ale frumuseţii sau regii echivalenţi din punct de vedere masculin. Îi apreciază degetele puternice, socoteşte că buricele degetelor de la mâna stângă trebuie să-i fi devenit încet-încet mai dure, poate chiar uşor caloase, viaţa are nedreptăţi din acestea sau de alt tip, să ne gândim la acest caz al mâinii stângi, care are în seama sa partea cea mai grea a muncii cu violoncelul şi primeşte de la public mult mai puţine aplauze decât mâna dreaptă. După ce termină cina, muzicianul spălă vasele, împături cu grijă pe vechile îndoituri faţa de masă şi şervetul, le puse într-un sertar al dulapului şi înainte de a ieşi din bucătărie se uită în jur să vadă dacă rămăsese ceva nelalocul său. Câinele îl urmă în sala de muzică, unde moartea îi aştepta. Contrar presupunerii pe care am făcut-o în teatru, muzicianul nu cântă suita de bach. Într-o zi, într-o discuţie cu câţiva colegi din orchestră care, pe un ton lejer, vorbeau despre posibilitatea compunerii de portrete muzicale, portrete autentice, nu tipuri, precum cele ale lui samuel goldenberg şi schmuyle, de musorgski, îi trecuse prin minte să spună că portretul său, în cazul în care ar exista de fapt în muzică, nu l-ar întâlni în nicio compoziţie pentru violoncel, ci într-un foarte scurt studiu de chopin, opus douăzeci şi cinci, numărul nouă, în sol bemol major. Au vrut să ştie de ce şi el a răspuns că nu reuşea să se vadă pe sine însuşi în nimic altceva scris pe un portativ şi că ăsta i se părea cel mai bun motiv. Şi că în cincizeci şi opt de secunde chopin spusese tot ce s-ar putea spune în legătură cu o persoană pe care n-ar fi putut s-o cunoască. Timp de câteva zile, dintr-un plăcut amuzament, cei mai glumeţi l-au numit cincizeci şi opt de secunde, dar porecla era prea lungă ca să dăinuie şi, de asemenea, era imposibil să se poarte vreun dialog cu cineva care se hotărâse să răspundă în cincizeci şi opt de secunde la ceea ce era întrebat. Violoncelistul avea să sfârşească prin a câştiga disputa prietenească. Ca şi cum ar fi simţit prezenţa unui terţ în casa lui, căruia, din motive neexplicate, ar trebui să-i vorbească despre el însuşi şi ca să nu trebuiască să ţină lungul discurs de care are nevoie până şi viaţa cea mai

simplă ca să spună despre ea însăşi ceva care să merite, violoncelistul se aşează la pian şi, după o scurtă pauză ca să se liniştească asistenţa, atacă lucrarea. Culcat lângă pupitru şi pe jumătate adormit, câinele nu păru să dea importanţă furtunii sonore care se dezlănţuise deasupra capului său, fie pentru că o mai auzise şi în alte dăţi, fie pentru că ea nu adăuga nimic nou la ceea ce ştia despre stăpân. Moartea însă, care prin obligaţiile funcţiei sale ascultase atâtea alte lucrări muzicale, în special marşul funebru de acelaşi chopin sau *adagio assai* din simfonia a treia de beethoven, percepu pentru prima oară în viaţa sa extrem de lungă o perfectă analogie între ceea ce se spune şi modul cum se spune. Puţin o interesa că acela ar fi portretul muzical al violoncelistului, cel mai probabil respectivele asemănări, atât cele efective, cât şi cele imaginate, le fabricase el în mintea sa, ceea ce o impresiona pe moarte era faptul că în acele cincizeci şi opt de secunde de muzică i se păruse că auzise o transpunere ritmică şi melodică a oricărei vieţi omeneşti, obişnuită sau extraordinară, prin tragica ei scurtime, prin intensitatea ei disperată şi, de asemenea, prin acel acord final care era ca un punct de suspensie lăsat în aer, în gol, peste tot, ca şi cum, în mod iremediabil, încă mai rămăsese ceva de spus. Violoncelistul căzuse într-unul dintre păcatele omeneşti care se iartă cel mai puţin, cel al îngâmfării, când îşi imaginase că-şi vede propria sa figură şi numai a sa într-un portret în care la urma urmelor se regăseau toţi, îngâmfare care, în orice caz, dacă ne gândim bine, dacă nu rămânem la suprafaţa lucrurilor, ar putea fi la fel de bine interpretată ca o manifestare exact a opusului său, adică umilinţa, de vreme ce, cum acesta este un portret al tuturor, şi eu ar trebui să fiu înfăţişat în el. Moartea ezită, nu reuşeşte să se hotărască pentru îngâmfare sau pentru umilinţă şi, ca să facă o departajare, ca să se sustragă îndoielilor, stă acum să-l observe pe muzician, sperând ca expresia feţei lui să-i dezvăluie ceea ce lipseşte sau poate mâinile lui, mâinile sunt două cărţi deschise, nu din raţiunile, presupuse sau autentice, ale chiromanţiei, cu ale

sale linii ale inimii şi ale vieţii, ale vieţii, domnii mei, aţi auzit bine, ale vieţii, ci pentru că vorbesc când se deschid sau se închid, când mângâie sau lovesc, când şterg o lacrimă sau ascund un zâmbet, când se aşază pe un umăr sau fac un semn de adio, când lucrează, când stau liniştite, când dorm, când se trezesc, şi atunci moartea, terminând observaţia, conchise că nu e adevărat că antonimul îngâmfării ar fi umilinţa, chiar dacă o jură solemn toate dicţionarele din lume, bietele dicţionare, care trebuie să se călăuzească pe ele şi să ne călăuzească şi pe noi cu cuvintele existente, când sunt atâtea cele care încă lipsesc, de exemplu, acesta care ar fi contrariul activ al îngâmfarii, însă în niciun caz capul plecat al umilinţei, acest cuvânt pe care-l vedem scris clar pe figura şi mâinile violoncelistului, dar care nu ne poate spune cum se numeşte.

S-a nimerit ca a doua zi să fie duminică. Când vremea e frumoasă, cum se întâmplă azi, violoncelistul are obiceiul să-şi petreacă dimineaţa într-unul dintre parcurile oraşului în compania câinelui şi cu una sau două cărţi. Animalul nu se îndepărtează niciodată prea mult, chiar atunci când instinctul îl face să umble din pom în pom adulmecând pişaturile congenerilor. Ridică piciorul din când în când, dar se opreşte aici în ceea ce priveşte satisfacerea necesităţilor sale excretorii. Pe cealaltă, ca să spunem aşa complementară, o rezolvă în mod disciplinat în curtea casei unde locuieşte, de aceea violoncelistul nu trebuie să umble în urma lui adunându-i excrementele într-o punguţă de plastic cu ajutorul lopăţelei special desemnate în acest scop. Ar fi un exemplu notabil de rezultat al unei bune educaţii canine dacă nu ar fi vorba de împrejurarea extraordinară de a fi fost ideea animalului însuşi, care este de părere că un muzician, un violoncelist, un artist care se străduieşte să ajungă să cânte în mod demn suita numărul şase, opus o mie doisprezece, in re major, de bach, este de părere, spuneam, că nu e bine ca un muzician, un violoncelist, un artist să fi venit pe lume pentru a aduna de pe jos rahaţii încă aburind ai câinelui său sau ai oricărui altuia. Nu este potrivit, bach, de exemplu, spuse acesta

într-o zi stând de vorbă cu stăpânul, n-a făcut-o niciodată. Muzicianul răspunse că de atunci vremurile se schimbaseră mult, dar a fost obligat să recunoască faptul că bach, într-adevăr, nu o făcuse niciodată. Deşi preţuieşte literatura în general, ajunge să ne uităm la rafturile din mijloc ale bibliotecii sale ca s-o dovedim, muzicianul are o predilecţie specială pentru cărţile despre astronomie şi ştiinţele naturale sau ale naturii, aşa că azi s-a gândit să aducă un manual de entomologie. Din pricina lipsei unei pregătiri prealabile nu se aşteaptă să înveţe prea mult din el, dar se distrează citind că pe pământ există aproape un milion de specii de insecte şi că acestea se împart în două ordine, cea a pterigotelor, care sunt dotate cu aripi, şi cea a apterigotelor, care nu au aripi, şi care se clasifică în ortoptere, ca lăcusta, blatide, ca gândacul, mantide, precum călugăriţa, neuroptere, precum chrysopa, odonate, ca libelula, efemeroptere, ca efemerul, tricoptere, ca frigana, izoptere, ca termita, sifonaptere, ca puricele, anoplure, ca păduchele, malofage, ca păduchele de păsări, heteroptere, ca ploşniţa, homoptere, ca păduchii de plante, diptere, ca musca, himenoptere, ca viespea, lepidoptere, ca fluturele cap-de-mort, coleoptere, ca scarabeul, şi, în sfârşit, tizanure, ca peştişorul-de-argint. După cum se poate vedea în imaginea din carte, fluturele cap-de-mort e chiar un fluture şi numele său latin este *acherontia atropos.* E nocturn, afişează pe partea dorsală a toracelui un desen asemănător unui craniu uman, atinge doisprezece centimetri în anvergură şi este închis la culoare, cu aripile posterioare galbene şi negre. Şi îl numesc atropos, adică moarte. Muzicianul nu ştie, şi niciodată nu şi-ar putea imagina, că moartea se uită, fascinată, peste umărul lui, la fotografia în culori a fluturelui. Fascinată, dar şi confuză. Să ne amintim că parcă însărcinată cu trecerea insectelor de la viaţă la non-viaţă, sau altfel spus cu omorârea lor, e alta, nu e aceasta, şi că, deşi în multe cazuri *modus operandi* este acelaşi pentru amândouă, excepţiile sunt şi ele numeroase, ajunge să spunem că insectele nu mor din cauze atât de comune

la specia umană aşa cum sunt, de exemplu, pneumonia, tuberculoza, cancerul, sindromul imunodeficienţei dobândite, cunoscut în mod obişnuit drept sida, accidentele de circulaţie sau afecţiunile cardiovasculare. Până aici, oricine ar înţelege. Ceea ce e mai greu de priceput, ceea ce o pune în încurcătură pe această moarte care continuă să se uite peste umărul violoncelistului este faptul că un craniu uman, desenat cu o extraordinară precizie, a apărut, nu se ştie în care perioadă a creaţiei, pe spatele păros al unui fluture. Este adevărat că şi pe corpul omenesc apar uneori fluturaşi, dar asta n-a fost niciodată mai mult decât un artificiu elementar, un simplu tatuaj, n-au venit odată cu omul la naşterea acestuia. Probabil, se gândeşte moartea, a fost o vreme în care toate fiinţele vii erau un singur lucru, dar apoi, treptat-treptat, odată cu specializarea, s-au trezit divizate în cinci regnuri, şi anume, monerele, protistele, fungii, plantele şi animalele, în interiorul cărora, ne referim la regnuri, s-au succedat de-a lungul erelor nesfârşite macrospecializări şi microspecializări, nefiind prin urmare deloc de mirare că, într-o astfel de confuzie, într-o astfel de încurcătură biologică, câteva particularităţi ale unora au apărut repetate la altele. Aceasta ar explica, de exemplu, nu numai prezenţa neliniştitoare a unui craniu alb pe spatele acestui fluture acherontia atropos, care, în mod curios, pe lângă moarte, are în numele său numele unui râu din infern, ci şi asemănările nu mai puţin neliniştitoare ale rădăcinii de mătrăgună cu corpul omenesc. Nici nu ştii ce să crezi în faţa atâtor minuni ale naturii, în faţa unor miracole atât de sublime. Însă gândurile morţii, care continuă să privească fix peste umărul violoncelistului, luaseră alt drum. Acum e tristă, căci se gândeşte ce ar fi însemnat să utilizeze fluturii cap-de-mort drept mesageri de moarte în locul acelor stupide scrisori de culoare violetă care la început i se păruseră cea mai genială dintre idei. Unui fluture din aceştia niciodată nu i-ar fi venit ideea să se întoarcă înapoi, îşi poartă marcată obligaţia pe spate, pentru asta s-a născut. În afară de asta, efectul de

spectacol ar fi cu totul altul, în loc de un poştaş obişnuit care vine să ne predea o scrisoare, am vedea doisprezece centimetri de fluture zburând deasupra capetelor noastre, îngerul întunericului arătându-şi aripile lui negre şi galbene, şi brusc, după ce ar fi atins uşor pământul şi ar fi trasat cercul de unde nu aveam să mai ieşim, să zboare vertical în faţa noastră şi să-şi pună craniul în faţa craniului nostru. E mai mult decât evident că nu ne-am zgârci la aplauze în faţa acrobaţiei. Prin asta se vede că moartea care are în sarcina sa fiinţele umane mai are încă mult de învăţat. Bineînţeles că, aşa cum bine ştim, fluturii nu se află sub jurisdicţia sa. Nici ei, şi niciuna dintre toate celelalte specii animale, practic infinite. Ar trebui să negocieze un acord cu colega de la departamentul zoologic, cea care are în responsabilitatea sa administrarea acelor produse naturale, să-i ceară cu împrumut un număr de fluturi acherontia atropos, deşi cel mai probabil, din nefericire, având în vedere diferenţa enormă dintre întinderile teritoriilor respective şi populaţiile corespunzătoare, ar fi ca amintita colegă să-i răspundă cu un trufaş, nepoliticos şi peremptoriu nu, ca să învăţăm că lipsa de camaraderie nu e o vorbă goală, până şi în gestionarea morţii. Gândiţi-vă numai la acel milion de specii de insecte de care vorbea manualul de entomologie elementară, imaginaţi-vă, dacă aşa ceva e posibil, numărul de indivizi existenţi în fiecare specie şi ia spuneţi-mi dacă nu sunt mai multe animăluţe din acestea pe pământ decât stelele de pe cer, sau din spaţiul sideral, dacă preferăm să dăm un nume poetic realităţii frământate a universului în care suntem un firicel de rahat pe punctul de a se dizolva. Moartea oamenilor, în acest moment o bagatelă de şapte mii de milioane de bărbaţi şi femei destul de prost distribuiţi pe cele cinci continente, e o moarte secundară, subalternă, ea însăşi este perfect conştientă de locul său pe scara ierarhică a lui thanatos, aşa cum a avut onestitatea de a recunoaşte în scrisoarea trimisă ziarului care îi scrisese numele cu iniţială majusculă. Cu toate acestea, poarta viselor fiind atât de uşor de deschis, atât

de la îndemâna oricui încât nici impozite nu ni se cer pentru consum, moartea, aceasta care nu se mai uită peste umărul violoncelistului, se complace în a-şi imagina ce ar însemna să aibă la ordinele sale un batalion de fluturi aliniaţi pe masă, ea făcând apelul unul câte unul şi dând instrucţiuni, te duci acolo, cauţi persoana cutare, îi pui în faţă capul de mort şi te întorci aici. Atunci muzicianul ar crede că fluturele său acherontia atropos îşi luase zborul de pe pagina deschisă, acesta ar fi ultimul lui gând şi ultima imagine pe care ar avea-o fixată pe retină, nicio femeie grasă îmbrăcată în negru anunţându-i moartea, aşa cum se spune că a văzut marcel proust, nicio arătare înfăşurată într-un cearşaf alb, aşa cum afirmă muribunzii cu vedere pătrunzătoare. Un fluture, nimic mai mult decât suavul fâlfâit al aripilor de mătase ale unui fluture mare şi de culoare închisă cu o pată albă care pare un cap de mort.

Violoncelistul se uită la ceas şi văzu că trecuse de ora prânzului. Câinele, care se gândea deja de zece minute la acelaşi lucru, se aşezase lângă stăpân şi, sprijinindu-şi capul de genunchiul lui, aştepta răbdător să revină în lumea reală. Nu departe de acolo era un mic restaurant care vindea sandvişuri şi alte fleacuri culinare de aceeaşi natură. Ori de câte ori venea de dimineaţă în acest parc, violoncelistul era clientul lui şi nu varia comanda pe care o făcea. Două sandvişuri cu ton şi maioneză şi un pahar de vin pentru el, un sandviş cu carne în sânge pentru câine. Dacă timpul era plăcut, ca azi, se aşezau pe jos, la umbra unui pom, şi, în timp ce mâncau, stăteau de vorbă. Câinele păstra întotdeauna partea cea mai bună pentru sfârşitul mesei, începea prin a expedia feliile de pâine şi numai după aceea se dăruia plăcerilor cărnii, mestecând fără grabă, conştient, savurându-i suculenţele. Distrat, violoncelistul mânca cum se nimerea, se gândea la suita in re major de bach, la preludiu, un anumit pasaj îndrăcit în care i se întâmpla să se oprească de câteva ori, să ezite, să se îndoiască, lucrul cel mai rău care se poate întâmpla în viaţa unui muzician. După ce terminară de mâncat, se întinseră unul alături de celălalt, violoncelistul aţipi un pic,

câinele dormea deja de un minut. Când se treziră şi se întoarseră acasă, moartea se duse cu ei. În timp ce câinele alerga în curte ca să-şi descarce maţul, violoncelistul puse suita de bach pe pupitru, o deschise la pagina scabroasă, un pianissimo absolut diabolic, şi ezitarea implacabilă se repetă. Morţii i se făcuse milă de el, Săracul, cel mai rău e că nu va avea timp să reuşească, de altfel, niciodată nu au, chiar şi cei care au ajuns aproape au rămas întotdeauna departe. Atunci, pentru prima oară, moartea observă că în toată casa nu exista un singur portret de femeie, cu excepţia unei doamne în vârstă care avea neîndoielnic aerul de a fi mama, însoţită de un bărbat care trebuia să fie tatăl.

Am să-ţi cer o mare favoare, spuse moartea.

Ca întotdeauna, coasa nu răspunse, unicul semn că auzise a fost o tresărire cu puţin mai mult decât perceptibilă, o expresie generală de perturbare fizică, dat fiind că nicicând nu ieşiseră din gura aceea asemenea cuvinte, să ceară o favoare, şi pe deasupra una mare. Va trebui să lipsesc timp de o săptămână, continuă moartea, şi am nevoie ca în acest timp să mă înlocuieşti la expedierea scrisorilor, evident nu-ţi cer să le scrii, doar să le trimiţi, va trebui doar să emiţi un fel de ordin mintal şi să faci să-ţi vibreze un pic lama pe dinăuntru, aşa ca un sentiment, ca o emoţie, orice care să arate că eşti vie, asta va ajunge ca scrisorile să pornească spre destinaţiile lor. Coasa rămase tăcută, dar tăcerea echivala cu o întrebare. Ştii, nu pot să tot vin şi să plec întruna ca să mă ocup de poştă, spuse moartea, trebuie să mă concentrez total la rezolvarea problemei violoncelistului, să descopăr modalitatea de a-i înmâna blestemata de scrisoare. Coasa aştepta. Moartea continuă, Ideea mea este următoarea, scriu toate scrisorile odată pentru toată săptămâna în care voi lipsi, procedeu pe care îmi permit să-l folosesc luând în considerare caracterul excepţional al situaţiei, şi, aşa cum am spus, tu va trebui doar să le trimiţi, nici nu va trebui să pleci de acolo de unde stai, rezemată de perete, observă că sunt amabilă, îţi cer un serviciu prietenesc când puteam

foarte bine să-ţi dau doar un ordin, fără explicaţii, faptul că în ultimul timp nu m-am mai folosit de tine nu înseamnă că nu mai eşti în serviciul meu. Tăcerea resemnată a coasei confirma că aşa era. Atunci ne-am înţeles, conchise moartea, voi dedica această zi scrierii scrisorilor, socotesc că vor fi vreo două mii cinci sute, închipuie-ţi, sunt sigură că voi ajunge la sfârşit cu încheietura mâinii desfăcută, ţi le las aranjate pe masă, în teancuri separate, de la stânga la dreapta, să nu greşeşti, de la stânga la dreapta, uită-te bine, de aici până aici, mi-ai face o altă încurcătură dată naibii dacă oamenii nu şi-ar primi notificările la timpul potrivit, primindu-le fie mai târziu, fie mai devreme. Se spune că cine tace consimte. Coasa tăcuse, prin urmare consimţise. Înfăşurată în cearşaful ei, cu gluga trasă pe spate ca să-şi lase vederea liberă, moartea se apucă de treabă. Scrise, scrise, orele trecură şi ea tot scria, şi erau scrisorile, şi erau plicurile, şi era îndoitul, şi era lipitul, vă veţi întreba cum reuşea dacă nu are limbă, nici de unde să-i vină salivă, asta, domnii mei, era în vremurile fericite ale artizanatului, când încă trăiam în cavernele unei modernităţi care abia începea să răsară, acum plicurile sunt din acelea numite autocolante, li se îndepărtează fisiuţa de hârtie şi gata, dintre multele întrebuinţări pe care le avea limba, se poate spune că aceasta a trecut în istorie. Moartea nu ajunse la sfârşit cu încheietura mâinii desfăcută de atâta efort numai pentru că, în realitate, desfăcută o are dintotdeauna. Sunt moduri de a vorbi care ni se lipesc de limbaj, continuăm să le folosim chiar după ce au deviat mult de la sensul originar şi nu ne dăm seama că, de exemplu, în cazul acestei morţi ale noastre, care dintotdeauna umblă pe aici sub formă de schelet, încheietura mâinii îi este desfăcută din naştere, ajunge să ne uităm la radiografie. Gestul de expediere făcu să dispară în hiperspaţiu cele două sute optzeci şi ceva de plicuri de azi, întrucât numai de mâine avea să înceapă coasa să îndeplinească funcţia de expeditor poştal care-i fusese recent încredinţată. Fără să rostească vreun cuvânt, nici adio, nici la revedere, moartea se ridică de pe scaun,

se îndreptă spre singura uşă existentă în odaie, acea uşiţă îngustă la care ne-am referit de atâtea ori fără să avem cea mai mică idee la ce ar putea servi, o deschise, intră şi o închise din nou după ea. Emoţia o făcu pe coasă să simtă, de-a lungul lamei, până la vârf, până în punctul său extrem, o vibraţie extrem de puternică. Niciodată, termen raportat la memoria unei coase, acea uşă nu fusese utilizată.

Ceasurile trecură, toate cele care au fost necesare pentru ca soarele să răsară afară, nu aici în această încăpere albă şi rece, unde becurile palide, mereu aprinse, păreau să fi fost puse acolo ca să sperie umbrele din calea vreunui mort căruia i-ar fi fost frică de întuneric. Încă e devreme ca să emită coasa ordinul mental care va face să dispară din sală al doilea teanc de scrisori, poate, prin urmare, să mai doarmă un pic. Asta obişnuiesc să spună cei care suferă de insomnie când n-au pus geană peste geană toată noaptea, dar care, săracii de ei, cred că pot să păcălească somnul doar pentru că îi cer încă un pic, doar încă un pic, ei, cărora nu le fusese acordat niciun minut de odihnă. Singură, în timpul tuturor acelor ceasuri, coasa căută o explicaţie pentru ieşirea insolită a morţii printr-o uşă oarbă care, din momentul în care o puseseră acolo, părea condamnată până la sfârşitul veacurilor. În cele din urmă renunţă să-şi mai bată capul, mai devreme sau mai târziu avea să afle ce se petrece acolo în spate, căci e practic imposibil să existe secrete între moarte şi coasă, aşa cum nu există nici între seceră şi mâna care o mânuieşte. N-a trebuit să aştepte mult. O jumătate de oră să fi trecut pe ceas, când uşa se deschise şi o femeie apăru în prag. Coasa auzise că se putea întâmpla acest lucru, moartea să se transforme într-o fiinţă omenească, de preferinţă femeie din pricina chestiei cu genurile, dar credea că era vorba de o istorioară, de un mit, de o legendă ca atâtea şi atâtea altele, de pildă, pasărea phoenix renăscută din propria-i cenuşă, omul din lună cărând o legătură de lemne în spate pentru că lucrase în zi de sărbătoare, baronul münchhausen care, trăgându-se de

păr, se salvase de la moartea prin înec, într-o mlaştină, pe el şi calul pe care-l călărea, dracula din Transilvania care nu moare oricât l-ar omorî, doar dacă-i înfig o ţepuşă în inimă, şi chiar şi aşa încă se mai îndoiesc unii, faimoasa piatră, în vechea irlandă, care ţipa când o atingea adevăratul rege, fântâna din epir, care stingea făcliile aprinse şi le aprindea pe cele stinse, femeile care lăsau să le curgă sângele menstruaţiei pe câmpurile cultivate ca să mărească fertilitatea semănăturilor, furnicile de mărimea câinilor, câinii de mărimea furnicilor, învierea în a treia zi pentru că nu se putuse în a doua. Eşti foarte frumoasă, comentă coasa, şi era adevărat, moartea era foarte frumoasă şi era tânără, să fi avut vreo treizeci şi şase, treizeci şi şapte de ani, aşa cum socotiseră antropologii, Ai vorbit, în sfârşit, exclamă moartea, Mi s-a părut că era un motiv bun; nu vezi în fiecare zi moartea transformată într-un exemplar al speciei căreia îi este duşmancă, înseamnă că n-ai spus-o pentru că m-ai găsit frumoasă, şi pentru asta, şi pentru asta, dar aş fi vorbit şi dacă mi-ai fi apărut sub forma unei femei grase îmbrăcate în negru, ca lui monsieur marcel proust, Nu sunt grasă, nici nu sunt îmbrăcată în negru, iar tu n-ai nicio idee cine a fost marcel proust, Din motive evidente, coasele, atât asta de cosit oameni, cât şi celelalte, obişnuite, de cosit iarbă, niciodată n-au putut să înveţe să citească, dar toate am fost dotate cu o bună memorie, ele a sevei, eu a sângelui, am auzit rostindu-se pe ici, pe colo de câteva ori numele de proust şi am făcut legătura, a fost un mare scriitor, unul dintre cei mai mari care au existat vreodată, şi fişa lui trebuie să fie în vechile arhive, Da, dar nu în ale mele, n-am fost eu moartea care l-a omorât, Atunci nu era din această ţară acel monsieur marcel proust, întrebă coasa, Nu, era dintr-o alta, dintr-una care se numeşte Franţa, răspunse moartea, şi se observa un anumit ton de tristeţe în vorbele ei, Să te consoleze de mâhnirea de a nu fi fost tu cea care l-a omorât faptul că eşti aşa frumoasă cum te văd, dumnezeu să te binecuvânteze, adăugă coasa, întotdeauna te-am considerat prietenă, dar mâhnirea mea nu vine din faptul

că nu l-am omorât eu, Atunci, N-aş şti să explic. Coasa o privi pe moarte cu mirare şi consideră că era de preferat să schimbe subiectul, Unde ai găsit ceea ce ai pe tine, întrebă ea, în spatele acelei uşi sunt multe lucruri din care se poate alege, e ca un depozit, ca o enormă garderobă de teatru, sunt sute de dulapuri, sute de manechine, mii de umeraşe, Mă duci şi pe mine acolo, o rugă coasa, Ar fi inutil, nu înţelegi nimic din mode, nici din stiluri, La prima vedere nu mi se pare că tu ai înţelege mult mai mult, nu mi se pare că diferitele piese pe care le porţi se potrivesc bine unele cu altele, Cum nu ieşi niciodată din această încăpere, habar n-ai ce se poartă în ziua de azi, îţi spun eu că bluza asta se aseamănă mult cu altele de care îmi amintesc de când duceam o viaţă activă, Moda e rotativă, se duce şi revine, revine şi se duce, dacă ţi-aş povesti ce văd pe străzile acelea, Cred fără să fie nevoie să mi-o spui, Nu crezi că bluza se potriveşte bine cu culoarea pantalonilor şi a pantofilor, Cred că da, admise coasa, şi cu această beretă pe care o am pe cap, şi, şi cu haina asta de piele, şi, şi cu geanta asta pe umăr, Nu zic că nu, şi cu aceşti cercei din urechi, Mă predau, Sunt irezistibilă, mărturiseşte, Depinde de tipul de bărbat pe care vrei să-l seduci, în orice caz chiar ţi se pare că sunt frumoasă, Eu am spus-o mai întâi, Dacă-i aşa, la revedere, mă voi întoarce duminică, cel mai târziu luni, nu uita să expediezi corespondenţa în fiecare zi, presupun că nu va fi prea multă muncă pentru cineva care-şi petrece timpul rezemat de perete, Iei scrisoarea, întrebă coasa, care se hotărâse să nu reacţioneze la ironie, O iau, e aici înăuntru, răspunse moartea, atingând geanta cu vârful unor degete fine, bine aranjate, pe care oricine ar dori să le sărute.

Moartea apăru la lumina zilei pe o stradă îngustă, cu ziduri de o parte şi de alta, deja aproape afară din oraş. Nu se vede nicio uşă sau poartă pe unde ar fi putut ieşi, şi nici nu se observă vreun indiciu care să ne permită să reconstituim drumul care a adus-o din încăperea rece subterană până aici. Soarele nu deranjează orbitele goale, de aceea craniile dezgropate la săpăturile arheologice nu

au nevoie să coboare pleoapele când le bate în faţă lumina bruscă şi fericitul arheolog anunţă că descoperirea sa osoasă are în întregime aspectul unui neanderthal, deşi o analiză ulterioară va demonstra că până la urmă este vorba de un banal homo sapiens. Moartea însă, aceasta transformată în femeie, scoate din geantă nişte ochelari negri şi cu ei îşi apără ochii, acum umani, de pericolul unei oftalmii mai mult decât probabile la cineva care mai trebuia să se obişnuiască şi cu luminozităţile intense ale unei dimineţi de vară. Moartea coboară strada până unde se termină zidurile şi se înalţă primele clădiri. De aici încolo se află pe un teren cunoscut, nu există o singură casă dintre acestea şi dintre toate câte se aştern în faţa ochilor săi până la marginile oraşului şi ale ţării în care să nu se fi aflat vreodată, până şi în acea construcţie aflată în reparaţii va trebui să intre peste două săptămâni ca să împingă de pe o schelă un pietrar distrat care nu va observa unde pune piciorul. În cazuri ca acesta avem obiceiul să spunem că aşa e viaţa, când am fi mult mai exacţi dacă am spune că aşa e moartea. Nu i-am da noi asemenea nume acestei fete cu ochelari negri care se urcă într-un taxi, probabil am considera că este însăşi viaţa în persoană şi am alerga gâfâind după ea, am cere altui taximetrist, dacă ar exista, Urmăriţi maşina aceea, şi ar fi inutil pentru că taxiul care o duce a dat deja colţul şi nu există altul aici pe care să-l putem implora, Vă rog, urmăriţi maşina aceea, Acum, da, are sens pe deplin să spunem că aşa e viaţa şi să dăm din umeri resemnaţi. Oricum, şi asta să ne servească drept consolare, scrisoarea pe care moartea o are în geantă are numele altui destinatar şi altă adresă, nouă încă nu ne-a venit rândul să cădem de pe schelă. Contrar celor ce s-ar putea prevedea în mod rezonabil, moartea nu dădu şoferului taxiului adresa violoncelistului, ci pe cea a teatrului unde cântă el. E adevărat că se hotărâse să meargă la sigur după eşecurile succesive suferite, dar nu dintr-o simplă întâmplare începuse prin a se transforma în femeie sau, aşa cum ar mai putea fi tentată o minte de gramatician să

gândească, din pricina chestiei cu genurile pe care am sugerat-o mai sus, ambele, în acest caz, al femeii şi al morţii, feminine. În ciuda absolutei sale lipse de experienţă legată de lumea exterioară, în particular la capitolul sentimentelor, poftelor şi tentaţiilor, coasa nimerise ţinta în plin când, într-un anumit moment al conversaţiei cu moartea, se întrebase asupra tipului de bărbat pe care aceasta voia să-l seducă. Acesta era cuvântul cheie, să seducă. Moartea s-ar fi putut duce direct acasă la violoncelist, să sune la uşă şi, când el ar fi deschis uşa, să-i arunce prima momeală a unui surâs suav după ce şi-ar fi scos ochelarii negri, să se anunţe, de exemplu, ca vânzătoare de enciclopedii, pretext arhicunoscut, dar cu rezultate aproape întotdeauna sigure, şi atunci din două una, ori el ar fi invitat-o să intre ca să vorbească în linişte în faţa unei ceşti de ceai, ori ar fi spus pe loc că nu îl interesa şi ar fi făcut gestul de a închide uşa, în timp ce îşi cerea scuze delicat pentru refuz, Măcar dacă era o enciclopedie muzicală, s-ar fi justificat cu un surâs timid. În oricare dintre situaţii înmânarea scrisorii ar fi treabă uşoară, să spunem chiar jignitor de uşoară, şi asta nu-i plăcea morţii. Bărbatul nu o cunoştea pe ea, dar ea îl cunoştea pe bărbat, petrecuse o noapte în aceeaşi cameră cu el, îl ascultase cântând, lucruri care, fie că vrei, fie că nu, creează legături, stabilesc o armonie, schiţează un început de relaţie, să-i spună pe neaşteptate, Veţi muri, aveţi opt zile să vă vindeţi violoncelul şi să găsiţi alt stăpân pentru câine, ar fi o brutalitate nepotrivită cu femeia bine în care se transformase. Planul ei este altul.

Pe afişul expus la intrarea teatrului se informa respectabilul public că în acea săptămână urmau să fie două concerte ale orchestrei simfonice naţionale, unul joi, adică poimâine, altul sâmbătă. Fireşte, cel care a urmărit această povestire cu o atenţie scrupuloasă şi minuţioasă, în căutare de contradicţii, greşeli, omisiuni şi lipsă de logică, va cere să i se explice cu ce bani o să plătească moartea intrarea la concerte dacă a ieşit acum mai puţin de două ore dintr-o încăpere subterană unde nu există

bancomate, nici bănci deschise pentru public. Şi, dacă tot e pus pe întrebări, va dori să i se spună şi dacă şoferii de taxi au început să nu mai încaseze costul călătoriei de la femeile care poartă ochelari negri şi au un surâs plăcut şi un trup bine făcut. Ei bine, înainte ca rău intenţionată presupunere să înceapă să prindă rădăcini, ne grăbim să clarificăm faptul că moartea nu numai că a plătit cât indica aparatul de marcat al taxiului, dar n-a uitat nici să adauge un bacşiş.

În ce priveşte provenienţa banilor, dacă aceasta continuă să-l preocupe pe cititor, va fi suficient să spunem că ei au ieşit de unde ieşiseră şi ochelarii negri, adică din geanta de pe umăr, de vreme ce, în principiu, şi din câte se ştie, nimic nu se opune unui asemenea fapt, de unde a ieşit un lucru să poată ieşi şi celălalt. Ceea ce, într-adevăr, s-ar putea întâmpla ar fi ca banii cu care moartea a plătit călătoria cu taxiul şi cu care va trebui să plătească intrarea la cele două concerte, pe lângă hotelul unde va fi cazată în următoarele zile, să fi ieşit din circulaţie. Nu ar fi prima dată când ne-am culca cu o monedă şi ne-am scula cu alta. Este de presupus, prin urmare, că banii sunt de bună calitate şi conform legilor în vigoare, dacă nu cumva, ştiute fiind talentele mistificatoare ale morţii, şoferul taxiului o fi primit de la femeia cu ochelari negri, fără să-şi dea seama că era înşelat, o bancnotă care nu e din această lume sau, cel puţin, nu din acest timp, având portretul unui preşedinte al republicii în locul venerabilei şi familiarei figuri a majestăţii sale regele. Tocmai s-a deschis casa de bilete a teatrului, moartea intră, zâmbeşte, dă bună ziua şi cere două loje de categoria întâi, una pentru joi, alta pentru sâmbătă. Insistă pe lângă casieră că vrea aceeaşi lojă pentru ambele concerte şi că, aspect fundamental, aceasta trebuie să fie situată în dreapta scenei şi cât mai aproape de ea. Moartea băgă mâna în geantă la întâmplare, scoase portmoneul cu bancnote şi le întinse pe cele care i se părură necesare. Casiera îi dădu restul, Iată, spuse ea, sper să vă placă concertele noastre, presupun că e prima dată, cel puţin nu-mi amintesc să vă mai fi văzut

pe aici şi să ştiţi că am o memorie excelentă pentru fizionomii, niciuna nu-mi scapă, e adevărat că şi ochelarii schimbă mult figura oamenilor, mai ales dacă sunt negri că ai dumneavoastră. Moartea îşi scoase ochelarii, şi acum ce părere aveţi, întrebă ea, Sunt sigură că nu v-am mai văzut, Poate pentru că persoana pe care o aveţi în faţa dumneavoastră, cea care sunt acum, n-a trebuit niciodată să cumpere bilete pentru un concert, chiar acum câteva zile am avut bucuria să asist la o repetiţie a orchestrei şi nimeni nu mi-a observat prezenţa, Nu înţeleg, Amintiţi-mi să vă explic într-o zi, Când, într-o zi, ziua, aceea care vine mereu, Nu mă speriaţi. Moartea zâmbi cu zâmbetul ei frumos şi întrebă, Sincer vorbind, credeţi că am un aspect care să sperie pe cineva, Ce idee, nu asta am vrut să spun, Atunci faceţi ca mine, zâmbiţi şi gândiţi-vă la lucruri plăcute, Stagiunea de concerte va mai dura încă o lună, Iată o veste bună, poate ne vedem din nou săptămâna viitoare, Sunt întotdeauna aici, sunt aproape o mobilă a teatrului, Fiţi liniştită, v-aş găsi chiar dacă n-aţi fi aici.

Atunci vă aştept aici, Nu voi lipsi. Moartea făcu o pauză şi întrebă, Apropo, aţi primit, dumneavoastră sau cineva din familia dumneavoastră, scrisoarea de culoare violetă, Cea de la moarte, Da, cea de la moarte, Slavă domnului, nu, dar cele opt zile ale unui vecin al meu se împlinesc mâine, e cuprins de-o disperare care-ţi trezeşte mila, Ce să-i facem, aşa e viaţa, Aveţi dreptate, oftă casiera, aşa e viaţa. Din fericire mai veniseră şi alţii să cumpere bilete, altfel nu se ştie unde ar fi putut duce această conversaţie.

Acum trebuia să găsească un hotel care să nu fie prea departe de casa muzicianului. Moartea coborî spre centru mergând pe jos, intră într-o agenţie de voiaj, ceru voie să consulte o hartă a oraşului, localiză rapid teatrul, de acolo degetul său arătător călători pe hârtie spre cartierul unde locuia violoncelistul. Zona era un pic cam departe, dar existau hoteluri în împrejurimi. Funcţionarul îi sugeră unul dintre ele, fără lux, dar confortabil. El însuşi se oferi să facă rezervarea prin telefon şi când moartea îl

întrebă cât îi datora pentru munca sa el răspunse zâmbind, Treceţi în contul meu. Aşa e obiceiul, oamenii spun lucruri într-o doară, aruncă vorbe la întâmplare şi nu le trece prin cap să stea să se gândească la consecinţe, Treceţi în contul meu, spuse omul, imaginându-şi probabil, cu incorigibila infatuare masculină, vreo întâlnire plăcută într-un viitor apropiat. Se expusese riscului ca moartea să-i răspundă cu o privire rece, Aveţi grijă, nu ştiţi cu cine vorbiţi, dar ea doar surâse vag, mulţumi şi ieşi fără să lase vreun număr de telefon sau vreo carte de vizită. În aer rămase un parfum difuz în care se amestecau trandafirul şi crizantema, într-adevăr, este ceea ce pare, jumătate trandafir şi jumătate crizantemă, murmură funcţionarul, în timp ce plia lent harta oraşului. În stradă, moartea oprea un taxi şi-i dădea şoferului adresa hotelului. Nu se simţea mulţumită de sine. O speriase pe amabila doamnă de la casa de bilete, se distrase pe socoteala ei şi asta fusese un abuz de neiertat. Oamenilor le este deja destul de frică de moarte ca să mai aibă nevoie să le şi apară în faţa ochilor cu un zâmbet spunând, Salut, sunt eu, versiunea curentă, familiară ca să spunem aşa, a funestei maxime latine *memento, homo, qui pulvis es et in pulverem reverteris,* şi imediat după aceea, ca şi cum n-ar fi fost destul, fusese pe punctul de a arunca unei persoane simpatice care-i făcea un serviciu acea întrebare stupidă cu care clasele sociale numite superioare au aroganţa neobrăzată de a-i provoca pe cei aflaţi mai jos, Dumneata ştii cu cine vorbeşti. Nu, moartea nu era mulţumită de felul în care procedase. Avea certitudinea că în stadiul de schelet niciodată nu i-ar fi venit să se poarte astfel. Poate că a fost din cauză că am luat figură umană, lucrurile astea trebuie că se iau, gândi ea. Din întâmplare se uită pe fereastra taxiului şi recunoscu strada pe care treceau, aici locuieşte violoncelistul şi acela este parterul unde stă el. Morţii i se păru că simte o apăsare bruscă în plexul solar, o agitaţie subită a nervilor, fiorul vânătorului când zăreşte prada, poate, când o are în cătarea puştii, sau putea fi un fel de teamă obscură, ca şi cum ar fi început să-i fie frică de ea

însăşi. Taxiul se opri, Acesta e hotelul, spuse şoferul. Moartea plăti cu restul pe care i-l dăduse casiera de la teatru, Păstraţi restul, spuse ea, fără să observe că restul era superior sumei marcate de aparat. Avea o scuză, abia astăzi începuse să folosească serviciile acestui tip de transport în comun.

Când se apropie de recepţie îşi aminti că funcţionarul de la agenţia de voiaj nu o întrebase cum o cheamă, se limitase să anunţe hotelul, Vă voi trimite o clientă, da, o clientă, chiar acum, şi iat-o acolo, această clientă care n-ar putea să spună că se numeşte moarte, cu literă mică, vă rog, care nu ştia ce nume să dea, ah, geanta, geanta pe care o are pe umăr, geanta de unde ieşiseră ochelarii negri şi banii, geanta din care va trebui să iasă un document de identitate, Bună seara, cu ce vă pot fi de folos, întrebă recepţionerul, Au telefonat de la o agenţie de voiaj acum un sfert de oră ca să facă o rezervare pentru mine, Da, doamnă, eu am răspuns, Ei bine, iată-mă, Fiţi amabilă şi completaţi această fişă, vă rog. Acum moartea ştie numele pe care îl are, i i-a spus documentul de identitate deschis pe biroul recepţiei, mulţumită ochelarilor negri va putea copia discret datele fără ca recepţionerul să-şi dea seama, un nume, o dată a naşterii, locul naşterii, o stare civilă, o profesie, Poftiţi, spuse ea, Câte zile veţi rămâne în hotelul nostru, Intenţionez să plec lunea viitoare, Permiteţi-mi să fac o copie a cărţii dumneavoastră de credit, N-am adus-o cu mine, dar pot să plătesc pe loc, în avans, dacă doriţi, Ah, nu, nu este necesar, spuse recepţionerul. Luă documentul de identitate ca să verifice datele trecute în fişă şi, cu o expresie de uluire pe chip, ridică privirea. Fotografia de pe document arăta o femeie mai bătrână. Moartea îşi scoase ochelarii negri şi zâmbi. Perplex, recepţionerul se uită din nou la document, fotografia şi femeia care se afla în faţa lui erau acum ca două picături de apă, identice. Aveţi bagaje, întrebă el în timp ce-şi trecea mâna peste fruntea umedă, Nu, am venit în oraş ca să fac cumpărături, răspunse moartea.

Rămase în cameră toată ziua, luă prânzul şi cina în

hotel. Se uită la televizor până târziu. Apoi se băgă în pat şi stinse lumina. Nu dormi. Moartea nu doarme niciodată.

Cu rochia ei nouă cumpărată ieri într-un magazin din centru, moartea asistă la concert. E aşezată, singură, în loja de categoria întâi şi, aşa cum făcuse în timpul repetiţiei, îl priveşte pe violoncelist. Înainte să se fi micşorat lumina în sală, în timp ce orchestra aştepta intrarea dirijorului, el o observă pe acea femeie. N-a fost singurul dintre muzicieni care i-a observat prezenţa, în primul rând pentru că ea ocupa singură loja, ceea ce, deşi nu se întâmplă rar, nici nu e frecvent, în al doilea rând pentru că e frumoasă, poate nu cea mai frumoasă din asistenţa feminină, dar frumoasă într-un fel imposibil de definit, aparte, inexplicabil prin cuvinte, ca un vers al cărui ultim sens, dacă aşa ceva există într-un vers, scapă încontinuu traducătorului. Şi, în sfârşit, pentru că figura ei izolată, acolo în lojă, înconjurată pe toate părţile de gol şi absenţă, de parcă locuia într-un neant, părea expresia singurătăţii celei mai absolute. Moartea, care zâmbise atât de mult şi atât de periculos de când ieşise din subterana sa îngheţată, acum nu zâmbeşte. Din rândurile publicului, bărbaţii o observaseră cu o curiozitate şovăielnică, femeile cu nelinişte circumspectă, dar ea, ca o acvilă coborând rapid asupra mielului, nu are ochi decât pentru violoncelist. Cu o diferenţă totuşi. În privirea cesteilalte acvile care şi-a prins întotdeauna victimele e ceva ca un văl subţire de milă, acvilele, o ştim bine, sunt obligate să ucidă, aşa le impune firea lor, dar aceasta pe care o avem aici, în acest moment, poate că ar prefera, în faţa mielului lipsit de apărare, să-şi desfacă dintr-odată aripile puternice şi să zboare din nou spre înălţimi, spre aerul rece al eterului, spre turmele inaccesibile de nori. Orchestra tăcu. Violoncelistul începu să cânte soloul său ca şi cum doar pentru asta s-ar fi născut. Nu ştie că acea femeie din lojă are în gentuţa sa recent inaugurată o scrisoare de culoare violetă al cărei destinatar este el, nu ştie, n-ar avea cum să ştie, şi cu toate acestea cântă ca şi cum şi-ar lua rămas-bun de la lume, spunând, în sfârşit, tot ceea ce nu spusese

până acum, visele retezate, dorinţele frustrate, viaţa, în fine. Ceilalţi muzicieni îl privesc cu uimire, dirijorul cu surprindere şi respect, publicul se minunează, freamătă, vălul de milă care înceţoşa privirea ascuţită a acvilei este acum o lacrimă. Soloul s-a terminat, orchestra, ca o mare imensă şi domoală, avansă şi acoperi suav cântul violoncelului, îl absorbi, îl amplifică, de parcă ar fi vrut să-l conducă spre un loc unde muzica s-ar sublima în tăcere, umbra unei vibraţii care ar străbate pielea ca o ultimă şi imperceptibilă rezonanţă a unui timpan atins uşor de aripa unui fluture. Zborul mătăsos şi malefic al fluturelui acherontia atropos trecu rapid prin memoria morţii, dar ea îl îndepărtă cu un gest al mâinii care semăna atât cu cel care făcea să dispară scrisorile de pe masa din încăperea subterană, cât şi cu un semn de mulţumire pentru violoncelist, care acum îşi întorcea capul în direcţia ei, deschizând drum privirii prin obscuritatea caldă a sălii. Moartea repetă gestul şi a fost ca şi cum degetele ei fine s-ar fi dus să se aşeze pe mina care mişca arcuşul. Deşi inima făcuse tot ce putea pentru ca acest lucru să se întâmple, violoncelistul nu greşi nota. Acele degete nu aveau să-l atingă din nou, moartea înţelesese că nu trebuie să distragi niciodată un artist adâncit în arta sa. Când concertul se termină şi publicul izbucni în aclamaţii, când luminile se aprinseră şi dirijorul ceru orchestrei să se ridice, făcându-i apoi semn violoncelistului să se ridice, el singur, ca să-şi primească aplauzele cuvenite, cele care-i reveneau pe merit, moartea, în picioare în lojă, zâmbind în sfârşit, îşi încrucişă braţele pe piept, în tăcere, şi privi, nimic mai mult, ceilalţi să aplaude, ceilalţi să strige, ceilalţi să-l recheme de zece ori pe maestru, ea privea doar. Apoi, lent, ca şi cum nu s-ar fi îndurat să plece, publicul începu să iasă, în timp ce orchestra se retrăgea. Când violoncelistul se întoarse spre lojă, ea, femeia, nu mai era acolo. Aşa e viaţa, murmură el.

Se înşela, viaţa nu e întotdeauna aşa, femeia din lojă îl va aştepta la intrarea artiştilor. Câţiva dintre artiştii care ies o privesc cu dorinţă, dar percep, fără să ştie cum, că e

protejată de o împrejmuire invizibilă, de un circuit de înaltă tensiune în care ar arde ca nişte minusculi fluturi nocturni. Atunci, apăru violoncelistul. Văzând-o, se opri brusc, schiţă chiar o mişcare de recul, ca şi cum, văzută de aproape, femeia ar fi fost altceva decât femeie, ceva din altă sferă, din altă lume, de pe faţa nevăzută a lunii. Cu capul plecat, încercă să se alăture colegilor care ieşeau, să fugă, dar cutia violoncelului, agăţată de unul dintre umerii săi, îi îngreună manevra de eschivare. Femeia era în faţa lui, îi spunea, Nu fugiţi de mine, am venit doar să vă mulţumesc pentru emoţia şi plăcerea de a vă fi ascultat, Mulţumesc foarte mult, dar eu sunt doar un muzician de orchestră, nu un concertist cu faimă, din aceia pe care admiratorii îi aşteaptă o oră numai ca să-i atingă sau să le ceară un autograf, Dacă asta e problema, pot să vă cer şi eu unul, n-am adus albumul de autografe, dar am aici un plic care ar fi perfect pentru asta, Nu m-aţi înţeles, ceea ce am vrut să spun este că, deşi mă simt onorat de atenţia dumneavoastră, nu simt că aş merita-o, Publicul nu pare să fi fost de aceeaşi părere, Sunt zile şi zile, Exact, sunt zile şi zile, şi, printr-o coincidenţă, aceasta e ziua în care eu vă apar în cale, N-aş vrea să vedeţi în mine o persoană ingrată, prost-crescută, dar cel mai probabil este că mâine vă vor fi trecut rămăşiţele emoţiei de astăzi şi, aşa cum mi-aţi apărut în cale, veţi dispărea, Nu mă cunoaşteţi, sunt foarte fermă în ceea ce-mi propun, şi ce vă propuneţi, Un singur lucru, să vă cunosc pe dumneavoastră, M-aţi cunoscut, acum putem să ne spunem adio, Vă e frică de mine, întrebă moartea, Mă neliniştiţi, nimic mai mult, şi e puţin lucru să vă simţiţi neliniştit în prezenţa mea, A te simţi neliniştit nu înseamnă neapărat a-ţi fi frică, poate fi doar o alertă a prudenţei, Prudenţa serveşte doar pentru a amina inevitabilul, mai devreme sau mai târziu sfârşeşte prin a se preda, Sper să nu fie cazul meu, Iar eu sunt sigură că va fi. Muzicianul îşi trecu cutia violoncelului de pe un umăr pe altul, Sunteţi obosit, întrebă femeia, Un violoncel nu cântăreşte mult, mai rău e cu cutia, mai ales asta, care e din cele vechi, Trebuie să vorbesc cu

dumneavoastră, Nu văd cum, e aproape miezul nopţii, toată lumea a plecat, Mai sunt câteva persoane acolo, Acelea îl aşteaptă pe dirijor, Am putea sta de vorbă într-un bar, Mă vedeţi intrând cu violoncelul pe umăr într-un loc înţesat de lume, zâmbi muzicianul, imaginaţi-vă că toţi colegii mei ar merge în grup acolo şi ar lua cu ei instrumentele, Am putea să dăm un alt concert, Am putea, întrebă muzicianul, intrigat de plural, Da, a fost o vreme în care am cântat la vioară, există chiar portrete ale mele în care apar aşa, S-ar părea că v-aţi hotărât să mă surprindeţi cu fiecare cuvânt pe care-l spuneţi, Depinde de dumneavoastră să aflaţi până la ce punct aş putea să vă mai surprind, Nu e posibil să fiţi mai explicită, Vă înşelaţi, nu mă refeream la ceea ce v-aţi gândit, şi la ce m-am gândit eu, dacă se poate şti, La un pat, şi la mine în acel pat, Scuzaţi-mă, Vina a fost a mea, dacă aş fi bărbat şi aş auzi cuvintele pe care vi le-am spus eu dumneavoastră, cu siguranţă aş gândi acelaşi lucru, ambiguitatea se plăteşte, Mulţumesc pentru francheţe. Femeia făcu câţiva paşi şi spuse, Hai să mergem, Unde, întrebă violoncelistul, Eu, la hotelul unde sunt cazată, dumneavoastră, presupun că acasă, N-o să vă mai văd, V-a trecut neliniştea, N-am fost niciodată neliniştit, Nu minţiţi, De acord, am fost, dar acum nu mai sunt. Pe chipul morţii apăru un fel de zâmbet în care nu era nici umbra unei bucurii, Exact când ar trebui să aveţi mai multe motive să fiţi, Risc, de aceea repet întrebarea, Care a fost, Dacă n-o să vă mai văd, Voi veni la concertul de sâmbătă, voi fi în aceeaşi lojă, Programul e diferit, nu am niciun solo, Ştiam, După cât se vede, v-aţi gândit la toate, Da, şi finalul care va fi, Abia suntem la început. Se apropia un taxi liber. Femeia îi făcu semn să oprească şi se întoarse spre violoncelist, Vă duc acasă, Nu, vă duc eu la hotel şi apoi mă duc acasă, Va fi cum spun eu, ori va trebui să luaţi alt taxi, Sunteţi obişnuită s-o ţineţi pe a dumneavoastră, Da, întotdeauna, Trebuie să fi dat greş vreodată, dumnezeu e dumnezeu şi aproape n-a făcut altceva decât să dea greş, Chiar acum aş putea să vă demonstrez că nu dau greş, Sunt gata pentru

demonstraţie, Nu fiţi prost, spuse brusc moartea, şi era în glasul ei o ameninţare ocultă, tenebroasă, teribilă. Violoncelul a fost pus în portbagajul maşinii. Tot drumul cei doi pasageri nu rostiră un cuvânt. Când taxiul se opri la prima destinaţie, violoncelistul spuse înainte de a coborî, Nu reuşesc să înţeleg ce se întâmplă între noi, cred că cel mai bine e să nu ne mai vedem, Nimeni nu va putea împiedica acest lucru, Nici măcar dumneavoastră, care o ţineţi întotdeauna pe a dumneavoastră, întrebă muzicianul forţându-se să fie ironic, Nici măcar eu, răspunse femeia, Asta înseamnă că veţi da greş, Asta înseamnă că nu voi da greş. Şoferul coborâse ca să deschidă portbagajul maşinii şi aştepta să fie luată cutia. Bărbatul şi femeia nu-şi luară rămas-bun, nu spuseră pe sâmbătă, nu se atinseră, era ca o ruptură sentimentală, din cele dramatice, din cele brutale, ca şi cum ar fi făcut un jurământ de sânge să nu se mai revadă niciodată. Cu violoncelul agăţat de umăr, muzicianul se îndepărtă şi intră în clădire. Nu se întoarse înapoi, nici măcar când, ajuns în prag, se opri pentru o clipă. Femeia se uita la el şi-şi strângea cu putere geanta. Taxiul plecă.

Violoncelistul intră în casă murmurând iritat, E nebună, nebună, nebună, singura dată când mă aşteaptă cineva la ieşire ca să spună că am cântat bine, se nimereşte să fie o scrântită, şi eu, ca un prost, o întreb dacă n-o s-o mai văd, mă bag în belea cu mâna mea, sunt defecte care mai au şi ele ceva respectabil, cel puţin demn de luat în seamă, dar îngâmfarea e ridicolă, infatuarea e ridicolă, iar eu am fost ridicol. Mângâie distrat câinele care alergase să-l primească la uşă şi intră în camera pianului. Deschise cutia capitonată, scoase cu toată grija instrumentul pe care mai trebuia să-l şi acordeze înainte de a se culca, întrucât călătoriile cu taxiul, chiar scurte, nu-i făceau deloc bine la sănătate. Se duse în bucătărie să pună un pic de mâncare câinelui, pregăti un sandviş pentru el, pe care-l însoţi cu un pahar de vin. Iritarea îi trecuse în cea mai mare parte, dar sentimentul care îi lua locul încet-încet nu era mai liniştitor. Îşi amintea fraze pe

care le spusese femeia, aluzia la ambiguităţile care întotdeauna se plătesc şi descoperea că toate vorbele pe care le rostise ea, deşi pertinente în context, păreau să conţină un alt sens, ceva ce nu se lăsa prins, ceva care inducea supliciul lui tantal, ca apa care s-a retras când voiam s-o bem, ca ramura care s-a îndepărtat când era să culegem fructul. Nu zic că e nebună, gândi el, dar că e o femeie stranie, în legătură cu asta nu încape îndoială. Termină de mâncat şi se întoarse în sala de muzică, sau camera pianului, cele două moduri în care am desemnat-o până acum, când ar fi fost mult mai logic s-o numim camera violoncelului, de vreme ce cu acest instrument, de fapt, muzicianul îşi câştigă pâinea, în orice caz trebuie să recunoaştem că n-ar suna bine, ar fi ca şi cum locul ar fi retrogradat, ca şi cum ar pierde o parte din demnitatea sa, ajunge să se urmărească scara descendentă pentru a înţelege raţionamentul nostru, sala de muzică, camera pianului, camera violoncelului, până aici încă ar mai fi acceptabil, dar să ne imaginăm unde ne-am opri dacă am începe să spunem camera clarinetului, camera fluierului, camera tobei, camera trianglului. Cuvintele au şi ele ierarhia lor, protocolul lor, titlurile lor de nobleţe, stigmatele lor de plebeu. Câinele veni cu stăpânul şi i se culcă alături după ce făcu cele trei ture în jurul lui însuşi care constituiau singura amintire ce-i mai rămăsese din vremea când fusese lup. Muzicianul acorda violoncelul după la-ul diapazonului, restabilea cu duioşie armoniile instrumentului după tratamentul brutal la care îl supuseseră trepidaţiile taxiului pe pietrele caldarâmului. Pentru câteva momente reuşise s-o uite pe femeia din lojă, nu chiar pe ea, ci conversaţia tulburătoare pe care o întreţinuseră la intrarea artiştilor, cu toate că schimbul violent de cuvinte din taxi continua să se audă în fundal, ca un răpăit de tobe înfundat. Pe femeia din lojă nu o uita, pe femeia din lojă nu voia s-o uite. O vedea în picioare, cu mâinile încrucişate pe piept, simţea că îl atingea privirea ei intensă, dură ca diamantul şi strălucind ca acesta în momentul în care a zâmbit. Se gândi că sâmbătă o va

vedea din nou, da, o va vedea, dar ea nu se va mai ridica în picioare, nici nu-şi va mai încrucişa braţele pe piept, nici nu-l va mai privi de departe, acel moment magic fusese consumat, dispersat de momentul următor, când s-a întors ca s-o vadă pentru ultima oară, aşa credea, şi ea nu mai era acolo.

Diapazonul se întorsese la tăcere, violoncelul îşi recâştigase acordajul şi telefonul sună. Muzicianul tresări, se uită la ceas, aproape unu şi jumătate. Cine naiba o fi la ora asta, se gândi el. Ridică receptorul şi timp de câteva secunde rămase în aşteptare. Era absurd, bineînţeles, el era cel care trebuia să vorbească, să-şi spună numele sau numărul de telefon, probabil i s-ar răspunde de cealaltă parte, Greşeală, scuzaţi, dar vocea care vorbi preferă să întrebe, Câinele e cel care răspunde la telefon, dacă e el, îl rog măcar să latre. Violoncelistul răspunse, Da, sunt câinele, dar nu mai latru de mult timp, m-am lăsat şi de obiceiul de a muşca, doar pe mine însumi când viaţa îmi repugnă, Nu vă supăraţi, vă telefonez ca să mă iertaţi, discuţia noastră a luat-o de la început pe un drum periculos şi rezultatul, s-a văzut, e un dezastru, Cineva a deviat-o într-acolo, dar n-am fost eu acela, Vina a fost în întregime a mea, în general sunt o persoană echilibrată, calmă, Nu mi-aţi părut niciuna, nici alta, Poate că sufăr de dublă personalitate, Atunci trebuie să fim la fel, eu însumi sunt câine şi om, Ironiile nu sună bine în gura dumneavoastră, presupun că urechea dumneavoastră muzicală v-a spus-o deja, Disonanţele fac şi ele parte din muzică, doamnă dragă, Nu-mi spuneţi doamnă dragă, Nu am alt mod de a vă trata, nu ştiu cum vă numiţi, ce faceţi, ce sunteţi, Veţi şti la timpul cuvenit, graba e un sfetnic rău, abia ne-am cunoscut, Sunteţi mai avansată decât mine, aveţi numărul meu de telefon, Pentru asta sunt bune serviciile de informaţii, recepţia hotelului s-a ocupat de căutarea lui, Păcat că acest aparat e vechi, De ce, Dacă ar fi fost din cele moderne, acum aş şti de unde vorbiţi, Vorbesc din camera de hotel, Mare noutate, în ce priveşte vechimea telefonului dumneavoastră, trebuie să vă spun că

mă aşteptam să fie aşa, că nu mă surprinde deloc, De ce, Pentru că la dumneavoastră totul pare vechi, e ca şi cum în loc de cincizeci de ani aţi avea cinci sute, De unde ştiţi că am cincizeci de ani, Sunt foarte bună la socotit vârstele, nu greşesc niciodată, Mi se pare că prea vă daţi aere că nu greşiţi niciodată, Aveţi dreptate, azi, de exemplu, am greşit de două ori, pot să jur că nu mi s-a mai întâmplat niciodată, Nu înţeleg, Am să vă înmânez o scrisoare şi nu v-am înmânat-o, aş fi putut s-o fac la ieşirea din teatru sau în taxi, Ce scrisoare, Să spunem că am scris-o după ce am asistat la repetiţia concertului dumneavoastră, Eraţi acolo, Eram, Nu v-am văzut, E firesc, nu mă puteaţi vedea, în orice caz, nu e concertul meu, întotdeauna modest, şi, să spunem, nu e acelaşi lucru cu a fi adevărat, Uneori, da, Dar în acest caz, nu, Felicitări, pe lângă modest, sunteţi şi perspicace, Ce scrisoare e aceea, Veţi şti totul la timpul cuvenit, De ce nu mi-aţi înmânat-o dacă aţi avut prilejul s-o faceţi, Două prilejuri, insist, de ce nu mi-aţi dat-o, Asta sper să aflu, poate v-o înmânez sâmbătă, după concert, luni voi fi plecat din oraş, Nu trăiţi aici, De trăit aici, ceea ce se numeşte a trăi, nu trăiesc, Nu înţeleg nimic, să vorbesc cu dumneavoastră e ca şi cum aş fi într-un labirint fără uşi, Iată o excelentă definiţie a vieţii, Dumneavoastră nu sunteţi viaţa, Sunt mult mai puţin complicată decât ea, Cineva a scris că fiecare dintre noi este deocamdată viaţa, Da, deocamdată, numai deocamdată, Ce n-aş da ca toată această confuzie să se lămurească poimâine, scrisoarea, motivul pentru care nu mi-aţi dat-o, totul, sunt obosit de mistere, Ceea ce numiţi mistere este de multe ori o protecţie, unii au armuri, alţii au mistere, Protecţie sau nu, vreau să văd scrisoarea aceea, Dacă eu nu dau greş a treia oară, o s-o vedeţi, şi de ce aţi da greş a treia oară, Dacă se va întâmpla aşa ceva va fi numai din acelaşi motiv pentru care am dat greş şi prima şi a doua oară, Nu vă jucaţi cu mine, parcă ne jucăm de-a şoarecele şi pisica, Jocul acela în care pisica sfârşeşte întotdeauna prin a prinde şoarecele, Cu excepţia cazului în care şoarecele reuşeşte să pună un clopoţel la gâtul pisicii, Răspunsul e bun, dar

nu e mai mult decât un vis naiv, decât o fantezie de desene animate, chiar dacă pisica ar dormi, zgomotul ar trezi-o, şi atunci adio şoarece, Eu sunt acel şoarece căruia îi spuneţi adio, Dacă suntem prinşi în joc, unul din noi doi va trebui neapărat să fie, şi eu nu vă văd pe dumneavoastră cu înfăţişarea, nici cu şiretenia necesară pentru rolul de pisică, Prin urmare sunt condamnat să fiu şoarece toată viaţa, Atât cât va dura, da, un şoarece violoncelist, Alt desen animat, încă n-aţi observat că fiinţele umane sunt desene animate, şi dumneavoastră, presupun, Aţi avut ocazia să vedeţi ce par, O femeie frumoasă, Mulţumesc, Nu ştiu dacă v-aţi dat seama că această conversaţie la telefon seamănă mult cu un flirt, Dacă telefonista hotelului se distrează ascultând conversaţiile oaspeţilor, trebuie să fi ajuns şi ea la aceeaşi concluzie, Chiar dacă ar fi aşa, nu avem motive să ne temem de consecinţe grave, femeia din lojă, al cărei nume continui să nu-l ştiu, o să plece luni, ia să nu se mai întoarcă niciodată, Sunteţi sigură, Cu greu se vor repeta motivele care m-au făcut să vin de această dată, Cu greu nu înseamnă că va fi imposibil, Voi lua măsurile necesare ca să nu fie nevoie să repet călătoria, Cu toate acestea, a meritat, Cu toate acestea, ce, Scuzaţi-mă, n-am fost delicat, voiam să spun că, Nu vă obosiţi să fiţi amabil cu mine, nu sunt obişnuită, în afară de asta e uşor de ghicit ce urma să spuneţi, însă, dacă consideraţi că trebuie să-mi daţi o explicaţie mai completă, poate vom putea continua conversaţia sâmbătă, N-o să vă văd până atunci, Nu. Legătura se întrerupse. Violoncelistul se uită la receptorul pe care-l avea încă în mâna umedă de emoţie, Trebuie să fi visat, murmură, asta nu e o aventură care să mi se întâmple mie. Puse receptorul în furcă şi întrebă, acum cu glas tare, pianul, violoncelul, biblioteca, Ce vrea femeia asta de la mine, cine e, de ce apare în viaţa mea. Trezit de zgomot, câinele ridicase capul. În ochii lui era un răspuns, dar violoncelistul nu-i dădu atenţie, străbătea încăperea dintr-o parte în alta, cu nervii mai agitaţi ca înainte, iar răspunsul era aşa, Acum că pomeneşti de asta, am o vagă amintire că am dormit în poala unei femei, poate că a fost

ea, Ce poală, ce femeie, ar fi întrebat violoncelistul, Tu dormeai, Unde, Aici, în patul tău, şi ea, unde era, Pe aici, Bună glumă, domnule câine, de cât timp nu intră o femeie în casa asta, în camera asta, hai, spune-mi, Aşa cum trebuie să ştii, perceperea timpului de către specia canine lor nu e la fel cu cea a oamenilor, dar într-adevăr, cred că a trecut mult timp de la ultima doamnă pe care ai primit-o în patul tău, spun asta fără ironie, bineînţeles, Prin urmare ai visat, E cel mai probabil, câinii sunt nişte visători incorigibili, ajungem să visăm cu ochii deschişi, e suficient să vedem ceva în întuneric ca să ne imaginăm imediat că e o poală de femeie şi să sărim în ea, Treburi de câini, ar spune violoncelistul, Chiar dacă nu-i adevărat, ar răspunde câinele, nu ne plângem. În camera sa din hotel, moartea, dezbrăcată, stă nemişcată în faţa oglinzii. Nu ştie cine este.

Pe tot parcursul zilei următoare femeia nu telefonă. Violoncelistul nu ieşi din casă, în aşteptare. Noaptea trecu, şi niciun cuvânt. Violoncelistul dormi şi mai prost decât în noaptea anterioară. În dimineaţa zilei de sâmbătă, înainte de a pleca la repetiţie, îi intră în cap ideea năstruşnică de a se duce să întrebe prin hotelurile din împrejurimi dacă era cazată acolo o femeie cu aşa figură, aşa culoare a părului, aşa culoare a ochilor, aşa formă a gurii, aşa zâmbet, aşa mişcare a mâinilor, dar renunţă la planul nesăbuit, era evident că ar fi fost expediat imediat cu un aer de suspiciune greu de ascuns şi un sec, Nu suntem autorizaţi să vă dăm informaţia pe care o cereţi. Repetiţia n-a decurs nici bine, nici rău, se limită să cânte ceea ce era scris pe hârtie, fără a-şi propune mai mult decât să nu greşească prea multe note. Când termină, alergă din nou acasă. Pe drum se gândea că dacă ea ar fi telefonat în timpul absenţei sale n-avea nici măcar un mizerabil de robot ca să-i lase un mesaj, Nu sunt un om de acum cinci sute de ani, sunt un troglodit din epoca de piatră, toată lumea foloseşte roboţi telefonici, mai puţin eu, bombăni el. Dacă avea nevoie de o dovadă că ea nu telefonase, i-au dat-o orele următoare. În principiu, cine a telefonat şi nu i

s-a răspuns va telefona din nou, dar blestematul de aparat rămase tăcut toată după-amiaza, nepăsător la privirile tot mai lipsite de speranţă pe care i le arunca violoncelistul. Asta e, totul arată că ea nu va suna, poate dintr-un motiv sau altul nu-i fusese posibil, dar va veni la concert, se vor întoarce amândoi în acelaşi taxi, aşa cum s-a întâmplat după celălalt concert, şi, când vor ajunge aici, el o va invita să intre, şi atunci vor putea sta de vorbă în linişte, ea îi va da în sfârşit scrisoarea pe care o aşteaptă cu nerăbdare şi apoi se vor distra amândoi pe seama elogiilor exagerate pe care ea, împinsă de entuziasmul artistic, le scrisese după repetiţia la care el nu o văzuse, iar el va spune că nu e niciun rostropovici, iar ea va spune că nu se ştie ce îi rezervă viitorul, iar când nu vor mai avea nimic de spus ori când cuvintele vor începe s-o ia într-o direcţie şi gândurile în alta, atunci se va vedea dacă se poate întâmpla ceva de care să merite să ne amintim când vom fi bătrâni. În această stare de spirit plecă violoncelistul de acasă, această stare de spirit îl duse la teatru, cu această stare de spirit intră în scenă şi se aşeză la locul său. Loja era goală. A întârziat, îşi spuse, trebuie să fie pe punctul de a sosi, încă mai intră lume în sală. Aşa era, cerând scuze pentru deranjul de a-i face să se ridice pe cei care se aşezaseră deja, întârziaţii îşi ocupau locurile lor, dar femeia nu apăru.

Poate în pauză. Nimic. Loja rămase goală până la sfârşitul spectacolului. Cu toate acestea, încă mai exista o speranţă rezonabilă, aceea ca, fiindu-i imposibil să vină la spectacol din motive pe care avea să le explice numaidecât, să-l aştepte afară, la intrarea artiştilor. Nu îl aştepta. Şi cum speranţele au această soartă, să se nască unele din altele, de aceea, în ciuda atâtor decepţii, încă mai există speranţe în lume, ar fi posibil ca ea să-l aştepte cu un surâs pe buze şi cu scrisoarea în mână la intrarea în clădirea în care locuia, Iat-o, promisiunea e datorie. Nici acolo nu era. Violoncelistul intră în casă ca un robot, din aceia vechi, din prima generaţie, din aceia care trebuiau să ceară voie unui picior ca să-l poată mişca pe celălalt. Împinse câinele care venise să-l salute, lăsă violoncelul

unde se nimeri şi se întinse pe pat. Învaţă, gândea el, învaţă o dată pentru totdeauna, prostuţule, te-ai purtat ca un imbecil desăvârşit, ai dat înţelesurile pe care le doreai unor cuvinte care la urma urmelor aveau alte sensuri, şi nici chiar pe acestea nu le cunoşti, nici nu le vei cunoaşte, ai crezut în surâsuri care nu erau decât simple şi deliberate contracţii musculare, ai uitat că duci pe umeri cinci sute de ani, deşi ţi-au amintit-o în mod caritabil, şi acum iată-te aici, ca o cârpă, culcat pe patul unde sperai s-o primeşti, în timp ce ea râde de figura tristă pe care ai făcut-o şi de prostia ta incurabilă. Câinele, care uitase deja ofensa de a fi fost respins, veni să-l consoleze. Îşi puse labele din faţă pe saltea, îşi târî corpul până ajunse la înălţimea mâinii stângi a stăpânului, abandonată acolo ca un obiect inutil, care nu servea la nimic, şi, suav, îşi culcă capul pe ea. Putea s-o fi lins iar şi iar, aşa cum obişnuiesc să facă câinii obişnuiţi, dar natura, de data asta binevoitoare, rezervase pentru el o sensibilitate atât de specială încât îi permitea chiar să inventeze gesturi diferite pentru a exprima mereu aceleaşi şi unice emoţii. Violoncelistul se întoarse spre câine, îşi mişcă şi îşi îndoi trupul până ce propriul său cap ajunse la o palmă de capul animalului, şi rămaseră aşa, privindu-se, spunând, fără să fie nevoie de cuvinte, Dacă mă gândesc bine, habar n-am cine eşti, dar asta nu contează, ceea ce este important e că ne plăcem unul pe altul. Amărăciunea violoncelistului se diminuă încetul cu încetul, de fapt lumea e mai mult decât saturată de episoade ca acesta, el a aşteptat şi ea n-a venit, ea a aşteptat şi el n-a venit, în fond, şi între noi fie vorba, sceptici şi neîncrezători cum suntem, mai bine asta decât să-ţi rupi un picior. Era uşor de spus, dar mult mai bine era să n-o fi spus, căci vorbele au de multe ori efecte contrare celor scontate, astfel încât nu rareori aceşti bărbaţi sau acele femei jură şi înjură, O detest, Îl detest, şi imediat izbucnesc în lacrimi după ce au rostit cuvintele. Violoncelistul se aşează pe pat, îmbrăţişă câinele, care-i pusese labele pe genunchi într-un ultim gest de solidaritate, şi spuse, de parcă se dojenea pe sine însuşi,

Un pic de demnitate, te rog, ajunge cu lamentările. Apoi, către câine, Ţi-e foame, bineînţeles, Dând din coadă, câinele răspunse că da, sigur, îi era foame, nu mâncase de câteva ore bune, şi amândoi se duseră în bucătărie. Violoncelistul nu mâncă, n-avea chef. În afară de asta, nodul pe care-l avea în gât nu l-ar fi lăsat să înghită. După o jumătate de oră era în pat, luase o pastilă ca să-l ajute să adoarmă, dar nu i-a fost de mare folos. Se trezea şi adormea, se trezea şi adormea, mereu cu ideea că trebuia să alerge după somn ca să-l prindă şi să împiedice insomnia să vină să ocupe cealaltă jumătate a patului. Nu a visat-o pe femeia din lojă, dar a fost un moment în care s-a trezit şi a văzut-o în picioare, în mijlocul sălii de muzică, cu mâinile încrucişate pe piept.

A doua zi era duminică şi duminica e zi de scos câinele la plimbare. Iubirea cu iubire se răsplăteşte, părea să-i spună animalul, deja cu lesa în gură şi gata de plimbare. Când, ajuns în parc, violoncelistul se îndrepta spre banca unde obişnuia să se aşeze, văzu, de la distanţă, că o femeie se afla deja acolo. Băncile din grădină sunt libere, publice şi în general gratuite, nu putem spune cuiva care a ajuns înaintea noastră, Banca asta e a mea, fiţi bun şi căutaţi-vă alta. Niciodată n-ar face aşa ceva un bărbat educat ca violoncelistul, şi cu atât mai puţin dacă i s-ar părea că recunoaşte în persoana respectivă pe faimoasa femeie din loja de categoria întâi, femeia care lipsise de la întâlnire, femeia pe care o văzuse în mijlocul sălii de muzică cu mâinile încrucişate pe piept. Aşa cum se ştie, la cincizeci de ani nu ne mai putem încrede în ochi, începem să clipim, să-i închidem pe jumătate, ca şi cum am vrea să-i imităm pe eroii din *far west* sau pe navigatorii de odinioară, călare pe cal sau la prora caravelei, cu mâna streaşină la ochi, scrutând orizonturile îndepărtate. Femeia e îmbrăcată într-un stil diferit, cu pantaloni şi jachetă de piele, e cu siguranţă altă persoană, asta îi spune violoncelistul inimii, dar aceasta, care are ochi mai buni, îţi spune să deschizi ochii, că e ea, şi acum ia aminte cum te porţi. Femeia îşi înălţă capul şi violoncelistul nu mai avu

îndoieli, ea era. Bună ziua, spuse el când se opri lângă bancă, azi aş fi putut să mă aştept la orice, dar nu să vă întâlnesc aici, Bună ziua, am venit să-mi iau rămas-bun şi să vă cer scuze pentru că n-am fost ieri la concert. Violoncelistul se aşează, îi scoase lesa câinelui şi îi spuse, Du-te, şi, fără s-o privească pe femeie, răspunse, N-am pentru ce să vă scuz, asta se întâmplă adesea, oamenii cumpără bilete şi apoi, dintr-un motiv sau altul, nu se pot duce, e firesc, şi despre despărţirea noastră, nu aveţi nicio părere, întrebă femeia, E o mare delicateţe din partea dumneavoastră să consideraţi că ar trebui să veniţi să vă luaţi rămas-bun de la un necunoscut, cu toate că eu nu pot să-mi imaginez de unde aţi ştiut că vin în acest parc în fiecare duminică, Sunt puţine lucruri pe care eu să nu le ştiu despre dumneavoastră, Vă rog, să nu ne întoarcem la discuţiile absurde pe care le-am avut joi la ieşirea din teatru şi apoi la telefon, nu ştiţi nimic despre mine, nu ne-am văzut niciodată înainte, Amintiţi-vă că eu am fost la repetiţie, şi nu înţeleg cum aţi reuşit, dirijorul e foarte riguros când e vorba de prezenţa străinilor, şi să nu-mi veniţi acum cu povestea că îl cunoaşteţi şi pe el, Nu atât ca pe dumneavoastră, dar dumneavoastră sunteţi o excepţie, Mai bine nu eram, De ce, Vreţi să vă spun, chiar vreţi să vă spun, întrebă violoncelistul cu o vehemenţă vecină cu disperarea, Vreau, Pentru că m-am îndrăgostit de o femeie despre care nu ştiu nimic, care se distrează pe socoteala mea, care mâine se va duce ştiu eu unde şi pe care n-am s-o mai văd, Azi voi pleca, nu mâine, încă una, şi nu e adevărat că m-am distrat pe socoteala dumneavoastră, Păi, dacă nu, atunci aţi imitat-o foarte bine, în ce priveşte faptul că v-aţi îndrăgostit de mine, nu vă aşteptaţi să vă răspund, există anumite vorbe care sunt interzise în gura mea, încă un mister, şi nu va fi ultimul, După această despărţire vor rămâne toate rezolvate, Ar putea să înceapă altele, Vă rog, lăsaţi-mă, nu mă mai chinuiţi, Scrisoarea, Nu-mi pasă de scrisoare, Chiar dacă v-ar păsa n-aş putea să v-o dau, am lăsat-o la hotel, spuse femeia zâmbind, Atunci rupeţi-o, O să mă gândesc ce trebuie să fac cu ea,

Nu trebuie să vă gândiţi, rupeţi-o şi gata. Femeia se ridică în picioare. Plecaţi deja, întrebă violoncelistul. Nu se ridicase, stătea cu capul plecat, încă mai avea ceva de spus. Nu v-am atins niciodată, murmură el, N-am vrut eu să mă atingeţi, Cum aţi reuşit, Pentru mine nu e greu, Nici măcar acum, Nici măcar acum, Cel puţin o strângere de mână, Am mâinile reci. Violoncelistul ridică capul. Femeia nu mai era acolo.

Bărbat şi câine au plecat devreme din parc, sandvişurile le-au cumpărat ca să mănânce acasă, nu şi-au făcut siesta la soare. După-amiaza a fost lungă şi tristă, muzicianul a luat o carte, a citit o jumătate de pagină şi a aruncat-o deoparte. S-a aşezat la pian ca să cânte puţin, dar mâinile nu l-au ascultat, erau amorţite, reci, ca moarte. Şi, când s-a întors către violoncelul iubit, însuşi instrumentul i s-a refuzat. A dormitat pe un scaun, voia să se afunde într-un somn interminabil, să nu se mai trezească niciodată. Culcat pe podea, aşteptând un semn care nu mai venea, câinele se uita la el. Poate că era abătut din cauza femeii care apăruse în parc, se gândi el, până la urmă nu era adevărat acel proverb care spunea că dacă ochii nu văd, inima nu simte. Proverbele ne amăgesc în mod constant, conchise câinele. Era ora unsprezece când sună soneria de la uşă. Vreun vecin cu probleme, se gândi violoncelistul şi se ridică să se ducă să deschidă. Bună seara, spuse femeia din lojă, călcând pragul, Bună seara, răspunse muzicianul, forţându-se să domine spasmul care-i contracta glota, Nu mă poftiţi să intru, Sigur că da, vă rog. Se dădu deoparte ca s-o lase să treacă, închise uşa, totul aşa încet, lent, ca să nu-i explodeze inima. Cu picioarele tremurându-i o conduse în sala de muzică, cu mâna care-i tremura îi arătă scaunul. Am crezut că aţi plecat deja, spuse el, După cum vedeţi, m-am hotărât să rămân, răspunse femeia, Dar veţi pleca mâine, Aşa mi-am propus, Presupun că aţi venit ca să aduceţi scrisoarea, că n-aţi rupt-o, Da, o am aici, în această geantă, Daţi-mi-o, atunci, Avem timp, vă amintesc că v-am spus cum graba e un sfetnic rău, Cum vreţi, sunt la dispoziţia

dumneavoastră, O spuneţi serios, E cel mai mare defect al meu, spun totul la modul serios, chiar când provoc râsul, mai ales când provoc râsul, Dacă-i aşa, îndrăznesc să vă cer o favoare, Care, Compensaţi-mă pentru absenţa de la concertul de ieri, Nu văd cum, Aveţi aici un pian, Nici să nu vă gândiţi la asta, sunt un pianist mediocru, Sau violoncelul, Asta e altceva, da, aş putea să vă cânt una sau două piese dacă ţineţi neapărat, Pot să aleg, întrebă femeia, Da, dar numai ceva ce îmi este la îndemână, în limitele posibilităţilor mele. Femeia luă caietul suitei numărul şase de bach şi spuse, Asta, E foarte lungă, durează mai mult de o jumătate de oră, şi e deja cam târziu, Vă repet că avem timp, Există un pasaj în preludiu la care am dificultăţi, Nu contează, săriţi peste el când ajungeţi acolo, spuse femeia, sau nici nu va fi nevoie, o să vedeţi că o să cântaţi şi mai bine decât rostropovici. Violoncelistul zâmbi, Puteţi fi sigură. Deschise caietul pe pupitru, respiră adânc, puse mâna stângă pe braţul violoncelului, mâna dreaptă conduse arcuşul până aproape să atingă corzile, şi începu. Ştia el prea bine că nu era rostropovici, că nu era mai mult decât un solist de orchestră atunci când se nimerea s-o ceară programul, dar aici, în faţa acestei femei, cu câinele său culcat la picioare, la această oră din noapte, înconjurat de cărţi, de caiete de muzică, de partituri, era însuşi johann Sebastián bach compunând în cothen ceea ce mai târziu avea să fie numit opus o mie doisprezece, lucrări aproape tot atâtea câte au fost cele ale creaţiei. Pasajul dificil a fost depăşit fără ca el să-şi dea seama de performanţa pe care o realizase, mâini fericite făceau violoncelul să murmure, să vorbească, să cânte, să scoată răgete, iată ce îi lipsise lui rostropovici, această sală de muzică, acest ceas, această femeie. Când termină, mâinile ei nu mai erau reci, ale lui ardeau, de aceea mâinile se dădură mâinilor şi nu li se păru că îşi sunt străine. Era mult peste ora unu din noapte când violoncelistul întrebă, Vreţi să chem un taxi ca să vă ducă la hotel, şi femeia răspunse, Nu, voi rămâne cu tine, şi-i oferi gura. Intrară în dormitor, se dezbrăcară şi ceea ce

era scris să se întâmple se întâmplă în sfârşit, şi din nou, şi încă o dată. El adormi, ea nu. Atunci ea, moartea, se ridică, deschise geanta pe care o lăsase în sala de muzică şi scoase scrisoarea de culoare violetă. Se uită în jur ca şi cum ar fi căutat un loc unde ar fi putut s-o lase, pe pian, pusă între corzile violoncelului sau chiar în dormitor, sub perna pe care se odihnea capul bărbatului. N-o făcu. Se duse în bucătărie, aprinse un chibrit, un biet chibrit, ea, care putea să distrugă hârtia cu o privire, s-o reducă la un praf impalpabil, ea care putea să-i dea foc doar prin contactul cu degetele, şi totuşi era un simplu chibrit, un chibrit obişnuit, un chibrit de toate zilele, care făcea să ardă scrisoarea morţii, cea pe care numai moartea putea s-o distrugă. Nu rămase cenuşă. Moartea se întoarse în pat, îl îmbrăţişă pe bărbat şi, fără să înţeleagă ce i se întâmplă, ea care nu dormea niciodată, simţi că somnul făcea să-i cadă suav pleoapele. A doua zi nu a murit nimeni.